"पूर्वाधारित , न्यायिक , गतिशील ठाउँ : समाजवादी, आध्यात्मिक कालिगण्डकी गाउँ"

कालिगण्डकी गाउँपालिका,
पूर्तिघाट, गुल्मी, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

आवधिक विकास योजना
(आ.व.२०८१/८२ - २०८५/८६)

मस्यौदा प्रतिवेदन

परामर्शदाता :
डिकोड इन्जिनियरिङ् प्रा. लि.
कुसुन्ती, ललितपुर
decode.eng28@gmail.com

कालिगण्डकी गाउँपालिका,
पूर्तिघाट, गुल्मी, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल ।
वेभसाइटः *https://kaligandakimungulmi.gov.np*
इमेलः *info@kaligandakimungulmi.gov.np*

प्रकाशन : आवधिक विकास योजना (आ.व.२०८१/८२ - २०८५/८६)
प्रकाशक : कालिगण्डकी गाउँपालिका, पूर्तिघाट, गुल्मी, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल ।
सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

मितिः २०८१

परामर्शदाता :
डिकोड इन्जिनियरिङ् प्रा. लि.
कुसुन्ती, ललितपुर
decode.eng28@gmail.com

विषय सुची

तालिका सुची
तस्बिर सुची
शब्द संक्षेप
परिच्छेद १ — १
परिचय — १
१.१ पृष्ठभूमि — १
१.२ योजना निर्माणका उद्देश्य — १
१.३ योजनाका क्षेत्र — ३
१. आर्थिक विकास क्षेत्रका योजना — ३
२. सामाजिक विकास क्षेत्रका योजना — ३
३. पूर्वाधार क्षेत्र — ३
४. लोकतन्त्र र सुशासनका क्षेत्र — ३
५. अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र — ३
६. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन — ३
१.४ योजना तर्जुमा प्रक्रिया — ३
१. निर्देशक समिति तथा विषयगत उपसमितिहरूसँग छलफल — ४
२. गाउँपालिकास्तरीय गोष्ठी — ४
३. पार्श्वचित्रको पुनरावलोकन तथा विश्लेषण — ४
४. अन्य प्रकाशनहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण — ४
५. स्रोत व्यक्तिहरूसँग छलफल — ४
६. स्थलगत सर्वेक्षण — ४
७. सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा राष्ट्रिय योजना आयोग, दिगो विकास लक्ष्यहरू तथा गाउँपालिकाको विगतका विकास योजनाहरूको पुनरावलोकन — ४
८. तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको विश्लेषण — ४
९. मस्यौदा योजनाउपर छलफल — ५
१०. अन्तिम छलफल — ५
परिच्छेद २ — ६
कालिगण्डकी गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति — ६
२.१ भौगोलिक अवस्थिति — ६
२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामकरण राजनीतिक अवस्थिति — ६
२.३ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति — ८
२.४ जनसङ्ख्या वितरणको अवस्था — ८
२.४.१. जनसङ्ख्याको वार्षिक वृद्धिदर — ९
२.४.२ उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण — १२
२.४.३ भाषा तथा जनसङ्ख्या — १२
२.४.४ धार्मिक सम्प्रदाय तथा जनसङ्ख्या — १३
२.४.५ जातीयताका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण — १३
२.४.६ लिङ्ग र उमेर समूहअनुसार परिवारमूलीको संख्या विवरण — १३
२.४.७ पेसाका आधारमा जनसङ्ख्या विवरण (उमेर १० वर्षभन्दा माथि) — १४
२.४.८ विकासका लागि सम्भावित जनसङ्ख्या — १४
२.४.९ अपाङ्गता भएकाको अवस्था — १५
२.४.१० बसाइँसराइसम्बन्धी विवरण — १५
२.५ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको विकास समीक्षा — १५
२.५.१ गार्हस्थ्य उत्पादन — १५
२.५.२ मानव विकास सूचकाङ्क — १६

२.५.३ अपाङ्गता परिचयपत्रको अवस्था १६
२.५.४ व्यक्तिगत घटनासम्बन्धी विवरण १६
२.५.५ प्राविधिक सिपयुक्त तथा विशेष दक्षतासहितको मानव संसाधन १७
२.५.६ औसत आम्दानी विवरण १७
२.५.७ औसत खर्च विवरण १७
२.५.८ विपन्नता स्तरीकरण विवरण १८
२.५.९ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था १८
२.५.१० आवास संरचना विवरण १८
२.५.११ गरिबीको अवस्था १८
२.५.१२ औद्योगिक कच्चा पदार्थ (काठ, खोटा, जडीबुटी) उत्पादनको अवस्था १९
२.५.१३ वर्तमान भू-उपयोग १९
२.५.१४ भू-स्वामित्व १९
२.५.१५ खेतीयोग्य जमिन सम्बन्धी विवरण २०
२.५.१६ सार्वजनिक पोखरी तथा माछा पालनसम्बन्धी विवरण २०
२.५.१७ सिँचित क्षेत्रफलको विवरण २०
२.५.१८ कृषि उत्पादन २०
२.५.१९ पशुपन्छी पालनसम्बन्धी विवरण २१
२.५.२० खाद्यान्न बालिमा लाग्ने रोग तथा किरा २१
२.५.२१ सङ्कलन तथा चिस्यान केन्द्र २१
२.५.२२ कृषि तथा हाटबजारसम्बन्धी विवरण २२
२.५.२३ पर्यटकीय सेवा तथा सुविधासम्बन्धी विवरण २२
२.५.२४ व्यापार र व्यवसाय २२
२.५.२५ खनिज तथा खानीसम्बन्धी विवरण २२
२.५.२६ बैङ्क तथा वित्तीय संस्था २२
२.५.२७ सहकारीसम्बन्धी विवरण २२

२.६ सामाजिक अवस्था २२

२.६.१ शैक्षिक तथा मानव संसाधन विकास २२
२.६.२ स्वास्थ्य संस्था २५
२.६.३ लिङ्गअनुसार बाल विवाह (अठार वर्षमुनिका) २६

२.७ धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल २६

२.८ शान्ति/सुरक्षाको अवस्था २७

२.९ वन क्षेत्र २७

२.९.१ वनजन्य उत्पादन २७
२.९.२ जडीबुटीको उत्पादन, सङ्कलन तथा निकासी विवरण २७
२.९.३ प्रमुख जलाधार र उपजलाधारको अवस्था २७

२.१० विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी २७

२.११ खुला क्षेत्र सम्बन्धी विवरण २८

२.१२ भौतिक विकासको अवस्था २८

२.१२.१ यातायात पूर्वाधार २८
२.१२.१.९ दूरसञ्चारसम्बन्धी विवरण २९

परिच्छेद ३ ३०

कालिगण्डकी गाउँपालिकाको योजना ३०

३.१ पृष्ठभूमि ३०

३.२ गाउँपालिकाको समग्र विकासका सिकाइ, सवल पक्ष, अवसर र सम्भावना ३०

१. आर्थिक विकास ३१
२. सामाजिक क्षेत्र ३५
३. भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र ४१
४. अन्तरसम्बन्धित विषयहरू ४५
५. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ४९

३.३ कालिगण्डकी गाउँपालिकाले बनाएका ऐन, कानुन, निर्देशिका ५१

३.३.१ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको विकासका मार्गनिर्देशक सिद्धान्तहरू ५२
३.३.२ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको दूरदृष्टि ५२
३.३.३ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको लक्ष्य ५२
३.३.४ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको उद्देश्य ५२
३.३.५ विकास प्राथमिकताका क्षेत्रहरू ५३
३.३.६ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्यहरूको स्थानीयकरण, परिणामात्मक लक्ष्य र सूचकहरू ५३
३.७ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको विकास नीति ६५
३.३.८ समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य र खाका ७०

परिच्छेद ४ ७२

समष्टिगत आर्थिक नीति ७२

४.१ सार्वजनिक वित्त ७२

४.१.१ सार्वजनिक खर्च ७२
४.१.२ गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यनीति ७३
४.१.३ राजस्व ७४
४.१.४ सार्वजनिक, निजी र सहकारी साझेदारी ७६

परिच्छेद ५ ८०

आर्थिक क्षेत्र ८०

दूरदृष्टी ८०

लक्ष्य ८०

विशिष्ट उद्देश्यहरू ८०

रणनीतिहरू ८०

५.१ कृषि ८०

लक्ष्य ८०
उद्देश्यहरू ८१
रणनीति ८१
कार्यक्रम, कार्यनीति, क्रियाकलाप र लक्ष्य ८२

५.२ पशुपन्छी ९७

लक्ष्य ९७
उद्देश्यहरू ९७
रणनीतिहरू ९७
कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप ९८

५.३. सिँचाई तथा जलस्रोत १०१

लक्ष्य १०१
उद्देश्यहरू १०१
रणनीतिहरू १०१
कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप १०२

५.४ पर्यटन १०४

लक्ष्य १०४
उद्देश्य १०४
रणनीति १०४
कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप १०५

५.५ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति ११४

लक्ष्य ११४
उद्देश्य ११४
रणनीति ११४
कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप ११५

५.६ खाद्य तथा पोषण ११९
लक्ष्य ११९
उद्देश्य ११९
रणनीति ११९
कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप १२०
५.७ भू-उपयोग तथा भूमि व्यवस्थापन १२४
लक्ष्य १२४
उद्देश्य १२४
रणनीति १२४
कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप १२५
परिच्छेद ६ १२९
सामाजिक क्षेत्र १२९
दूरदृष्टि १२९
लक्ष्य १२९
विशिष्ट उद्देश्य १२९
रणनीति १२९
६.१ जनसङ्ख्या तथा बसाई सराई १३०
लक्ष्य १३०
उद्देश्य १३०
रणनीति १३०
कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप १३१
अपेक्षित उपलब्धि १३३
६.२ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि १३४
लक्ष्य १३४
उद्देश्य १३४
रणनीति १३४
कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप १३५
अपेक्षित उपलब्धि १४८
६.३. स्वास्थ्य तथा पोषण १४९
लक्ष्य १४९
उद्देश्य १४९
रणनीति १४९
कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप १५०
अपेक्षित उपलब्धि १६१
६.४ पिउने पानी तथा सरसफाइ १६२
लक्ष्य १६२
उद्देश्य १६२
रणनीति १६२
कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप १६३
अपेक्षित उपलब्धि १६७
६.५ युवा तथा खेलकुद १६८
लक्ष्य १६८
उद्देश्य १६८
रणनीति १६८
कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप १६९
अपेक्षित उपलब्धि १७५
६.६ महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा सामाजिक सुरक्षा १७६

लक्ष्य १७६
उद्देश्य १७६
रणनीति १७६
कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप १७७
अपेक्षित उपलब्धि १९०

परिच्छेद ७ १९१

पूर्वाधार क्षेत्र १९१

दूरदृष्टि १९१

उद्देश्य १९१

रणनीति १९१

कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप १९२
अपेक्षित उपलब्धि २०३

परिच्छेद ८ २०४

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन २०४

दूरदृष्टि २०४

लक्ष्य २०४

उद्देश्य २०४

रणनीति २०४

८.१ वन तथा वातावरण २०५

लक्ष्य २०५
उद्देश्य २०५
रणनीति २०५
कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप २०६

८.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन २१०

लक्ष्य २१०
उद्देश्य २१०
रणनीति २१०
कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप २११

परिच्छेद ९ २१७

लोकतन्त्र र सुशासन २१७

दूरदृष्टि २१७

लक्ष्य २१७

उद्देश्य २१७

रणनीति २१७

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप २१८

परिच्छेद १० २३१

अन्तरसम्बन्धित विषय २३१

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप २३१
अपेक्षित उपलब्धि २४६

परिच्छेद ११ २४७

योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन २४७

११.१ योजना तर्जुमा २४७

दूरदृष्टि २४७
लक्ष्य २४७
उद्देश्य २४७

रणनीति *२४७*
अपेक्षित उपलब्धि *२५०*

परिच्छेद १२ २५१

स्रोत र साधनको लेखाजोखा २५१

योजना अवधिको क्षेत्रगत लगानी प्रक्षेपण २५२

परिच्छेद १३ २५४

अनुसूची २५४

अनुसूची १ : आवधिक योजना तर्जुमाका लागि गठन भएका समितिको विवरण

अनुसूची २: चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र कार्यक्रम खर्चको विवरण

अनुसूची ३ : आवधिक योजनाका आधारमा वार्षिक कार्यक्रम निर्धारण गर्ने फारमहरूको नमुना

अनुसूची ४ : आयोजना बैंक

अनुसूची ५ : GIS श्रोत नक्शा

तालिका सुची

विवरण	**पृष्ठ**
तालिका १ : स्थानीय तह घोषणा भएपछि गाउँपालिकाको वडा विभाजनको अवस्था	५
तालिका २ : गाउँपालिकाको राजनीतिक विभाजन	७
तालिका ३ : जनसङ्ख्या वितरणको विवरण	८
तालिका ४ : जनसङ्ख्याको वार्षिक वृद्धिदर	८
तालिका ५ : घरधुरीको अवस्था	८
तालिका ६ : उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण	११
तालिका ७ : भाषा तथा जनसङ्ख्याका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण	११
तालिका ८ : धार्मिक सम्प्रदायका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण	१२
तालिका ९ : जातीयताका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण	१२
तालिका १०: लिङ्ग र उमेर समूहअनुसार परिवारमूलीको संख्या विवरण	१२
तालिका ११: पेसाका आधारमा जनसङ्ख्या विवरण (उमेर १० वर्षभन्दा माथि)	१३
तालिका १२: विकासका लागि सम्भावित जनसङ्ख्याको विवरण	१३
तालिका १३: अपाङ्गता भएकाको अवस्थाको विवरण	१३
तालिका १४: बसाइँसराइसम्बन्धी विवरण	१५
तालिका १५: व्यक्तिगत घटनासम्बन्धी विवरण	१५
तालिका १६: प्रतिव्यक्ति औसत आम्दानी विवरण	१६
तालिका १७: प्रतिव्यक्ति औसत खर्च विवरण	१६
तालिका १८: वर्तमान भू-उपयोगेको अवस्था	१८
तालिका १९: खेतीयोग्य जमिन सम्बन्धी विवरण	१९
तालिका २०: सार्वजनिक पोखरी तथा माछा पालन सम्बन्धी विवरण	१९
तालिका २१: खाद्यान्न बालिमा लाग्ने रोग तथा किरा सम्बन्धी विवरण	२०
तालिका २२ : खनिज तथा खानी सम्बन्धी विवरण	२१
तालिका २३ : तहगतरूपमा शैक्षिक संस्था/विद्यालय सम्बन्धी विवरण	२२
तालिका २४ : सिकाइ उपलब्धि तथा उत्तीर्ण दर	२३
तालिका २५ : शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण	२४
तालिका २६ : निर्माणाधीन गाउँ वा गाउँस्तरीय सडकको विवरण	२७
तालिका २७ : सवारी सुविधा र रुटको विवरण	२८

तालिका २८ : राजस्वको विवरण ७५
तालिका २९ : सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान ७६
तालिका ३० : प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान ७७
तालिका ३१ : आम्दानीको श्रोत सम्बन्धी विवरण २४६
तालिका ३२ : योजना अवधिको क्षेत्रगत लगानी प्रक्षेपण सम्बन्धी विवरण २४६
तालिका ३३ : आय-व्ययको वार्षिक अनुमानित अन्तर सम्बन्धी विवरण २४६

तस्बिर सुची

विवरण **पृष्ठ**

तस्बिर १ : जनसङ्ख्याको वार्षिक वृद्धिदर ९-१०
तस्बिर २ : भाषा तथा जनसङ्ख्या आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण ११
तस्बिर ३ : प्रतिव्यक्ति औसत आम्दानीको विवरण १६
तस्बिर ४ : प्रतिव्यक्ति औसत खर्च विवरण १७
तस्बिर ५ : आवास संरचना विवरण १८
तस्बिर ६ : पाँच वर्ष र सोभन्दा माथिको शैक्षिक अवस्था २२
तस्बिर ७ : सिकाइ उपलब्धि तथा उत्तीर्ण दर २४
तस्बिर ८ : आय-व्ययको वार्षिक अनुमानित अन्तर रेखा चित्र २४६

शब्द संक्षेप

आ.व.	:	*आर्थिक वर्ष*
आ.वि.	:	*आधारभुत विद्यालय*
मा.वि		*माद्यमिक विद्यालय*
कि.मि.	:	*किलोमिटर*
गा पा	:	*गाउँपालिका*
प्रा.वि.	:	*प्राथमिक विद्यालय*
प्रा शा	:	*प्राविधिक शाखा*
मा.वि.	:	*माध्यमिक विद्यालय*
मो. बा .		*मोटर बाटो*
म.वा.शा	:	*महिला तथा वालबालिका शाखा*
रायोआ	:	*राष्ट्रिय योजना आयोग*
रु.	:	*रुपैंया*
लि	:	*लिटर*
व. नं.	:	*वडा नम्वर*
दिविल	:	*दिगो विकास लक्ष्य*
दिराल	:	*दिगो राष्ट्रिय लक्ष्य*
स.सं	:	*सहकारी संस्था*
शि.शा	:	*शिक्षा शाखा*
स्वा.शा	:	*स्वास्थ्य शाखा*
सा.सं	:	*सामुदायिक संस्था*
MEDPA		*Micro Enterprise Development for Poverty Alleviation*
MEAL		*Monitoring, Evaluation, Accountability, and Learning*
CBRF		*Community Based Rehabilitation Facilitator*
LPEP		*Leprosy Post-Exposure Prophylaxis*
4-P		*Public-Private-Producer Partnerships*

परिच्छेद १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई विधिवतरूपमा सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतान्त्रिक प्रणालीमा रूपान्तरण गरेको छ । तीन तहको सरकारमध्ये स्थानीय तहहरू अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित निकायहरूका रूपमा स्थापित भएका छन् । संवैधानिकरूपमा नै स्थानीयस्तरको शान्ति, समृद्धि, स्थायित्व तथा विकासका लागि स्वयं स्थानीय तहहरूलाई अधिकार प्रत्यायोजित गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले दिएको शासकीय अधिकारको सदुपयोग गर्दै कालिगण्डकी गाउँपालिकाले आफ्नै नेतृत्वमा ५ वर्षे आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरेको छ । यो नै कालिगण्डकी गाउँपालिकाको पहिलो आवधिक योजना भएकाले यस योजनाले नै विकासका मुख्य सूचकाङ्कहरू निर्धारण गरेको छ ।

यस योजना तर्जुमा प्रक्रियामा जनसहभागितामा आधारित सहभागितामूलक योजना तर्जुमा पद्धतिहरू तथा प्रशंसनीय खोजलगायतका सबलतामा आधारित विधिहरू प्रयोग गरेर जनताका भावना तथा चाहना, गाउँपालिकाभित्रका सूचनाहरू, नेपालको संविधान, ऐन, कानुन, नीति, नियमहरू एवं कार्यक्रमहरू सङ्कलन, गाउँपालिकाभित्र र नजिकका सरकोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रियामार्फत अभिमत सङ्कलन एवं आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतहरूको बिस्तृत लेखाजोखा, व्याख्या एवं विश्लेषण गरेर तयार गरिएको छ ।

यो एक गतिशील दस्तावेज हो । यसले कालिगण्डकी गाउँपालिकाको विकासलाई मार्गनिर्देशन गर्नेछ । गाउँपालिकाले नयाँ अवसरहरू सिर्जना गरेर अझ सकारात्मक परिणामहरू प्राप्त गर्ने अवस्थामा वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममार्फत थप परिमार्जन तथा सुधार गर्दै जानेछ ।

१.२ योजना निर्माणका उद्देश्य

कालिगण्डकी गाउँपालिका निर्माणपश्चात यो नै पहिलो आवधिक योजना हो । कालिगण्डकी गाउँपालिकाको विकासलाई मार्गनिर्देशन गर्न र पालिकावासीको सहभागितामा पालिकाको समृद्धि र विकासका लागि योजनाबद्धरूपमा विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न, नागरिकको दक्षता र क्षमता अभिवृद्धि गर्न, गाउँपालिकामा सुशासन प्रत्याभूत गराउन 'समाजवादी उन्मुख समाजका लागि सन्तुलित विकास अभियान' सफलपूर्वक सञ्चालन गर्नका लागि यो आवधिक योजना तयार गरी लागु गरिएको छ । यस आवधिक योजनाको दूरदृष्टि **"पूर्वाधारित, न्यायिक, गतिशील ठाउँ : समाजवादी, आध्यात्मिक कालिगण्डकी गाउँ"** तय गरिएको छ ।

कालिगण्डकी गाउापालिकाको दुरदृष्टिका संभाहक शब्दहरूको पुष्ट्याई निम्न अनुसारले गरिएको छ :

पुर्वाधारित : कुनै पनि देश, प्रदेश, स्थानीय तह, निकाय, संस्था, समूह, परियोजना, व्यक्तिको विकास र लक्ष्य हासिलका निमित्त चाहिने न्युनतम आधारशिला नै पूर्वाधार हो । पूर्वाधार बिना कुनै कार्य भनेबमोजिम सिद्ध हुन सक्दैन । कालिगण्डकी गाउँपालिकाले भौतिक विकासका लागि मात्र नभई व्यक्ति विकास, सोच विकास र संस्कार विकासका लागि पनि पूर्वाधार आवश्यक पर्छ भन्ने कुरालाई आत्मसात गरेर

यस पालिकाका हरेक क्रियाकलापमा पूर्वाधारलाई न्युनतम पुरकका रुपमा लिने छ। प्रष्ट सोंच, दुरुस्त योजना र बलियो संरचना बनाई कार्य सिद्ध गर्ने संस्कार यस गाउँपालिकाले लिने छ।

न्यायिक : कुनै शासन व्यवस्था, सहकार्य अथवा सरकार तब मात्र सफल मानिन्छ जब उक्त व्यवस्थामा न्यायको प्रत्याभूति हुन्छ। न्यायको आश सबै मानव, जात, लिङ्ग, बनस्पति, जीव जनावर, देश, प्रकृति र स्वयम् समयले गरेको हुन्छ। विकासका क्रममा सबैको न्यायलाई मध्यनजर गरेर आवश्यक लेखाजोखा गरि उचित कदम चाल्नेमा यस गाउँपालिका सदा प्रतिवद्ध रहनेछ।

गतिशील : मानवको कर्तव्य अनेक रहेका हुन्छन्। आफ्नो जीवनकालमा मानिसले अनेक क्रियाकलापहरु गर्नु पर्छ। यसमा प्रमुख कार्य गास, बास र कपासको जोहो गर्नु हो। मानवको उद्गम भएसँगै मानव यहि कार्य गर्दै आएको छ। यसको अतिरिक्त मानवको कर्तव्य आकाश, ज्ञान, कला र चेतनाको क्षितिज बढाउनु हो। यहि नै गतिशिलता हो। वर्तमानमा गास, बास, कपासकै लागि मात्र अमूल्य जीवन व्यतित गर्नु पर्ने जनता अधिकांश छन्। अबको लक्ष्य हरेक मानव जीवनलाई गतिशील बनाउने हो। समग्रमा यस गाउँपालिकाकै ज्ञान, कला, प्रविधि र चेतनाको क्षितिज बढाउनेमा यस गाउँपालिका समर्पित रहनेछ।

समाजवादी : समाजको अवधारणा सुरु भएसँगै यसका अनेकौं शासन पद्धति, अर्थतान्त्रिक मोडेल तथा विकास मोडेलहरु अभ्यासमा आएका छन्। विभिन्न वादहरू प्रतिपादित भएका छन्। विभिन्न क्रान्तिहरु गरिएका छन्। यी सबैको लक्ष्य भनेको सहकार्यमा आधारित मानव समाजको न्यायिक व्यवस्थापन हो। अवसर, प्रतिस्पर्धा, गतिशिलता तथा न्याय र उत्थाननै मानव समाज बनाउनुको सार्थकता हो। यहि नै समाजवाद हो। समाजवाद कुनै निश्चित बिन्दु नभई निरन्तर गरिने चक्रिय अभ्यास हो। यस गाउँपालिकाका हरेक राजनीतिक पार्टी र जनताको भावना यहि दर्शन र विचारमा अडेको छ। समाजवादमा गाउँपालिकाको एकताको स्वरुप देख्न सकिन्छ।

आध्यात्मिक : माथि वर्णित चार शब्दहरुको लक्ष्य मानवताको कल्याण गर्नु हो। मानवता कुनै एकल विषय नभई अन्तरसम्बन्धित विषय हो। मानवता जोगाउन उपरोक्त चार शब्द आवश्यक छन्। यस भन्दा माथि मानवको जीवन अध्यात्ममा लीन हुन सक्नुमा आउँदछ।

कालिगण्डकी : यस कालिगण्डकी गाउँपालिका यिनै ज्ञान, विचार र दर्शनका अभ्यासकर्ताहरूले तपेको ठाउँ हो। यो पुण्यभूमि कालिगण्डकीले सुसज्जित पवित्र भूमि हो। यहाँका वन जंगल, भिरपाखा अमुल्य धन हुन्। शिला र शालिग्राम यहाँका आभूषण हुन्। यो गाउँपालिका सत्यवतीले आशिषित धार्मिक स्थल हो। यहाँको हावापानीले मानिसलाई आध्यात्मिक हुन अभिप्रेरित गर्छ। कालिगण्डकी शब्द यहाँको पहिचान हो।

गाउँ : कालिगण्डकीले विकाससँगै आफ्नो संस्कार, संस्कृति, भाषा र गाउँले जीवनको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नेछ। कालिगण्डकी गाउँपालिकाले गाउँ विकासको नयाँ परिभाषा दिन सक्ने सम्भावना छ। यो गाउँपालिका प्रगति, न्याय र अध्यात्मको दत्तात्रेय बन्न सक्ने **ठाउँ** हो।

यस आवधिक योजनाको निम्नलिखित विशिष्ट उद्देश्य छन्-

१. नेपालको संविधानले निर्दिष्ट गरेको समाजवाद उन्मुख समाज निर्माणका क्रममा संविधानले प्रदत्त गरेका मौलिक हकहरूको सुनिश्चितता लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने।
२. गाउँपालिकावासीका आधारभूत आवश्यकताहरू परिपूर्ति गरी सबैको आत्मसम्मान सुनिश्चित गर्ने।
३. नागरिकको सहभागितामा आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक विकास तथा वातावरण संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने।
४. नागरिकको सिप, क्षमता तथा दक्षता अभिवृद्धि गरी स्थानीय स्रोत र साधनहरूको अधिकतम सदुपयोग गरी आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्ने।
५. समृद्ध पालिका र सुखी पालिकावासीहरूका लागि विषयगत क्षेत्रहरूमा योजनाबद्धरूपमा विकास गरी दिगो आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा वातावरणीय सन्तुलनसहितका विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने।

६. सुशासन, पारदर्शिता, जवाफदेहिता, समावेशिता, चुस्त र स्फूर्त सेवा प्रवाहका माध्यमले समग्र गाउँपालिकाको विकासमा जनसहभागिताद्वारा पालिकाका कार्यक्रमहरूमा नागरिकहरूको स्वामित्व अभिवृद्धि गरी पालिकाप्रति गौरवान्वित बनाउने ।

१.३ योजनाका क्षेत्र

यस आवधिक योजनाले कालिगण्डकी गाउँपालिकाको समग्र विकासका पक्षहरूलाई निर्देशित गरेको छ । यस गुरुयोजनाले तल उल्लिखित क्षेत्रका योजनाहरू समेटेको छ-

१. आर्थिक विकास क्षेत्रका योजना

यस विषयअन्तर्गत कृषि, पशुपालन, सिँचाई, खाद्य तथा पोषण, वन तथा वातावरण, उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति जस्ता क्षेत्र समेटिएका छन् ।

२. सामाजिक विकास क्षेत्रका योजना

यस विषयअन्तर्गत जनसङ्ख्या व्यवस्थापन, शिक्षा, स्वास्थ्य, पिउने पानी र सरसफाइ, महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, युवा, खेलकुद, सामाजिक सुरक्षा, असहाय, अपाङ्गता भएकाहरूको समग्र विकास सुनिश्चित गर्ने योजना समेटिएका छन् ।

३. पूर्वाधार क्षेत्र

यस विषयअन्तर्गत ऊर्जा, जलविद्युत्, यातायात पूर्वाधार, सडक, केवलकार, यातायात व्यवस्थापन, प्रादेशिक तथा स्थानीय पूर्वाधार, विज्ञान तथा प्रविधि, शहरी विकास, ग्रामीण विकास, आवास तथा बस्ती विकास, पुनर्निर्माण जस्ता विषयगत क्षेत्रका योजना समेटिएका छन् ।

४. लोकतन्त्र र सुशासनका क्षेत्र

यसअन्तर्गत पालिका एकता, सुरक्षा, शान्ति र सुव्यवस्था, नेतृत्व निर्माण, निर्वाचन प्रणालीमा सुधार, मानव अधिकार, न्याय प्रणाली, स्थानीय तहको सन्तुलित विकास, शासकीय सुधार, प्रशासकीय सुधार, वित्तीय सुधार, भ्रष्टाचार निवारण, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार अन्त्य जस्ता विषयका योजना समेटिएका छन् ।

५. अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र

यस क्षेत्रअन्तर्गत गरिबी निवारण, श्रम तथा रोजगारी, मानव संसाधन विकास, अनुसन्धान तथा विकास, उद्यमशीलता विकास, समानता, समावेशीकरण, सामाजिक सुधार, सामाजिक सांस्कृतिक विविधता, विपद् व्यवस्थापन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन, सामुदायिक साझेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरूसँग सम्बन्धित विषय समेटिएका छन् ।

६. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

यस विषयअन्तर्गत तथ्याङ्क प्रणाली, योजना तर्जुमा, आयोजना बैङ्क, संस्थागत तथा कार्यान्वयन व्यवस्था, तहगत सम्बन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय, जोखिम व्यवस्थापन तथा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विषयसँग सम्बन्धित योजनाहरू प्रस्तुत गरिएका छन् ।

१.४ योजना तर्जुमा प्रक्रिया

सहभागितामूलक योजना पद्धति प्रक्रिया अवलम्बन गरी गाउँ सभाले आवधिक योजनाले विकासका नयाँ सम्भावना खोज्न सक्ने र विकास प्रक्रिया संस्थागत र सङ्गठितरूपमा अगाडि बढाउन सकिने सम्भावना बोध गरेपछि गाउँपालिका अध्यक्षको नेतृत्वमा रणनीतिक गुरुयोजना निर्माणको पहल सुरु भयो । यसै सन्दर्भमा सहभागितामूलक आधुनिक योजना तर्जुमा विधि प्रयोग गरी यो योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

यस योजना प्रक्रियामा नेपालको संविधानको प्रस्तावना, मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिहरू, स्थानीय कार्यपालिका, स्थानीय व्यवस्थापिका, स्थानीय आर्थिक कार्यप्रणाली, सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच अन्तरसम्बन्धलाई ध्यान दिइएको छ । योजना तर्जुमाको प्रक्रियामा निम्नलिखित चरण अपनाइएको थियो-

१. निर्देशक समिति तथा विषयगत उपसमितिहरूसँग छलफल

यस गुरुयोजना तयारीका सिलसिलामा कालिगण्डकी गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा रहेको निर्देशक समिति, विषयगत उपसमितिहरूसँग छलफल तथा बैठक गरी योजनाको मुख्य खाका र विषयगत खाका तयार गर्न बिस्तृत छलफल गरियो ।

२. गाउँपालिकास्तरीय गोष्ठी

सबै निर्वाचित जनप्रतिनिधि, राजनीतिक पार्टीका प्रतिनिधि, कर्मचारी, तथ्याङ्क सङ्कलकहरूसमेतको सहभागितामा कालिगण्डकी गाउँपालिकाको आयोजनामा कालिगण्डकी गाउँपालिका कार्यालयमा कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो । जसमा गाउँपालिकाको वर्तमान अवस्था, अवसरहरू तथा सम्भावनाहरू पालिकाको दूरदृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्यहरू, रणनीतिहरू, विकासका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू, विषयगत क्षेत्रका दूरदृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्यहरू, रणनीतिहरू, कार्यक्रमहरू, कार्यनीतिहरू एवं क्रियाकलापहरूबारे छलफल गरी खाका तयार गरियो ।

३. पार्श्वचित्रको पुनरावलोकन तथा विश्लेषण

आ.व. २०७५।२०७६ मा सहभागितामूलक प्रक्रियाद्वारा तयार गरिएको कालिगण्डकी गाउँपालिकाको पार्श्वचित्रको अध्ययन तथा विश्लेषण गरेर आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू छनौट गरी प्रयोग गरिएको छ ।

४. अन्य प्रकाशनहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण

यस आवधिक योजना निर्माणका सन्दर्भमा विभिन्न देशले अपनाएका विकासका मोडल, नेपाल सरकारका योजना, अन्य नगरपालिका तथा गाउँपालिकाका आवधिक योजना तथा गुरुयोजना पनि पुनरावलोकन गरिएको छ ।

५. स्रोत व्यक्तिहरूसँग छलफल

कालिगण्डकी गाउँपालिकामा लामो समयदेखि विभिन्न क्षेत्रमा योगदान दिँदै आउनुभएका व्यक्तिहरूसँग प्रत्यक्ष भेटघाट गरी पालिकाको विकासका अवसर तथा सम्भावनाबारे छलफल गरी सल्लाह तथा सुझाव सङ्कलन गरियो ।

६. स्थलगत सर्वेक्षण

सहजकर्ताहरूको समूह तथा जनप्रतिनिधिहरूको संयुक्त समूहले गाउँपालिकाका सबै वडाको स्थलगत भ्रमण गरी गाउँपालिकावासीसँग प्रत्यक्ष अन्तरक्रिया गरेर सूचना सङ्कलन गरियो ।

७. सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा राष्ट्रिय योजना आयोग, दिगो विकास लक्ष्यहरू तथा गाउँपालिकाको विगतका विकास योजनाहरूको पुनरावलोकन

यस आवधिक योजना तयारीका सन्दर्भमा कालिगण्डकी गाउँपालिकाका विगत दुई वर्षका नीति तथा कार्यक्रम, नेपाल सरकारका नीति, कार्यक्रम तथा विकास योजनाहरू तथा दिगो विकास लक्ष्यहरूको पुनरावलोकन गरिएको छ ।

८. तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको विश्लेषण

प्राप्त तथ्याङ्क, सूचना र राय/सुझावहरू विश्लेषण गरेर मस्यौदा तयार गरी गाउँपालिकाको बैठक आयोजना गरी सरोकारवालासमेतको उपस्थितिमा छलफल गरियो । वडा स्तरमा वडावासी सरोकारवालाहरूसँग समेत छलफल

गरियो । उक्त छलफलबाट प्राप्त राय, सुझाव तथा सिफारिसहरू समेत संलग्न गरी यो आवधिक योजना तयार गरिएको छ ।

९. मस्यौदा योजनाउपर छलफल

मस्यौदा योजनालाई कार्यपालिका तथा विज्ञहरूसमक्ष प्रस्तुत गरी मस्यौदाउपर राय तथा सुझाव सङ्कलन गरी समावेश गरियो ।

१०. अन्तिम छलफल

मस्यौदा छलफलका क्रममा प्राप्त राय/छलफलहरू समावेश गरी अन्तिम स्वरूप तयार गरी कार्यपालिकामार्फत स्वीकृत गरियो ।

परिच्छेद २

कालिगण्डकी गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

नेपालको कुल क्षेत्रफल १४७५१६ वर्ग कि.मी.मध्ये यस गाउँपालिकाले ०.०६८ प्रतिशत, ५ नं प्रदेशको कुल क्षेत्रफल २२२८८ वर्ग कि.मी.मध्ये ०.४५ प्रतिशत, गुल्मी जिल्लाको कुल क्षेत्रफल ११४९ वर्ग कि.मी. मध्ये ८.७९ प्रतिशत ओगटेको यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल १०१.२ वर्ग कि.मी. रहेको छ । यो गाउँपालिकाको केन्द्र **२७फ५८’३४.५२”ल–८३फ३४’४२.१०”भ– २८फ३’१९.४५”ल–८३ फ३४’२८’५२.५५”भ** आक्षांश अवस्थित रहेको छ । यस गाउँपालिकाको भौगोलिक विविधताले गर्दा यहाँको हावापानी र प्राकृतिक वनस्पतिमा पनि विविधता पाइन्छ । यहाँ हिमाली हावापानी देखि लिएर उष्ण मनसुनी हावापानीसम्म पाइन्छ ।

कालीगण्डकी गाउँपालिकाको सिमानामा पूर्वमा पवित्र कालिगण्डकी नदी तथा पर्वतको विहादी गाउँपालिका, पश्चिममा चन्द्रकोट गाउँपालिका र सत्यवती गाउँपालिका, उत्तरमा बाग्लुङ्गको जैमीनी नगरपालिका र दक्षिणमा गुल्मीको सत्यवती गाउँपालिका र स्याङ्जाको कालिगण्डकी गाउँपालिका अवस्थित छन् । नेपालकै सबैभन्दा ठुलो जलविद्युत आयोजना कालिगण्डकी ‘ए’ देखि लुम्बिनी अञ्चलकै सबैभन्दा अग्लो टाकुरा थाप्ले तथा सत्यवती क्षेत्र यसै गाउँपालिकाका आकर्षक धरोहर र सम्पत्तिका रुपमा रहेका छन् ।

तालिका १ : स्थानीय तह घोषणा भएपछि गाउँपालिकाको वडा विभाजनको अवस्था

वडा नं	समावेश भएका साविकका गा.वि.स.हरु	क्षेत्रफल (वर्ग किमि)
१	हर्मिचौर	१३.५५
२	अर्वेनी	१०.८४
३	जयखानी	१३.४१
४	पूर्तिघाट	११.१३
५	फोक्सिङ्ग	१९.७८
६	खड्गकोट	१७.०६
७	भुर्तुङ्ग	१५.२७
	जम्मा	**१०१.०४**

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामकरण राजनीतिक अवस्थिति

यस कालीगण्डकी गाउँपालिकाको ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरणको बारेमा बुझ्नुपर्दा पुर्व तर्फ अवस्थित रहेको कालीगण्डकी नदी र यसको सभ्यताको बारेमा बुझ्नुपर्ने हुन्छ । यस विश्व ब्रह्माण्डमा उत्पति भएका धेरै नदीहरु उत्पति भएपछि एउटै दिशातर्फ बगेको पाइन्छ तर कालीगण्डकी नदी उत्पति भएपछि चारै दिशामा बगी समुन्द्री सतह सम्म पुग्दछ । यस

पवित्र नदीको निर्मल जल जति समय सम्म बोतल या भाडोमा राखेपनि बिग्रदैन र जस्ताकोतस्तै निर्मल नै रहिरहेको पाईन्छ । त्यसैगरी यस नदी किनारमा श्री वैष्णव क्षेत्र, मध्यभागमा शाक्त क्षेत्र र उच्च समस्थली भागमा शैवी क्षेत्रहरु पर्ने गर्दछन् । नेपालको एकमात्र शालिग्राम पाइने कालिगण्डकी नदीको विशेष महत्व छ ।

यस नदीको किनारमा धेरै तीर्थस्थलहरु र ऋषिमहर्षी, सन्त, महन्त, मुनी राजा, महाराजा तथा साधकहरुले तपस्या गरेको तपस्थली र साधानास्थलहरु रहेका छन् । यस नदीको किनारमा यस गाउँपालिका भित्र पर्ने गणेशस्थान, मुक्तीधाम, गौमतीघाट, घुमाउने, पूर्तिघाट, सेतीबेनि जस्ता पवित्र स्थलहरु अवस्थित रहेका छन् । शास्त्रका अनूसार धेरै ऋषिमुनिहरुले जप, तप, ध्यान, ज्ञान, उपासना, विपश्यना, आराधना, साधना, सङ्गीत र योग यसै नदीको किनारामा बसेर सिद्धिप्राप्ति गरेको कुरा ईतिहासले प्रमाणित गरेको पाईन्छ । साधना जुनसुकै ठाउँमा गरेपनि सिद्धिप्राप्ति गर्न एकपटक कृष्ण गण्डकी जानुपर्छ भन्ने कुरा पुराणहरुमा पनि उल्लेख भएको छ । त्यसैगरी काग भुसिन्डीले श्रीरामको बारेमा लेख्दा यस स्थानको बारेमा उल्लेख गर्दै लेखेका छन् । निलगिरी पर्वतको फेदिमा कालीको तीरमा बसी रामको भक्ती गर्दा सबै पापहरु नास हुन्छन् ।

चरितम रघुनास्यशत कोटी प्रविस्तरम
एकै कमक्षरम पुंसाम् महापातक नाशतम् ॥

अन्यत्र सय करोड पटक रामको नाम जप्नु र कालिगण्डकी किनारमा बसि एक पटक मात्र राम नाम जप्दा मनुस्यको सबै पापहरु नास हुन्छन् भनिएको छ । हिन्दु दर्शनका अनूसार पृथ्वीमा रहेका आठ ओटा भुवैकुण्ठ धामहरु मध्यको एउटा धाम (घुमाउने फूलबारि) यस कालीगण्डकी नदीको किनारमा यसै गाउँपालिकामा छ ।

त्यसैगरी सत्ययुगमा सतीदेवी यसै ठाउँमा जन्म लिइन् र दक्षप्रजापती राजाले शिवजीसँग बिवाह गराउँदा विष्णुले छल गरेको हुनाले मन शान्ति र मनोकामना पूर्ति गर्नका लागि बान्द्रानदी र कालीगण्डकीको बीचमा अवस्थित कन्द्रौटा भन्ने ठाउँमा महायज्ञ गर्दा कैलाश पर्वतबाट शिवजीको आज्ञा बिना सतीदेवी आएकाले आत्मदाह गर्नुपरेको र शिवफौजले यज्ञ विध्वंश गरेका थिए । त्यसपछि एउटी शतिदेविबाट सप्त सत्यवती भई सबैभन्दा जेठी बसेको ठाउँ बुढी सत्यवती (यस गा.पा र सत्यवती गा. पा. को सिमाना) रहेको ठाउँको बारेमा

स्वस्थानी कथामा व्याख्या गरिएको छ । त्यस ठाउँलाई अहिले पनि दक्ष प्रजापती क्षेत्र पूर्तिघाट (हाल गा. पा. केन्द्र) भनिन्छ र अन्य सत्यवतीहरु पनि विभिन्न ठाउँमा गई बसेको पाईन्छ ।

त्यसै गरी वि. स. १८६० मा अग्नीहोत्री भन्ने एकजना मानिस जसले मन्त्रबाट अग्नी उत्पन्न गर्दथे उनी काठमाण्डौंबाट आई सतीदेवीले आत्मदाह गरेको स्थानमा मन्त्र द्वारा अग्नी उत्पन्न गराई यज्ञकुण्ड बनाई धुनी लगाएका थिए र उक्त अग्नी अहिलेसम्म पनि अविछिन्न रुपले बलिरहेको पाईन्छ । पछि उनले लिन्धाकी ज्ञवाली थरकी कन्यासँग विवाहगरी केही समय सत्यवतीमा बसि साधना गरेको र उनका छोरा पनि बनारस गई अध्ययन गरी फर्केपछि त्यसै ठाउँमा पाञ्चायन कुण्डमा स्नान गरेपश्चात तपस्या सुरु गरी सिद्धि प्राप्त पश्चात् तारकेश्वर ऋषि भएको पाईन्छ । उनले सत्यवतीको स्थापना गर्नुका साथै रुद्रदेविको राम मन्दिर पनि बनाए । त्यसैगरी कालीका पुराणमा उल्लेख गरिएको छः

सत्य सत्वती क्षेत्रम् त्रेतायाम् तुतपोवनम्
द्वापरे मुक्ति सोपनम् कलौ नेपालीका पुरी ॥

सत्य युगमा यस क्षेत्रलाई सत्यवती, त्रेतायुगमा तपोवन, द्वापर युगमा स्वर्गजाने सिँडी र कलीयुगमा नेपाल भनिएको छ ।

त्यसैगरी श्री श्री श्री १०८ महात्मा महाप्रभु कृपा सिन्धुदाश काठमाण्डौबाट वि. स. १९९५ सालमा जयखानी बेलटारि शिवमन्दिरमा आई शिवमन्दिरको नजिक श्री कृष्ण कालीगण्डकी किनारमा स्वामीको रुख मुनी धुनीलगाई १ वर्ष बस्नु भयो । उहाँले कालीगण्डकीको किनारमा शिरमाथी तीन वटा शिला ढुङ्गा

राखि २ घण्टा सम्म आँखा बन्द गरी ध्यानमा बस्नु भयो । त्यसैगरी १ वर्ष शिवमन्दिर बेल्टारि बसि जाने बेलामा मुलपानी तल कालीगण्डकीको किनारमा ठुलो ढुङ्गामा १०८ वटा कन्या केटीलाई भोजन खुवाई दान दक्षीणा गर्नुभयो र उसै दिन कालीगण्डकीको किनारै किनार घुमाउनेमा गई ९ महिना ओढारमा(गुप्तेश्वर महादेव गौतम गुफा) बस्नु भयो । उक्त ओढारमा बस्दा प्रत्येकबर्ष आउने बालाचतुर्दशीको दिन शतबीउ छर्ने आवश्यक व्यवस्था गरीदिनुभयो । यसरि हेर्दा कालीगण्डकी गाउँपालिका अत्यन्तै अलौकिक इतिहास र महत्व बोकेको गाउँपालिकाको रुपमा लिन सकिन्छ ।

त्यसै गरी नेपालको संविधान २०७२ ले घोषण गरेको संघीय लोकतान्त्रिक नेपाल कार्यान्वयनको महत्वपूर्ण खुड्किलोका रुपमा रहेको सङ्घीय संरचना अनूसार ७५३ स्थानीयतहको घोषणा गरियो । सोहीअनूसार गुल्मी जिल्लामा १२ वटा स्थानीय तहहरु मध्ये पूर्व भागमा अवस्थित तत्कालीन गा.वि.स.हरु हर्मीचौर, अर्बेनी, जयखानी, पूर्तिघाट, फोक्सिङ, खड्गकोट र भुर्तुङ्ग मिलाई एउटा स्थानीयतहको घोषणा भयो र भौगोलिकहिसाबले हेर्दा तत्कालीन ७ गा. वि. स हरु हर्मिचौर, अर्बेनी, जयखानी, पूर्तिघाट र खड्गकोटले प्रत्यक्ष छोइएको कालीगण्डकी नदी हुनुका साथै यसको प्राचीन ऐतीहासिक महत्व गाउँपालिकाको चिनारिका रुपमा रहने कारणले गर्दा तत्कालीन सम्पुर्ण राजनैतिक दल, समाजसेवी बुद्धीजीविहरु र जनभावना बमोजिम कालिगण्डकी नदीको नामबाट यस गाउँपालिकाको नाम कालिगण्डकी गाउँपालिका भनि नामकरण हुनगयो ।

२.३ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति

नेपालको सङ्घीय संरचना अनूसार ७ प्रदेश ७५३ वटा स्थानीय तहमा पून:संरचित भए पश्चात नेपालको ५ नं प्रदेश अन्तर्गत गुल्मी जिल्लाका साविकका गाविसहरू हर्मिचौर, अर्बेनी, जयखानी, पूर्तीघाट, फोक्सिङ्ग खड्गकोट र भुर्तुङ्ग समेटेर जम्मा ७ वटा वडाहरू कायम गरी कालिगण्डकी गाउँपालिका स्थापना गरिएको हो ।

तालिका २ : गाउँपालिकाको राजनीतिक विभाजन

वडा नं.	समावेश भएका सविकका गा.वि.स.	सविकको वडा नं.	क्षेत्रफल वर्ग कि.मी	वडा कार्यालय रहेको स्थान
१	हर्मिचौर	१ देखि ९	१३.५५	फरिनडाँडा
२	अर्वेनी	१ देखि ९	१०.८४	अर्वेनी, मनधारा
३	जयखानी	१ देखि ९	१३.४१	जयखानी
४	पूर्तिघाट	१ देखि ९	११.१३	पूर्तिघाट
५	फोक्सिङ्ग	१ देखि ९	१९.७८	जोगीटोला
६	खड्गकोट	१ देखि ९	१७.०६	देउराली
७	भुर्तुङ्ग	१ देखि ९	१५.२७	छापचौर

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.४ जनसङ्ख्या वितरणको अवस्था

यस गाउँपालिकाको जम्मा जनसङ्ख्या १५,०४४ छ । जसमध्ये महिला जनसङ्ख्या ७९७० र पुरुष जनसङ्ख्या ७०७४ छ । यसरी हेर्दा पुरुषभन्दा महिलाको जनसङ्ख्या १२.६६ प्रतिशतले बढी छ । राष्ट्रिय जनसङ्ख्यामा पनि पुरुषको भन्दा बढी महिलाको जनसङ्ख्या छ । यसैगरी पुरुष र महिला (१००)को अनुपात ८९ छ । यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या वडा नं. ७ मा र सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या वडा नं. ३ (तालिका ४) मा छ । यहाँको औसत पारिवारिक आकार ४.०३ छ ।

तालिका ३ : जनसङ्ख्या वितरणको विवरण

जनसङ्ख्या				लैङ्गिक अनुपात (१०० महिलामा पुरुष)	जनसङ्ख्या घनत्व	घर सङ्ख्या	साक्षरता दर (%)	
महिला	पुरुष	अन्य	जम्मा				महिला	पुरुष
७९७०	७०७४	०	१५०४४	८८.७६	१४९	३७३६	७१.८०	८८.७०

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४.१. जनसङ्ख्याको वार्षिक वृद्धिदर

कालिगण्डकी गाउँपालिकामा बसोबास गरिरहेका जनसङ्ख्याको वार्षिक औसत वृद्धि दर २०६८ सालको जनगणनालाई आधार मानी २०७६ को घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार ०.५२१ प्रतिशत र २०७८ को राष्ट्रिय जनगणना अनुसार –२.०३ प्रतिशत छ । दुई बर्षको अन्तरालमा गरिएका यी जनगणनामा आएको भिन्नता र विसंगतिले गर्दा यस पालिकाको जनसाङ्ख्यिक विवरणमा केहि त्रुटी छ भन्ने कुराको आंकलन गर्न सकिन्छ । यद्यपि यस आवधिक योजनाको सन्दर्भमा राष्ट्रिय जनगणना कै डाटालाई आधिकारिक मानिएको छ ।

तालिका ४ : जनसङ्ख्याको वार्षिक वृद्धिदर

वडा नं.	वडा	घरधुरी	जनसङ्ख्या		जम्मा
			पुरुष	महिला	
१	हर्मिचौर	५२७	११०१	१३२५	२४२६
२	अर्वेनी	५८३	१२०८	१५७५	२७८३
३	जयखानी	२७०	५६८	७२६	१२९४
४	पूर्तिघाट	४३७	९०४	११४०	२०४४
५	फोक्सिङ्ग	५८०	११६४	१४८४	२६४८
६	खड्गकोट	८३७	१६६४	२१७०	३८३४
७	भुर्तुङ्ग	८६४	१६६६	२१८१	३८४७
जम्मा		**४०९८**	**८२७५**	**१०६०१**	**१८८७६**

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८

तालिका ५ : घरधुरीको अवस्था

वडा नं.	वडा	घरधुरी	जनसङ्ख्या		जम्मा	वार्षिक वृद्धि दर
			पुरुष	महिला		
१	हर्मिचौर	४५८	१४७६	१३१५	२७९१	१.८८
२	अर्वेनी	४१७	१३४०	१२६९	२६०९	–०.७८
३	जयखानी	२०४	६०८	५७५	११८३	–१.०७
४	पूर्तिघाट	३४१	१०८९	१०२१	२११०	०.४
५	फोक्सिङ्ग	४७०	१५०६	१४८४	२९९०	१.६१
६	खड्गकोट	६८०	२२१२	२०४१	४२५३	१.३७
७	भुर्तुङ्ग	६६९	१९३९	१७८८	३७२७	–०.३९
जम्मा		**३२३९**	**१०१७०**	**९४९३**	**१९६६३**	०.५२१

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

वडा नं.	वडा	घरधुरी	जनसङ्ख्या		जम्मा	वार्षिक वृद्धि दर
			पुरुष	महिला		
१	हर्मिचौर	५०३	९३४	१०४९	१९८३	–१.८३
२	अर्वेनी	५४१	१००८	११५७	२१६५	–२.२२
३	जयखानी	२३०	४७१	५२४	९९५	–२.३१
४	पूर्तिघाट	४५७	८९२	९४२	१८३४	–१.०३
५	फोक्सिङ्ग	५३२	१००४	११४०	२१४४	–१.९०
६	खड्गकोट	७२६	१४२९	१५५३	२९८२	–२.२२
७	भुर्तुङ्ग	७४७	१३३६	१६०५	२९४१	–२.३६
जम्मा		**३७३६**	७०७४	७९७०	**१५०४४**	**–२.०३**

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

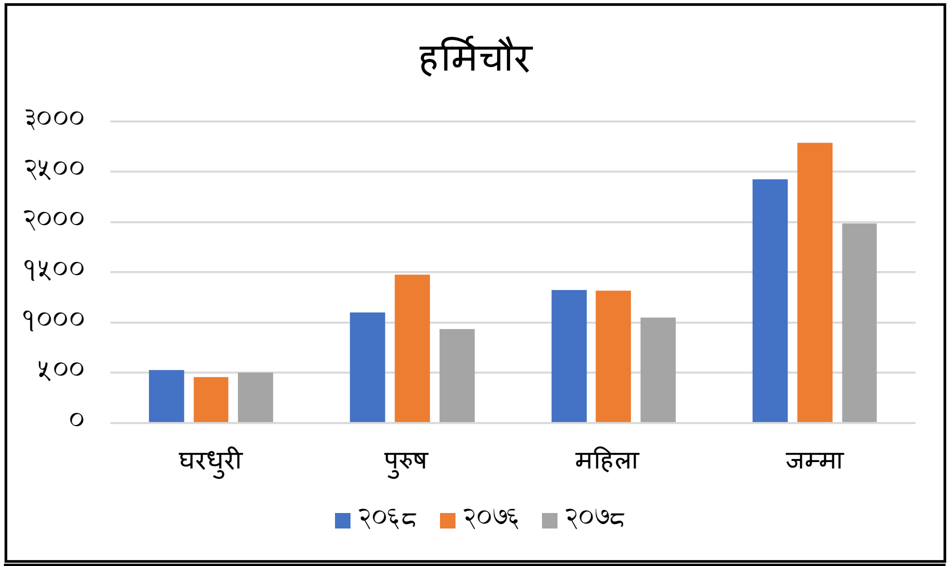
हर्मिचौर
३०००
२५००
२०००
१५००
१०००
५००
०
घरधुरी
पुरुष
महिला
जम्मा
२०६८
२०७६
२०७८

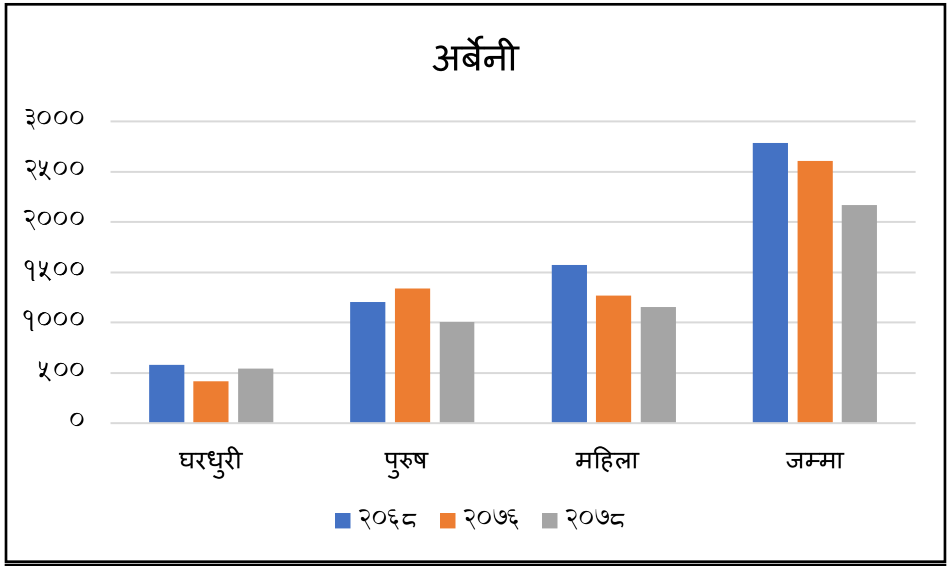
अर्बेनी
३०००
२५००
२०००
१५००
१०००
५००
०
घरधुरी
पुरुष
महिला
जम्मा
२०६८
२०७६
२०७८

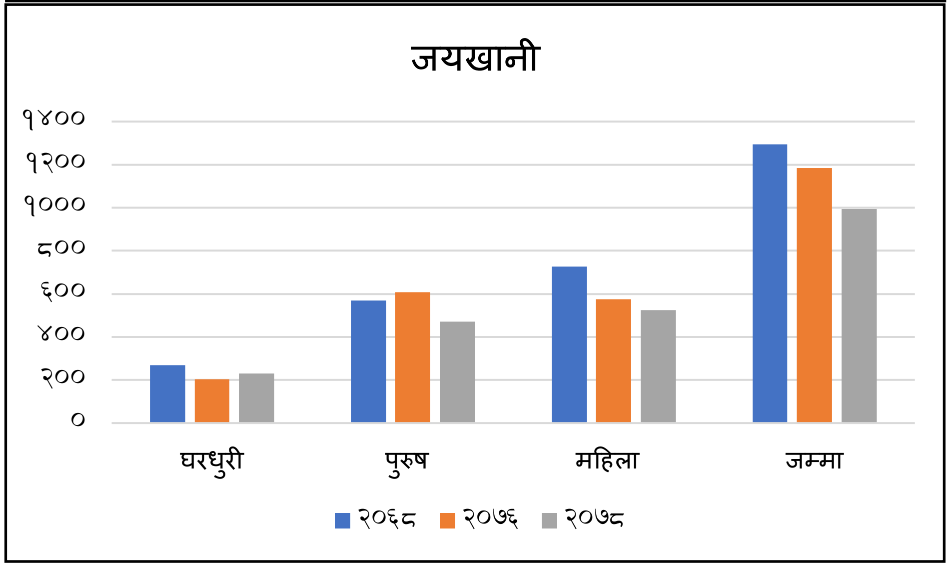
जयखानी
१४००
१२००
१०००
८००
६००
४००
२००
०
घरधुरी
पुरुष
महिला
जम्मा
२०६८
२०७६
२०७८

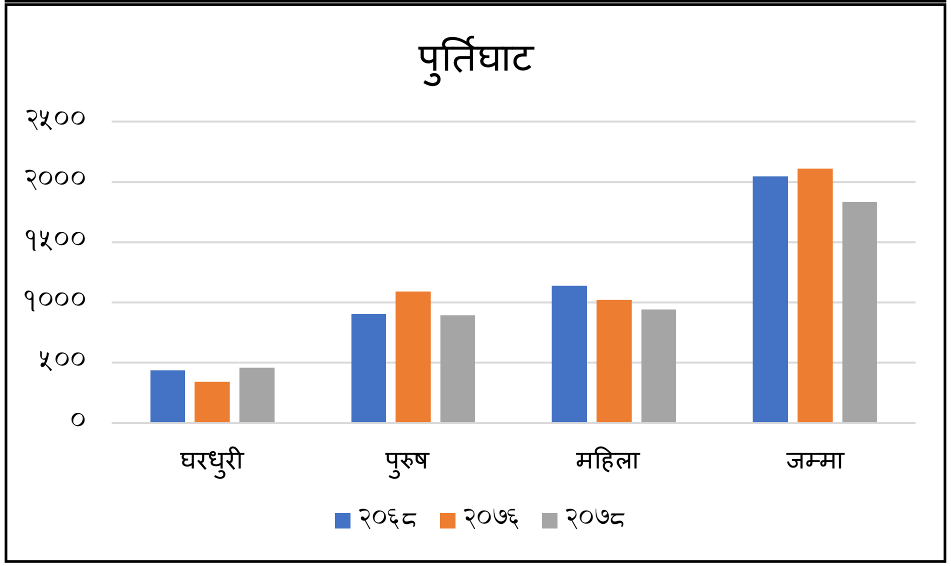
पुर्तिघाट
२५००
२०००
१५००
१०००
५००
०
घरधुरी
पुरुष
महिला
जम्मा
२०६८
२०७६
२०७८

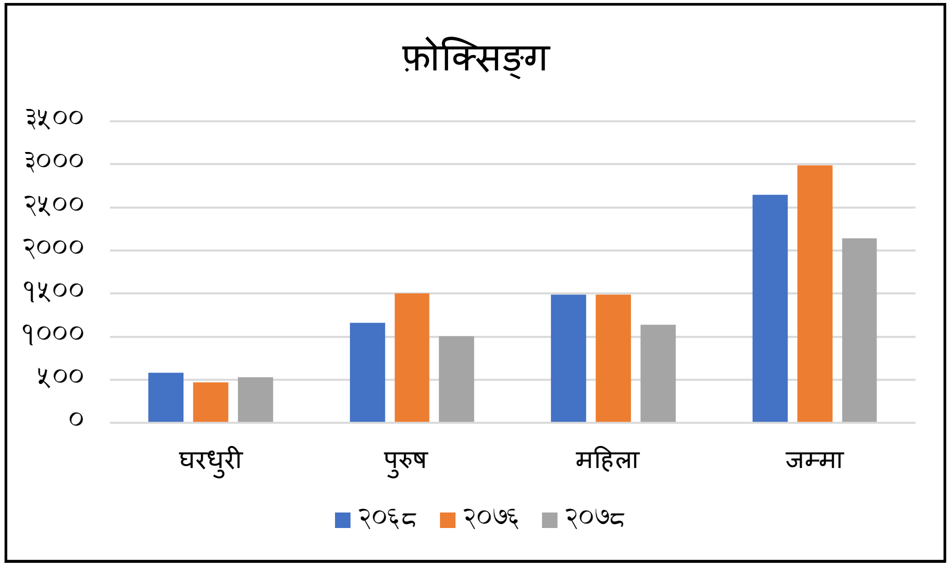
फ़ोक्सिङ्ग
३५००
३०००
२५००
२०००
१५००
१०००
५००
०
घरधुरी
पुरुष
महिला
जम्मा
२०६८
२०७६
२०७८

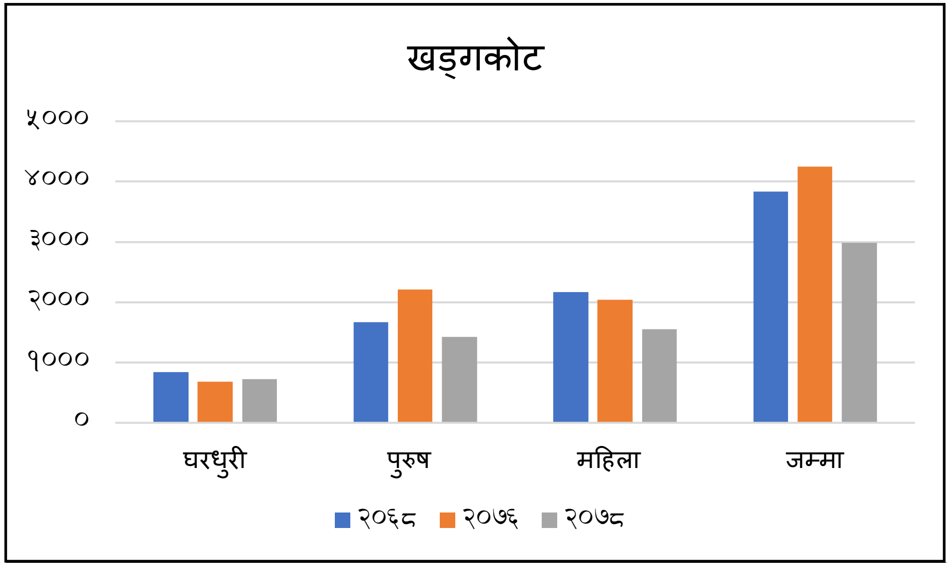
खड्गकोट
५०००
४०००
३०००
२०००
१०००
०
घरधुरी
पुरुष
महिला
जम्मा
२०६८
२०७६
२०७८

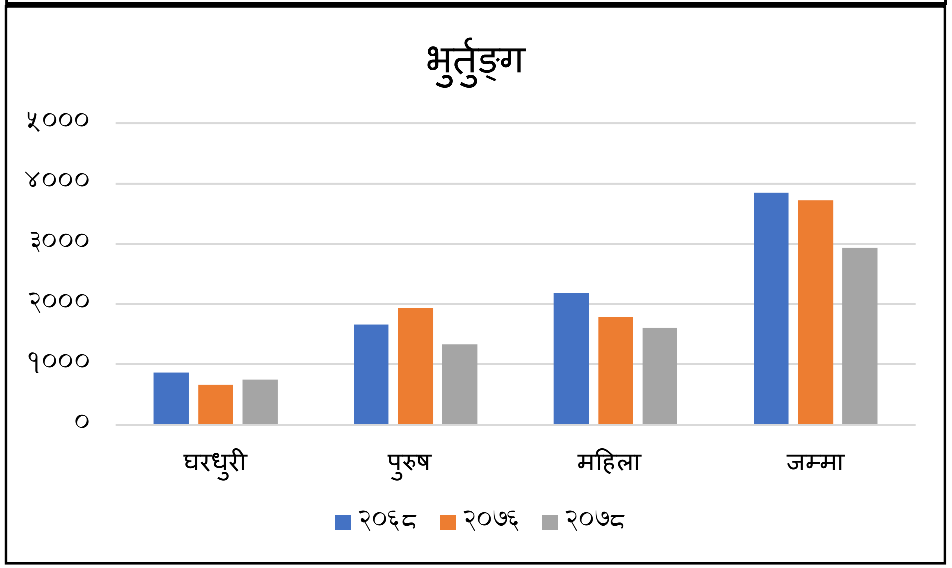
भुर्तुङ्ग
५०००
४०००
३०००
२०००
१०००
०
घरधुरी
पुरुष
महिला
जम्मा
२०६८
२०७६
२०७८

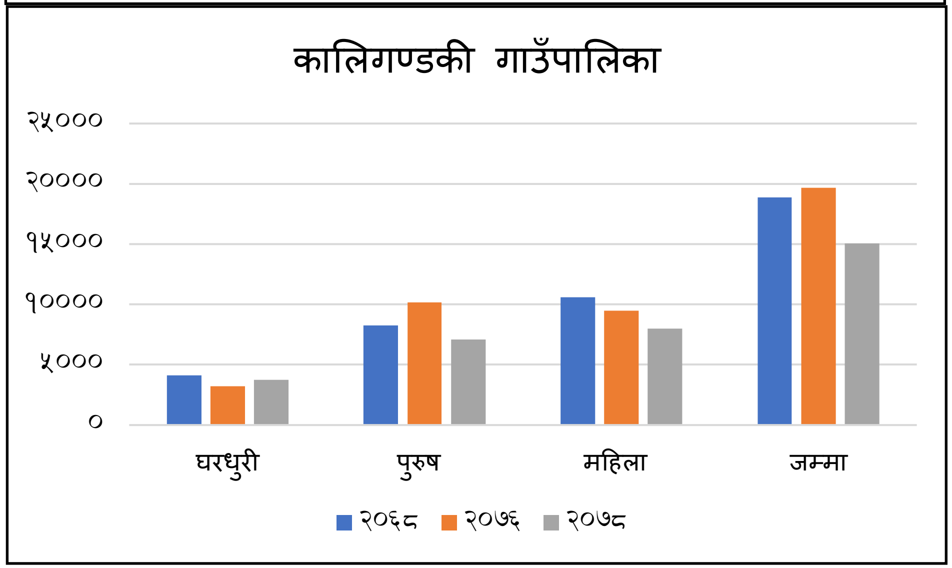
कालिगण्डकी गाउँपालिका
२५०००
२००००
१५०००
१००००
५०००
०
घरधुरी
पुरुष
महिला
जम्मा
२०६८
२०७६
२०७८

२.४.२ उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या २५ देखि ४४ वर्ष उमेर समूहको छ भने सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या ७० वर्षभन्दा माथिको उमेर समूहको छ। यस गाउँपालिकामा १५ वर्षदेखि ५९ वर्षसम्मको जनसङ्ख्या ५८ प्रतिशत छ।

तस्बिर २ : भाषा तथा जनसङ्ख्या आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

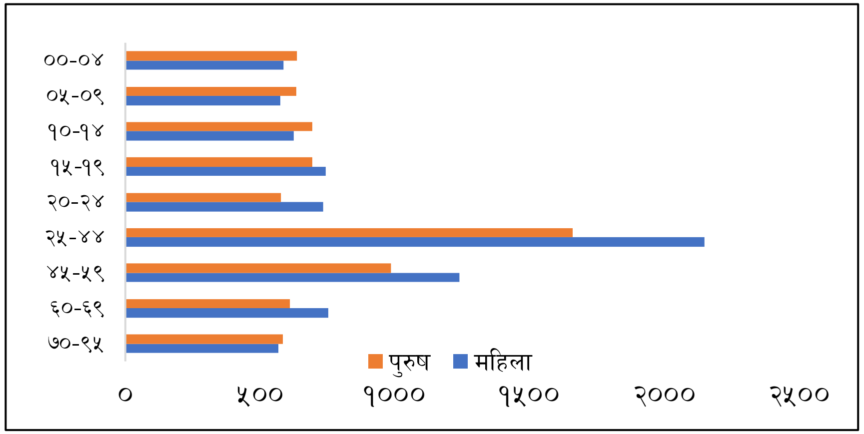

तालिका ६ : उमेर तथा लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

उमेर समूह	महिला	पुरुष	तेस्रो लिङ्गी	जम्मा
७०-९५ वर्षसम्म	५६८	५८४	०	११५२
६०-६९ वर्षसम्म	७५२	६१०	०	१३६२
४५-५९ वर्षसम्म	१२४०	९८६	०	२२२६
२५-४४ वर्षसम्म	२१४८	१६६०	०	३८०८
२०-२४ वर्षसम्म	७३४	५७८	०	१३१२
१५-१९ वर्षसम्म	७४४	६९३	०	१४३७
१०-१४ वर्षसम्म	६२४	६९३	०	१३१७
०५-०९ वर्षसम्म	५७४	६३४	०	१२०८
०४ वर्षभन्दा मुनि	५८६	६३६	०	१२२२
जम्मा	**७९७०**	**७०७४**	**०**	**१५०४४**

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४.३ भाषा तथा जनसङ्ख्या

यस गाउँपालिकामा मातृभाषाका रूपमा सबैभन्दा धेरै नेपाली (९३.३ प्रतिशत) भाषा बोलिन्छ भने १ प्रतिशतभन्दा कम नागरिकले बोल्ने दुईवटा मातृभाषा छन्। गाउँपालिकाभित्र जम्मा ५ वटा भाषा मातृभाषाका रूपमा प्रयोग हुन्छन्।

तालिका ७ : भाषा तथा जनसङ्ख्याका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

क्र.सं.	मातृभाषा	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	नेपाली	१४०३०	९३.३
२	मगर ढुट	४५५	३
३	गुरुङ	३३३	२.२
४	नेपालभाषा (नेवारी)	१४६	१
५	छन्त्याल	४३	०.३
६	अन्य	३७	०.२
	जम्मा	**१५०४४**	**१००.०**

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४.४ धार्मिक सम्प्रदाय तथा जनसङ्ख्या

यस गाउँपालिकामा धार्मिक बहुलता छ । यहाँका अधिकांश नागरिक (९० प्रतिशत) हिन्दु धर्मालम्बीहरूको छ भने बोन, क्रिस्चियन, प्रकृति, बौद्ध र इस्लाम धर्मावलम्बीहरूको बसोबास छ । यहाँ भएका विविध धार्मिक सम्प्रदायबीच समधुर सद्भाव कायम छ ।

तालिका ८ : धार्मिक सम्प्रदायका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

क्र.सं.	धर्म	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	हिन्दु	१३५४०	९०
२	बौद्ध	११७३	७.८
३	इस्लाम	१५	०.१
४	क्रिश्चियन	३०	०.२
५	प्रकृति	६०	०.४
६	बोन	२२६	१.६
	जम्मा	१५०४४	१००.०

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४.५ जातीयताका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

यो गाउँपालिका जातीय संरचनाको हिसाबले अत्यन्तै समृद्ध छ । यहाँ १० प्रकारका जातजाति एकापसमा हातेमालो गर्दै बसोबास गरिरहेका छन् । यहाँ भएका जातजातिमध्ये मगर (४७ प्रतिशत), ब्राह्मण-पहाड (२०.२० प्रतिशत), दलित जनसङ्ख्या (१८.३ प्रतिशत) तथा ५ प्रतिशतभन्दा कम जनसङ्ख्या भएका जातजातिमा गुरुङ्ग, सन्यासी र दसनामी, ठकुरी, नेवाः(नेवार) आदि छन्

तालिका ९ : जातीयताका आधारमा जनसङ्ख्याको विवरण

क्र.सं.	जातीयता	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	मगर	७०७१	४७
२	ब्राह्मण-पहाड	३०३९	२०.२०
३	विश्वकर्मा	११७३	७.८
४	परियार	८५८	५.७
५	क्षेत्री	८२७	५.५
६	मिजार	७६७	५.१
७	गुरुङ्ग	३७६	२.५
८	सन्यासी र दसनामी	३३१	२.२
९	ठकुरी	२२६	१.५
१०	नेवा : (नेवार)	१८१	१.२
	जम्मा	१५०४४	१००.०

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४.६ लिङ्ग र उमेर समूहअनुसार परिवारमूलीको संख्या विवरण

यस गाउँपालिकामा घरमूलीका रूपमा पुरुषको बाहुल्यता (६४ प्रतिशत) छ । सिमित परिवार (३६ प्रतिशत) मा महिला घरमूली छन् । ३६ प्रतिशत महिलाको घरमूलीको भूमिकाले महिलाहरू परिवार तथा समाजको नेतृत्व गरेर पुरुषहरूसँग हातेमालो गर्न सक्षम छन् भन्ने आधार तय भएको छ ।

तालिका १०: लिङ्ग र उमेर समूहअनुसार परिवारमूलीको संख्या विवरण

क्र.सं.	उमेर समूह	महिला	पुरुष	प्रतिशत
१	७० माथि	१४३	४५०	५९३
२	६०-६९	२०६	५११	७१७
३	५०-५९	२४१	५४६	७८७

क्र.सं.	उमेर समूह	महिला	पुरुष	प्रतिशत
४	४०-४९	२९४	४१५	७०९
५	३०-३९	३०४	३२९	६३३
६	२०-२९	१५२	१३२	२८४
७	१५ -१९	८	४	१२
८	१४ मुनि	०	१	१
	जम्मा	**२३८८**	**१३४८**	**३७३६**

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४.७ पेसाका आधारमा जनसङ्ख्या विवरण (उमेर १० वर्षभन्दा माथि)

यस गाउँपालिकाको १० वर्षभन्दा माथिका अधिकांश नागरिक (८३) को मुख्य पेशा कृषि तथा पशु पालन रहेको छ । सोही उमेर समूहका ५.५ प्रतिशत जनसङ्ख्या सामान्य वा प्राथमिक पेशामा संलग्न छन् । कृषि तथा पशुपालनलाई प्रवर्द्धन गरेर सिप विकास तथा प्रविधि प्रयोग गरी उत्पादकत्व वृद्धि एवम् रोजगार सिर्जना गर्ने अवसर यस गाउँपालिकामा सशक्तरूपमा छन्

तालिका ११: पेसाका आधारमा जनसङ्ख्या विवरण (उमेर १० वर्षभन्दा माथि)

पेसा	महिला	पुरुष	जम्मा प्रतिशत
सशस्त्र बल	१	२	०.०३
व्यवस्थापक	९३	१७४	२.४
पेशाविद्हरू	१७४	१८९	३.४
प्राविधिक तथा सहायक पेशाविद्हरू	४१	३५	०.७
कार्यालय सहायकहरू	१७	२५	०.४
सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरु	८१	८४	१.५
कृषि वन र माछापालन कार्यमा	५०२४	३९०१	८३
दक्ष कामदारहरु			
शिल्पकला तथा कारिगरी र यस सम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरु	३५	२१३	२.३
कारखाना तथा यन्त्र प्रचालक र जडान गर्ने कामदारहरु	६	७४	०.७
सामान्य वा प्राथमिक पेशाका कामदारहरु	३२५	२६८	५.५
जम्मा	**२३८८**	**१३४८**	

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४.८ विकासका लागि सम्भावित जनसङ्ख्या

विकासका दृष्टिकोणले जनशक्ति सबैभन्दा महत्वपूर्ण स्रोत हो । १५ देखि ५९ वर्षसम्मको उमेर समूहको जनसङ्ख्या अत्याधिक सम्भावित जनसङ्ख्याका रूपमा रहेको हुन्छ । यस पालिकामा यो जनसङ्ख्या करिव **५८** प्रतिशत छ । यो जनसङ्ख्या नै यस गाउँपालिकाको आमूल रूपान्तरणको आधार हो । उत्पादक जनसङ्ख्याको स्रोतका रूपमा रहेको ० देखि १४ वर्ष उमेर समूहको जनसङ्ख्या **२५** प्रतिशत हुनुले पालिकाको उत्पादक जनशक्ति सन्तुलित रहने आधार प्रदान गरेको छ । **१७** प्रतिशत जनसङ्ख्या भएका ६० वर्षमाथिको जनसङ्ख्याले आफ्ना अनुभव नयाँ पुस्तालाई हस्तान्तरण गरेर विकासका लागि मानसिकरूपमा उत्प्रेरित गर्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

तालिका १२: विकासका लागि सम्भावित जनसङ्ख्याको विवरण

उमेर समूह	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
० देखि १४	१९६३	१७८४	३७४७	२५
१५ देखि ५९	३९१७	४८६६	८७८३	५८
६० भन्दा माथि	११९४	१३२०	२५१४	१७
जम्मा	**७०७४**	**७९७०**	**१५०४४**	**१००.०**

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४.९ अपाङ्गता भएकाको अवस्था

यस गाउँपालिकामा जन्मजात र जन्मपश्चात दुवै कारणबाट अपाङ्गता भएका व्यक्ति छन् । जम्मा अपाङ्गता भएका जनसङ्ख्यामध्ये शारीरिक अपाङ्गता भएको जनसङ्ख्या ३४.५ प्रतिशत छ। यहाँको अपाङ्गता जनसङ्ख्यामध्ये ४४ प्रतिशत जनसङ्ख्या महिलाको छ । यस गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएका जनसङ्ख्याको सशक्तीकरण तथा संरक्षण गरेर अपाङ्गता भएका जनताको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने सम्भावना छ।

तालिका १३: अपाङ्गता भएकाको अवस्थाको विवरण

अपाङ्गता	महिला	पुरुष	जम्मा प्रतिशत
शारीरिक अपाङ्गता	११२३	१५७३	३४.५
न्यून दृष्टियुक्त	३१६	५४०	११
दृष्टिविहीन	१४६	१००	३.१
बहिरोपन	३५८	३२७	८.७
मनोसामाजिक अपाङ्गता	२२६	१५२	४.८
न्यून श्रवणशक्ति	४१०	५६६	१२.५
बहिरोपन एवं दृष्टिविहीन	३८	५२	१.१
मानसिक वा मनोसामाजिक	२६४	३०१	७.२
बौद्धिक अपाङ्गता	११८	१५२	३.४
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	१४	१३	०.३
अटिजम्	३८	६१	१.३
बहुअपाङ्ग	४२४	५१४	१२
जम्मा	४३५६	३४५६	१००

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४.१० बसाइँसराइसम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाको बसाइँसराइमा गतिशीलता छ । यहाँ बाहिरबाट भित्र आउनेभन्दा गाउँपालिकाबाट बाहिर जानेको जनसङ्ख्या धेरै रहेकाले पालिकामा बसाइँसराइको कारण जनसङ्ख्या घट्ने देखिन्छ।

तालिका १४: बसाइँसराइसम्बन्धी विवरण

वडा नं	बसाइ सराइ बार्षिक विवरण		
	२०७४	२०७५	२०७६
१	८	१३	१२
२	४०	१४	१०
३	४३	२९	२३
४	२०	११	८
५	१८	१४	१५
६	२९	२२	२२
७	३३	२९	२७
जम्मा	१९१	१३२	११७

स्रोत: गाउँपालिका पञ्जीकरण शाखा

२.५ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको विकास समीक्षा

२.५.१ गार्हस्थ्य उत्पादन

यस गाउँपालिकामा १५ वर्ष माथिको जनसंख्याको प्रमुख पेशाको रुपमा कृषि तथा पशुपालन रहेको छ यस गाउँपालिकाको सरदर जम्मा आम्दानी कृषि तथा पशुपालन, व्यापार , उद्योग, नोकरी, वैदेशिक रोजगार र ज्याला मजदुरी गरी बार्षिक रु. ७१३४२६००० पर्न आउँछ जसको प्रति व्यक्ति बार्षिक आम्दानी रु ३६२८२.६६ भने, प्रति व्यक्ति दैनिक आम्दानी रु ९९.४ पर्दछ साथै

जम्मा सरदर बार्षिक खर्च, रु. ७६०३६५००० जसको प्रति व्यक्ति बार्षिक खर्च रु ३८६६९.८४ पर्छ भने प्रति व्यक्ति दैनिक खर्च रु १०५.९४ पर्दछ ।

यस गाउँपालिकामा आफ्नो उत्पादनले वर्षभरी खान पुग्ने घर परिवार संख्या ६८३ (२१.१ प्रतिशत) आफ्नो उत्पादनले ३ महिना भन्दा कम खान नपुग्ने परिवार ३९५ (१२.१९ प्रतिशत), आफ्नो उत्पादनले ४- ६ महिना खान नपुग्ने परिवार १३४९ (४१.६४ प्रतिशत) र ७ - ९ महिना खान नपुग्ने परिवार ५७५ (१७.७५ प्रतिशत), १० महिना माथी खान नपुग्ने परिवार २३७ (७.३२ प्रतिशत) रहेको छ ।

त्यस्तै यस गाउँपालिकामा प्रयोग गर्दै आएको खेतियोग्य जमिनमा ४६७१ हल गोरु लाग्ने खेत, ४४७७ हल गोरु लाग्ने बारी, १५६७७ रोपनी पाखो र २९० रोपनी अन्य जमिन पर्दछ । साथै कालिगण्डकी गाउँपालिका उत्पादनको हिसाबले ३०६९३ मुरी खाद्यान्नबाली, २११५६ कि.ग्रा दलहन, ८४८० लिटर तेलहन र २१२४० कि.ग्रा फलफुल उत्पादन हुँदै आएको देखिन्छ ।
(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.२ मानव विकास सूचकाङ्क

नेपालको (२०६८ जनगणना) अनुसार नेपालको साक्षरता जम्मा ६५.९४ % छ, जसमध्ये पुरुष ७५.१४ % र महिलाः ५७.३९ % रहेको छ । यसै गरी गुल्मी जिल्लाको साक्षरता जम्मा ६५.५८ %, रहेको थियो । कालिगण्डकी गाउँपालिकाको साक्षरता २०७६ को सर्वेक्षण अनुसार (५ वर्ष भन्दा माथिको साक्षरता दर) जम्मा ७२.९१ % मध्ये पुरुष :७५.९६ % र महिला : ६९.८७ % रहेको छ । नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन, सन्.२०१४ अनुसार नेपालको मानव विकास सूचकाङ्क ०.४९ र गुल्मी जिल्लाको ०.४६४ रहेका छ । यसको आधारमा कालिगण्डकी गाउँपालिकाको मानव विकास सूचांक ०.४६४ रहेकोछ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.५.३ अपाङ्गता परिचयपत्रको अवस्था

यस गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएको ६०३ जना जनसङ्ख्यामध्ये अधिकांश व्यक्तिसँग परिचयपत्र छ । परिचयपत्र भएकामध्ये सबैभन्दा बढी रातो र अन्य क्रमैसँग निलो, सेतो र पहेँलो परिचयपत्र छ ।
(स्रोत : महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण इकाई)

२.५.४ व्यक्तिगत घटनासम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्ने प्रचलन बढ्दो छ । विभिन्न आर्थिक वर्षमा निम्नलिखित जन्म दर्ता र मृत्यु दर्ता भएको छ ।

तालिका १५: व्यक्तिगत घटनासम्बन्धी विवरण

		आ.व. २०७९/८०
जन्म	पुरुष	६२०
	महिला	५७३
	अन्य	
	जम्मा	११९३
मृत्यु	पुरुष	१३२
	महिला	९६
	अन्य	
	जम्मा	२२८
सम्बन्ध बिच्छेद	जम्मा	१९
विवाह	जम्मा	३२८
बसाई सरि आएको	दर्ता सङ्ख्या	१३
	सदस्यको सङ्ख्या	३६
बसाई सरि गएको	दर्ता सङ्ख्या	२४७
	सदस्यको सङ्ख्या	९७८
बेवारिशे	जम्मा	
जम्मा		**२०२८**

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.५ प्राविधिक सिपयुक्त तथा विशेष दक्षतासहितको मानव संसाधन

यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्नेमध्ये विभिन्न क्षेत्रमा प्राविधिक सिपयुक्त दक्षता भएका मानव संसाधनको सङ्ख्या ८९२८ रहेकोमध्ये महिलाको सङ्ख्या ५०२५ र पुरुषको सङ्ख्या ३९०३ छ । गाउँपालिकाको समग्र जनसङ्ख्याको तुलनामा यो सङ्ख्या सन्तोषजनक हो । यद्यपी जनगणनाको यस तथ्यांक र गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक तथा रोजगारको अवस्था मुल्यांकन गर्दा केहि अन्तर देखिन्छ । यहाँको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक एवम् वातावरणीय समृद्धिका लागि दक्ष जनशक्तिको वृद्धि तीव्र गतिमा हुनुपर्छ ।

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.५.६ औसत आम्दानी विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका परिवार वार्षिक आम्दानी रु. १,००,००० भन्दा कम पाइएको छ । अन्य वडाको तुलनामा फोक्सिङ्गको प्रतिव्यक्ति आय बढी छ भने हर्मिचौर को सबैभन्दा कम क्रमशः ३८३१० र ३३४१० रहेको छ ।

तालिका १६: प्रतिव्यक्ति औसत आम्दानी विवरण

वडा नं	वडा	औषत आम्दानी (वार्षिक)	प्रतिव्यक्ति औषत आम्दानी (वार्षिक रु.)
१	हर्मिचौर	९३२४६०००	३३४१०
२	अर्वेनी	९०४२६०००	३४६५९
३	जयखानी	४००४२०००	३३८४८
४	पूर्तिघाट	७७८८५०००	३६९१२
५	फोक्सिङ्ग	११४५४७०००	३८३१०
६	खड्गकोट	१५४६७९०००	३६३६९
७	भुर्तुङ्ग	१४२६०१०००	३८२६२
जम्मा		**७१३४२६०००**	**३६२८२.६६**

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

तस्बिर ३ : प्रतिव्यक्ति औसत आम्दानीको विवरण

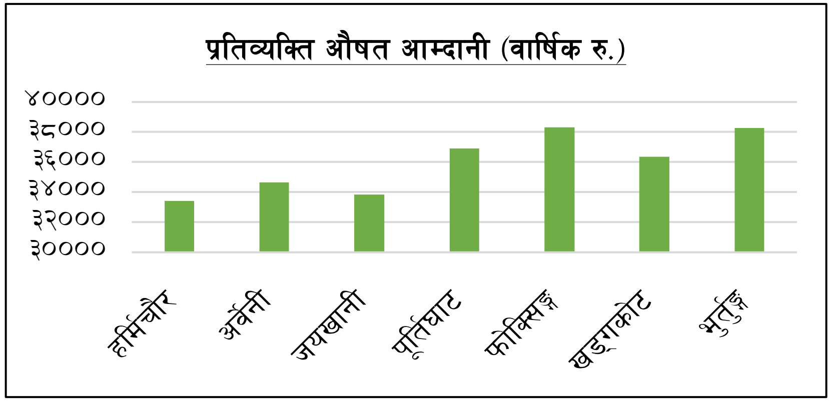

२.५.७ औसत खर्च विवरण

कालिगण्डकी गाउँपालिकाको जम्मा खर्च रु. ७६०३६५०००।- देखिन्छ । सबै वडामा आम्दानीभन्दा खर्च नै बढी भई बचतको अवस्था ऋणमा देखिन्छ ।

तालिका १७: प्रतिव्यक्ति औसत खर्च विवरण

वडा नं	वडा	औषत खर्च (वार्षिक)	प्रतिव्यक्ति औषत खर्च (वार्षिक रु.)
१	हर्मिचौर	१०४८०००००	३७५४९
२	अर्बेनी	९६८९५०००	३७१३९
३	जयखानी	४३९६००००	३७१६०
४	पूर्तिघाट	८३४१००००	३९५३१
५	फोक्सिङ्ग	११९६२००००	४०००७
६	खड्गकोट	१६२०६००००	३८१०५
७	भुर्तुङ्ग	१४९६२००००	४०१४५
जम्मा		**७६०३६५०००**	**३८६७०**

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

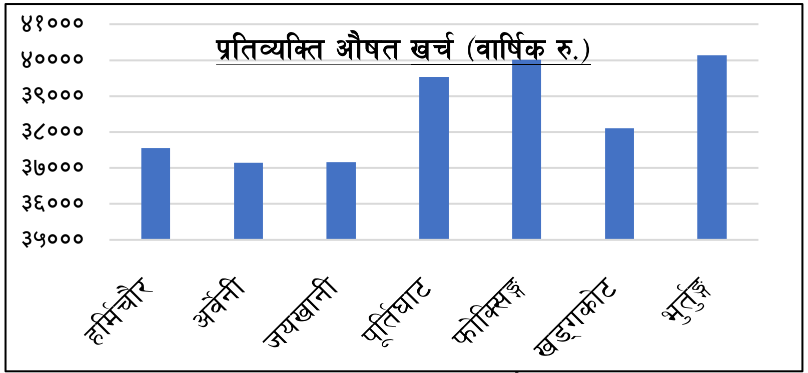

तस्बिर ४ : प्रतिव्यक्ति औसत खर्च विवरण
(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.८ विपन्नता स्तरीकरण विवरण

यहाँ विपन्नता स्तरीकरण गणना गर्दा आफ्नो उत्पादनले ३ महिना पनि खान नपुग्ने अति गरिब, आफ्नो उत्पादनले ३ देखि ६ महिना खान पुग्ने गरिब, आफ्नो उत्पादनले ७ देखि ९ महिना खान पुग्ने मध्यम र आफ्नो उत्पादनले ९ देखि १२ महिना वा खाद्यान्न बिक्री गर्नेलाई सम्पन्नको सूचीमा वर्गीकरण गरिएको छ । खाद्यान्न प्राप्तिका आधारमा अति गरिबको जनसङ्ख्या कुल जनसङ्ख्याको ७ प्रतिशत छ। *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.५.९ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था

यस गाउँपालिकाको कुल ३२३९ परिवारलाई खाद्यान्न पर्याप्तताका आधारमा वर्गीकरण गर्दा ३ महिनाभन्दा कम खाद्यान्न अपुग १२ प्रतिशत घर, ४ देखि ६ महिना खाद्यान्न अपुग ४२ प्रतिशत घर, ७ देखि ९ महिना खाद्यान्न अपुग १८ प्रतिशत घर र १० महिना भन्दा माथि खाद्यान्न अपुग ७ प्रतिशत घर गरि कुल ७९ प्रतिशत घरधुरीमा खाद्यान्न अपुग भएको देखिन्छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.५.१० आवास संरचना विवरण

गाउँपालिकाको समग्र सामाजिक, आर्थिक अवस्था के/कस्तो छ भनी हेर्न त्यहाँ अवस्थित घरको बनोट महत्वपूर्ण हुन्छ। छानाको प्रकारका आधारमा विश्लेषण गर्दा घरको धुरी (७०.६ प्रतिशत) जस्ता च्यादरले छाइएका छन् भने फुस/खरले छाएका (९.९ प्रतिशत) र आर.सि.सी. गरेका घरको प्रतिशत ८.२ प्रतिशत छन्। *(स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८)*

२.५.११ गरिबीको अवस्था

नेपालको दशौ योजनामा गरिबीलाई आय आधारित गरिबी, मानविय गरिबी तथा सामाजिक वञ्चितीकरण गरी मूलतः तीन आयाममा विभाजन गरिएको छ । नेपालमा गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या १८.७ प्रतिशत, बहुआयामिक गरिबी सुचकाङ्क २८.६ प्रतिशत रहेको छ । साथै लुम्बिनी प्रदेशमा गरिबीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या १८.२ प्रतिशत तथा बहुआयामिक गरिबीको दर २९.९ प्रतिशत रहेको छ । उक्त तथ्याङ्कका आधारमा कालिगण्डकी गाउँपालिकामा गरिबीको दर लुम्बिनी प्रदेशकै सरह हुने देखिन्छ । *(पन्ध्रौं योजना, राष्ट्रिय योजना आयोग, २०७६)*

तस्बिर ५ : आवास संरचना विवरण

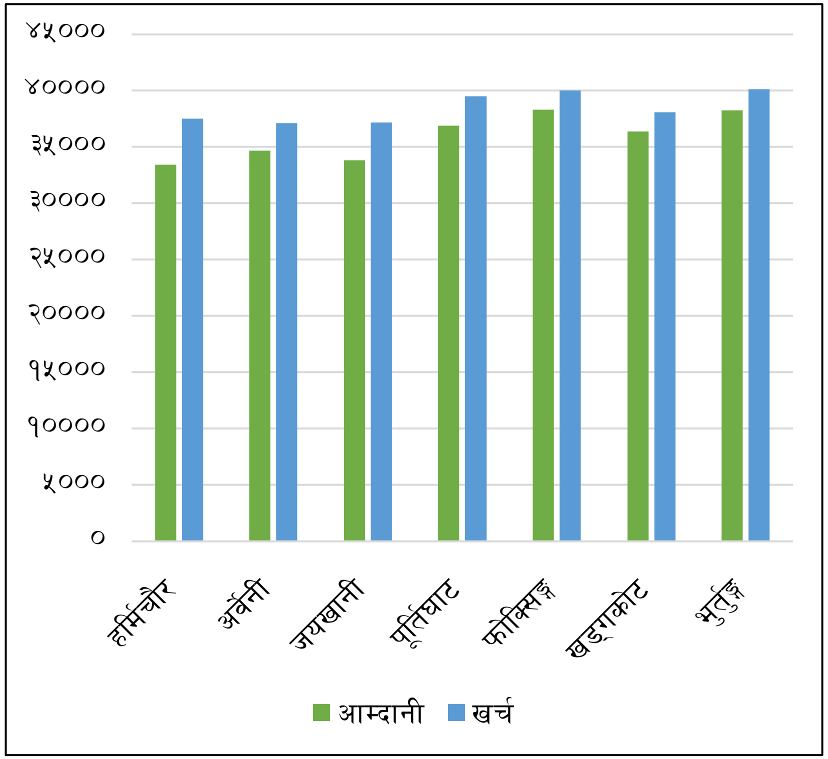

२.५.१२ औद्योगिक कच्चा पदार्थ (काठ, खोटा, जडीबुटी) उत्पादनको अवस्था

यस कालिगण्डकी गाउँपालिका क्षेत्रमा औद्योगिक कच्चा पदार्थका रूपमा विशेषगरी काठ, दाउरा, ढुङ्गा, गिट्टी र बालुवालाई लिन सकिन्छ । जसको महत्तम उपयोग गर्न सकिएमा कालिगण्डकी गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धिमा निकै ठूलो टेवा पुग्न जाने देखिन्छ ।

२.५.१३ वर्तमान भू-उपयोग

यस कालिगण्डकी गाउँपालिकाको बढी (४८.५४ %) भू-भाग जङ्गल क्षेत्रले ओगटेको छ । दोस्रोमा खेतियोग्य जमिनले ओगटेको छ ॥ (स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५)

तालिका १८: वर्तमान भू-उपयोगेको अवस्था

क्र.सं.	विवरण	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत (%)
१	बाँझो जमिन	०.११	०.११
२	बस्ती क्षेत्र	२.००४	१.९८
३	झाडी	१२.००४	११.८८
४	पहरो	०.६२	०.६१
५	खेतियोग्य जमिन	३६.५१	३६.१३
६	जङ्गल	४९.०५	४८.५४
७	बालुवा	०.३०२	०.३०
८	पानी	०.४५	०.४५
जम्मा		**१०१.१०**	**१००**

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.१४ भू-स्वामित्व

यस गाउँपालिकाको भू-स्वामित्वको तथ्याङ्क हेर्दा अधिकांश जनसङ्ख्याको भू-स्वामित्व रहेको देखिएको छ । हरेक वडामा केहि संख्यामा भूमिहीन जनता पनि देखिएका छन् यो कुल जनसंख्याको ०.७ प्रतिशत रहेको छ । समग्रमा पुरुषको भ-ूस्वामित्व महिलाको तुलनामा अधिक रहेको छ । जग्गा कारोबारको करमा छुट हुने र महिलाको हक सम्बन्धी सचेतना बढ्दै गएकाले महिलाको भू-स्वामित्व बढ्दो देखिन्छ । (स्रोत : वडागत सर्वेक्षण २०८०)

२.५.१५ खेतीयोग्य जमिन सम्बन्धी विवरण

तालिका १९: खेतीयोग्य जमिन सम्बन्धी विवरण

वाड नं	वडा	खेतीयोग्य जमिन
१	हर्मिचौर	हर्मिचौर फाँट, दिहिङ, बकेवा, गिदुवा, तुथुम, देउराली, भर्दालकोट, एकीनास, हर्मिचौर बान्द्रे
२	अर्वेनी	ठुला चौर, आमवोट, तेवारी थोक, घिउसिन, सेरा, सातमुरे, राक्से फाँट, चौका बारी, चन्दन बारी, माझबारी, गहते, भयकोट, बिसौना, अर्बेनी फाँट, चन्दनथर, जम्मुखानी, मनधरा, निगारे
३	जयखानी	वेल्टारी, सत्ताइसे, आपखर्क, मुलपानी, कनौटा, जयखानी, लेन्टुङ, छाप, लमसराङ
४	पूर्तिघाट	जोखुमचौर, डाङलिङ फाँट, फुर्शे फाँट, फुर्शे डाँडा, छाहादी, लपर्तुङ, ओकेङ, वल्ली, भाङखर्क, खोर्त्रक, सौरेनी, दमार, सिरेनी
५	फोक्सिङ्ग	गौदीखोला फाँट, केङ्गे खोला फाँट, लमकरा फाँट र चालीसे फाँट, बेशी फाँट, गैरी फाँट, सिम्ले सातकोट, चालीस श्यामी
६	खड्गकोट	वडरे फाँट, कान्ले फाँट, जिमिरे फाँट, खोलसे फाँट, खनियापाटा फाँट, दिम फाँट, गाउँ, कोरेङ्ग बेसी, उर्लेनी फाँट, वरलवा फाँट, लेघा फाँट, वगालथोक फाँट, रुम्टा फाँट, आमबोट फाँट, थुम्का बेसी, फाँट, उपल्लो कोरेङ्ग, तोलाकोट, खमारीपाटा, सपाङ्गदे, जोग्दी, लुङ, लिसेपानी, तुपुङ, लेगा ढाव, वगालथर, रम्फै
७	भुर्तुङ्ग	गब्दे फाँट, टारी फाँट, भट्टेटोला फाँट, नागा फाँट, गैरी फाँट, मिलगाम फाँट,अमराइ फाँट, झिरवास फाँट,

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.१६ सार्वजनिक पोखरी तथा माछा पालनसम्बन्धी विवरण

तालिका २०: सार्वजनिक पोखरी तथा माछा पालन सम्बन्धी विवरण

पोखरी रहेको स्थान	वडा नं	पोखरी क्षेत्रफल (विघा वा रोपनी)	बार्षिक माछा उत्पादन (के.जी.)	बार्षिक आम्दानी (रु.)
हर्मिचौर	१	२ रोपनी	५००	१५0000
अर्बेनी	२	५ रोपनी	१५००	४५0000
फोक्सिङ्ग	५	४ रोपनी	३०००	४५0000

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.१७ सिँचित क्षेत्रफलको विवरण

कालिगण्डकी गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने अधिकांश परिवारहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ । यस गाउँपालिकाका प्राय सबै वडाहरुमा व्यवस्थित तथा आधुनिक सिंचाई पूर्वाधारको सुविधा रहेको देखिँदैन र हालसम्म पनि यहाँ बसोबास गर्ने बासिन्दाहरुले परम्परागत रुपमा नै पुराना कुलकुलेसाहरुबाट सिंचाई गरेको देखिन्छ तर स्थानीय सरकार बनेपछि सिंचाइ आयोजनालाई व्यस्थित बनाउन प्रयासहरु गरेको देखिन्छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.५.१८ कृषि उत्पादन

कालिगण्डकी गाउँपालिका कृषि उत्पादकत्वका दृष्टिले राम्रै मानिन्छ किनकि यस गाउँपालिकामा प्रशस्त मात्रामा कृषि उत्पादन हुने जमिनहरु रहेका छन् । तर यस गाउँपालिकाको जमिनको वितरण तथा कृषि प्रणाली अवैज्ञानिक तथा परम्परागत भएकाले यस गाउँपालिकाका अत्यधिक कृषकहरुले न्युन मात्रामा

मात्र उत्पादन गर्ने गर्दछन् । तर पनि यस गाउँपालिकामा विभिन्न प्रकारको अन्नबाली उत्पादन गर्ने गरिन्छ । यस गाउँपालिकामा लगाईने मुख्य बालीहरुमा धान, गहुँ, मकै, तरकारी बाली, तेलहन, नगदे बाली पर्दछन् । यहाँ खाद्यान्न बाली अर्न्तगत धान, गहुँ, कोदो तथा मकै जस्ता बालीहरु लगाउने गरिएको छ भने तोरी जस्ता तेलहन बालीहरु पनि लगाएको देखिन्छ । यसैगरी तरकारी बाली अन्तर्गत काउली, प्याज, आलु, सिमि जस्ता खेतीहरु सिजन अनूसारको हुने हुँदा यसलाई पनि लगाएको देखिन्छ भने मास, मसुरो जस्ता दलहन बाली समेत लगाउने गरिएको छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.५.१९ पशुपन्छी पालनसम्बन्धी विवरण

खेतिका साथमा पशुपालनलाई पनि गाउँपालिकामा बसोबास गर्नेहरुले मुख्य सहायक पेशाका रुपमा लिने गरेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकाको समग्र तथा वडा अनूसारको पशुपालनको तथ्याङ्कलाई हेर्दा मुख्य रुपमा यस गाउँपालिका भित्र विभिन्न किसिमका पशुहरु जस्तै गाई, गोरु, भैँसी, राँगा, भेडा, बाखा, सुंगुर आदि पाल्ने गरेको पाईएको छ । तुलनात्मक रुपमा हेर्दा बमोजिम जातका भन्दा उन्नत जातका पशु पाल्नेको सङ्ख्या कम देखिन्छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.५.२० खाद्यान्न बालिमा लाग्ने रोग तथा किरा

साधारणतः यस गाउँपालिका भित्र तरकारी बाली, फलफूल तथा खाद्यान्न बालीमा विभिन्न रोग तथा किरा लाग्ने गरेको पाईएको छ । खासगरी यहाँका विभिन्न वडा तथा बस्तीहरुमा तरकारीमा लाग्ने रोगमा विशेषगरी लाई, खुम्रे, डडुवा, ढुँसी तथा गवारो राँते जस्ता रोग देखापरेको छ भने फलफूल खेती तर्फ लाग्ने रोगमा लाई, खुम्रे, डडुवा, ढुसी, सुन्तलाको पात पहेलो हुनु, फल झर्ने, फल कुहिने तथा फूल झर्ने जस्ता रोग लाग्ने गरेको देखिन्छ । खाद्यान्न बालीमा लाई, डडुवा, ढुँसी, गवारो, पात सुक्ने, पतेरो आदि जस्ता रोगहरु लाग्ने गरेको देखिन्छ । विभिन्न खाद्यबालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २१: खाद्यान्न बालिमा लाग्ने रोग तथा किरा सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	बाली	बालीमा लाग्ने मुख्य रोग	बालीमा लाग्ने मुख्य मुख्य किराहरु	झारपात	प्राकृतिक शत्रुहरु
१.	धान	खैरा, डढुवा, द्यबिकत, ायत च्यत	गवारो, फट्याङग्रा, पतेरो	सामा, बोकेझार, दुवो, मरोटी	बिटे कमिला, बाघे खपटे
२.	मकै	क्जभबत द्यष्जित, कालोपो के	गवारो, घुन, फौजी किरा	गन्धे झार, दुवो, काला झार	छिर विटे कमिला
३.	गहु	कालोपोके, सिन्धुरे	फेद कटुवा	रगते, मोथे	विटे कमिला, बाघे खपटे

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.२१ सङ्कलन तथा चिस्यान केन्द्र

हालसम्म यस गाउँपालिकामा चिस्यान केन्द्र तथा सङ्कलन केन्द्र निर्माणाधीन अवस्थामा छैन । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.५.२२ कृषि तथा हाटबजारसम्बन्धी विवरण

कालीगण्डकी गाउँपालिकाको कुनै पनि स्थानमा हाटबजार लागेको पाइँदैन तर पनि वडा भित्र स-साना पसलहरु भेटिन्छन् जहाँ स्थानीयले आफै विक्रिवितरण गर्ने गर्दछन् । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.५.२३ पर्यटकीय सेवा तथा सुविधासम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा प्रशस्त आकर्षक पर्यटकीय स्थल छन् । यहाँ हालसम्म २२ वटा पर्यटकीय होटल र १ वटा होमस्टे सञ्चालनमा छन् । (स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.२४ व्यापार र व्यवसाय

यस गाउँपालिकाका सबै वडामा साना/ठूला व्यापार तथा व्यवसाय सञ्चालनमा छन् । यी व्यापार तथा व्यवसायले स्थानीय स्तरमा रोजगार तथा आयआर्जनका अवसर सिर्जना गरिरहेका छन् । (स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.२५ खनिज तथा खानीसम्बन्धी विवरण

कालिगण्डकी गाउँपालिकामा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदिलाई खानीका रूपमा लिइएको छ ।गाउँपालिकामा रहेका मुख्य खानी रहेका स्थानहरु :

तालिका २२ : खनिज तथा खानी सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विवरण	स्थान
१	फलाम	दभौखानी
२	तामा	जयखानी, नयाँखानी
३	सुन खानी	फुर्से खानी
४	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा	विभिन्न ठाउँ

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.५.२६ बैङ्क तथा वित्तीय संस्था

यस कालिगण्डकी गाउँपालिकामा ३ वटा बैङ्क छन् । लघुवित्तको सङ्ख्या ४ वटा छ । यहाँ भएका लघुवित्त कम्पनी तथा सहकारीको क्षमता अभिवृद्धि गरेर बैङ्किङ कारोबार अभिवृद्धि गर्न सकिन्छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.५.२७ सहकारीसम्बन्धी विवरण

व्यक्ति, परिवार, टोल, समुदाय वा समाज बिचको आन्तरिक अन्तरसम्बन्ध तथा सहकार्यबाट साना तथा ठूला आर्थिक आवश्यकता तथा समस्याहरुको निवारण गर्नका लागि बनाइएको संगठनलाई सहकारी संस्था भनिन्छ । यस गाँउपालिका भित्र विभिन्न सहकारी संस्था निश्चित उद्देश्य लिएर सञ्चालनमा रहेको पाईन्छ । यस गाँउपालिकामा रहेका यस्ता सहयोगी संस्थाहरुबाट यहाँका वासिन्दाहरुको जिवनस्तर सहज सरल र सफल बनेको छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.६ सामाजिक अवस्था

२.६.१ शैक्षिक तथा मानव संसाधन विकास

२.६.१.१ पाँच वर्षभन्दा माथिको साक्षरता विवरण

यस गाउँपालिकामा धेरैजसोले आधारभूत शिक्षा प्राप्त गरेको देखिएको छ । लेख्न नसक्नेहरू ०.४ प्रतिशत देखिएका छन् । यस्तै पढ्न/लेख्न नसक्नेको प्रतिशत ११.९ छ । *(स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८)*

२.६.१.२ पाँच वर्ष र सोभन्दा माथिको शैक्षिक अवस्था

यस गाउँपालिकाको शैक्षिक अवस्थासम्बन्धी तथ्याङ्कअनुसार ७९.७ प्रतिशतले आधारभूत शिक्षामात्र हासिल गरेको पाइएको छ । *(स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८)*

तस्बिर ६ : पाँच वर्ष र सोभन्दा माथिको शैक्षिक अवस्था

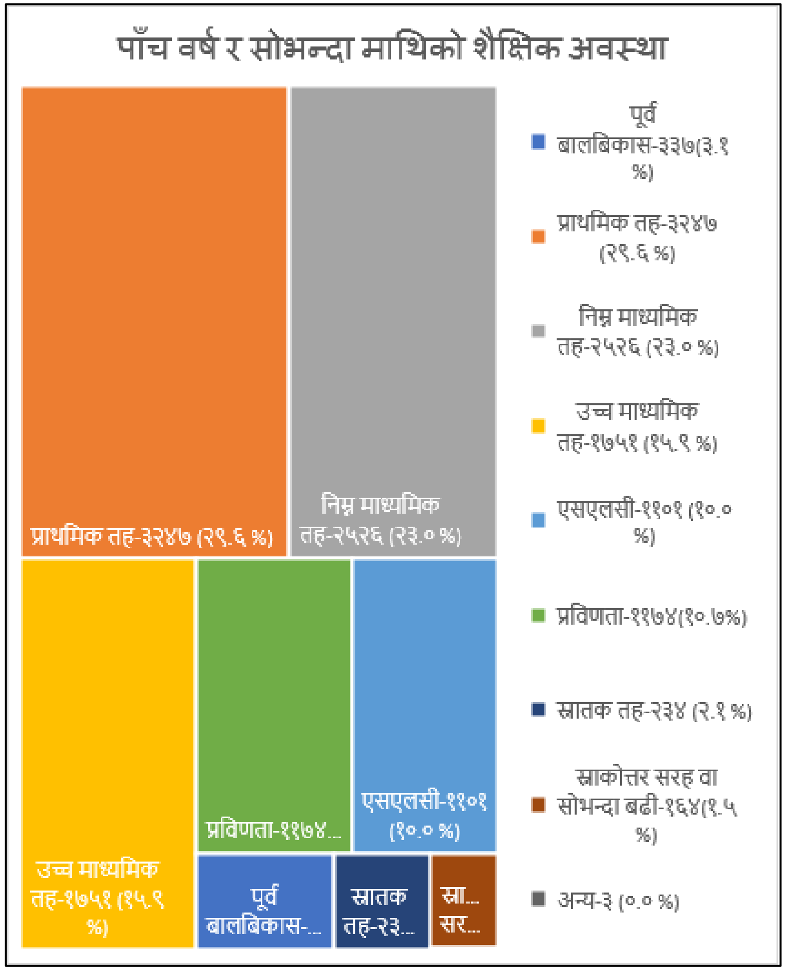

२.६.१.३ तहगतरूपमा शैक्षिक संस्था/विद्यालय

तालिका २३ : तहगतरूपमा शैक्षिक संस्था/विद्यालय सम्बन्धी विवरण

विवरण	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
बाल विकास केन्द्र	४७	-	४७
आधारभूत कक्षा १ - ५	२७	१	२८
आधारभूत कक्षा १ - ८	६	२	८
माध्यमिक कक्षा १ - १०	४	-	४
उच्च माध्यमिक कक्षा १ - १२	६	-	६
धार्मिक विद्यालय	१	-	१
जम्मा	९१	३	९४

(स्रोत : शिक्षा शाखा, गा पा)

२.६.१.४ विद्यालयमा अध्ययनरत तहगत छात्र/छात्राको विवरण

यस गाउँपालिकाअन्तर्गतका शिक्षण संस्थामा अध्ययन गर्ने ३४८० जना बालबालिकामध्ये २२१४ आधारभूत विद्यालयमा पढ्न जाने गरेका छन् । ५०९ बालबालिका माध्यमिक विद्यालयमा र २५६ उच्च माध्यमिक विद्यालयमा पढ्न जाने गरेका छन् । शिक्षा क्षेत्रमा राज्यले उल्लेख्य मात्रामा लगानी गरी दक्ष शिक्षकहरू उत्पादन गरे तापनि गुणस्तरीय शिक्षा अभावका कारण

अभिभावकहरुले आफ्ना बालबच्चालाई शहरका गुणस्तरीय विद्यालयमा पढाउन लाने प्रचलन बढ्दो देखिन्छ । गाउँमै खुलेका केहि संस्थागत विद्यालयले पनि अहिलेको शिक्षाको गुणस्तर मागलाई पूर्ति गर्न असक्षम देखिएकाले विद्यार्थीहरु अन्य शहरमा जाने गरेको अवस्था छ । सामुदायिक विद्यालयहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरेर अधिकांश विद्यार्थीलाई सामुदायिक विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षा दिन सकेमा हाल संस्थागत विद्यालयमा भइरहेको खर्च प्रत्यक्षरूपमा बचत हुने र गाउँका भविष्यका कर्णदारलाई गाउँमै राख्ने वातावरण सिर्जना गर्न सकिन्छ । (स्रोत : शिक्षा शाखा, गा पा)

२.६.१.५ क्याम्पस तथा प्राविधिक शिक्षालय र अध्ययनरत छात्र/छात्राको विवरण

यस कालिगण्डकी गाउँपालिकाभित्र एउटा प्राविधिक क्याम्पस (ऋत्भ्ख्) छ । उक्त क्याम्पसमा अध्ययनरत विद्याथी सङ्ख्या २३ छ । निजी क्याम्पस छैन । यस क्षेत्रमा विद्यार्थीको सङ्ख्या निकै रहेको भए तापनि क्याम्पस एउटामात्र भएकाले यहाँका विद्यार्थी जिल्ला सदरमुकाम तम्घास, बुटवल, पाल्पा, पोखरा, काठमाडौं र अन्य क्षेत्रमा उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि जाने गरेका छन् । गाउँपालिकाभित्र नै विभिन्न विषयमा उच्च शिक्षा उपलब्ध गराउने सम्भावना भने छ । (स्रोत : शिक्षा शाखा, गा पा)

२.६.१.६ विद्यालयबाहिर रहेका तथा विद्यालय छाडेका बालबालिकाको विवरण

२०७९मा अपाङ्गता भएका र नभएका बालबालिकासमेत गरी ४७ जना बालबालिकाले विद्यालय छाडेका छन् । शैक्षिक संस्थाहरूलाई समावेशीकरण बनाएर शतप्रतिशत साक्षर बनाउने सम्भावना छ ।

(स्रोत : शिक्षा शाखा, गा पा)

२.६.१.७ सिकाइ उपलब्धि तथा उत्तीर्ण दर

तालिका २४ : सिकाइ उपलब्धि तथा उत्तीर्ण दर

कक्षा	सिकाइ उपलब्धिको औषत अंक	उत्तीर्ण दर
कक्षा ३	६४.४५	९०.७२
कक्षा ५	५७.८६	९३.८१
कक्षा ८	५३.६८	९२.१३
कक्षा १०	५२.७५	९६.८३

(स्रोत : शिक्षा शाखा, गा पा)

यस गाउँपालिकाभित्र सिकाइ र उत्तीर्ण दर औसतभन्दा माथि छ । उपल्ला कक्षाहरूको तुलनामा तल्ला कक्षाहरूमा सिकाइ राम्रो भए पनि उपल्ला कक्षाहरूको उत्तीर्ण दर तुलनात्मकरूपमा राम्रो छ । विद्यालयका भौतिक पूर्वाधार तथा शिक्षक-विद्यार्थीको उत्प्रेरणामा आमूल रूपान्तरण ल्याएर शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार ल्याउने सम्भावना छ ।

तस्बिर ७ : सिकाइ उपलब्धि तथा उत्तीर्ण दर

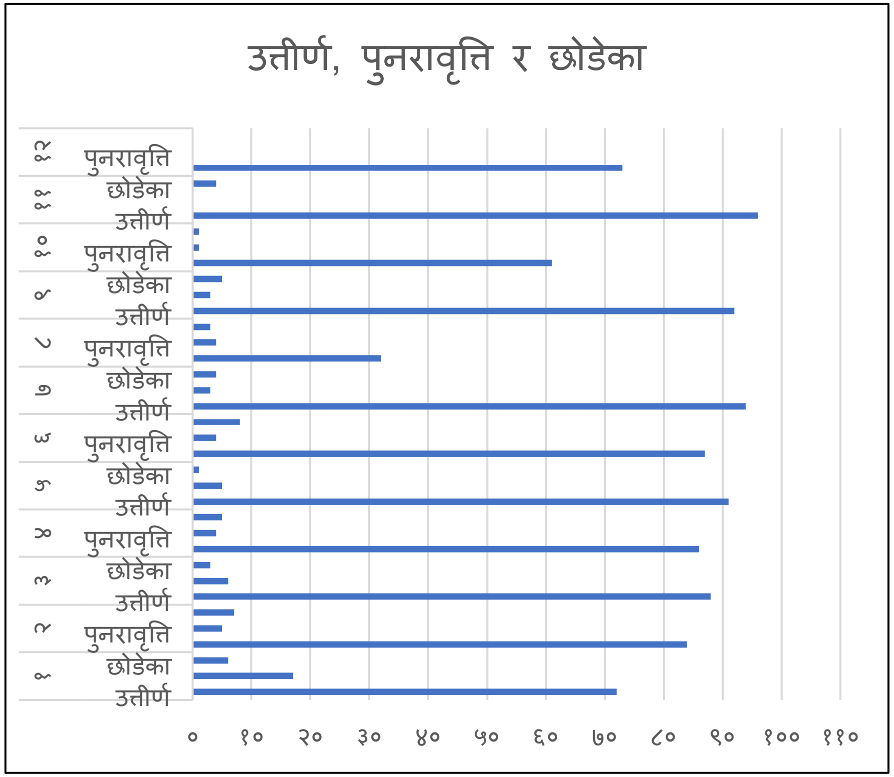

२.६.१.८ बाल विकास केन्द्रको विवरण

यस गाउँपालिकामा ४७ बाल विकास केन्द्र छन्। त्यसमा २३९ छात्रा र २६२ छात्र गरि जम्मा ५०१ विद्यार्थी रहेका छन्। (स्रोत : शिक्षा शाखा, गा पा)

२.६.१.९ शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विभिन्न विद्यालयमा अध्यापन गर्ने शिक्षकहरू स्थायी, अस्थायी, परियोजना, राहत र निजी स्रोततर्फ गरी स्वीकृत दरबन्दीअनुसार पूर्ति भएको देखिन्छ।

तालिका २५ : शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण

तह	दरबन्दी	राहत	जम्मा
प्राथमिक	१२०	१८	१३८
नि.मा. वि.	१९	१५	३४
मा. वि.	४४	९	५३
बाल विकास स	९६	०	९६
जम्मा	२७९	४२	३२१

(स्रोत : शिक्षा शाखा, गा पा)

२.६.१.१० विद्यालयको भौतिक अवस्था

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका ९४ वटा विद्यालयमध्ये ११ वटामा पुस्तकालय र अध्ययन केन्द्र भएको, ५ वटामा प्रयोगशाला भएको, ३८ वटामा चर्पीको सुविधा छ। *(स्रोत : शिक्षा शाखा गा.पा., २०८०)*

२.६.२ स्वास्थ्य संस्था

यस कालिगण्डकी गाउँपालिकामा हालसम्म कुनै पनि प्रकारको अस्पताल सञ्चालनमा छैन । यस कालिगण्डकी गाउँपालिकामा एउटा आयुर्वेदिक फार्मेसीसहित सातवटा स्वास्थ्य चौकी छन्। *(स्रोत : स्वास्थ्य शाखा गा.पा., २०८०)*

२.६.२.१ प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँचको अवस्था

यस कालिगण्डकी गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक स्वास्थ्य एकाइ तथा स्वास्थ्य चौकीहरू अधिकांश बस्तीदेखि टाढाको दूरीमा छन् । *(स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण २०८०)*

२.६.२.२ पिउने पानीको सुविधा

कालीगण्डकी गाउँपालिकाका सवै वडामा खानेपानी आयोजनाहरु सञ्चालनमा रहेको देखिन्छन् । पुराना खानेपानी आयोजना, नयाँ खानेपानी आयोजनाका साथै एक घर एक धारा खानेपानी आयोजना मार्फत धेरै घरधुरीहरु लाभान्वित छन् । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.६.२.३ पिउने पानीको स्रोत

यस कालिगण्डकी गाउँपालिकाका बसोबास गर्ने मानिस पिउने पानीको स्रोतका रूपमा नदी तथा खोलाको पानी, पाइप र धारामार्फत प्रयोग गर्ने गर्छन् । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.६.२.४ शौचालय प्रयोगको अवस्था

यस गाउँपालिकाका ३७२६ घर/परिवारमध्ये ९८.६ प्रतिशतमा कुनै न कुनै किसिमको शौचालय भएको छ भने बाँकी १.४० प्रतिशत घर/परिवारमा कुनै किसिमको शौचालय छैन । तथ्याङ्कअनुसार ८५.७० प्रतिशत घर/परिवारले फ्लस शौचालय (सेप्टिक ट्याङ्की) प्रयोग गर्ने गरेका छन् । गाउँपालिकामा रहेका यी १.४० प्रतिशत घर/परिवारमा स्वास्थ्यसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने शौचालयको प्रयोग गर्न जनचेतनामूलक तथा सहयोग कार्यक्रम सञ्चालनको सम्भावना छ । *(स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८)*

२.६.२.५ सार्वजनिक शौचालय

यस गाउँपालिकामा हाल चारवटा सार्वजनिक शौचालय छन् । केही सीमित स्थानमा मात्रै सार्वजनिक शौचालय छन् । *(स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८)*

२.६.२.६ फोहोरमैला व्यवस्थापन

गाउँपालिकालाई सधैं सफा राखि वातावरण मैत्री घर, टोल, बस्ती, समाज बनाउने हेतुले राष्ट्रिय सरसफाई अभियानलाई निरन्तरता प्रदान गर्दै आउने क्रममा वडा नागरिक मञ्च, नागरिक सचेतना केन्द्र, टोल विकास संस्था, टोल सुधार समाज र विपद् व्यवस्थापन समितिको अगुवाई र सहकार्यमा टोल तथा वडास्तरमा सरसफाई अभियानको रूपमा सञ्चालन भएको पाइन्छ । यसबाट आम गाउँबासीहरूमा व्यापक रूपमा सरसफाई जागरणको लहर फैलिएको छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.६.२.७ ढल व्यवस्थापन

यस कालिगण्डकी गाउँपालिका नयाँ गाउँपालिका भएकाले गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुनुपर्ने पूर्वाधार, विकास हुने क्रममा छ । साँघुरा सडकका कारण उचिततवरबाट ढल व्यवस्थापन हुन सकेका छैनन् । हाल गाउँपालिकाले सडक निर्माण तथा ढल व्यवस्थापनको मापदण्डलाई अङ्गीकार गर्दै नयाँ निर्माण हुने सडकहरूमा ढलको उचित प्रबन्ध हुनुपर्नेमा जोड दिँदै आएको छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.६.३ लिङ्गअनुसार बाल विवाह (अठार वर्षमुनिका)

लिङ्गअनुसार बाल विवाहको अवस्था हेर्दा गाउँपालिकामा औसतमा १८ वर्षभन्दा कम उमेरमा विवाह गर्ने ३२.२ प्रतिशत छन् जसमा बालिका ४४.९ प्रतिशत र बालक १४.४ प्रतिशत देखिएका छन् । यसबाट गाउँपालिकामा बाल विवाहविरुद्धका कार्यक्रम सञ्चालन भएमा सफल हुने सम्भावना छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.७ धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल

कालिगण्डकी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, भौगोलिकरूपमा महत्वपूर्ण स्थलहरू छन् । विभिन्न मठमन्दिर उपलब्धताले यस गाउँपालिकाको धार्मिक तथा ऐतिहासिक अवस्थालाई महत्वपूर्ण बनाएको छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.८ शान्ति/सुरक्षाको अवस्था

यस गाउँपालिकामा दुईवटा प्रहरी चौकी छन् । साथै यस गाउँपालिकामा जम्मा १९ दरबन्दी भएपनि हाल कार्यरत संख्या ( ) मात्र छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.९ वन क्षेत्र

विविध किसिमका वनस्पति पाइने यी जङ्गल घास, दाउरा र काठका मुख्य स्रोत हुन् । बिरुवाका विविध प्रजाति यी जङ्गलमा पाइन्छन् । यहाँका वन जङ्गलमा खयर, सिसौ, सल्ला, चिलाउने, मौवा, साल, पैयाँ, लाकुरी, उत्तिस, कटुस, चाप, बाँस, आदि रुखहरू पाईन्छन् । यहाँ सामुदायिक वन २२ वटा (क्षेत्रफल : ११०३ हेक्टर) छन् । उक्त वनबाट ४००९.७८ क्यु फिट काठ र ४९२६.५२ भारी दाउराको बार्षिक कटान स्वीकृत गरिएको छ । (स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.९.१ वनजन्य उत्पादन

यस कालिगण्डकी गाउँपालिकाको अधिकांश भू-भाग जङ्गलले ढाकेको छ । विशेषगरी काठ, दाउरा, घाँसपात प्रशस्त मात्रामा पाइन्छ । (स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.९.२ जडीबुटीको उत्पादन, सङ्कलन तथा निकासी विवरण

कालीगण्डकी गाउँपालिकाको वन क्षेत्रमा पाइने जडिबुटीहरूमा रिट्ठा, टिमुर, सतावरी, वेदबास, सतुवा, मिर्मशी, बिखमारी, चन्दन, विलाजोर, कालीकाफल, पाषडमेद, सौर, पाचऔले, आकाश वेली, ब्रो कुरिलो, पखानवेद, दाल्चिनि, पावन, सतुवा, अमला, तेजपात, गँरास, चिउरी, हर्रो, बर्रो, राजवृक्ष, सजिवन, चिराँईतो, लहरेगुर्जो, सुगन्धवाल, चुत्रो, अमला, रुदिलो, तितेपाती आदि जडिबुटीहरू सङ्कलन तथा बिक्री हुने प्रसस्त सम्भावना रहेको देखिन्छ । वडा नं ५ मा पर्ने माछापुच्छ्रे सामुदायिक वनमा ११३ जडिबुटी पाउने एक अध्ययन प्रतिवेदनमा लेखिएको छ । यस्तै अन्य वन तथा जङ्गलमा पाउने जडिबुटीहरूको समेत अध्ययन गरि व्यवस्थित निकासी गर्न सकिने सम्भावना छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.९.३ प्रमूख जलाधार र उपजलाधारको अवस्था

गाउँपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर रहेका नदी, खोलानाला तथा पोखरीहरूले विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पंछीहरूलाई सुरक्षित बासस्थानको रूपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ । साथै यस्ता जलाधार क्षेत्रबाट पशुहरूले पानी पिउने र किसानहरूले समेत सिंचाईको लागि पानीको प्रयोग गर्दछन् । यस गाउँपालिकाका हरेक वडामा पानीको प्रशस्त मुहानहरु रहेको देखिन्छ । यद्यपी उचित व्यवस्थापन तथा सदुपयोग गर्न नसकिएकाले सिंचाई र खानेपानीको पूर्ण सहजता हाशिल गर्न सकिएको छैन । यस पालिकाको सिमाना काट्दै बग्ने कालिगण्डकी नदी सहित अरु ससाना खोलाहरुको संख्या ४४ छ । साथै सानाठुला पोखरीहरूको संख्या ७२ रहेको छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.१० विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी

कालिगण्डकी गाउँपालिका विपद् जोखिमका हिसाबले निकै जोखिमयुक्त गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकामा जुनसुकै समयमा हुन सक्ने विपद् न्यूनीकरण गर्न देहायबमोजिम पूर्वतयारी गरिएको छ-

१. पहिरोको जोखिम तथा त्यसबाट उत्पन्न हुन सक्ने समस्या समाधानका लागि सार्वजनिक सूचना प्रवाह गर्ने ।
२. पहिरो को समयमा वैकिल्पक संचार तथा विद्युत सुविधाको व्यवस्था गर्ने ।
३. बाढी को जोखिम तथा त्यसबाट उत्पन्न हुन सक्ने समस्या समाधानका लागि सार्वजनिक सूचना प्रवाह गर्ने।
४. सवारी साधन, गोदाम आदिको भरपर्दो व्यवस्था मिलाउने ।

५. बाढी को समयमा वैकिल्पक संचार तथा विद्युत सुविधाको व्यवस्था गर्ने ।
६. बाढी को समयमा बस्न मिल्ने सुरक्षित स्थानको पहिचान गर्ने
७. आगलागी नियन्त्रणका लागि आवस्यक पर्ने सामाग्रीको यथोचित व्यवस्था मिलाउने ।
८. घरमा पानीको श्रोत व्यवस्थापन गर्ने ।
९. बारुणयन्त्रको व्यवस्था गर्ने ।
१०. वडास्तरमा खोज तथा उद्धारका लागि उद्धार टोली तथा स्वयंसेवीटोलीको विकास गर्ने ।
११. खोज तथा उद्धारका लागि आवश्यक पर्ने सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने
१२. खडेरी सहन गर्न सक्ने जातको बालीनाली लगाउने ।
१३. वैकल्पिक बालीको विकास गरी खेतीपाती गर्ने ।
१४. महामारी फैलनु पुर्व नै उपचार गर्नको लागि स्वास्थ्यकर्मी तथा जगेडा औषधीको व्यवस्था मिलाउने ।
१५. सुविधा सम्पन्न स्वास्थ्य केन्द्रको व्यवस्था गर्ने ।
१६. विपद्को समयमा वैकल्पिक संचार तथा विद्युत सुविधाको व्यवस्था गर्ने ।
१७. चट्याङको जोखिम तथा त्यसबाट उत्पन्न हुनसक्ने समस्या समाधानका लागी सार्वजनिक सूचना प्रवाह गर्ने ।
१८. बिरामीलाई छिटो भन्दा छिटो अस्पताल पुर्‍याई उपचारको व्यवस्था मिलाउने ।
१९. वन्यजन्तुको जोखिम क्षेत्र तथा समुदाय पहिचान गरी सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने ।

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.११ खूला क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा धेरै क्षेत्रहरु खुला क्षेत्रको रुपमा लिन सकिन्छ जस्तै ससाना खेलमैदानहरु, चौर, विद्यालयका चौर, बारीहरुलाई खुला क्षेत्रको रुपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ, तर घना बस्तीहरुको विकास नभएको हुँदा आधिकारीक रुपमा खुला क्षेत्र बनाइएको छैन । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.१२ भौतिक विकासको अवस्था

२.१२.१ यातायात पूर्वाधार

२.१२.१.१ सडक सञ्जालको विद्यमान अवस्था

कालिगण्डकी गाउँपालिकाका सबै वडा सडक सञ्जालद्वारा जोडिएका छन् । यस गाउँपालिकामा जम्मा ३०५.६ कि.मि. सडक छ । *(स्रोत : गाउँपालिका यातायात गुरुयोजना २०८०)*

२.१२.१.२ निर्माणाधीन गाउँ वा गाउँस्तरीय सडक

वर्तमान अवस्थामा यस गाउँपालिकामा निर्माणाधीन सडक र ग्राभेल सडक निम्न छन्-

तालिका २६ : निर्माणाधीन गाउँ वा गाउँस्तरीय सडकको विवरण

सडकको किसिम	अनुमानित लम्बाइ (कि.मि.)
ग्राभेल	१४.८१९
कच्ची तथा धुले	२७९.७६४
पक्की	५.३७५
जम्मा	**२९९.९५८**

(स्रोत : गाउँपालिका यातायात गुरुयोजना २०८०)

२.१२.१.३ सवारी सुविधा र रुट

यस गाउँपालिकाभित्र सञ्चालन भएका यातायात गाउँपालिकाले रुट बनाएर सञ्चालन गरेको हो ।

तालिका २७ : सवारी सुविधा र रुटको विवरण

सि.नं.	रुटको नाम	सवारी साधन	सवारी छुट्ने स्थान
१	पूर्तिघाट बुटवल	सफारी पिक अप	पूर्तिघाट
२	कुश्मेसेरा - पूर्तिघाट-वुटवल	बस	पूर्तिघाट
३	छापचौर - पूर्तिघाट-वुटवल	बस	छापचौर
४	फोक्शिङ्ग लुडखोला - पूर्तिघाट-वुटवल	बस	फोक्शिङ्ग
५	पूर्तिघाट-वुटवल	बस	पूर्तिघाट
६	अर्वेनी-वुटवल	बस	अर्वेनी
७	हर्मिचौर-वुटवल	बस	हर्मिचौर

(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)

२.१२.१.४ गाउँ क्षेत्रभित्र चल्ने सवारी साधन

यस कालिगण्डकी गाउँपालिका क्षेत्रभित्र जिप, बस, मोटरसाइकल, ट्याक्टर, ट्रक, र स्कुटर नियमितरूपमा सञ्चालन हुँदै आएका छन् । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.१२.१.५ बसपार्क तथा बस बिसौनी सम्बन्धी विवरण

भर्खरै सडक पूर्वाधार विस्तार हुने क्रममा रहेको हुनाले बसपार्क निर्माण भएको छैन तर पनि बस बिसौंनीको रुपमा बाटोको छेउ, होटलहरुको अगाडि रहेको व्यक्तिगत वा सार्वजनिक जग्गालाई प्रयोग गरिँदै आएको छ । *(स्रोत : गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७६)*

२.१२.१.६ इन्धन उपयोग (खाना पकाउने इन्धनका आधारमा घर/परिवार)

यस गाउँपालिकामा अवस्थित घर/परिवारलाई खाना पकाउने चुलोको प्रयोगका आधारमा वर्गीकरण गर्दा अधिकांश (८९.२९ प्रतिशत) ले आगेनो वा परम्परागत चुलो प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ भने धुवाँरहित चुलो प्रयोग गर्ने घर/परिवारको सङ्ख्या ८.८६ प्रतिशत छ। परम्परागत चुलो प्रयोग गर्दा त्यसबाट निस्कने धुवाँबाट मानव स्वास्थ्यमा विभिन्न रोगव्याधि उत्पन्न हुने भएकाले धुवाँरहित चुलोलाई प्रोत्साहन दिनुपर्ने देखिन्छ । *(स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८)*

२.१२.१.७ बत्ती बाल्न इन्धन प्रयोगका आधारमा घर/परिवार

बत्ती प्रयोगका आधारमा हेर्दा अधिकांश घर/परिवारले (९८.३९ प्रतिशत) बिजुली प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ भने सोलार र मिश्रित स्रोत प्रयोग गर्ने घर/परिवार क्रमशः १.२८ र ०.३२ प्रतिशत देखिन्छ । *(स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०७८)*

२.१२.१.८ सञ्चार

गाउँपालिकामा आधा शताब्दीदेखि सञ्चार क्षेत्रमा सेवा पुऱ्याइरहेको हुलाक सेवा हाल गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा कार्यरत छन् । गाउँपालिकाभित्र र गाउँपालिका बाहिर एवम् विदेशमा समेत हुलाक सेवा प्रदान गरीरहेको छ । हुलाक सेवा अन्तर्गत साधारण चिठीपत्रहरू, रजिष्ट्रि पत्रहरू, बिमा पुलिन्दा, धनादेश सेवा र बचत सेवाहरू सञ्चालित छन् । यद्यपी सञ्चार र यातायातको तीव्र र उच्च विकासले हुलाक सेवा प्रयोगकर्ताको सङ्ख्या न्यून हुँदै गैरहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार साधारण मोबाइल फोन प्रयोग गर्ने जनसंख्या ८७.१ प्रतिशत र स्मार्ट फोन प्रयोग गर्ने जनसंख्या ७६.२ प्रतिशत छ ।

२.१२.१.९ दूरसञ्चारसम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाभित्र टेलिफोन सञ्चारको पहुँच छ । यहाँ मोबाइल, इन्टरनेट टेलिफोन लाईन आदिको सेवा पुगेको छ । यद्यपी मोबाइल नेटवर्कको टावरले पूर्ण रुपमा कभरेज दिन सकेको छैन । पालिकाको केन्द्र पुर्तिघाट मै पनि मोबाइल नेटवर्कको समस्या देखिएको छ । पालिकामा मोबाइल नेटवर्कको पूर्ण कभरेज गराउन आवश्यक व्यवस्थाका लागि पहल गर्न पर्ने देखिन्छ । इन्टरनेट सेवाको पहुँच भए पनि केही सीमित परिवारले मात्रै अहिले यो सेवा प्रयोग गरिरहेका छन् । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार ४०.६ प्रतिशत जनसंख्याले इन्टरनेट सुविधा प्रयोग गरेको देखिन्छ ।

परिच्छेद ३

कालिगण्डकी गाउँपालिकाको योजना

३.१ पृष्ठभूमि

कालिगण्डकी गाउँपालिका गठन भएपश्चात गाउँपालिकाभित्र उपलब्ध र हुन सक्ने स्रोत र साधनहरू सदुपयोग गरी गाउँपालिकाको विकासका सम्भावनाहरू प्रष्फुटन गरी गाउँको वातावरणीय सन्तुलनसहित दिगो तथा द्रुत विकासमार्फत गाउँवासीको गुणस्तरीय जीवन सुनिश्चित गर्नका लागि जनसहभागितामा आधारित भएर योजनाबद्ध विकास प्रक्रिया अवलम्बन गर्न यो आवधिक योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिएको छ। विकासका राष्ट्रिय लक्ष्यहरू, दिगो

विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न स्थानीय स्तरमा अवसरहरूको प्रष्फुटन गराउँदै २०८५ सम्ममा फराकिलो आर्थिक विकासका माध्यमबाट प्रतिव्यक्ति आय वृद्धि गर्ने, सामाजिक समानता कायम गरेर सामाजिक सद्भावसहित समतामूलक समाज स्थापना गरी समाजवाद उन्मुख कालिगण्डकी गाउँपालिका निर्माण गर्न यो योजनालाई केन्द्रित गरिएको छ।

३.२ गाउँपालिकाको समग्र विकासका सिकाइ, सवल पक्ष, अवसर र सम्भावना

कालिगण्डकी गाउँपालिकाको समग्र वस्तुस्थितिको विश्लेषण विषयगत क्षेत्रअनुसार हालसम्म गरिएका विकास प्रक्रियाको सिकाइ, पालिकामा अवस्थित अवसरहरू र समग्र विकासका लागि सम्भावनाहरूको लेखाजोखा गरिएको छ।

१. आर्थिक विकास

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावनाहरू
१. कृषि विकास	निर्वाहमुखी कृषिलाई व्यावसायिक कृषिमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने	उत्पादनमा विविधता कायम गर्न कृषकहरूमा तयारी	ऊर्वर भूमिको पर्याप्तता	व्यावसायिकरूपमा उत्पादन गर्न सकिने
	कृषकको सिप तथा दक्षता अभिवृद्धि गरी प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्षम बनाउनुपर्ने	जनशक्ति र जमिनको उपलब्धता	प्रविधि प्रयोग गर्न सकिने	कृषि सिप विकास केन्द्र वा कृषक पाठशाला स्थापना गर्न सकिने
	कृषकहरूलाई उत्पादन समूहमा आबद्ध गराई जमिनको एकीकरण गरेर चक्लाबन्दी गरी सामूहिक व्यवसायिक खेतीलाई प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने	उत्पादन वृद्धि गर्न र चक्लाबन्दी प्रणाली अवलम्बन गर्न कृषकहरूको उत्साह	चक्लाबन्दी खेतीमार्फत नेपालकै नमुना क्षेत्र बनाउन सकिने	१. सबै वडामा जमिन र परिवारको लगत सङ्कलन गरी व्यवस्थित अभिलेख राखेर चक्लाबन्दी गर्ने
	उत्पादन क्यालेन्डर तथा व्यावसायिक योजना बनाएर उत्पादन गर्नुपर्ने कृषि सामग्री आपूर्ति केन्द्रहरू स्थापित गर्नु पर्ने	परामर्श सेवा तथा बजार केन्द्रहरूको उपलब्धता	आपूर्ति केन्द्रहरूको सबलीकरण तथा सेवा केन्द्र तथा बजार क्षेत्रको विस्तार प्राङ्गारिक मल कारखाना चलाउन सकिने	१.समुदायमा आधारित कृषि सामग्री आपूर्ति केन्द्र स्थापना २. सबै वडामा कृषि परामर्श सेवा केन्द्र स्थापना ३. उत्पादन योजनाअनुसार उद्यम विकास केन्द्र स्थापना
	सङ्घीय सरकार, प्रादेशिक सरकार तथा स्थानीय सरकारको नीति तथा कार्यक्रमहरूका बारेमा पर्याप्त जानकारी हुनुपर्ने	कृषकहरूको समूहमा आबद्धता हुनु र समूहमा छलफलको प्रक्रिया प्रारम्भ हुनु	अगुवा कृषकहरू, स्थानीय शिक्षकहरूको सहयोगमा कृषकलाई जानकारी गराउने अवसरहरू	१. पालिकाको कृषि नीति निर्माण गर्ने २. कृषक पाठशाला स्थापना ३. ज्ञान केन्द्रको स्थापना र सबलीकरण
	उत्पादक समूहहरूलाई विशेष सेवा तथा अनुदान दिनुपर्ने	गाउँपालिकाको विशेष प्राथमिकतामा कृषि क्षेत्र पर्नु	समूह/सामूहिक खेती प्रणाली विकास हुन सक्ने	१. उत्पादन समूहहरूलाई विशिष्टकृत गर्ने २. अनुदान, सेवा तथा सहुलियत मापदण्ड निर्माण गर्ने ३. उच्च मूल्य प्रजातिका तथा उच्च पोषण भएका बाली पहिचान गरी उत्पादन गर्न प्रोत्साहित गर्ने। ४. कृषक सहकारीहरू विस्तार गर्ने ५. पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरू स्थापना

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावनाहरू
				गर्ने
	कृषि बिमा कार्यक्रम लागु गर्नुपर्ने	गाउँपालिका र किसान दुवै पक्ष तयार	सकारात्मक सरकारी नीति तथा बिमा कम्पनीहरूको उपलब्धता	१.कृषि बिमा नीति निर्माण गरी लागु गर्ने ।
२. पशुपन्छी विकास	पशुपालक कृषकहरूको अभिलेख तयार गरी व्यावसायिक पशुपालनलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने	चरिचरण र बजारको सहज उपलब्धता तथा कृषकको पशु पालनप्रति बढ्दो उत्साह	थोरै लगानीमा आयआर्जन तथा रोजगारीको अवसर सिर्जना हुन सक्ने	१. कृषकलाई व्यावसायिक योजना बनाउन लगाउने २.योजनामुताविक अनुदान तथा सहयोग मापदण्ड निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ३.प्रत्येक वडामा पशु सेवा केन्द्र स्थापना गर्ने ४. नश्ल सुधार केन्द्र स्थापना गर्ने ५. घाँसबाली उत्पादन गर्ने ६. प्रशोधन केन्द्र तथा बजार केन्द्र स्थापना ७. पशु बिमा कार्यक्रम लागु गर्ने
३. खाद्य सुरक्षा तथा पोषण	पोषणबारे सबै नागरिकलाई जानकारी भई पोषणजन्य वस्तुहरूको उत्पादन तथा उपयोग गर्ने परम्परा विकास गर्नुपर्ने	१. पोषणयुक्त बाली उत्पादन गर्ने जमिन तथा जनशक्तिको उपलब्धता । २. कृषि तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत सङ्घ/संस्थाको उपलब्धता ३. सञ्चार माध्यमको उपलब्धता	१. घर-घरमा पोषणयुक्त बाली उत्पादन गर्न सकिने २. विद्यार्थीहरू, युवाहरू तथा सञ्चार माध्यम परिचालन गरी पोषणबारे जानकारी गराउन सकिने	१. करेसाबारी कार्यक्रमहरू लागु गर्न सकिने । २. गाउँपालिकाभित्र उत्पादन हुने पोषणयुक्त बालीहरूको सूची तयार गरी सार्वजनिक गर्न सकिने । ३. पोषण सुरक्षासम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने । ४. विषादी प्रयोगमा पूर्ण प्रतिबन्ध
४. सिँचाई	सम्पूर्ण जमिनको लागत तयार गरी कुन जमिनमा कुन बाली लगाइन्छ र त्यसका लागि कस्तो प्रकारको सिँचाई सुविधा आवश्यक हुन्छ भन्ने कुराको अभिलेख तयार गर्ने ।	१. सिँचाईको स्रोत उपलब्ध हुनु । २. उपभोक्ता समिति गठन गरी सिँचाई निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्न सकिनु	सर्फेस, ड्रिप, लिफ्ट सिँचाई सञ्चालन गर्न उपयुक्त स्थान हुनु	उपभोक्ताहरूसँग सहकार्य गरी १. सर्फेस सिँचाई निर्माण गर्न सकिने २. लिफ्ट सिँचाई गर्न सकिने
५. भूमि व्यवस्था	जग्गाको हदबन्दीको उचित व्यवस्था नहुनु	प्रचुर सार्वजनिक जग्गाको उपलब्धता	जग्गालाई उत्पादनमा लान सकिने	

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावनाहरू
	समयमा भूक्षय रोकथाम गर्न नसक्नु			
		अनौपचारिक भू स्वामित्वलाई औपचारिकतामा परिवर्तन गर्न गाउँपालिकाबाट प्रक्रिया सुरु भएको	शहरीकरणको सुरुवाती चरणमा भएको हुँदा भू-उपयोग नीति सजिलै कार्यान्वयन गर्न सकिने	
	भूमिमा महिलाको स्वामित्व बढाउनुपर्ने	संयुक्त पूर्जा बनाउन सुरु	गाउँपालिकाको मस्यौदा भूमिऐनमा संयुक्त पूर्जाको प्रावधान समेटिएको ।	भूमि सम्बन्धि आठौं संशोधन मार्फत् भूमिहीन एवं अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गाको स्वामित्व दिंदा संयुक्त पूर्जा दिन सकिने ।
६. जलस्रोत	संरक्षण तथा सही उपयोग नीति निर्माण गरी सोहीमुताविक जलस्रोतको सदुपयोग गर्नुपर्ने ।	प्रशस्त खोलानाला तथा जरुवा हुनु	सम्पूर्ण क्षेत्रमा पानी उपलब्ध हुने स्रोत हुनु	१.जलस्रोत तथा जलाधार संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने २. पानीका मुहान संरक्षण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ३. जैविक तटबन्ध निर्माण गर्ने ४. जलक्रिडा स्थलहरू विकास गर्ने
७. वन तथा वनस्पति सम्पदा	जनसहभागितात्मक पद्धतिद्वारा वनको दिगो व्यवस्थापन गरी वन्य पैदावरहरूको उत्पादकत्व वृद्धि गरी वनमा आधारित उद्यम विकास गरेर गाउँपालिकाभित्र नै आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिन्छ ।	१. प्रशस्त वन हुनु २. राष्ट्रिय वन, सामुदायिक वन तथा निजी वनमा गुणस्तरीय रुखहरू हुनु	१. दिगो व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने २. स्थानीय स्तरमा नै बिरुवा उत्पादन गर्ने ३. वृक्षरोपण गर्ने ४. सडक तथा नदी किनारमा वृक्षरोपण गर्ने	१. सामुदायिक तथा निजी वनहरूको दिगो व्यवस्थापन २. सबै वडामा हाइटेक नर्सरी स्थापना ३. गाउँपालिकाभित्रका सबै सडक तथा नदी किनारमा वृक्षरोपण (बाँस, अम्रिसो, फूलका बिरुवा, निगालो आदि)
८. खनिज सम्पदा	खनिज स्रोतहरूको पहिचान गरी अभिलेख निर्माण गरी उपयुक्त व्यवस्थापन गर्न नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने	फलाम, तामा, चून, सुन खानीहरू भएको लक्षण देखिनु	१. खानी उत्खनन गर्ने आवश्यक नीति निर्माण गर्ने २. खानी उत्खननका लागि जनशक्ति विकास गर्ने	१.खानी उत्खननको संभाव्यता अध्ययन गरी विस्तृत प्रतिवेदन तयार गर्ने २. पालिका र नागरिकको साझेदारी क्रसर उद्योग तथा खानी सञ्चालन गरी आय आर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्ने
९. उद्योग	नागरिकलाई समूहमा आबद्ध गराई पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरू स्थापना गरी उद्योग तथा उद्यम विकास गरेर	पब्लिक लिमिटेड कम्पनी निर्माण गर्न सकिने	१. भौतिक पूर्वाधारको सहज व्यवस्थापन गर्न सकिने २.उत्पादित वस्तुहरूको सहज	१. पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरू स्थापना गर्न सकिने

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावनाहरू
	वातावरणमैत्री गुणस्तरीय उत्पादनद्वारा आय आर्जन तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकिने	आवश्यक जनशक्ति, ऐन कानुन तथा उद्यम सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ उपलब्ध हुनु ।	बजारीकरण ३. जनताको सहभागितमा उद्योगहरूको विकास	२. व्यावसायिक योजनामुताविक उत्पादन तयार गरेर बजारीकरण गर्न सकिने ३. स्थानीय स्तरमा नै आकर्षक रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिने
१०. वाणिज्य	कारोबारलाई बैङ्किङ प्रणालीमार्फत सञ्चालन गर्ने वातावरण निर्माण गर्न वित्तीय संस्थाहरूको वृद्धि गरी व्यावसायिक वातावरण सिर्जना गर्ने ।	१. बढ्दो शहरीकरण तथा बैङ्किङ प्रणालीप्रति नागरिकको बढ्दो आकर्षण २. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजार केन्द्रहरूबाट नजिकै अवस्थित	१. सबै वडाका बजार क्षेत्रलाई व्यापारिक केन्द्रका रूपमा विकास गर्न सकिने २. नागरिकको क्षमता अभिवृद्धि गरी अनलाइन पद्धति बढाउँदै लैजान सकिने	१. वाणिज्य विषयमा उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने संस्थाहरूको विकास गर्न सकिने २. प्रत्येक वडामा बैङ्किङ क्षेत्र विस्तार गर्न सकिने ३. सहकारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी बैङ्किङ कारोबार गर्न सक्षम बनाउने ४. व्यापार सूचना केन्द्रहरू स्थापना गर्ने
११. आपूर्ति	समुदायमा आधारित संस्थाहरू निर्माण गरी आपूर्ति प्रणाली सुचारु गर्न डिलर तथा भण्डार भवन व्यवस्थापन गर्न सकिने ।	१. सुरक्षित तथा पहुँच योग्य स्थान २. यातायात सञ्जालको उपलब्धता	१. समुदायमा आधारित संस्थाहरूको निर्माण, नागरिकको नेतृत्वमा आपूर्ति सुचारु सञ्चालन गर्ने	१. पालिकाको आपूर्ति नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने २. नागरिक र पालिकाको संयुक्त सहभागितामा आपूर्ति संयन्त्र निर्माण गरी आपूर्ति सुचारु गर्ने ।
१२. पर्यटन	पालिका र नागरिकको साझेदारीमा पर्यटन उद्योग स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने र पर्यटन विकासलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने	१. प्रशस्त पर्यटकीय क्षेत्र हुनु २. राष्ट्रिय सडक सञ्जालमा जोडिनु ३. कालिगण्डकीमा पानीजहाज हुनु ४. प्रसिद्ध धार्मिकस्थल हुनु ५. पर्यटन प्रवर्द्धन नीति निर्माण हुनु	१. आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना हुने । २. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय शहरहरूसँग जोडिन सक्ने	१. पर्यटकीय स्थलहरूमा भौतिक पूर्वाधार निर्माण । २. पर्यटन तालिम केन्द्रहरूको स्थापना । ३. पर्यटन सूचना केन्द्रहरूको स्थापना । ४. पर्यटन क्षेत्रको प्रचार/प्रसार (वेभसाइट, टिभी, यु ट्युब च्यानल आदि)

२. सामाजिक क्षेत्र

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
१. जनसङ्ख्या तथा बसाईं सराइ	१. गाउँपालिकाभित्र मौसमी तथा स्थायीरूपमा बसाईं सराइ भएर जाने तथा आउने जनसङ्ख्याको व्यवस्थित अभिलेख राख्नुपर्ने । २. गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या नीति बनाएर लागु गर्नुपर्ने । ३. प्रौढ उमेरका गाउँपालिकावासीलाई जनसङ्ख्या शिक्षाबारे जानकारी गराउनुपर्ने	१. बसोबासयोग्य भू-भाग २. ऊर्वर भूमि ३. व्यावसायिक अवसरहरू तथा बजारयोग्य क्षेत्रहरू ४. आधारभूत भौतिक पूर्वाधारहरूको सुविधा ५. युवा जनशक्तिको प्रचुरता ६. सामाजिक विविधता	१. फरक समुदाय, संस्कृति र ज्ञान भएका मानिस बसाईं सरेर आउन सक्ने २. गाउँवासीहरूको अन्य क्षेत्रका मानिससँग सम्बन्ध तथा सम्पर्क स्थापित हुन सक्ने ३. विभिन्न प्रकारका संस्कृति, रहनसहन, ज्ञान तथा प्रविधिहरूको सङ्गमस्थल बन्न सक्ने ४. सामाजिक सद्भाव तथा सुमधुरता वृद्धि हुन सक्ने	१. मौसमी तथा स्थायीरूपमा बसाईं सरेर आउने र जानेहरूको विस्तृत विवरण राख्ने । २. नयाँ बसाईं आउनेहरूका लागि समुदायमा घुलमिल हुने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ३. जनसङ्ख्या नीति बनाएर लागु गर्ने ४. जनसङ्ख्या शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
२. शिक्षा	१. विद्यालय क्षेत्रलाई पूर्णरूपमा गैरराजनीतिक क्षेत्रका रूपमा घोषणा गरी शिक्षक, विद्यार्थी र कर्मचारीहरूलाई दलीय आबद्धताबाट टाढा राख्नु पर्ने । २. शिक्षक तथा कर्मचारीहरूमा विषयगत, सामाजिक तथा मनोवैज्ञानिक विज्ञता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने । ३. शिक्षक-विद्यार्थी अनुपात मिलाउनुपर्ने । ४. प्रत्येक विद्यालयमा न्यूनतमरूपमा छात्र तथा छात्रा शौचालय, विज्ञान प्रयोगशाला, पुस्तकालय, प्रतिक्षालय, साइकल स्टेन्ड, छात्राका लागि चेन्जिङ रुम, स्वच्छ पिउने पानी, खेलकुद परिसर, सभा कक्ष हुनैपर्ने । ५. स्थानीय पाठ्यक्रम, इन्टरनेट सुविधा (अध्ययन प्रयोजनका लागि	१. भर्ना दरमा वृद्धि २. भौतिक पूर्वाधारमा सुधार ३. शैक्षिक सामग्रीमा वृद्धि ४.अतिरिक्त क्रियाकलापमा वृद्धि ५. गाउँपालिकाको शिक्षा नीति भएको ६. विद्यालयहरू बालमैत्री हुँदै गएको ७. प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालन ८. किशोरी-किशोरी (सेनेटरी प्याड, आइरन चक्की, चेन्जिङ रुम) मैत्री विद्यालय ९. गुणस्तरीय शिक्षामा वृद्धि १०. जेहेन्दार, महिला, दलित छात्रावृत्तिको व्यवस्था ११. निःशुल्क पाठ्यपुस्तकको व्यवस्था १२. सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग बढ्दै गएको	१. गाउँपालिकालाई पूर्ण विद्यार्थी भर्ना भएको पालिकाका रूपमा घोषणा गर्न सकिने २. ८० प्रतिशतभन्दा बढी विद्यार्थीले ए प्लस रिजल्ट ल्याउन सक्ने ३. विद्यालयहरू बालबालिकाको आकर्षणको केन्द्र हुन सक्ने । ४. छात्राहरूको अध्ययनप्रति रुचि बढ्ने र उच्च शिक्षाका लागि अभिप्रेरित हुन सक्ने ५. गरिब, दलित समुदायका विद्यार्थीले आत्मसम्मान र गौरव बोधका साथ अध्ययन गर्न सक्ने र जातीय विभेद अन्त्यको आधार तयार हुने । ६. पाठ्यपुस्तक समयमा नै उपलब्ध हुन सक्ने । ७. विद्यालयहरू समावेशी र अपाङ्गमैत्री हुन सक्ने	१. भर्ना अभियानलाई तीव्र र निरन्तरता दिनुपर्ने २. विद्यालयको शैक्षिक प्रगतिलाई निरन्तर अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ३. अभिभावकसहितको सहभागितामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र गठन गर्ने ४. शिक्षक, विद्यार्थी, कर्मचारीहरू तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीलाई सबै प्रकारका राजनीतिक गतिविधिबाट अलग राख्ने । ५. वार्षिक शैक्षिक योजना बनाएर शैक्षिक, अतिरिक्त, क्षमता अभिवृद्धि तथा समुदायसँग अन्तरक्रियाका कार्यक्रमहरू नियमितरूपमा सञ्चालन गर्ने ।

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
	मात्र, नियमित अतिरिक्त क्रियाकलापहरू हुनैपर्ने । ६. बालमैत्री शैक्षिक वातावरण ७. नियमितरूपमा अभिभावक, शिक्षक, विद्यार्थी र जनप्रतिनिधि अन्तरक्रिया कार्यक्रम हुनैपर्ने ।			
३.स्वास्थ्य तथा पोषण	१. सबै वडामा सुविधा सम्पन्न स्वास्थ्य संस्था स्थापना गरेर दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था गर्नुपर्ने । २. स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरूले आफ्नो कार्यक्षेत्रका सबै नागरिकको स्वास्थ्य प्रोफाइल तयार गरी नियमित पुनरावलोकन गर्नुपर्ने । ३. स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने । ४. स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी स्वस्थ व्यवहार तथा आदतहरू विकास गर्न जनचेतना तथा अभियानहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने । ५. पोषणजन्य वस्तुहरूबारे जानकारी गराई घरायसी खपतका लागि आवश्यक पर्ने पोषण तत्व उत्पादनका लागि योजनाबद्धतवरले प्रशिक्षित गर्नुपर्ने । ६. सुविधा सम्पन्न अस्पताल स्थापना गर्ने ।	१. स्वास्थ्य संस्था निर्माण भइरहेको २. आमा सुरक्षा कार्यक्रम, खोप र गाउँघर क्लिनिक कार्यक्रमहरू नियमित सञ्चालन भइरहेको । ३. औषधि आपूर्तिको राम्रो व्यवस्था भएको, प्रयोगशाला, एम्बुलेन्सको सुविधा भएको, आँखा शिविर सञ्चालन भएको, विशेषज्ञ स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन ५. पोषण सुधारका लागि बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम लागु भएको । ६. गाउँपालिका पूर्ण खोपयुक्त भएको । ७. पूर्ण सरसफाईका लागि निरन्तर कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइरहेको ।	१. पालिकामा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरअनुसार मातृ शिशु मृत्यु दर कायम गर्न सकिने २. स्वास्थ्य सेवा तथा भौतिक पूर्वाधारहरूको सवलीकरण गरेर गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने र गाउँपालिकावासीको समय तथा स्रोतको बचत गर्न सकिने । ३. स्वास्थ्यमा भइरहेको खर्चको ठूलो हिस्सा बचत गर्न सकिने । ४. पोषणजन्य वस्तुहरूबारे जानकारी गराई त्यस्ता वस्तु उत्पादन गरी सहजतवरले पोषण आपूर्ति गर्न सकिने । ५. प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारको सहकार्यमा सुविधा सम्पन्न अस्पताल स्थापना गर्न सकिने ।	१. गाउँपालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषण सुरक्षा नीति निर्माण गर्नुपर्ने । २. मातृ तथा शिशु सुरक्षा कार्यक्रम निरन्तरता ३. सुनौला १००० दिन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ४.स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम लागु गर्ने ५ं गाउँपालिकावासी सबैको स्वास्थ्य प्रोफाइल तयार गरी वार्षिकरूपमा नियमित स्वास्थ्य जाँच गर्ने । ५. आपत्कालीन उद्धार संयन्त्रलाई थप क्रियासिल बनाउने । ६. नियमितरूपमा गाउँपालिकाभित्रका सबै वडाको सरसफाइ अभियान सञ्चालन गर्ने ।

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
४. पिउने पानी तथा सरसफाई	१. गाउँपालिकाको पिउने पानी तथा सरसफाई नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्नुपर्ने । २. गाउँपालिकावासी सबैलाई स्वच्छ, सुरक्षित र शुद्ध पिउने पानी उपलब्ध गराउनुपर्ने । ३. सार्वजनिक ठाउँहरूमा शौचालय तथा पिउने पानीको व्यवस्था गर्नुपर्ने । ४. नियमितरूपमा टोलहरू सफाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१. पानीका स्रोत प्रशस्त हुनु २. भूमिगत जलको प्रचुर सम्भावना हुनु ३. चर्पीको प्रयोग र हात धुने बानीको विकास हुनु ४. जनशक्ति उपलब्धता	१. समुदायको नेतृत्वमा डिप बोरिङ तथा पानीको स्रोत सदुपयोग गरेर घर-घर तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा स्वच्छ पिउने पानी आपूर्ति गर्ने । २. सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्ने। ३. पानी शुद्धीकरण तथा संरक्षणका लागि नागरिकलाई सशक्तीकरण गर्ने ।	१. 'एक घर एक धारा' तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा पिउने पानीको व्यवस्था गर्ने । २. सार्वजनिक स्थलहरूमा शौचालय तथा पानीको व्यवस्था गर्ने । ३. हप्ताको एक दिन सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्ने । ४. पानी शुद्धीकरण तथा संरक्षणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने
५. युवा	१. युवाहरूलाई सशक्तीकरण गरी सिप तथा दक्षता अभिवृद्धि गरी सिर्जनात्मक कार्यमा संलग्न गराएर सामाजिक तथा आर्थिक विकास, खेलकुद विकास र वातावरण संरक्षणका लागि परिचालन गर्ने ।	१. युवा क्लबहरूको उपलब्धता २.नियमित खेलकुद कार्यक्रमहरू आयोजना ३. युवा परिचालन नीति हुनु ४. प्रधानमन्त्री युवा रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन हुनु ।	१. युवा सशक्तीकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने २. युवाहरूको सिप तथा दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ३. युवा उद्यमी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ४. युवाहरूलाई विकासका कार्यमा संलग्न गराउन सकिने	१. सिप विकास केन्द्र स्थापना २. युवा उद्यमी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ३. युवा क्लबहरूलाई स्वयम्सेवाका कार्य गर्न उत्प्रेरित गर्ने संयन्त्र बनाउने ।
६. महिला	१. महिलालाई सशक्तीकरण गरेर स्थानीय आर्थिक तथा सामाजिक विकासका कार्यक्रमहरूको नेतृत्व गर्न सक्षम बनाएर आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा मूलप्रवाहीकरण गर्नुपर्ने २. महिला तथा छात्राहरूका विशिष्ट आवश्यकता सम्बोधन गर्न आवश्यक पर्ने सामग्रीहरू तथा भौतिक पूर्वाधार संरचनाहरू विकास गर्नुपर्ने ३. महिला, छात्रा तथा बालबालिकाबारे सम्मानजनक व्यवहार गर्ने शब्दकोश निर्माण गरी प्रसार गर्ने ।	१.महिलाको समानतासम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि भएको २. महिला सशक्तीकरण र समानता पालिकाको मुख्य प्राथमिकताको विषय हुनु ३. महिला पुनर्स्थापना केन्द्रको व्यवस्था ४. नियमितरूपमा क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन ५. सेनेटरी प्याडको व्यवस्था ६. महिलाको नाममा सम्पत्ति पास गर्दा विशेष छूटको व्यवस्था ७. सुरक्षित मातृत्व र एम्बुलेन्सका लागि अतिरिक्त सुविधाको व्यवस्था ८.	१. महिलाको क्षमता अभिवृद्धि गरी उद्योग तथा व्यवसाय सञ्चालन गर्न अभिप्रेरित गर्ने २. छात्राका लागि उच्च शिक्षा निरन्तर गर्न सकिने ३. महिला स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउन सकिने ४. महिलाको नेतृत्वमा स्थानीय तहको विकास गर्न सकिने ५. महिला सशक्तीकरण गरेर समतामूलक समाज निर्माण गर्न सकिने	१. गाउँपालिकाको महिला विकास नीति निर्माण गरी लागु गर्ने २. महिलाका लागि सिप विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ३. महिला उद्यम विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ४. सार्वजनिक स्थलहरूमा महिलाका लागि सुरक्षित प्रतिक्षालयको व्यवस्था गर्ने ५. सार्वजनिक स्थलहरूमा महिला शौचालयको व्यवस्था ६. महिला नेतृत्व विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
		स्थानीय तहमा महिला सहभागितामा वृद्धि ९. न्यायिक समितिमा महिला नेतृत्वको व्यवस्था हुनु		
७. **बालबालिका तथा किशोर/ किशोरी**	१. बालबालिका तथा किशोर/किशोरीका अधिकार संरक्षण गर्दै उनीहरूलाई सिर्जनशील र उत्प्रेरित गरेर रचनात्मक तथा सिर्जनशील र उत्साहित बनाउनुपर्ने २. बालबालिका तथा किशोर/किशोरीका लागि आवश्यक पर्ने भौतिक पूर्वाधार तथा संरचनाहरू विकास गर्नुपर्ने । ३. गाउँ बाल संरक्षण समिति गठन गर्नुपर्ने ४. ७ वटै वडामा बाल संरक्षण समिति गठन गर्नुपर्ने ५. गाउँ बाल क्लब सञ्जाल गठन गर्नुपर्ने ६. बाल संरक्षण कोष स्थापना गर्नुपर्ने ७. बालबालिकाको नीति बनाउनुपर्ने	१. विद्यालयहरूमा बाल क्लबहरू गठन भएको २. जनप्रतिनिधि तथा सरोकारवालाहरूलाई बाल अधिकारसम्बन्धी अनुशिक्षण ३. बजेटको व्यवस्था भएको छ ४. बाल विवाह रोक्ने अभियान छैन ५. गाउँपालिकाले बालमैत्री व्यवहार र आचार पालना गर्न सुरु गरेको छ । ६. विपन्न बालबालिकालाई आर्थिक सहयोग ७. विद्यालयमा बालबालिकाको उपस्थिति बढाउन रकम उपलब्ध गराएको ८. बालबालिका विद्यालयमा टिकाउनका लागि मनोरञ्जन सामग्रीको व्यवस्था	१. बाल संरक्षण गरेर बालबालिकाभित्र रहेका प्रतिभा प्रष्फुटन गर्न सकिने । २. बालबालिका तथा किशोर/किशोरीलाई खुसी र उत्साहित बनाउने ३. बालबालिकाको संरक्षणका लागि जनचेतना तथा हटलाइनको व्यवस्था गर्ने ४. बालबालिकाका लागि मनोरञ्जन, खेलकुद तथा उद्यानहरू निर्माण गर्न सकिने । ५. बाल विवाह रोक्ने अभियान संचालन गर्नु पर्ने ।	१. बाल तथा किशोर/किशोरी संरक्षण आचारसंहिता निर्माण गर्ने २. बाल संरक्षण हटलाइन स्थापना गर्ने ३. बाल संरक्षण समिति र गाउँ बाल क्लब सञ्जाललाई सवलीकरण गर्ने । ४. गाउँपालिकामा बाल इजलास स्थापना गर्ने ५. गाउँपालिका स्तरमा बालबालिका बौद्धिक प्रतिस्पर्धाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । ६. प्रत्येक टोल-टोलमा बाल उद्यान, खेलकुद परिसर, पुस्तकालय स्थापना गर्ने । ७. किशोर/किशोरी संरक्षण कार्यक्रम सञ्चानल गर्ने ।

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
८. खेलकुद	१. गाउँपालिका स्तरमा खेलकुदसम्बन्धी विषयलाई नियमित सञ्चालन गर्नुपर्ने २. खेलकुदबारेमा गाउँपालिकावासी सबैलाई जानकारी गराउन चेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेर खेलकुदप्रति सबै नागरिकको आस्था र विश्वास जगाउने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने ३. व्यावसायिक खेलकुदलाई प्रवर्द्धन गर्न मुख्य खेलहरूमा व्यावसायिक प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्नुपर्ने । ४. पालिकास्तरीय कबर्ड हल स्थापना गरेर व्यावसायिक प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्नुपर्ने । ५. वडास्तरीय कभर्ड हलहरू निर्माण गरी व्यावसायिक प्रशिक्षण सञ्चालन गर्नुपर्ने । ६. गाउँस्तरीय तथा वडास्तरीय खेलकुद समिति गठन गर्नुपन । ७. खेलकुद विकास कोष स्थापना गर्नु पर्ने	१. धेरै प्रकारका खेल विकास भएको २. लैङ्गिक समावेशितासहितको खेलकुद विकास ३. खेलकुद सामग्रीको व्यवस्था गरिएको ४. वार्षिक खेलकुद कार्यक्रम तालिकाअनुसार भएको ५. भौतिक पूर्वाधार स्तरोन्नति भएको ६. खेलकुदका लागि प्रशस्त ठाउँ भएको ७. बजेट विनियोजन	१. कबर्ड हल, खेल मैदान, राष्ट्रिय स्तरको रङ्गशाला निर्माण सकिने २. व्यावसायिक खेलाडीहरू उत्पादन गर्न सकिने ३. राष्ट्रियस्तरको खेलकुद आयोजना गर्न सकिने ४. महिलाको खेलकुदमा क्षमता अभिवृद्धि गर्न सकिने ५. खेलकुद एकेडेमी स्थापना गर्न सकिने । ६. स्वास्थ्यका लागि खेलकुदसम्बन्धी अभियानको थालनी गर्न सकिने ।	१. कबर्ड हलहरू निर्माण गर्ने २. रङ्गशाला निर्माण गर्ने ३. व्यावसायिक प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने ४. महिला तथा गृहिणीहरूका लागि नियमितरूपमा खेलकुद प्रतिस्पर्धाहरू आयोजना गर्ने ५. खेलकुद एकेडेमी स्थापनाका लागि संभाव्यता अध्ययन गरी कार्यक्रम अगाडि बढाउने । ६. विभिन्न खेलकुदको व्यावसायिक प्रशिक्षण गर्न सकिने ।
९. सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	१. गाउँपालिकाको सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण नीति निर्माण गरेर कार्यान्वयन गर्नुपर्ने । २. पुनर्स्थापना केन्द्रहरूको व्यवस्था हुनु पर्ने	१. गाउँपालिकासँग सामाजिक सुरक्षा नीति बनाउने अधिकार सुरक्षित हुनु २. सामाजिक सुरक्षा शाखा सशक्त हुनु ३. सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमहरू सञ्चालन भई नै रहनु	१. जोखिममा परेका नागरिकको सुरक्षाको प्रत्याभूति गराउन सक्ने २. सीमान्तकृत र जोखिममा रहेका नागरिकको आत्मसम्मान र आधारभूत आवश्यकताहरूको परिपूर्ति गर्ने ३. सामाजिक न्यायमा आधारित समाज निर्माणार्थ आधार निर्माण गर्ने ।	१. सामाजिक सुरक्षा नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने २. पुनर्स्थापना केन्द्रहरू स्थापना गर्ने ३. सामाजिक सुरक्षा भत्ताको समतामूलक वितरण ४. सामाजिक सुरक्षा भत्तालाई समसामयिकरूपमा दुरुस्त गर्ने

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
१०. कला तथा संस्कृति	१. गाउँपालिकाको कला तथा संस्कृतिको विकास गर्न कला तथा संस्कृति नीति बनाएर लागु गर्नुपर्ने २. कला तथा सांस्कृतिक संरक्षण तथा प्रवर्द्धन विभाग स्थापना गर्नुपर्ने ३. भाषा, कला, साहित्य समिति गठन गर्नुपर्ने ४. भाषा कक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने	१. निर्देशिका भएको २. बजेट विनियोजन ३. जातीय सङ्गठन र संस्कृति प्रवर्द्धन	१. गाउँपालिकाभित्रका भाषा, साहित्य तथा कलाको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने २. गाउँपालिकाको सामाजिक विविधताको प्रवर्द्धन हुन सक्ने ३. पर्यटन प्रवर्द्धन हुन सक्ने ४. भौतिक पूर्वाधारको राम्रो विकास हुन सक्ने	१. कला तथा संस्कृति विभाग स्थापना २. गाउँपालिकामा बोलिने सबै भाषाको शब्दकोश निर्माण गर्ने ३. सबै वडामा संस्कृति समूहहरूको निर्माण ४. सङ्ग्रहालय स्थापना
११. अपाङ्गता भएका व्यक्ति	१. गाउँपालिकाभित्रका अपाङ्गता भएका जनसङ्ख्याको तथ्याङ्क लिएर अभिलेख राख्ने र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको प्रोफाइल बनाई राख्नुपर्ने । २. गाउँपालिकाको अपाङ्गता नीति निर्माण गरेर कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि आवश्यक आधारभूत सामग्रीहरू वितरण गर्नुपर्ने ४. अपाङ्गताको आत्मसम्मान र पहिचानका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने	१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको तथ्याङ्क सङ्कलन भएको २. अपाङ्गताको परिचयपत्र वितरण भएको ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको शिक्षामा पहुँच वृद्धि भएको	१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने २. अपाङ्गता पुनर्स्थापना केन्द्रहरू स्थापना गर्ने ३. अपाङ्गता भएका नागरिकका लागि शिक्षामा पहुँच वृद्धि गर्ने ४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि आवश्यक पर्ने आधारभूत आवश्यकताहरू परिपूर्ति गर्ने ५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि सहभागिता र मूलप्रवाहीकरण गर्ने ६. सहयोगीका लागि तालिम व्यवस्था गर्ने	१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको परिचयपत्र दुरुस्त गर्ने । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि सरकारका नीति तथा कार्यक्रमहरूबारे सबैलाई सुसूचित गर्ने ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ४. विद्यालय तथा सार्वजनिक स्थलहरूलाई अपाङ्गमैत्री तथा समावेशी बनाउने
१२. ज्येष्ठ नागरिक	१. ज्येष्ठ नागरिकहरूको अनुभव र सिकाइलाई घरदेखि टोल तथा वडा विकासमा सदुपयोग गर्न अनुभव आदान-प्रदान तथा सिकाइ हस्तान्तरण केन्द्रहरू स्थापना गर्ने २. नियमितरूपमा ज्येष्ठ नागरिक सम्मेलन गर्ने	१. ज्येष्ठ नागरिकहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन भएको २. वृद्ध भत्ता समयमा नै वितरण भइरहेको ३. ज्येष्ठ नागरिकहरूको गाउँपालिकातर्फ विश्वास बढेको	१. ज्येष्ठ नागरिकले आर्जन गरेका अनुभव तथा सिपलाई गाउँपालिकाको विकासमा सदुपयोग गर्न सकिने २. ज्येष्ठ नागरिक र युवा पुस्ताबीच निरन्तर संवाद र अनुभव आदान-प्रदान गर्न सकिने ३. स्थानीय विद्यालयहरूमा विभिन्न क्षेत्रबाट अवकास प्राप्त व्यक्तिहरूका अनुभव आदान-प्रदान गर्न सकिने	१. ज्येष्ठ नागरिक मञ्च स्थापना गर्न सकिने । २. गाउँपालिकाको इतिहास तथा सामाजिक विविधता र यसको महत्वबारे युवा पुस्तालाई प्रशिक्षित गर्ने ।

३. भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
१. ऊर्जा	१. १.६ प्रतिशत घरमा विद्युतीकरण गर्नुपर्ने २. वडा नं. ६ मा मर्मत सम्भार गरी विद्युत् खपतअनुसार ट्रान्सफर्मरको व्यवस्था गर्नुपर्ने ३. पेट्रोलियम पदार्थको सहज उपलब्धता गराउन पर्ने	१. ९८.४ प्रतिशत घरमा विद्युतीकरण २. दाउरा, पेट्रोलियम पदार्थ उपलब्धता ३. तीनै तहका सरकारले प्राथमिकतामा राखेका	१. सब स्टेसन स्थापना गर्न सकिने २. बाँकी घरमा विद्युतीकरण गर्न सकिने ३. विद्युतीकरण योजनाअनुसार काम गर्न सकिने	१. बाँकी घरमा विद्युतीकरण गर्ने २. विद्युत् खपतमा वृद्धि हुन सक्ने ३. वडा नं. ६ मा मर्मत सम्भार गरी ट्रान्सफर्मर जडान गर्न सकिने ४. तारको व्यवस्थापन गर्न सकिने ५. बिजुली चुहावट रोक्न सकिने ६. पेट्रोल पम्प सञ्चालन गर्न सकिने
२. जलविद्युत्	१. विद्युत् उत्पादनको सम्भावना बोकेका खोलामा सर्भे गरेर विस्तृत प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने	१. कालीगण्डकी नदिमा विद्युत् उत्पादन भईरहेको २. गौंदी खोला लघु जलविद्युत (**०.९८ मे. वा.**) निर्माणका लागि पहल सुरु ३. कालिगण्डकी नदीका उपल्ला क्षेत्रमा अन्य परियोजना सुरु भैरहेको	१. विद्युत् उत्पादनलाई निरन्तरता दिन सकिने	१. पानीको स्रोत तथा मुहान संरक्षण गर्ने
३. वैकल्पिक तथा अन्य ऊर्जा	१. आधुनिक ऊर्जा प्रयोग गरी दाउराको खपत घटाउनुपर्ने २. स्थानीय जनतालाई प्राविधिक ज्ञान दिएर वैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग गर्न सक्षम बनाउनुपर्ने	१. प्रशस्त मात्रामा पशु पालन व्यवसाय भएकाले बायोग्यासका लागि आवश्यक पर्ने पदार्थ सहज उपलब्धता २. निरन्तर हावा प्रवाह भइरहने हुनाले विजुली उत्पादन गर्न सकिने	१. गोबर ग्यास तथा सौर्य ऊर्जा प्रयोग गर्न सकिने २. वायु ऊर्जा उत्पादन परीक्षण गरेर सफल भएमा विस्तार गर्न सकिने	१. गोवर ग्यासमा अनुदान दिएर गोवर ग्यास स्थापनाका लागि प्रोत्साहन गर्नुपर्ने २. सौर्य ऊर्जा तथा वायु ऊर्जाको परीक्षण गर्ने
४. यातायात	१. निजी क्षेत्रलाई ग्रामीण क्षेत्रमा लगानी गराएर गुणस्तरीय सेवा उपलब्ध गराउने वातावरण निर्माण गर्नुपर्ने २. यातायातको नियमित अनुगमन गरी भाडा तथा गुणस्तर सुनिश्चित गर्नुपर्ने ३. बस पार्क बनाउनु पर्ने, बस बिसौनी र प्रतीक्षालयहरूलाई	१. बस, टेम्पो सञ्चालनमा रहेका २. पेट्रोलियम पदार्थ आपूर्तिका लागि सडक सुविधा भएको ३. विद्युतीय साधनको लोकप्रियता बढ्दै गएको	१. निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरेर ग्रामीण तहसम्म यातायात सञ्चालन गर्ने २. उचित भाडा तथा गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने ३. बस पार्क तथा प्रतिक्षालयलाई व्यवस्थित गर्ने ४. विद्युतीय सवारी साधनको	१. सबै टोललाई यातायात सञ्जालले जोड्ने २. गुणस्तरीय सेवा र उचित भाडा दर सुनिश्चित गर्न अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ३. बस पार्क तथा यात्रु प्रतिक्षालयहरू निर्माण र व्यवस्थित गर्ने

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
	व्यवस्थित गर्नुपर्ने ४. आरक्षणअनुसारको सुविधा सुनिश्चित गर्नुपर्ने ५. पेट्रोल पम्प सञ्चालन गर्नु पर्ने ६. विद्युतीय सवारी साधनलाई प्रोत्साहन गर्नु पर्ने ७. विद्युतीय सवारी साधनका लागि चार्जिंग स्टेसन सञ्चालन गर्न सकिने		प्रयोगबाट परनिर्भर पेट्रोलियम पदार्थको खपत कम गराई अर्थतन्त्र र वातावरणलाई मजबुत गराउन सकिने	
५. सडक	१. सडकको स्तरोन्नति तथा समयमा मर्मत गर्नुपर्ने २. ढल निकास नभएको खोला, खोल्सा, नालालाई व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ३. सडक नाली निर्माण गर्नुपर्ने ४. सडक निर्माणमा जैविक प्रविधि प्रयोग गर्नुपर्ने ५. भू-उपयोग नीतिअनुसार सडक निर्माण गर्नुपर्ने ६. सडक किनारका जोखिमपूर्ण भिरपाखालाई उच्च प्राथमिकता दिई संरक्षण तथा जोखिम व्यवस्थापन गर्नुपर्ने	१. कालिगण्डकी कोरिडोर खोलिएको र द्रुत गतिमा स्तरोन्नति भैरहेको २. वडाहरूमा रिडरोडको अवधारणा ल्याइएको ३. टोल-टोलमा सडक विस्तारको अवधारणा ४. केही सडक ग्राभेल तथा कच्ची सडक विस्तार	१. सबै टोल सडक सञ्जालबाट जोडिन सक्ने २. रोजगार सिर्जना हुन सक्ने ३. सडक सञ्जाल विस्तारपश्चात आर्थिक गतिविधिहरू गतिशील हुन सक्ने	१. सडक पिच गर्ने २. सबै टोललाई स्तरीय सडक सञ्जालले जोड्ने ३. सडकको किनारामा नाली बनाउने ४. सडकको दुवै किनारामा वृक्षारोपण गर्ने ५. भूक्षयग्रस्त क्षेत्रमा जैविक बाँध निर्माण गर्ने ६. सडक ग्राभेल गर्ने
६. केबलकार, रज्जुमाग (Ropeway) तथा अन्य यातायात	१. पालिकावासी र गाउँपालिकाको संयुक्त लगानीमा केबलकार बनाउनुपर्ने	१. हिले र सत्यवतीलाई मध्यनजर गरि केबलकारको सम्भावना राम्रो देखिएको २. कालिगण्डकी नदिमा जल यातायातको साधन (Steamer र Raft) सञ्चालनमा	१. पर्यटन प्रवर्द्धन तथा रोजगार सिर्जना २. पर्यटन प्रवर्द्धन तथा रोजगार सिर्जना	१. पालिका र गाउँवासीको संयुक्त लगानीमा केबलकार निर्माण गर्ने २. पालिका र गाउँवासीको संयुक्त लगानीमा जल यातायात सुरुवात गर्ने

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
७. यातायात सुरक्षा	१. ट्राफिक नियमबारे सबै पालिकावासीलाई जानकारी हुनुपर्ने । २. सडक सुरक्षासम्बन्धी सबैलाई जानकारी हुनुपर्ने ३. सडक बत्तिको व्यवस्था हुनुपर्ने ४. संवेदनशील ठाउँहरूमा सि.सि. क्यामेरा जडान गर्नुपर्ने ५. सडकमा यातायात सङ्केतहरू पर्याप्त राख्नु पर्ने ६. ट्राफिक चेक पोस्टहरु स्थापना गर्नुपर्ने	१. सडकमा केही यातायात सङ्केतहरू रहेका	१. सडक अनुशासनसम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेर दुर्घटना न्यूनीकरण गर्ने २. सडक बत्तिको व्यवस्था गरी रात्रि यात्रालाई सुरक्षित गर्न सकिने ३. सडक सुरक्षामा अभिवृद्धि	१. सडक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने २. सडक बत्तिको व्यवस्था गर्ने ३. संवेदनशील क्षेत्र पहिचान गरी सि.सि. क्यामेरा जडान ४. विद्यालयहरूमा टाफ्रिक शिक्षा
८. सञ्चार तथा सूचना प्रविधि पूर्वाधार	१. वाइफाइ तथा मोबाइल टावरको क्षमता बढाउनुपर्ने २. सबैले प्रयोग गर्न सक्ने सर्वसुलभ सूचना प्रविधि विकास गर्नुपर्ने ३. ३ नं वडा कार्यालयमा वाइफाइ जडान गर्नु पर्ने	१. एनटिसीको १ वटा टावर निर्माण भइसकेको २. ६ वटा वडा कार्यालयमा वाइफाइ ३. बस्तीहरू क्रमशः शहरीकरणतर्फ उन्मुख	१. व्यवसाय तथा कारोबारमा सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग हुन सक्ने २. गाउँपालिकाका कार्यक्रमहरू अनलाइन गर्न सकिने ३. अनलाइन सेवा विस्तार गर्न सकिने	१. गाउँपालिकाका निश्चित कार्यहरू अनलाइन प्रणालीबाट गर्न सकिने २. सार्वजनिक सुरक्षा, अनुगमन, मूल्याङ्कन, सूचना सम्प्रेषण जस्ता विषयमा अनलाइन प्रविधि प्रयोग गर्ने । ३. आर्थिक कारोबारलाई बैङ्किङ तथा विद्युतीय प्रणालीमार्फत गर्ने
९. प्रादेशिक तथा स्थानीय पूर्वाधार	स्थानीय र प्रादेशिक योजनाको समन्वय राम्रो हुनुपर्ने	१. संघीय सरकारद्वारा कालिगण्डकी कोरिडोरमा लगानी भैरहेको	१. ठूला परियोजनामा प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारसँग सहकार्यको सम्भावना	१. सङ्घीय तथा प्रादेशिक सरकारसँग सहकार्य गर्ने परियोजनाहरूको सूची तयार गर्ने
१०. विज्ञान तथा प्रविधि	१. प्राविधिक शिक्षालय स्थापना हुनुपर्ने २. युवाहरूमा प्राविधिक ज्ञान तथा सिप हुनुपर्ने ३. विज्ञान तथा प्रविधिमा उच्च शिक्षाको व्यवस्था हुनुपर्ने	१. विद्यालयमा कम्प्युटर शिक्षाको सुरुवात २. केही विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला रहेको	१. प्राविधिक शिक्षाको विस्तार २. प्राविधिक ज्ञान तथा तालिम केन्द्रको स्थापना ३. विज्ञान तथा प्रविधि विषयमा उच्च शिक्षालयहरूको स्थापना	१. पोलिटेक्निकल ईन्स्टिच्युट स्थापना २. सिप विकास केन्द्र स्थापना ३. विज्ञान तथा प्रविधि विषयमा उच्च शिक्षालय स्थापना

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
११. गाउँ विकास	१. बजार क्षेत्रमा सबैतिर ढल विस्तार गर्नुपर्ने २. निर्णयहरू कार्यान्वयन गरिनुपर्ने ३. एकीकृत गाउँ विकास योजना तयार गर्नुपर्ने ४. मौलिकता झल्किने प्राविधिक डिजाइन र नियम लागु गर्नुपर्ने ५. डम्पिङ साइट तोक्नु पर्ने ६. नियमितरूपमा फोहोर सङ्कलन गर्नुपर्ने	१. पुर्तिघाटमा सामान्य ढल व्यवस्थापन	१. फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न सकिने २. गाउँपालिकाको मौलिकता झल्किने गरी घर तथा संरचनाहरू निर्माण गर्न सकिने ३. गाउँवासी र गाउँपालिकाको संयुक्त लगानीमा फोहोर प्रशोधन कम्पनी स्थापना गर्न सकिने	१. फोहोर मैला व्यवस्थापन कम्पनी स्थापना तथा सञ्चालन २. गाउँपालिकाको मौलिकता झल्किने गरी घर तथा भौतिक संरचनाहरूको नक्सा डिजाइन गर्ने ३. गाउँपालिकाको सौन्दर्यता र मौलिकता प्रवर्द्धन गर्ने
१२. आवास तथा बस्ती विकास	१. एकीकृत बस्ती विकास योजना तयार गर्नुपर्ने २. सबै सार्वजनिक तथा व्यापारिक प्रयोजनका भवनहरू अपाङ्गमैत्री/प्रयोगकर्तामैत्री बनाउनुपर्ने ३. मौलिकता झल्किने प्राविधिक डिजाइन र नियम लागु गर्नुपर्ने ४. वडा कार्यालयहरू भवन निर्माण गर्नुपर्ने ५. स्वास्थ्य भवन निर्माण गर्नुपर्ने ६. रेडक्रस भवन निर्माण गर्नुपर्ने ७. कबर्ड हल निर्माण गर्नुपर्ने ८. इ. प्र. का. भवन निर्माण गर्नुपर्ने ९.सरकारी जग्गा उपलब्ध गर्नुपन	१. गाउँपालिका भवनका लागि जग्गा प्राप्ति भएको २. केही वडा कार्यालय भवनहरू निर्माणाधीन ३. केही स्वास्थ्य भवन निर्माण कार्य सुरु ४. रेडक्रस भवन निर्माण कार्य सुरु ५. भवनका लागि केन्द्र र प्रदेश सरकारबाट बजेट परेका	१. व्यवस्थित र गुणस्तरीय सेवा प्रदान २. सेवाहरूमा एकरूपता तथा विश्वासनीयता ३. सेवाग्राहीहरूले आराम गर्ने व्यवस्था ४. सुशासनको सुनिश्चितता	१. नागरिक बडापत्रको व्यवस्था गरी प्रक्रियाअनुसारको सेवा प्रदान गर्न सकिने

४. अन्तरसम्बन्धित विषयहरू

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
१. तथ्याङ्क प्रणाली	१. नियमित तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्नुपर्ने २. सेवाप्रदायक सङ्घ/संस्था तथा कार्यालयहरूमा व्यवस्थित तथ्याङ्क राख्ने प्रणाली विकास गर्नुपर्ने ३. विद्युतीय प्रणालीद्वारा अभिलेख राख्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने ४. गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल तयार गर्नुपर्ने	१. गाउँपालिकाको प्रोफाइल तयार भएको २. गाउँपालिकाका सूचना तथा जानकारी वेबसाइट तथा फेसबुक पेजमार्फत गराउने गरिएको ३. सूचना अधिकारीको व्यवस्था गाउँपालिकाले गरेको	१. गाउँको नियमित तथ्याङ्क अद्यावधिकका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने मोबाइल एप्सहरूको विकास हुनु २. तथ्याङ्क सङ्कलन र व्यवस्थापन क्षेत्रमा सहयोग गर्न साझेदार निकायहरू गा.पा.सँग साझेदारीमा काम गर्न इच्छुक हुनु	१. तथ्याङ्क शाखा स्थापना गर्ने २. वडाहरूमा तथ्याङ्क नियमित सङ्कलन गर्ने संयन्त्र निर्माण गर्ने ३. एकीकृत सूचना प्रणालीको विकास गर्न सकिने ४. गाउँपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल तयार गर्ने
२. गरिबी निवारण	१. गरिबी मापन गरी अभिलेख राखेर गरिबी परिचयपत्र वितरण गर्नुपर्ने २. स्थानीयरूपमा गरिबहरूको पहिचान गरी निजहरूलाई आत्मनिर्भर तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने तालिम आदिको व्यवस्थापन हुनुपर्ने ३. गरिब परिवार र समूहमा बीउ पुँजीको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ४. गरिब परिवारका नयाँ पुस्तालाई सक्षम बनाउन निःशुल्क शिक्षा, सीप र अवसर दिनु पर्ने	१. गरिबहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन भैरहेको २. गरिबी परिचयपत्र वितरण भैरहेका	१. आर्थिक विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने २. आयआर्जनका सबै सम्भावना पहिचान गरी उपयुक्त विकल्प छनोट गरी सोहीमुताविक सहजीकरण गर्न सकिने ३. बाँझा जमिनका मालिकहरुसँग व्यापारिक सम्झौता गराई गरिबलाई कृषि तथा अन्य व्यवसायका लागि जमिन उपलब्धताको सहजीकरण गर्ने	१. आर्थिक विकास कार्यक्रम सहजीकरणको मापदण्ड बनाइ लागु गर्ने २. गरिबीको रेखामुनि रहेका नागरिकलाई आर्थिक विकासका लागि अनुदान उपलब्ध गराउने
३. श्रम तथा रोजगारी	१. तालिम प्राप्त व्यक्तिहरूलाई उद्यमशील विकासका लागि उत्प्रेरित गर्नुपर्ने २. बेरोजगारको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्नुपर्ने ३. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरूको तथ्याङ्क पत्ता लगाएर उनीहरूको सिप तथा दक्षतालाई उपयोग गर्नुपर्ने ४. बेरोजगार युवा/युवतीको तथ्याङ्क	१. जीविकोपाजर्नका तालिमहरू सञ्चालन भएको २. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरूका लागि स्वरोजगारका कार्यक्रममा सहयोग ३. कृषि र पशुपालनको क्षेत्रलाई व्यावसायिक बनाउन उपकरण, बीउविजन तथा अनुदान सहयोग गरिएको	१. उत्पादित वस्तुहरूलाई बजारसम्मको पहुँच विस्तार हुने २. स्थानीयस्तरमै रोजगारीका अवसर पहिचान भइरहेको ३. रोजगार प्रवर्द्धन शाखामार्फत बेरोजगार पहिचान गरी रोजगार बनाउन मद्दत पुग्ने	१. युवा उद्यमी कार्यक्रम सञ्चालन हुन सक्ने २. श्रमको सम्मानसहित पेशा तथा व्यवसायहरूको प्रवर्द्धन

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
	सङ्कलन व्यवस्थित गर्नुपर्ने ५. कृषि र पशुपालन क्षेत्रलाई व्यवसायका रूपमा अगाडि बढाउने तर्फ अभिप्रेरित गर्न सक्नुपर्ने ६. श्रमिकको ज्याला न्यायपूर्ण तवरले निर्धारित गरी कडाईका साथ लागु गर्ने, उधारो ज्यालालाई निरुत्साहित गर्नुपर्ने			
४. मानव संसाधन विकास	१. सिपयुक्त र दक्ष जनशक्ति विकास गर्नुपर्ने २. रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्नुपर्ने	१. पर्याप्त युवा जनशक्ति परिचालन	१. भएका मानव संसाधनको अधिकतम उपयोग गर्न सकिने	१. प्राविधिक तथा सिप विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन
५. अनुसन्धान तथा विकास	यसलाई महत्वपूर्ण क्षेत्रका रूपमा स्वीकार गरी ध्यान दिनुपर्ने	सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्भावित क्षेत्रको खोज तथा अनुसन्धान गरी तथ्याङ्क सङ्कलन तथा व्यवस्थापन	अनुसन्धानको माध्यमबाट विकासका रणनीतिहरू निर्माण गर्नुपर्ने	अनुसन्धान तथा विकास शाखा स्थापना गर्ने
६. उद्यमशीलता विकास	१. सम्भावित उद्यम विकासका क्षेत्रहरू पहिचान गरी उद्यम विकासका लागि नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने २. उत्पादित वस्तुहरुको बजार सुनिश्चित गर्नु पर्ने ३. पुँजी, जाँगर र सिप भएका नव उद्यमीलाई प्रोत्साहन गर्न निःशुल्क परामर्श सेवा (बजार सम्भाव्यता, लगानीका तरिका, जग्गा उपलब्धता, समन्वय) दिनु पर्ने ३. उद्यम विकास रणनीति योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने	१. कच्चा पदार्थको उपलब्धता २. जनशक्तिको पर्याप्तता ३. उद्यम विकासको क्षेत्रमा बजेट व्यवस्थापन भएको ४. सडक सञ्जाल पहिले भन्दा धेरै दुरुस्त भएको ५. पर्यटन व्यवसायको प्रचुर सम्भावना भएको	१. लघु तथा घरेलु उद्यम विकास गर्न सकिने २. स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना गर्न सकिने ३. निर्यात प्रवर्द्धन गर्न सकिने ४. सामाजिक सञ्जाल मार्फत घरेलु उत्पादनलाई ठुला बजारसम्म प्रचार गर्ने	१. पालिका र नागरिकको सहकार्यमा पब्लिक कम्पनी स्थापना गरी विभिन्न उद्यम स्थापना गर्ने

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
७. समानता	१. महिलामा सम्पत्तिमाथिको समान पहुँच स्थापित गर्नु तथा सबै क्षेत्रमा महिला समानताको प्रत्याभूति गर्नुपर्ने	१. सामाजिक समावेशीकरण तथा लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी कार्यक्रम र बजेटको उपलब्धता २. सार्वजनिक कार्यमा सबै क्षेत्रको सहभागिता उल्लेख्य वृद्धि हुँदै जानु	१. महिलाहरूको आत्मसम्मान तथा निर्णय क्षमता वृद्धि गर्न सकिने २. विभिन्न जातजाति, वर्ग, लिङ्गबीचको विभेद न्यूनीकरण गर्न सकिने	१. गाउँपालिकाको लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणसम्बन्धी नीति बनाएर लागु गर्ने
८. समावेशीकरण	१. समावेशीकरण नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने २. विकास निर्माणका सबै कार्यमा सबैको सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्ने	१. लक्षित वर्गहरू पहिचान भएको २. लक्षित वर्गका लागि बजेट व्यवस्थापन भएको ३. सबैको सहभागिता वृद्धि भएको	१. सबैको सहभागिता सुनिश्चित गर्न सकिने	१.विकासका सबै कार्यमा सबै जात र जातिको सहभागिता सुनिश्चिता हुने गरी मापदण्ड निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने
९. विपद् व्यवस्थापन	१. दमकल व्यवस्थापन गर्नुपर्ने । २. विपद् व्यवस्थापन पूर्वतयारी सामग्रीहरू जगेडा गर्नुपर्ने ३. नदी नियन्त्रणका लागि दीर्घकालीन योजनाहरू निर्माण गर्नुपर्ने ४. विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रमा बजेट विनियोजन गर्ने ५. मानवीय कारणले हुने विपद्लाई कम गर्ने खालका जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुन नसक्नु ६. डढेलो नियन्त्रण संयन्त्र खडा गर्नुपर्ने ७. बाँदर, दुम्सी र मुसाबाट अन्नबाली बचाउने योजना बनाई लागु गर्नुपर्ने ८. सुरक्षित आवास गृह निर्माण गर्नुपर्ने ९. सडक छेउका जोखिमपुर्ण भिरपाखालाई तत्काल सुरक्षित गराउनु पर्ने	१. विपद् पूर्वतयारी प्रतिकार्यात्मक योजना तर्जुमा भएको २. गाउँस्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन भएको ३. विपद् प्रतिकार्य सामग्री व्यवस्थापन, आगो निभाउने, लाइफ ज्याकेटलगायत सामग्री	१. नदी, खोलाहरूको पानीबाट सिँचाईको व्यवस्थापन गर्न सकिने २. पहिचान भएका जोखिम क्षेत्रहरूमा विपद् न्यूनीकरणका लागि कार्य गर्न सकिने	१. विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सवलीकरण गर्ने २. जोखिमयुक्त क्षेत्रहरू पहिचान गरी कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्ने

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
१०. वातावरण	१. वातावरण नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने २. ल्यान्डफिल साइट निर्माण हुन नसक्नु ३. भवन, सडकलगायत संरचना निर्माण गर्दा रुख, बिरुवा रोपण तथा वृक्षरोपण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ३. नर्सरी निर्माण गरी बिरुवा उत्पादन गर्नुपर्ने	१. वनजङ्गल, नदीनाला प्रशस्त भएको २. वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रमहरु संचालन भएको ३. जलवायु परिवर्तन, वातावरणीय सन्तुलन र पारिस्थितिक प्रणालीको सन्तुलनबारे जनता बिस्तारै अभिमुख भैरहेका	१. वातावरणीय सन्तुलनसहितका विकासका गतिविधि सञ्चालन गर्न सकिने २. जनसहभागितामा वृक्षारोपण गर्ने ३. खोलानाला तथा पानीका मुहान संरक्षण गर्ने	१. गाउँपालिकालाई देशकै हरियाली नमुना गाउँपालिकाका रूपमा विकास गर्न सकिने २. हाइटेक नर्सरी स्थापना गरी बिरुवा उत्पादन गर्न सकिने
११. जलवायु परिवर्तन	१. अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि भएकाले यसबाट बच्नका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने २. पानीका मुहानहरूको संरक्षण गर्नुपर्ने ३. माटोको आर्द्रता व्यवस्थापन गर्न हरियाली व्यवस्थापन गर्नुपर्ने	१. जलवायु परिवर्तनले हुन सक्ने जोखिमका बारेमा चेतनाको स्तर वृद्धि भएको २. व्यावसायिक/सामाजिक उत्तरदायित्वको भावना विकास भएको ३. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतना तथा तालिम कार्यक्रम संचालन भैरहेको	१. अन्तर्राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तनलाई प्राथमिकतामा राखेकाले स्रोत वृद्धि भएको	
१२. सामुदायिक साझेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरू	१. समन्वय अभावमा आयोजना तथा कार्यक्रममा दोहोरोपना हुन सक्ने	१. विकास निर्माणका काममा सझेदारी कायम हुने २. विकासमा हातेमालो गर्दै अगाडि बढ्न सकिने	१. लगानी अभिवृद्धि हुने २. विकासका कार्यमा सबैको सहभागिता र अपनत्व हुने	

५. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
१. योजना तर्जुमा	१. गाउँपालिकाको योजना तर्जुमा निर्देशिका प्रभावकारिताका साथ लागु गर्नु पर्ने २. लागत अनुमान गरी योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने	१. गाउँपालिकाको योजना तर्जुमा निर्देशिका तयार भएको २. योजना पद्धतिको विकास भएको ३. जनसहभागितामा योजना निर्माण गर्ने पद्धतिको विकास ४. गाउँको पार्श्वचित्र तयार भएको	१. सहभागितामूलक प्रक्रिया अवलम्बन गरेर योजना तर्जुमा गर्ने २. तथ्याङ्कमा आधारित योजना निर्माण गर्ने ।	१. सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट आवधिक योजना निर्माण गर्ने ।
२. आयोजना बैङ्क	आयोजना बैङ्कमा राखिएका योजनाहरूको प्राथमिकीकरण न्यायपूर्ण र तर्कसंगत हुनुपर्ने	१. योजनाहरू पहिचान गरिएको २. आयोजना बैङ्कमा राखिएका योजनाहरूको प्राथमिकीकरण गरिने गरेको	१. कुन वर्ष कुन योजना गर्ने भन्ने कुराको सुनिश्चिता गर्ने ।	
३. संस्थागत तथा कार्यान्वयन व्यवस्था	१. स्वीकृत दरवन्दीअनुसार कर्मचारीको पदपूर्ति भएको हुनुपर्ने २. गाउँपालिकाका कार्यक्रमहरूको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन हुनुपर्ने ३. प्राविधिक जनशक्तिको उपलब्धता हुनुपर्ने ४. भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था हुनुपर्ने ५. आवश्यक प्राविधिक जनशक्तिको अभाव भएको ६. गाउँबासीको सुविधा र कार्यालयका योजनालाई उचित तरिकाले कार्यान्वयन गर्न करारमा इन्जिनियर, अर्थशास्त्री, सूचना प्राविधिक, आदिको नियुक्ति गर्नु पर्ने	१. कर्मचारी र जनप्रतिनिधिहरूको सक्रिय सहभागिता २. सहभागितामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति विकास हुँदै गएको	१. गाउँपालिकामा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको दरवन्दी स्वीकृत गर्ने ।	
४. तहगत सम्बन्ध तथा अन्तरसरकार समन्वय	१. प्रदेश तथा सङ्घसँग समन्वय तथा सहकार्य हुनुपर्ने	१. कर्मचारीहरू उपलब्ध भएको २. ससर्त तथा निसर्त बजेट विनियोजन ३.आयोजनाहरूमा सहकार्य	१. सुमधुर सम्बन्ध स्थापित हुन सक्ने २. राष्ट्रिय महत्वका आयोजनामा सहकार्य हुन सक्ने	१. दिगो तथा द्रुत विकासमा सहकार्य हुन सक्ने

उपक्षेत्र	सिकाइ	सवल पक्ष	अवसर	सम्भावना
५. जोखिम व्यवस्थापन	१. आगलागी नियन्त्रणका लागि दमकलको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने २. जोखिमयुक्त क्षेत्रहरू पहिचान गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने ३. आकष्मिक उद्दार टोलि बनाउनु पर्ने	१. जोखिम तथा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गरिएको २. विपद् जोखिम न्यूनीकरणसम्बन्धी कार्यविधि तयार गरिएको ३. जोखिम न्यूनीकरणका लागि विभिन्न सामग्री तथा उपकरणहरूको उपलब्धता भएको	१. जोखिम व्यवस्थापनका लागि क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने २. जोखिमयुक्त क्षेत्रहरू संरक्षण गर्नपर्ने	१. विपद्का कारण हुने क्षति न्यूनीकरण गरि खर्च कम गर्न सकिने
७. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन नीति तथा कार्यक्रमहरू बनाएर लागु गर्नुपर्ने २. तेस्रो पक्षबाट अनुगमन गर्ने प्रक्रिया थालनी गर्नुपर्ने ३. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्नुपर्ने ४. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदनलाई अनलाइन मार्फत सम्प्रेषण गर्नु पर्ने ५. गाउँपालिकामा भैरहेका सम्पूर्ण योजना, कार्यक्रम, क्रियाकलाप, प्रगति र मुल्यांकनलाई पारदर्शिताका साथ जनतासामु ल्याउन वास्तविक समय (Real Time)मा पालिका एप (App) मार्फत सम्प्रेषण गर्नुपर्ने	१. वडा तथा गाउँस्तरीय योजना तथा अनुगमन समिति तर्जुमा भएको २. योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका तयार भएको ३. सार्वजनिक सुनुवाई हुने गरेको	१. परियोजनाअनुसार अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सूचकाङ्कहरू विकास गर्न सकिने २. पालिकाको लक्ष्यको बाटोमा थिर रहन मद्दत गर्ने	१. सुशासित समाजको नमुना बन्न सक्ने

३.३ कालिगण्डकी गाउँपालिकाले बनाएका ऐन, कानुन, निर्देशिका

१. विपन्न नागरिक औषिधी उपचार आर्थिक सहायता कार्यक्रम संचालन कार्यविधि २०८०
२. विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४ संशोधन
३. गर्भवति तथा सुत्केरी आमासंग उपाध्यक्ष कार्यक्रम संचालन सम्बन्धी कार्यविधि २०८०
४. प्राविधिक तथा श्रेणीविहिन कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि संशोधन २०८०
५. मुहान दर्ता कार्यविधि-२०८०
६. सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय घोषणा निर्देशिका -२०८०
७. वास मार्गदर्शन-२०८०
८. खानेपानी गुणस्तर अनुगमन निर्देशिका -२०८०
९. आर्थिक कार्यविधि नियमित तथा व्यवस्थित गर्न बनेको कानूर २०७४
१०. कन्टेन्जेन्सी बाँडफाड तथा खर्च सम्बन्धि कार्यविधि २०७७ भाग ३
११. करारमा प्राविधिक र श्रेणी विहिन कर्मचारी व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि २०७४ भाग ३
१२. कृषि व्यवसाय प्रवर्धन ऐन २०७४ भाग १
१३. खरिद सम्बन्धि कानून २०७४ भाग १
१४. घ वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धि कार्यविधि २०७४ भाग ३
१५. न्यायीक समिति कार्यविधि सम्बन्धि ऐन २०७५
१६. परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यविधि २०७४ भाग ३
१७. पूर्वाधार व्यवस्थापन ऐन २०७४ भाग १
१८. बजार अनुगमन निर्देशिका २०७४
१९. बजेट तथा योजना तर्जुमा समितिको कार्य सञ्चालन कार्यविधि २०७७ भाग ३
२०. भ्रमण खर्च नियमावली २०७४ भाग २
२१. राजश्व परामर्श समितिको कार्य सञ्चालन कार्यविधि २०७७ भाग ३
२२. लेखा समितिको कार्य सञ्चालन कार्याविध २०७९
२३. लैगि हिंसा निवारण कोष सञ्चालन कार्यविधि २०७७ भाग ३
२४. सहकारी ऐन २०७४ भाग १
२५. साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन कार्याविध २०७८ भाग ३
२६. साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापन ऐन २०७८ भाग ३
२७. स्थानीय शिक्षा ऐन २०७७
२८. आर्थिक ऐन आ.व.२०७९/८०
२९. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली कार्यविधि २०७९
३०. करारमा प्राविधिक र श्रेणी विहिन कर्मचारी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि २०७४
३१. साझेदारी कार्यक्रम संचालन कार्यविधि २०७८
३२. साझेदारी कार्यक्रम संचालन तथा व्यवस्थापन ऐन २०७८
३३. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको टोल विकास संस्था गठन कार्यविधि २०७७
३४. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७७
३५. आर्थिक ऐन २०७६
३६. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७५
३७. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको विनियोजन ऐन २०७५
३८. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको आर्थिक विनियोजन ऐन २०७५
३९. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७५
४०. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको भ्रमण खर्च नियमावली २०७४
४१. स्थानीय तहको उपभोक्ता समिति गठन ,परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि २०७४
४२. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको कृषि प्रवर्द्धन कार्यविधि २०७४
४३. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको करारमा कर्मचारी व्यवस्थापन कार्यविधि सम्बन्धी २०७४
४४. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सहकारी ऐन २०७४
४५. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको पूर्वाधार व्यवस्थापन ऐन २०७४
४६. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको घ वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धी कार्यविधि २०७४
४७. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको खरिद सम्बन्धी कानुन २०७४
४८. विपद व्यवस्थापन कार्यविधि २०७४ भाग ३
४९. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको न्यायिक समिति संचालन कार्यविधि २०७४

३.३.१ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको विकासका मार्गनिर्देशक सिद्धान्तहरू

सबै नागरिकको आधारभूत आवश्यकताहरू परिपूर्ति, आत्मसम्मानको रक्षा, स्वतन्त्रता तथा नेपालको संविधान २०७२ ले व्यवस्था गरेका सबै मौलिक हकको सुनिश्चित गर्दै वातावरणीय सन्तुलन, सामाजिक समावेशीता तथा दिगो विकास लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि निम्नलिखित मार्गनिर्देशक सिद्धान्तहरू अवलम्बन गरिएको छ -

१. आर्थिक विकास, समृद्धि एवम् गुणस्तरीय जीवनयापन

२. दिगो कृषि प्रवर्द्धन गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि

३. नागरिकको सिप तथा दक्षतामा अभिवृद्धि गरी ज्ञानमा आधारित अर्थतन्त्रको विकास

४. वैज्ञानिक भू-उपयोग, चक्लाबन्दी तथा भूमि संरक्षण

५. गुणस्तरीय सेवा, समावेशी विकास, सुसूचित समाज तथा सुशासन

६. प्राकृतिक स्रोत तथा जैविक विविधताको संरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन

७. मौलिक कला, धर्म, संस्कृतिको संरक्षण, सम्वर्द्धन र प्रवर्द्धन

८. सूचना, विज्ञान तथा प्रविधि विकास र सदुपयोग

९. परम्परागत ज्ञान तथा बौद्धिक सम्पत्तिको संरक्षण

१०. राष्ट्रिय स्तरमा स्वीकार गरिएका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, महासन्धि एवं सम्झौताको पूर्ण पालना

११. विकासमा मानव अधिकारमुखी अवधारणा अवलम्बन

१२. विकास साझेदारहरूको एकीकृत प्रयास

१३. संविधान प्रदत्त अधिकारहरू प्रयोग गरी समयानुकूल नीतिगत व्यवस्थाहरूको तर्जुमा

३.३.२ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको दूरदृष्टि

पूर्वाधारित , न्यायिक , गतिशील ठाउँ :

समाजवादी, आध्यात्मिक कालिगण्डकी गाउँ

३.३.३ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको लक्ष्य

वि.स. २०८६ सम्म समृद्ध कालिगण्डकीमा सुखी एवं सन्तुष्ट कालिगण्डकीवासी

३.३.४ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको उद्देश्य

- सदाचार प्रवर्द्धन, सुशासन तथा सामाजिक न्यायको प्रत्याभूति गर्ने
- समावेशी विकासको प्रवर्द्धनसहित मौलिक, सामाजिक, सांस्कृतिक मूल्य र मान्यतामा आधारित समाज निर्माण गर्ने
- दिगो विकास लक्ष्यअनुरूप राष्ट्रले निर्धारण गरेका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्ने
- वातावरणमैत्री समावेशी भौतिक पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने
- आधारभूत शिक्षा र स्वास्थ्यमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने
- कृषि उत्पाकदत्व वृद्धि तथा उद्यम विकास गरी उच्च आर्थिक वृद्धि दर प्राप्त गर्ने
- अध्ययन/अनुसन्धान तथा प्रविधि विकास तथा विस्तार गर्ने
- मानव अधिकार संरक्षण, दण्डहीनताको अन्त्यसहितको सामाजिक सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्ने
- प्राकृतिक तथा जैविक वातावरणको संरक्षण, सम्वर्द्धन र सदुपयोग गर्दै पर्यटन विकास र प्रवर्द्धन गर्ने
- लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा भेदभाव अन्त्य गर्ने

३.३.५ विकास प्राथमिकताका क्षेत्रहरू

गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि गाउँपालिकाका सबै क्षेत्रको विकासलाई सम्बोधन गर्नुपर्छ । यसरी विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा विकासका लागि गरिने क्षेत्र तथा क्रियाकलापको सही प्राथमिकताले समयमा नै अपेक्षित परिणाम ल्याउँछ । विकासका सही प्राथमिकताले लगानीको सही प्रतिफल प्राप्त गराउँछ । कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सन्दर्भमा गाउँपालिकामा सुशासनको प्रत्याभूतिमार्फत दक्ष जनशक्तिको विकास गरी यस आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेको दूरदृष्टिले दिशानिर्देश गरेको मार्गमा विकासका क्रियाकलाप कार्यान्वयन गरी निर्दिष्ट लक्ष्य प्राप्त गरिनेछ । यसका लागि जनसहभागितामा आधारित दिगो र द्रुत विकासका लागि निम्नानुसारको १० प्राथमिकतामा आधारित नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ -

१. कृषिको आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरण

२. गुणस्तरीय तथा प्राविधिक शिक्षा, दक्ष जनशक्ति

३. स्वास्थ्य तथा सरसफाइ

४. गरिबी निवारण, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा

५. भू-उपयोग तथा भूमि व्यवस्थापन

६. भौतिक पूर्वाधार विकास

७. समावेशी विकास

८. उद्यम विकास तथा पर्यटन प्रवर्द्धन

९. जलवायु परिवर्तन तथा वातावरणीय सन्तुलन

१०. आन्तरिक राजस्व वृद्धि तथा वित्तीय सुशासन

३.३.६ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्यहरूको स्थानीयकरण, परिणामात्मक लक्ष्य र सूचकहरू

यस आवधिक योजनाले दिगो विकास लक्ष्य २०३० लाई कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सन्दर्भमा स्थानीयकरण गरी गाउँपालिकाको विकास कार्यक्रमहरूमा आत्मसाथ गर्दै यसका सूचकाङ्कहरूलाई आधार मानेर स्थानीय तहको योजनामा आन्तरिकीकरण गरेको छ । यस प्रक्रियाले दिगो विकास लक्ष्यहरूले निर्दिष्ट गरेबमोजिम राष्ट्रिय लक्ष्य तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता हासिल गर्न सहयोगी भूमिका खेल्नेछ ।

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
लक्ष्य १.१: सन् २०३० सम्ममा प्रतिदिन १.२५ डलरभन्दा कम आम्दानीमा जीवन निर्वाह गरिरहेका गरिबीको अन्त्य गर्ने	१. दैनिक १.२५ डलर भन्दा कम आम्दानी भएको जनसङ्ख्या न्यूनीकरण गर्ने	[illegible]	५० प्रतिशत कम गर्ने
१.१.२ प्रतिव्यक्ति आम्दानी राष्ट्रियस्तरमा	प्रतिव्यक्ति आय अमेरिकी डलरमा	२७२	८००
लक्ष्य १.३ : राष्ट्रियरूपमा उपयुक्त सामाजिक सुरक्षा प्रणाली र न्यूनतम आधारलगायतका उपाय सबैका लागि कार्यान्वयन गर्ने र सन् २०३० सम्ममा गरिब र सङ्कटग्रस्त एवम् कमजोर अवस्थामा रहेका व्यक्तिहरूलाई उल्लेख्यरूपमा समावेश गर्ने	१. जातीय विभेदका औपचारिक तथा अनौपचारिक मुद्दा	हाल विभेद छैन	०
	२. सामाजिक सुरक्षा नीति तयार गरी सबै वडामा लागु गर्ने	हाल छैन	कार्यान्वयन भएको हुने
	३. 'समान काम : समान ज्याला' नीति निर्माण गरी लागु गर्ने	हाल छैन	कार्यान्वयन भएको हुने
लक्ष्य १.४ : सबै महिला तथा पुरुष विशेष गरेर गरिब र सङ्कटग्रस्त अवस्थामा रहेका महिला र पुरुषको आर्थिक स्रोत साधनमा समान अधिकार सुनिश्चित गर्ने, यसका साथै आधारभूत सेवा/सुविधामा पहाच, भूमिमाथिको स्वामित्व र नियन्त्रण एवम् अन्य स्वरूपका सम्पत्ति, उत्तराधिकार, पैतृक सम्पत्ति, प्राकृतिक स्रोतसाधन, उपयुक्त, नयाँ प्रविधि तथा लघुवित्तलगायतका वित्तिय सेवामा यिनीहरूको पहाच सुनिश्चित गर्ने	१. पब्लिक लिमिटेड कम्पनीमा सबैको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने	हाल छैन	नीति कार्यान्वयन भएको हुनेछ
	२. बजार समितिहरूमा महिला र पुरुषको समान सहभागिता सुनिश्चित	हाल छैन	५० प्रतिशत महिला
परिणामात्मक लक्ष्य १.५ : गरिबी र सङ्कटग्रस्त अवस्थामा रहेका मानिसको उत्थानशील निर्माण गर्ने र यिनीहरूको वातवारणसँग सम्बन्धित विषम घटनाका साथै अन्य आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय नकारात्मक असर र विपद्को जोखिम कम गर्ने	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको उत्थानशील योजना तयार गरी लागु गर्ने	हाल तयार भएका छ	उत्थानशील योजनामुताविक कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुनेछ
दिगो विकास लक्ष्य २ : भोकमरी अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा र उन्नत पोषण प्राप्त गर्ने र दिगो कृषि प्रवर्द्धन गर्ने			

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
परिणामात्मक लक्ष्य : २.१ सन् २०३० सम्म भोकमरी अन्त्य गर्ने र खासगरी शिशुलगायत गरिब र सङ्कटग्रस्त अवस्थाहरूमा रहेका व्यक्तिसहित सबै जनताको सुरक्षित, पोषणयुक्त र पर्याप्तखानामा वर्षैभरि पहुँच सुनिश्चित गर्ने	१. विपन्न परिवारका महिलालाई गर्भावस्था तथा सुत्केरी समयमा तीन वर्षसम्म पोषण भत्ता उपलब्ध गराउने नीति तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ	हाल छैन	कार्यान्वयन भएको हुनेछ
परिणामात्मक लक्ष्य २.३ : सन् २०३० सम्म विशेषतः महिला, आदिवासी, जनजाति, पारिवारिक कृषक, वस्तुभाउ पाल्ने व्यक्ति र मछुवाहरूको कृषि उत्पादकत्व, जमिन, अन्य उत्पादनशील साधन तथा लगानी ज्ञान, वित्तीय सेवा, बजारका साथै मूल्य अभिवृद्धि र गैरकृषि रोजगारी जस्ता अवसरमा सुरक्षित र समान पहुँचको माध्यमबाट समानस्तरका खाद्यान्न उत्पादकको कृषि उत्पादकत्व तथा आम्दानी दोब्बर गर्ने	१. अनौपचारिक स्वामित्वमा बसिरहेका परिवारहरूलाई औपचारिकरूपमा जमिनको हक स्थापित गरिनेछ	हाल १ वटा	हक स्थापित गरिनेछ
	२. सबै किसानले बाली उत्पादन पात्रो तयार गरी सोहीमुताविक उत्पादन गर्नेछन्	हाल छैन	९५ प्रतिशतभन्दा वढी किसानले वार्षिक उत्पादन पात्रो तयार गरेका हुनेछन्
	३. जनताको सहभागितामा बजार केन्द्रहरू स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका हुनेछन्	हाल छैन	प्रत्येक वडामा कम्तीमा एक/एकवटा बजार केन्द्र रहेका हुनेछन्
	४. जनताको सहभागितामा कृषि आपूर्ति केन्द्र स्थापना	हाल छैन	७ वटा
	५. जनताको सहभागितामा पालिकाले उद्योगहरू सञ्चालन गरेको हुनेछ	हाल छैन	१८ वटा उद्योग
परिणामात्मक लक्ष्य २.४ : सन् २०३० सम्ममा दिगो खाद्यान्न उत्पादन प्रणाली पद्धतिहरू सुनिश्चित गर्ने साथै उत्थानशील कृषि अभ्यासहरू जसले उत्पादकत्व र उत्पादन वृद्धि गर्छन्, जसले जलवायु परिवर्तन, विषम मौसम, सुक्खा, बाढी तथा अन्य विपद्सँग अनुकूलनका निम्ति क्षमता बढाउँछन् र जमिन र माटोको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्छन् । त्यस्ता अभ्यासहरू कार्यान्वयन गर्ने	१. जलवायु सूचना केन्द्रहरू स्थापना गर्ने	हाल छैन	१ वटा
	२. माटो परीक्षण केन्द्र स्थापना	हाल छैन	१ वटा
	३. किसान पाठशाला स्थापना	हाल छैन	७ वटा
	४. प्रत्येक वडाहरूमा स्मार्ट हाइटेक नर्सरीको स्थापना	०	७ वटा
दिगो विकास लक्ष्य ३ : सबै उमेर समूहका व्यक्तिका लागि स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितता गर्दै समृद्ध जीवनस्तर प्रवर्द्धन गर्ने			

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
परिणामात्मक लक्ष्य ३.१ : सन् २०३० सम्ममा विश्वव्यापी मातृ मृत्यु दर प्रत्येक १ लाख जीवित जन्ममा ७० भन्दा कम गर्ने	१. संस्थागत सुत्केरी सुविधा	शतप्रतिशत	शतप्रतिशत
	२. मातृ मृत्यु दर प्रति १ लाख जीवित बच्चामा		
परिणामात्मक लक्ष्य ३.४ : सन् २०३० सम्ममा नसर्ने रोगबाट हुने असामयिक मृत्युदण्डलाई रोकथाम र उपचारबाट एकतिहाइ कम गर्नुका साथै मानसिक स्वास्थ्य तथा समृद्धि प्रवर्द्धन गर्ने	१. पालिकामा सुविधा सम्पन्न अस्पताल स्थापना गर्ने	हाल छैन	१ अस्पताल १५ शैयाको
	२. नसर्ने रोगबाट हुने मृत्यु		
	३. सबै पालिकावासीको स्वास्थ्य बिमा निरन्तर भइरहको हुनेछ	न्यून छ	अधिकांश नागरिकले बिमा गरेका हुनेछन्
	४. पालिकावासीको स्वास्थ्य प्रोफाइल तयार भएको हुनेछ	हाल छैन	शत प्रतिशत नागरिकको स्वास्थ्य प्रोफाइल तयार भएको हुनेछ
परिणामात्मक लक्ष्य ३.५ : लागु पदार्थ तथा मादक पदार्थ प्रयोगको रोकथाम तथा उपचार पद्धतिलाई सुदृढ तुल्याउने	१. मादक पदार्थ सदुपयोग आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन	०	१
परिणामात्मक लक्ष्य ३.६ : सन् २०३० सम्म विश्वभर सडक यातायात दुर्घटनाबाट हुने मृत्यु र घाइतेको सङ्ख्या आधा घटाउने	१. गाउँपालिकाभित्र सुरक्षित सडक	२ प्रतिशत	१० प्रतिशत
परिणामात्मक लक्ष्य ३.७ : सन् २०३० सम्ममा यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवाका साथै परिवार नियोजन, सूचना र शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नुका साथै प्रजनन स्वास्थ्यलाई राष्ट्रिय रणनीति र कार्यक्रम एकीकरण गर्ने	१. प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम	लागु भएको	–
	२. स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रममा जनता सहभागी भएका हुनेछन्	न्यून छ	अधिकांश नागरिकको सहभागी भएका हुनेछ
दिगो विकास लक्ष्य ४ : समावेशी तथा समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने र सबैका लागि सिकाइका अवसरहरू प्रवर्द्धन गर्ने			
परिणामात्मक लक्ष्य ४.१ : सन् २०३० सम्ममा सबै छात्र/छात्रालाई सान्दर्भिक साथै सिकाइका सकारात्मक उपलब्धितिर डोहोऱ्याउनका लागि उनीहरूका निम्ति	१. प्राथमिक विद्यालयमा खुद भर्ना दर	९८ प्रतिशत	१०० प्रतिशत
	२. प्राथमिक तह पूरा गर्ने दर	९३ प्रतिशत	शतप्रतिशत

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
निःशुल्क, समतामूलक तथा गुणस्तरीय प्राथमिक र माध्यमिक शिक्षाको सुनिश्चित गर्ने	३. १५ देखि २४ वर्षको साक्षरता दर	शतप्रतिशत	शतप्रतिशत
परिणामात्मक लक्ष्य ४.३ : सन् २०३० सम्ममा क्षमताले धान्न सकिने तथा गुणस्तरीय प्राविधिक, व्यावसायिक र उच्च शिक्षाका साथै विश्वविद्यालयसम्मको शिक्षाको सबै महिला र पुरुषको समान पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने	१. प्राविधिक शिक्षालयहरू स्थापना	२ वटा	३ वटा
	२. प्राविधिक र सैद्धान्तिक विषय अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको अनुपात	१७:८३	६०:४०
	३. आइसिटी उपलब्ध भएका विद्यालयहरू	२८ प्रतिशत	शतप्रतिशत
	४. विद्यालयका भौतिक पूर्वाधारहरू समावेशी र अपाङ्गमैत्री भएका हुने	१० प्रतिशत	७० प्रतिशत
दिगो विकास लक्ष्य ५ : लैङ्गिक समानता हासिल गर्ने तथा सबै महिला, किशोरी तथा बालबालिकालाई सशक्त बनाउने			
परिणामात्मक लक्ष्य ५.१ : महिला, किशोरी तथा बालबालिकाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेदहरूको अन्त्य गर्ने	१. समान काममा समान ज्याला नीति	०	१
	२. नेपालको संविधान र ऐन/कानुनसँग सम्बन्धित महिला, बालबालिका, किशोरी तथा बालबालिकासम्बन्धि प्रावधानहरूबारे जानकारीमूलक कार्यक्रम	हाल छैन	७ वडामा
परिणामात्मक लक्ष्य ५.३ : बाल विवाह, कम उमेर र जबर्जस्ती विवाह र महिला जनेन्द्रीय अङ्गभङ्ग गर्ने जस्ता सबै घातक व्यवहार अन्त्य गर्ने	१. बाल विवाह उन्मूलन	छैन	१० प्रतिशतमा झार्ने
	२. बुहारी सशक्तीकरण कार्यक्रमको पाठ्यक्रम बनाएर (२१ देखि ५० वर्षसम्मका निरक्षर बुहारीलाई पढाउने)	०	७० प्रतिशत
परिणामात्मक लक्ष्य ५.४ : सार्वजनिक सेवाको प्रावधान, पूर्वाधार, सामाजिक सुरक्षा नीतिहरूको प्रवर्द्धन गर्ने, पारिश्रमिकबिना गरिने हेरचाह र घरायसी कामलाई मान्यता दिने तथा घरेलु एवम् पारिवारिक कामको राष्ट्रिय प्रावधानअनुसार बाँडफाँट गर्ने	१. महिला सुरक्षा तथा सशक्तीकरण नीति	०	कार्यान्वयन भएको हुने
	२. घरायसी कामलाई व्यावसायिक कामका रूपमा मान्यता दिने वातावरण निर्माण	हाल छैन	मान्यता पाएको हुने
	३. महिलाको दैनिक शारीरिक श्रम	१६ घण्टा	दैनिक ८ घण्टामा सीमित गराउने

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
परिणामात्मक लक्ष्य ५.४ : राजनीतिक, आर्थिक र सार्वजनिक जीवनको निर्णय निर्माणका सबै तहको नेतृत्वमा महिलाको पूर्ण र प्रभावकारी सहभागिता र समान अवसर सुनिश्चित गर्ने	१. प्राविधिक शिक्षामा महिलाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने	४० प्रतिशत महिला सहभागिता	५० प्रतिशत महिला सहभागिता
	२. सबै प्रकारका उपभोक्ता समितिमा महिलाको भूमिका सुनिश्चित गर्ने	५० प्रतिशत	५० प्रतिशत सहभागिता
दिगो विकास लक्ष्य ६ : सबैका निम्ती पानी तथा सरसफाइको उपलब्धताका साथै यसको दिगो व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्ने			
परिणामात्मक लक्ष्य ६.१ : सन् २०३० सम्म सबैका निम्ति सुरक्षित र बेहोर्न सकिने पिउने पानीको सर्वव्यापी र मानवतामूलक पहुँच हासिल गर्ने	१. सुरक्षित पिउने पानीको व्यवस्था गर्ने	७५ प्रतिशत	शतप्रतिशत घरमा धारा पुगेको हुने
	२. शौचालयको उपलब्धता	९८.६ प्रतिशत	शतप्रतिशत घरमा
	३. सार्वजनिक शौचालयको उपलब्धता (सरकारी कार्यालयहरू भएका ठाउँमा)	शतप्रतिशत	-
परिणामात्मक लक्ष्य ६.३ : सन् २०३० सम्ममा प्रदूषण घटाउने, हानिकारक रसायन वस्तुको विसर्जन अन्त्य गर्ने र निष्काशन कार्यलाई न्यूनीकरण गर्ने, प्रशोधन नगरिएको फोहोर पानीको हिस्सा आधा घटाउने र खेर गएका वस्तुको पुनः प्रयोगका लागि प्रशोधन गर्ने साथै सुरक्षित प्रयोग बढाएर पिउने पानीको गुणस्तर सुधार गर्ने	१. ल्यान्डफिल साइट निर्धारण	०	१
	२. फोहोर प्रशोधन केन्द्रको स्थापना	०	१
	३. पालिकामा हानिकारक रसायन वस्तुहरूको प्रतिबन्ध लगाउने	०	नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन भएको हुने
	४. पालिकालाई प्लास्टिक झोला मुक्त पालिका घोषणा गर्ने	०	नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन भएको हुने
	५. जनताको सहभागितामा प्रत्येक शुक्रबार २ घण्टा नियमितरूपमा सरसफाइ गरिएको हुने	०	उत्कृष्ट सरसफाइ भएको पालिकाका रूपमा स्थापित भएको हुने
दिगो विकास लक्ष्य ७ : बेहोर्न सकिने भरपर्दो दिगो र आधुनिक ऊर्जामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने			

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
सन् २०३० सम्ममा बेहोर्न सकिने, भरपर्दो र आधुनिक ऊर्जा सेवामा सर्वव्यापी पहुँच सुनिश्चित गर्ने	१. विजुलीको उपलब्धता	९६ प्रतिशत	शतप्रतिशत घरमा
दिगो विकास लक्ष्य ८ : सबैका लागि स्थिर, समावेशी तथा दिगो आर्थिक वृद्धि, पूर्ण तथा उत्पादनशील रोजगारी र मर्यादित कामलाई प्रवर्द्धन गर्ने			
परिणामात्मक लक्ष्य ८.१ : राष्ट्रिय परिस्थितिअनुरूप प्रतिव्यक्ति आर्थिक वृद्धिलाई कायम राख्ने र विशेष गरेर अति कम विकसित मुलुकमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिलाई कम्तीमा प्रतिवर्ष ७ प्रतिशतमा राख्ने	१. प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा वृद्धि	२ प्रतिशत	७ प्रतिशत
परिणामात्मक लक्ष्य ८.२ : उच्च मूल्य अभिवृद्धि र श्रममूलक क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्दै विविधीकरण, प्रविधिको स्तरोन्नति र नवप्रवर्तनको माध्यमबाट उच्चस्तरको आर्थिक उत्पादकत्व हासिल गर्ने	१. कृषि क्षेत्रको वृद्धि दर	१ प्रतिशत	५ प्रतिशत
परिणामात्मक लक्ष्यः ८.३ : उत्पादनशील गतिविधि, मर्यादित रोजगार सिर्जना, उद्यमशीलता, सिर्जनशीलता र नवप्रवर्तनलाई सहयोग गर्नेखालका विकासमुखी नीति प्रवर्द्धन गर्ने र वित्तीय सेवामा पहुँचलगायत लघु, साना र मझौला उद्यमको वैधानिकीकरण र वृद्धिलाई प्रोत्साहन गर्ने	१. पब्लिक लिमिटेड कम्पनी स्थापना गरेर आयआर्जन तथा रोजगार सिर्जनाका अवसर सिर्जना गर्ने	०	२ वटा पब्लिक लिमिटेड कम्पनी
परिणत्मात्मक लक्ष्य ८.६ : सन् २०२० सम्म रोजगारी, शिक्षा वा तालिम नपाएका युवाहरूको अनुपात उल्लेख्यरूपमा घटाउने	१. युवाहरूलाई पालिकास्तरमा नै प्राविधिक सिप सिकाउने	०	१ सुविधा सम्पन्न बहुउद्देश्यीय प्राविधिक सिप विकास केन्द्र स्थापना गर्ने
परिणामात्मक लक्ष्य ८.७ : निकृष्ट स्वरूपको बालश्रम निषेध र अन्त्य गर्न बाध्यकारी श्रम उन्मूलन गर्ने र सन् २०२५ सम्ममा बाल सैनिकको भर्ती र प्रयोगलगायतका सबै स्वरूपका बालश्रम अन्त्य गर्न तत्काल र प्रभावकारी उपायहरू अपनाइने	१. पालिकालाई बालश्रम मुक्त घोषणा गर्ने	०	नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने
	२. बाल सैनिक निषेधित क्षेत्र घोषणा गर्ने	०	नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
परिणामात्मक लक्ष्य ८.९ : दिगो पर्यटन, जसले रोजगारी सिर्जना गर्छ र स्थानीय संस्कृति र उत्पादन प्रवर्द्धन गर्छ, त्यसलाई प्रवर्द्धन गर्न नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने	१. पर्यटन प्रवर्द्धनलाई लक्षित गरेर सांस्कृतिक सग्रहालय स्थापना गर्ने	०	१
	२. पालिकाको विविधतालाई झल्काउने र सबै संस्कृति प्रतिनिधित्व हुने गरी सांस्कृतिक समूहहरू निर्माण गरी प्रवर्द्धन गर्ने	०	७ वटा (प्रत्येक वडामा एक समूहका दरले)
	३. योजनाबद्धरूपमा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने पर्यटन नीति र योजना तुर्जमा गरी कार्यान्वयन गर्ने	०	योजना कार्यान्वयन भएको हुने
	४. नागरिक र पालिकाको साझेदारीमा पर्यटन उद्योग सञ्चालन गर्ने	०	१
	४. पार्क तथा मनोरञ्जन क्षेत्रहरू स्थापना गर्ने	०	४
	५. कालिगण्डकीलाई विशेष पर्यटन क्षेत्रका रूपमा विकास गर्ने	०	डिपिआर तयार गरी परियोजना निर्माण गरिएको हुनेछ
परिणामात्मक लक्ष्य ८.१० : बैङ्किङ, बिमा र वित्तीय सेवामा सबैको पहुँचमा प्रोत्साहन र विस्तार गर्नका लागि आन्तरिक वित्तीय संस्थाको क्षमता सुदृढ गर्ने	१. १५ वर्षमाथिका नागरिकहरूको बैङ्क खाता	४० प्रतिशत	शतप्रतिशत
	२. व्यापार तथा व्यवसायको कारोबार बैङ्कमार्फत गर्ने	१० प्रतिशत	५० प्रतिशत
	३. बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपलब्धता	१	प्रत्येक वडामा
दिगो विकास लक्ष्य ९ : उत्थानशील पूर्वाधारको निर्माण, समावेशी तथा दिगो औद्योगिकीकरणको प्रवर्द्धन र नवप्रवर्तनलाई प्रेरित गर्ने			
परिणामात्मक लक्ष्य ९.१ : बेहोर्न सकिने र सबैका लागि समानतामूलक पहाुचमा केन्द्रित रहेर आर्थिक विकास र मानव सुख समृद्धिलाई सहयोग गर्ने क्षेत्रीय र सीमापार संरचनालगायत गुणस्तरीय, भरपर्दो, दिगो र उत्थानशील पूर्वाधारको विकास गर्ने	१. १२ महिना सञ्चालन हुने स्तरीय सडक सञ्जालको वृद्धि गर्न सडकहरू पिच भएको हुनेछ	५.३७५ कि.मि. पिच	३५ कि.मि. पिच

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
परिणामात्मक लक्ष्य ९.२ : समावेशी र दिगोरूपको औद्योगिक प्रवर्द्धन गर्न र सन् २०३० सम्ममा राष्ट्रिय परिस्थितिअनुरूप रोजगारी र कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको हिस्सा उल्लेखनीयरूपमा वृद्धि गर्ने साथै अति कम विकसित मुलुकमा यसको हिस्सा दोब्वर पार्ने	१. नागरिकको सहभागितामा वातावरणमैत्री उद्योगहरू स्थापना	०	७ वटा उद्योग
परिणामात्मक लक्ष्य ९.३ : आफ्नो क्षमताअनुसार बेहोर्न सकिने ऋण र मूल्य शृङ्खला एवम् बजारमा तिनीहरूको एकीकरण लगायत वित्तीय सेवाहरूमा विशेष गरेर विकासशील देशहरूका साना स्तरका उद्यमहरूमा पहुँच बढाउने	१. उद्यम विकासका लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	५० जना	५०० जना
	२. पालिकास्तरमा उद्यम विकास सूचना केन्द्र स्थापना गर्ने	०	१
परिणामात्मक लक्ष्य ९.५ : सन् २०३० सम्ममा नवपरिवर्तनलाई प्रोत्साहन गर्ने, प्रति १० लाख जनसङ्ख्यामा अनुसन्धान र विकास कामदारहरूको जनसङ्ख्या ७५ प्रतिशतले वृद्धि गर्ने र सार्वजनिक, निजी अनुसन्धान र विकास खर्च बढाउनेलगायतका वैज्ञानिक अनुसन्धानहरूलाई बढावा दिने, सबै देश, खासगरी विकासशील देशहरूको औद्योगिक क्षेत्रमा प्रविधिको स्तरोन्नति गर्ने	सबै टोलमा मोबाइल नेटवर्क र इन्टरनेट सुविधाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने	भर नपर्दो सेवा	भरपर्दो सेवा सबै वडामा
दिगो विकास लक्ष्य १० : देशभित्र तथा देशहरूबीचको असमानता घटाउने			
परिणामात्मक लक्ष्य १०.४ : नीतिहरू विशेष गरेर वित्त, ज्याला र सामाजिक सुरक्षा नीति अङ्गीकार गर्ने र बृहत्तर समानता प्रगतिशीलरूपमा हासिल गर्ने	१. नीतिहरू निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	०	वित्तीय नीति समान ज्याला नीति सामाजिक सुरक्षा नीति
दिगो विकास लक्ष्य ११ : शहरहरू एवम् मानव बस्तीहरूलाई समावेशी, सुरक्षित, उत्थानशील र दिगो बनाउने			
परिणामात्मक लक्ष्य ११.१ : सन् २०३० सम्ममा सबैलाई पर्याप्त, सुरक्षित र बेहोर्न सक्ने आवास तथा आधारभूत सेवामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने र अव्यवस्थित बस्तीको	१. बाढी तथा पहिरोको जोखिममा रहेका बस्तीहरू सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गरेर एकीकृत बस्ती निर्माण गर्ने	०	१ वटा

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
स्तरोन्नति गर्ने			
परिणामात्मक लक्ष्य ११.२ : सन् २०३० सम्ममा सङ्कटग्रस्त अवस्थामा रहेका व्यक्ति, महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र प्रौढको आवश्यकतालाई विशेष ध्यान दिदै सडक सुरक्षामा सुधार र त्यसमा पनि विशेषगरी सार्वजनिक यातायातको विस्तारद्वारा सबैका लागि सुरक्षित, बेहोर्न सक्ने, पहुँचयोग्य र दिगो यातायात प्रणालीमा पहुँच पुऱ्याउने	१. यातायात व्यवस्थापन गर्न पालिकाभरि नै टाइम कार्ड लागु गरिने	०	टाइम कार्ड लागु गरी प्रयोग भएको हुने
	२. अपाङ्ग र ज्येष्ठ नागरिकलाई सार्वजनिक छुट दिने व्यवस्था गर्ने । ३. यातायात व्यवस्थापन नीति बनाई निश्चित मापदण्डका गाडीहरूलाई मात्रै सार्वजनिक यातायातका रूपमा प्रयोग गर्न अनुमति दिने	प्रभावकारी कार्यन्वयन नभएको	प्रभावकारी कार्यन्वयन भएको हुने
	४. पालिकाको मुख्य सडक र चक्रपथ कालोपत्रे भएको हुने	५.३७५	३५ किलोमिटर
परिणामात्मक लक्ष्य ११.७ : सन् २०३० सम्ममा विशेष गरेर महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक र अपाङ्गता भएका व्यक्तिलगायत सबैका लागि सुरक्षित, समावेशी, पहुँचयोग्य र हरित तथा सार्वजनिक खुला स्थानमा सर्वसुलभ पहुँच प्रदान गर्ने	१. पार्क तथा उद्यानहरू निर्माण गर्ने	१	७ वटा
	२. सार्वजनिक स्थलहरूमा वृक्षारोपण गर्ने	केहि स्थलहरुमा	७ वडाका सार्वजनिक स्थलहरूमा
दिगो विकास लक्ष्य १२ : दिगो उपभोग तथा उत्पादन प्रणाली वा ढाँचाहरू सुनिश्चित गर्ने			
परिणामात्मक लक्ष्य १२.१ : विकासोन्मुख देशको विकासलाई दृष्टिगत गर्दै सबै देशले दिगो उपभोग र उत्पादन कार्यक्रमको १० वर्षे खाका कार्यान्वयन गर्ने साथै यस कार्यमा विकसित देशले नेतृत्व लिने	१. पालिकाले १० वर्षे उत्पादन तथा उपयोग खाका तयार गरी लागु गर्ने	हाल छैन	लागु भएको हुनेछ
	२. व्यावसायीहरूले वार्षिक व्यावसायिक योजना तयार गरी सोहीमुताविक कार्य गर्ने	०	७० प्रतिशत व्यावसायी
परिणामात्मक लक्ष्य १२.२ : सन् २०३० सम्ममा प्राकृतिक स्रोतको दिगो व्यवस्थापन गर्दै कुशल उपयोग हासिल गर्ने	१. जलस्रोत तथा ऊर्जा व्यवस्थापन नीति निर्माण तथा कार्यान्वयन	०	नीति निर्माण भई कार्यान्वयन भएको हुने
	२. भू-उपयोग कार्यविधि तथा योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	निर्माण हुँदै	निर्माण भएको हुनेछ

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
परिणामात्मक लक्ष्य १२.६ : कम्पनीहरू, विशेषगरी ठूला र बहुराष्ट्रिय कम्पनीलाई दिगो अभ्यास पद्धति अवलम्बन गर्न र आफ्ना प्रतिवेदन चक्रमा दिगोपनासम्बन्धी सूचना समावेश गर्न प्रेरित गर्ने	१. पालिकामा सञ्चालित उद्योगहरूलाई सामाजिक उत्तरदायित्व बहन गर्ने नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	हाल छैन	नीति तयार गरी कार्यान्वयन भएको हुनेछ
दिगो विकास लक्ष्य १३ : जलवायु परिवर्तन र यसका प्रभावसँग जुध्न तत्काल कार्य अघि वढाउने			
परिणामात्मक लक्ष्य १३.२ : जलवायु परिवर्तनका उपायलाई राष्ट्रिय नीति, रणनीति र योजनामा एकीकृत गर्ने	१. पालिकाको जलवायु न्यूनीकरण तथा अनुकूलन योजना वनाएर लागु गर्ने	हाल छ	लागु भएको हुनेछ
	२. जलवायु अनुकूलन स्मार्ट गाउँका रूपमा विकास गर्न नीति तथा कार्यक्रमहरू तयार गरी लागु गर्ने	हाल छैन	नीति तयार भई लागु भएको हुनेछ
	३. जलवायु स्मार्ट खेती प्रणाली विकास गर्न नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी लागु गर्ने	हाल छैन	नीति तयार भई लागु भएको हुनेछ
परिणामात्मक लक्ष्य १३.३ : जलवायु परिवर्तनलाई कम गर्न, अनुकूलन गर्न, असर घटाउन र पूर्वसावाधनी गराउन शिक्षा, सचेतना र मानवीय तथा संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्ने	१. गाउँपालिकास्तरीय पाठ्यपुस्तक तयार गरी लागु गर्ने	हाल छ	आधारभूत तह कक्षा (१-८)मा पाठ्यक्रम लागु भएको हुनेछ
	२. जनचेतनाका कामहरूलाई नियमितरूपमा सञ्चालन गर्ने	भैरहेको	प्रत्येक वडामा
	३. जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन समूहहरू गठन गरी सवलीकरण गर्ने	०	प्रत्येक वडामा
दिगो विकास लक्ष्य १५ : भू-सतही, भूपरिधिस्तरीय परिस्थतिकीय प्रणालीको दिगो उपयोग, रक्षा र पुनर्स्थापन गर्ने, वनको दिगोरूपमा व्यवस्थापन गर्ने, मरुभूमीकरणविरुद्ध लड्ने र जमिनको क्षयीकरण रोक्नुका साथै यसलाई उल्ट्याउने तथा जैविक विविधताको क्षतिलाई रोक्ने			
परिणामात्मक लक्ष्य १५.२ : सन् २०२० सम्म सबै प्रकारका वनको दिगो व्यवस्थापनको कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउने, वन फाडानी रोक्ने, ह्रास भएको वनको पुनर्स्थापना	१. सामुदायिक वनको दिगो व्यवस्थापन	०	सबै सामुदायिक वनमा
	३. निजी तथा पारिवारिक वनको दिगो व्यवस्थापन	०	सबै निजी तथा पारिवारिक वनमा

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
गर्ने साथै वृक्षारोपण र विनाश भएको वनमा पुनः बिरुवा लगाउने	४. हाइटेक नर्सरी स्थापना गर्ने	०	७
परिणामात्मक लक्ष्य १५.९ : परिस्थितिकीय प्रणाली र जैविक विविधताका मूल्य/मान्यतालाई सन् २०२७ सम्म राष्ट्रिय र स्थानीय योजना, विकास प्रक्रिया, गरिबी न्यूनीकरण रणनीति र लेखामा एकीकृत गरिसक्ने	१. पालिकाको परिस्थितिकीय प्रणाली र जैविक विविधितालाई समेटेर प्रोफाइल तयार गर्ने	०	प्रोफाइल तयार भएको हुनेछ
दिगो विकास लक्ष्य १६ : दिगो विकासका निम्ति शान्तिपूर्ण र समावेशी समाजको प्रवर्द्धन गर्ने, न्यायमा सबैको पहुँच प्रदान गर्ने र सबै तहमा प्रभावकारी जवाफदेही र समावेशी संस्था निर्माण गर्ने			
परिणामात्मक लक्ष्य १६.१ : सबै प्रकारका हिंसा र यससँग सम्बन्धित मृत्यु दर उल्लेख्यरूपमा कम गर्ने	१. पालिकालाई हिंसा मुक्त पालिकाका रूपमा विकास गर्न घरस्तरीय प्रतिबद्धतापत्र वडा कार्यालयमा पेश गर्न लगाउने	हाल प्रतिबद्धतापत्र जारी भएको छैन	९५ प्रतिशत घरले हिंसा नगर्ने प्रतिबद्धतापत्र वार्षिकरूपमा पालिकामा पेश गरेका हुनेछन्
	२. बुहारी पत्रकारिता कार्यक्रमअन्तर्गत २१ देखि ५० वर्षसम्मका बुहारीहरू प्रशिक्षित भएका हुन्छन् ।	०	५० प्रतिशत बुहारी
परिणामात्मक लक्ष्य १६.२ : बालबालिकामाथिको दुर्व्यवहार, शोषण, बेचविखन र यिनीहरूविरुद्धका सबै प्रकारका हिंसा र शारीरिक/मानसिक यातना अन्त्य गर्ने	१. पालिकालाई बालमैत्री पालिकाका रूपमा विकास गरी घोषणा गर्ने	०	घोषणापत्र सार्वजनिक गरिएको हुनेछ
परिणामात्मक लक्ष्य १६.६ : सबै तहमा प्रभावकारी र पारदर्शी संस्था विकास गर्ने	१. पालिका, वडा कार्यालय र सबैखाले कार्यालयमा डिजिटल नागरिक बडापत्र अनिवार्य राख्ने	१ वटा	८ वटा
	२. सबै कार्यालयमा सहायता कक्ष अनिवार्यरूपमा राख्ने	छैन	शतप्रतिशत
	३. पालिकाभित्रका सबै सरकारी निकाय, गैरसरकारी संस्थाहरू, सहकारीहरू, विद्यालयहरू सबैले मासिक प्रगति प्रतिवेदन सम्बन्धित वडा कार्यालयमा अनिवार्य बुझाउने	छैन	शतप्रतिशत

राष्ट्रिय लक्ष्य	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको परिणामात्मक लक्ष्य	आधार वर्ष २०८०।८१	कालिगण्डकी गाउँपालिकाको सूचक २०८६
परिणामात्मक लक्ष्य १६.१० : राष्ट्रिय कानुन र अन्तर्राष्ट्रिय सम्झौताअनुरूप सूचनामा सर्वसाधरणको पहुँच सुनिश्चित गर्ने र मौलिक स्वतन्त्रताको रक्षा गर्ने	१. पालिकाका गतिविधिहरू मासिकरूपमा सामुदायिक रेडियो र वेभसाइटमार्फत जानकारी गराउने २. पालिका एप निर्माण गर्ने	भैरहेको ०	 १

३.७ कालिगण्डकी गाउँपालिकाको विकास नीति

१. कृषिको आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरण

१.१ गाउँवासीहरूको सिप र दक्षता अभिवृद्धि गरी कृषि तथा पशुपन्छी पालन क्षेत्रको आमूल रूपान्तरण गर्न कृषिको व्यसायीकरण, यान्त्रिकीकरण गर्ने

१.२ सूचना तथा प्रविधि उपयोग गरेर कृषि उद्योगधन्दा विकास तथा बजारीकरण गर्ने

१.३ कृषि तथा पशुपन्छीलाई उत्पादनको मूल आधार बनाई कालिगण्डकीको समृद्धि हासिल गर्ने

१.४ व्यावसायिक किसानलाई परिचयपत्र व्यवस्था गर्ने र उत्पादन प्रक्रियामा सहयोग गर्ने

१.५ प्रविधिको माध्यमबाट उत्पादनको अनुगमन गर्ने

१.६ प्रत्येक किसानलाई व्यावसायिक योजना, बाली उत्पादन पात्रो तयार गराएर योजनाबद्धरूपमा उत्पादन गर्न लगाउने

१.७ कृषि भूमिको संरक्षण एवम् समुचित उपयोग गरी बाँझो तथा गैरकृषि प्रयोजनलाई निरुत्साहित गर्ने

१.८ सोलार पम्प, बाटर लिफ्टिंग, स्प्रिङ्कल सिँचाई योजना र प्लास्टिक पोखरी आदिको माध्यमबाट सामुदायिक सिँचाई सुविधाको व्यवस्थापन गरिने

१.९ रासायनिक मल तथा विषादिको प्रयोगलाई कम गर्दै प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहित गर्ने

१.१० सहकारी तथा सामुदायिक खेती प्रणालीलाई प्रोत्साहित गर्ने

१.११ कृषि तथा पशुपन्छी बिमा कार्यक्रमहरू लागु गर्ने

१.१२ चिस्यान केन्द्र स्थापना गरी कृषि उपजको सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने

१.१३ व्यावसायिक पशुपन्छी पालन तथा खेती प्रणालीको विकास गर्ने

१.१४ बाली भित्र्याउने र भण्डारसम्मको क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्ने

१.१५ चक्लावन्दी खेतीको माध्यमबाट सामूहिक खेती प्रणाली प्रवर्द्धन गर्ने

१.१६ कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने

१.१७ कृषि प्रदर्शनी तथा अनुसन्धान केन्द्र स्थापना गरी कृषि अनुसन्धान हबका रूपमा विकास गर्ने

१.१८ स्थानीय पशुपन्छीमा उच्च गुणस्तरको नश्लको बीउ प्रयोग गरी स्थानीय पशुको गुणस्तरमा सुधार ल्याउन कृत्रिम र प्राकृतिक गर्भाधान सेवा विस्तार गरिने

१.१९ पशुलाई खुला चरिचरन बन्द गरी बाधुवा प्रणालीमा लान सामुदायिक वन, सडक किनार, नदी कटान क्षेत्र तथा खाली जमिनमा सामूहिकरूपमा डाले घाँस तथा भुइँ घाँस खेतीका लागि घाँसको बीउ निःशुल्क वितरण गरिने

१.२० कृषि र पशुपन्छी क्षेत्रमा समयानुकूल देखा पर्ने महामारी नियन्त्रण गरिने

२. गुणस्तरीय तथा प्राविधिक शिक्षा, जनशक्ति उत्पादन

२.१ गाउँपालिकाभित्रका विद्यालयहरू तथा शिक्षण संस्थाहरू प्रविधिमैत्री बनाइने

२.२ सार्वजनिक विद्यालयहरूलाई सबैका लागि पहुँचयुक्तसहित समावेशी विद्यालयमा रूपान्तरित गरिने

२.३ विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाका लागि सहज, गुणस्तरीय शिक्षा एवं इच्छुक विद्यार्थीका लागि प्राविधिक शिक्षा उपलब्ध गराइने

२.४ प्रत्येक विद्यार्थीले वर्षमा एकपटक अनिवार्यरूपमा नजिकमा रहेको स्वास्थ्य संस्थामा जाँच गराउने कुरा सुनिश्चित गरिने

२.५ नीतिगत व्यवस्थाअनुसारका निःशुल्क पाठ्यपुस्तकहरू नियमितरूपमा आपूर्ति गरिने

२.६ सम्पन्नता स्तरीकरण (आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय, सामाजिक आदि सूचकहरू) गरेर सम्पन्नताका आधारमा विपन्न, दलित परिवारका सदस्यहरूलाई प्राविधिक शिक्षामा सहुलियत दिइने

२.७ बालमैत्री शिक्षा योजना तर्जुमा गरिने

२.८ शिक्षाको प्रभावकारी अनुगमन/मूल्याङ्कन गरी गुणस्तरमा सुधार ल्याइने

२.९ शिक्षण सिकाइ कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन शिक्षण पेशामा आबद्ध कर्मचारी तथा शिक्षक/शिक्षिकालाई प्रोत्साहन गर्दै लगिने

२.१० दरबन्दीविहीन विद्यालयहरूमा क्रमशः दरबन्दी मिलानको व्यवस्था गर्दै लगिने

२.११ स्थानीय तहमा पाठ्यक्रम तयार गरी लागु गरिने

२.१२ औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाको प्रवर्द्धन र क्षमता अभिवृद्धि गरिने

३. स्वास्थ्य तथा सरसफाइ

३.१ गाउँपालिकाभित्रका स्वास्थ्य केन्द्रहरूलाई प्रविधिमैत्री बनाइने

३.२ स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सबैका लागि पहुँचयुक्तता सुनिश्चित गरिने

३.३ सबै नागरिकका लागि सहज गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराइने

३.४ नागरिकले अनिवार्यरूपमा स्वास्थ्य जाँच गराउने कुरा सुनिश्चित गरिने

३.५ स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम लागु गरिने

३.६ नीतिगत व्यवस्थाअनुसारका निःशुल्क औषधिहरू आपूर्ति नियमितरूपमा गरिने

३.७ 'समृद्ध कालिगण्डकीको आधार : स्वास्थ्य सेवामा पहुँच सबैको अधिकार' भन्ने नारासहित सबै वडामा स्वास्थ्य संस्था स्थापना, विकास र विस्तार गरिने

३.८ सुरक्षित गर्भ पतन सेवा व्यवस्थित गर्दै लगिने

३.९ सुरक्षित मातृत्व तथा परिवार योजना कार्यक्रमलाई प्रभावकारीरूपमा सञ्चालन गरिने

३.१० सुनौलो हजार दिन प्रवर्द्धन, भिटामिन ए सम्बन्धी कार्यक्रम, एकीकृत स्वास्थ्य कार्यक्रम जस्ता मानवीय हितमा प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइने

३.११ पूर्ण खोपको दिगोपना, गाउँघर क्लिनिक सञ्चालन, आमा सुरक्षा जस्ता कार्यक्रम व्यवस्थित गरिने

३.१२ सर्ने तथा नसर्ने रोगहरूको न्यूनीकरणसहित सामाजिक सरोकारका रोगहरू विहीन, जस्तै- कुष्ठरोग, क्षयरोगविहीन गाउँपालिका घोषणा गर्ने

३.१३ सफा तथा स्वच्छ गाउँपालिका अभियानलाई व्यवस्थित गर्दै सफा तथा स्वच्छ क्षेत्र एवं पूर्ण सरसफाइ उन्मुख गाउँपालिका घोषणा गर्ने

४. गरिबी निवारण, पोषण तथा खाद्य सुरक्षा

४.१ खाद्य सुरक्षा खाद्य अधिकार र खाद्य सम्प्रभुतासम्बन्धी नीति बनाएर लागु गरिने र पोषणयुक्त वस्तुहरू उत्पादनका लागि प्रोत्साहित गरिने

४.२ गाउँपालिकाको सम्पन्नता स्तरीकरण गरी गरिबीको रेखामुनि रहेका घर/परिवार पहिचान गरी परिचयपत्र वितरण गर्ने र प्रत्येक २ वर्षमा परिचयपत्र प्राप्तहरूको अवस्था मूल्याङ्कन गरी अद्यावधिक गर्ने

४.३ परिचयपत्र प्राप्त गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारलाई समूहमा आबद्ध गराई आयमूलक तथा उद्यम विकास कार्यक्रमहरूमा आबद्ध गराउने

४.४ समुदायलाई बुद्धिजीवीकरण गर्न गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारका सदस्यलाई उच्च शिक्षा आर्जनमा विशेष सहयोग गर्ने

४.५ गरिबीको रेखामुनि रहेका घरका गर्भवती महिला तथा बालबालिकालाई पोषण सहयोग गर्ने

४.६ प्रत्येक २ वर्षमा पोषण उपलब्ध अवस्था मापन गर्ने

४.७ रोजगार तथा स्वरोजगार कार्यक्रमहरू लागु र प्रवर्द्धन गर्ने

४.८ निर्माण गरिएको उद्यम विकास रणनीति योजना पूर्ण पालना गर्ने

५. भू-उपयोग तथा भूमि व्यवस्थापन

५.१ गाउँपालिकाको भू-उपयोग नीति निर्माण गरी लागु गरिने

५.२ राष्ट्रिय भू-उपयोग तथा भूमि नीतिको अधीनमा रहेर उपलब्ध भूमिको सदुपयोग गर्दै गापाद्वारा निर्मित एकीकृत विकास योजना (एकिकृत बस्ती, खेल परिसर, आवास, शहरीकरण, पूर्वाधार विकास) लागु गरिने

५.३ बसोवासका दृष्टिकोणले पालिकाभित्रका सुरक्षित र जोखिमयुक्त ठाउँहरू नक्साङ्कन गरिने

५.४ जमिनको लागत विद्युतीय प्रणालीमा राखेर भूमि व्यवस्थापनलाई पारदर्शी बनाइने

५.५ अनौपचारिक भू-स्वामित्व अन्त्य गरी जमिनको स्वामित्व हस्तान्तरण गर्ने

५.६ भूमिहीनहरूका लागि आधारभूतरूपमा बसोबासको व्यवस्थासहित जीविकोपार्जनमा सहयोग गर्ने

६. भौतिक पूर्वाधार

६.१ गाउँपालिकाले भौतिक पूर्वाधार मापदण्ड निर्माण गरी लागु गर्ने, सबै प्रकारका सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरू समावेशी हुनेछन्

६.२ गा.पा.द्वारा निर्मित गाउँ सडक (RMTMP) गुरुयोजना लागु गरिने

६.३ ऊर्जा तथा वैकल्पिक ऊर्जाको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धन गरिने

६.४ निजी, सार्वजनिक तथा सरकारी साझेदारी अवधारणाअनुसार परियोजना निर्माण तथा सञ्चालन

६.५ गाउँपालिकाका सबै वडालाई चक्रपथमार्फत जोडेर कृषि तथा लिङ्करोडका सञ्जालद्वारा सबै बस्ती जोडिनेछ र सडकलाई स्तरोन्नति गर्दै लगिनेछ

६.६ यातायात सेवालाई व्यवस्थित र भरपर्दो बनाउन नियमित अनुगमन गरिनेछ

६.७ गाउँलाई आवश्यक पर्ने मेसिन औजारहरूको व्यवस्थापन र प्रभावकारी प्रयोग गरिनेछ

६.८ आवश्यकताअनुसार पिउने पानी आयोजनाहरू सञ्चालन गरिनेछ

६.९ कृषि बजार, खेल मैदान, औद्योगिक ग्राम, सङ्कलन केन्द्रहरू, कबर्ड हल तथा तालिम केन्द्रको निर्माण र व्यवस्थापन गरिनेछ

६.१० आवश्यकताअनुसार रोप वे, झोलुङ्गे पुल, जीप लाइन, पर्यटन पूर्वाधार आदिको विस्तार र व्यवस्थापन गरिनेछ

७. समावेशी विकास

७.१ वडागत विनियोजन बजेटमा महिला, दलित, अपाङ्गता, ज्येष्ठ नागरिक, बालबालिका, विपन्न तथा एकल महिला, आदिबासी जनजाति, अल्पसङ्ख्यक तथा सीमान्तकृत समुदायको सिप विकास, क्षमता विकास र आयआर्जनका कार्यक्रम समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने

७.२ विभेद र हिंसा अन्त्यसहित लैङ्गिक समानताको लक्ष्य प्राप्त गर्न लैङ्गिक उत्तरदायी शासन पद्धति संस्थागत गरिने

७.३ गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका किशोर/किशोरीलाई मध्यनजर गरी प्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

७.४ आर्थिकरूपमा गरिब र सामाजिक तथा सांस्कृतिकरूपमा सीमान्तकृत समुदाय पहिचान गरी उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक सशक्तीकरण गर्ने

७.५ सबैका लागि खेलकुद तथा मनोरञ्जनका अवसरहरू सिर्जना गरिनेछ

७.६ समान कामको समान ज्यालासहित सम्मानित रोजगारीको व्यवस्था गरिनेछ

७.७ मजदूरको हक/हित अधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिनेछ

७.८ योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ

७.९ पुनर्स्थापना केन्द्र तथा सुरक्षा बासहरू आवश्यकताका आधारमा व्यवस्थापन गरिने

७.१० सीमान्तकृत वर्गहरू, जस्तै- अपाङ्गता भएका महिला आदिले गर्ने व्यवसायमा कर छूट व्यवस्था गरिने

७.११ प्रयोगकर्तामैत्री नमुना सार्वजनिक संरचनाहरूको व्यवस्थापन गर्ने संस्थालाई कर छूटको व्यवस्था गरिने

८. उद्यम विकास तथा पर्यटन प्रवर्द्धन

८.१ गाउँपालिकालाई पर्यटन केन्द्रका रूपमा विकास गर्ने पर्यटन नीति तथा आचारसंहिता तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ

८.२ गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय गन्तव्यहरूको सुदृढीकरण गर्दै नयाँ नयाँ गन्तव्यहरू विकास गर्दै लगिनेछ

८.३ गाउँपालिकाको विस्तृत पर्यटन परियोजना प्रस्ताव तयार गरी लुम्बिनी प्रदेशको विशेष पर्यटकीयस्थलका रूपमा विकास गर्ने

८.४ घर बस्तीको सौन्दर्यकरण गर्ने, बाटोको दायाँ/बायाँ बिरुवा रोपण, खोलाको किनारामा बाँस एवम् वृक्ष रोपण, व्यवस्थित सार्वजनिक शौचालय आदिको व्यवस्थापन

८.५ कला, संस्कृति, साहित्य, भाषा, धर्म तथा सांस्कृतिक धरोहरहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्न नेतृत्वदायी भूमिका खेल्ने

८.६ पर्या-पर्यटनको विकास र सम्वर्द्धन गरिनेछ

८.७ पर्यटन महोत्सव तथा साहसिक खेलकुदहरू आयोजना गरिनेछ

८.८ लोपोन्मुख जनावरहरू तथा पशुपन्छीको संरक्षण र सम्वर्द्धनका लागि अतिरिक्त व्यवस्थापन गरिनेछ

८.९ पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचारप्रसारमा जोड दिइनेछ

८.१० ऐतिहासिक सङ्ग्रहालयहरूको सङ्कलन, संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गरिनेछ

८.११ कालिगण्डकी जल यातायातका माध्यमबाट पर्यटन प्रवर्द्धनको व्यवस्था मिलाइनेछ

८.१२ छिमेकी पालिका (कालिगण्डकी स्याङ्जा र गल्याङ स्याङ्जा) सँग साझेदारी गरि कालिगण्डकी ड्याम साइटलाई पर्यटन केन्द्रको रुपमा विकास गरिनेछ

९. जलवायु परिवर्तन तथा वातावरणीय सन्तुलन

९.१ वनको उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने र सामुदायिक वनहरू, कवुलियती वन, निजी तथा पारिवारिक वनहरूको दिगो व्यवस्थापन गर्ने

९.२ जलाधार संरक्षण, जैविक विधिताको प्रवर्द्धन तथा पर्या-पर्यटन विकासका लागि जनसहभागितामा आधारित संरक्षण कार्यक्रमहरू लागु गर्ने

९.३ राष्ट्रिय, सामुदायिक, पारिवारिक तथा कवुलियती वनहरूको दिगो व्यवस्थापन गरी पर्या-पर्यटन क्षेत्रका रूपमा प्रवर्द्धन गर्ने

९.४ वन पैदावरहरूको उत्पादकत्व वृद्धि गरी वन पैदावरमा आत्मनिर्भर हुँदै गाउँपालिका र नागरिकको सहभागितामा वनमा आधारित उद्योगहरू सञ्चालन गरिनेछ

९.५ जलाधार संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

९.६ बिरुवा उत्पादन गरी सडक किनार, नदी किनार र सार्वजनिक स्थलहरूमा वृक्षारोपण गर्ने

९.७ कालिगण्डकी हरियाली आभियानलाई सम्वर्द्धन तथा प्रवर्द्धन गर्ने

९.८ विपद् व्यवस्थानका लागि वैज्ञानिक पद्धति उपयोग गर्ने

९.९ जलवायु परिवर्तन उत्थानशील योजना कार्यान्वयन गर्ने

९.१० विपद्बाट प्रभावितहरूका लागि राहत, उद्धार तथा पुनर्स्थापना गरिने

९.११ विपद् व्यवस्थापनका लागि ज्ञान केन्द्र व्यवस्थापन गर्ने

९.१२ नदीजन्य तथा वनजन्य पदार्थहरूको व्यवस्थापन गर्ने

९.१३ हरेक विकास कार्यक्रममा वातावरणीय परीक्षण गर्ने

९.१४ मानव-वन्यजन्तु अन्तर्सङ्घर्ष न्यूनीकरन गर्ने

१०. आन्तरिक राजस्व वृद्धि तथा सुशासन

१०.१ हरेक घर/परिवारलाई पारिवारिक वार्षिक व्यावसायिक योजना तयार गरी प्रोफाइल प्रत्येक वर्ष चैत मसान्तभित्र वडा कार्यालयमा पेश गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ भने व्यावसायीक योजनामुताविक उत्पादित वस्तुको बजारीकरण सुनिश्चित गरिनेछ

१०.२ वार्षिक योजनामुताविक लक्ष्यभन्दा बढी कृषि, पशु तथा औद्योगिक उत्पादन तथा बिक्री गरेर आय वृद्धि गर्ने घर/परिवारलाई विशेषरूपमा सम्मान गरिनेछ

१०.३ योजना अवधिको पहिलो ५ वर्षमा गाउँपालिकाभित्र सकारात्मक प्रभाव पार्ने उद्योग, होटल व्यवसाय आदि सञ्चालन गरेर पालिकाभित्रका न्यूनतम १० जनालाई नियमित रोजगारी दिने रोजगारदातालाई करमा सहुलियत दिइनेछ भने ५० जनाभन्दा वढी रोजगारी दिनेलाई विशेष सहुलियत प्रदान गरिनेछ

१०.४ 'उत्पादनमा हाम्रो साथ : बस्दिन म खाली हात' अभियान सार्थक तुल्याउन प्रत्येक व्यक्ति आयआर्जनमा संलग्न गराइनेछ

१०.५ योजना अवधिको २ वर्षभित्र प्रत्येक व्यक्ति कुनै न कुनै सहकारीको सदस्य भएको हुनुपर्नेछ र नाबालकको हकमा माता, पिता वा दाजु, भाउजू वा दिदी संरक्षक रहन सक्ने व्यवस्था गरिनेछ

१०.६ सबै प्रकारका भौतिक पूर्वाधारहरूको योजना तर्जुमा प्रक्रियादेखि सम्पन्न भएर हस्तान्तरण प्रक्रियासम्म सार्वजनिक सुनुवाइ, जनसम्पादन जस्ता प्रक्रियामार्फत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ

१०.७ योजना अवधिको २ वर्षभित्र प्रत्येक घरको अनिवार्य बैङ्क तथा सहकारीमा आबद्ध गरी उत्पादन बिक्री, रोजगारी आदिको कारोबार बैङ्क तथा वित्तीय संस्थामार्फत गर्नुपर्ने नियम बनाइनेछ

१०.८ योजना अवधिमा स्थानीय स्रोत तथा साधनमा आधारित सबै घरको अनिवार्य सहभागिता रहने गरी मझौला र ठूला उद्योग स्थापना गरी आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसर सिर्जना गरिनेछ

१०.९ करको दायरा फराकिलो बनाइनेछ र कर तिर्न प्रोत्साहित गरिनेछ

१०.१० सार्वजनिक खर्चमा मितव्ययिता अपनाइनेछ

१०.११ पारिवारिक मायाममता प्रवर्द्धन गर्दै आदर्श परिवारहरू वृद्धि गर्ने

१०.१२ कागजविहीन गाउँपालिका प्रवर्द्धन गर्ने

१०.१३ पारदर्शिता र जवाहदेहिताका औजारहरूको प्रयोग क्रमशः बढाउँदै गरिने

१०.१४ सदाचार अभिवृद्धि गरिने

१०.१५ सूचना प्रविधिहरूको उच्चतम प्रयोग तथा उपयोग गरिने

१०.१६ विकास साझेदारमैत्री नीति तथा वातावरण निर्माण गरिने

१०.१७ जनतालाई करबाट प्राप्ति भएको विकास उपलब्धि अनुभूत गराइने

३.३.८ समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य र खाका

३.३.८.१ आर्थिक वृद्धि दर

कालिगण्डकी गाउँपालिकाले विगतमा ६ वटा वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र वार्षिक बजेटमार्फत आर्थिक तथा सामाजिक विकासका आधारशीला तयार गरेको छ । आ.व. २०८०।२०८१ लाई आधार वर्ष मानेर यस योजनाको अवधिभर १० प्रतिशतका दरले आर्थिक वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ । विशेषतः यहाँको मुख्य आम्दानी कृषि क्षेत्र, पशु पालन, उद्यम विकास, वैदेशिक रोजगार रहेका छन् भने वन पैदावर, पर्यटन, उद्योग, जलविद्युत् सम्भावित क्षेत्र हुन् । आर्थिक वर्ष २०८३।२०८४ देखि पालिका र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा उद्योग स्थापना गरिनेछ ।

३.३.८.२ लगानीको आवश्यकता र स्रोत

यस योजना अवधिमा कुल *रु. ४,७५,६२,०३,६२१.५४* खर्च हुने अनुमान गरिन्छ । तत्काल ठूला परियोजनामा लगानी गर्दा प्रतिफल प्राप्त गर्न समय लाग्ने हुँदा तुरुन्त उत्पादन दिने क्षेत्रमा लगानी केन्द्रित गर्नुपर्छ । ठूला भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रहरूमा सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारसँग पनि सहकार्य गरिनेछ । विषयगत लगानी बाँडफाँट गर्दा कृषि, उद्योग, शिक्षा, भौतिक पूर्वाधार, स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी उल्लेख्य वृद्धि हुन्छ ।

३.३.८.३ सार्वजनिक स्रोत व्यवस्थापन

सहकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्रहरूलाई लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गर्न र आधारभूत सेवा प्रवाह गर्न पालिकाको बजेटको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ ।

३.३.८.४ अन्तरसरकारी वित्त

यस योजनाले निर्दिष्ट गरेका नीति तथा कार्यक्रम सञ्चालनका लागि गाउँपालिकाले स्थानीय तहको अधिकार प्रयोग गर्दै अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ मुताविक आर्थिक स्रोतहरू व्यवस्थापन गर्नेछ ।

३.३.८.५ स्रोत/साधनको बाँडफाँट तथा परिचालनका आधार

सार्वजनिक, सहकारी, निजी र गैरसरकारी क्षेत्रको सहभागितालाई गाउँपालिकाको दूरदृष्टि, लक्ष्य र उद्देश्यहरू प्राप्त गर्नका लागि एकअर्काको परिपूरकका रूपमा काम गर्ने वातावरण निर्माण गरिनेछ । गाउँपालिकाको

लगानीलाई संवैधानिक तथा कानुनी दायित्वहरू पूरा गर्ने, आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न आवश्यक भौतिक पूर्वाधार तथा सामाजिक विकासतर्फ केन्द्रित गरिएको छ। गाउँपालिकामा लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गरी व्यावसायिक वातावरण तयार गरी लगानीलाई उद्योग सञ्चालन, रोजगार सिर्जना तथा आर्थिक विकासतर्फ अभिप्रेरित गरिनेछ । सहकारीहरूलाई कृषि, पशु, बजारीकरण जस्ता क्षेत्रमा लगानी गरी आय उत्पादन वृद्धि तथा आयआर्जन र रोजगार वृद्धिका क्षेत्रमा लगानी गर्न अभिप्रेरित गरिनेछ । पब्लिक लिमिटेड कम्पनी स्थापना गरी मझौला तथा ठूला उद्योग सञ्चालन गरिनेछ।

गाउँपालिकाको वजेट विनियोजनका आधार

१. नागरिकका मौलिक हक प्राप्तिमा सहयोग पुग्ने क्षेत्रहरू

२. आर्थिक विकासका लागि सहयोग पुग्ने भौतिक परियोजना निर्माणका क्षेत्रहरू

३. रोजगारी तथा उत्पादन वृद्धि हुने क्षेत्रहरू

४. नागरिकको सिप तथा दक्षता अभिवृद्धि गर्ने क्षेत्रहरू

५. सुशासन तथा सामाजिक विकासका क्षेत्रहरू

६. भौतिक निर्माणका क्षेत्रहरू

७. वातावरणीय सन्तुलन तथा दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिका क्षेत्रहरू

८. सङ्घ तथा प्रदेश योजनाहरूसँग सहकार्य हुने क्षेत्रहरू

९. तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरू

१०. विकास साझेदारहरूसँग साझेदारी गर्न सकिने क्षेत्रहरू

११. कम लगानीमा छिटो आम्दानी हुने क्षेत्रहरू

१२. स्थानीयका सिप, क्षमता र अभ्यासमा आधारित क्षेत्रहरू

१३. उत्पादित सामग्री सजिलै बजारीकरण हुने क्षेत्रहरू

३.३.८.६ प्रस्तावित लगानीबाट समष्टिगत अर्थतन्त्रमा पर्ने प्रभाव

कालिगण्डकी गाउँपालिका स्थापनापश्चात स्थानीयस्तरका आर्थिक गतिविधि प्रवर्द्धन गर्न नीतिगत तथा संरचनागत प्रयास भइरहेका छन् । स्थानीयस्तरमा गरिएका आर्थिक तथा भौतिक विकासका कार्यक्रमले आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जनाका आधार निर्माण भएका छन् । यस योजनाले निर्दिष्ट गरेका नीति तथा कार्यक्रमले सरकारी, निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रहरूलाई आयमुलक तथा रोजगारी सिर्जना गर्ने क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहित हुनेछ।

यस योजनाले कृषिको उत्पादकत्व वृद्धि, उद्योग स्थापना तथा सञ्चालन, पशु पालनमा प्रोत्साहन, वन व्यवस्थापनद्वारा वनको उत्पादकत्व वृद्धि, सिप विकास कार्यक्रमहरूद्वारा जनताको क्षमता अभिवृद्धि, पर्यटन प्रवर्द्धन, भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण, शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार, विभेद अन्त्य जस्ता वातावरण निर्माण हुन्छन् । यो योजना अवधिमा चालु खर्चमा मितव्ययिता कायम गर्ने र पुँजीगत खर्च, पुँजी निर्माण र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न केन्द्रित हुनेछ । राजस्व प्रशासनमा सुधार, पुँजीगत खर्च क्षमताको अभिवृद्धि, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जनामार्फत पालिकाले आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र निर्माणको आधार सिर्जना गर्नेछ।

परिच्छेद ४

समष्टिगत आर्थिक नीति

गाउँपालिकाको कुल गार्हस्थ्य बचत वृद्धि हुँदा पुँजी निर्माणका लागि वातावरण तयार हुन जान्छ र समृद्ध पालिकाको आधारशीला तयार हुन्छ । अनि आर्थिक विकासले गति लिन्छ । उत्पादनमा वृद्धि, नयाँ प्रविधि आविष्कार र विकास, रोजगारी सिर्जना, बजारयोग्य वस्तु उत्पादन र बिक्री, नागरिकबीच सहभागिता र वित्तीय संस्थाहरूको उपलब्धता, गाउँपालिकाको बजेट सदुपयोग र निजी क्षेत्रका लागि लगानीमैत्री वातावरण निर्माणले पुँजी निर्माणको आधार तयार हुन्छ ।

४.१ सार्वजनिक वित्त

४.१.१ सार्वजनिक खर्च

गाउँपालिकाले गर्ने सार्वजनिक खर्चलाई पारदर्शी, जवाफदेहीपूर्ण, विश्वसनीय र औचित्यपूर्ण बनाइनेछ । चालु खर्चको तुलनामा पुँजीगत खर्च वृद्धि गरिनेछ । सूचना प्रणाली प्रयोग गरी बजेटलाई नतिजामूलक बनाइनेछ । विकास आयोजनाहरूलाई प्राथमिकताका आधारमा मात्रै बजेट विनियोजन गरेर आर्थिक तथा सामाजिक विकास, भौतिक पूर्वाधार निर्माण, वातावरणीय सन्तुलन तथा दिगो विकास लक्ष्यहरू हासिल गर्न योगदान पुग्ने गरी विनियोजन गरिनेछ ।

दूरदृष्टि

सार्वजनिक वित्तको समुचित सदुपयोग गरी गाउँपालिकाभित्र नागरिकका मौलिक हक सुनिश्चित गरी सुशासन कायम गर्ने ।

लक्ष्य

सामाजिक न्यायसहितको उत्पादनमूलक क्षेत्रहरू वृद्धि हुने गरी पारदर्शी र न्यायोचितरूपमा सार्वजनिक वित्त परिचालन गर्ने ।

उद्देश्य

सार्वजनिक वित्तको सदुपयोगमार्फत सबै क्षेत्रमा सकारात्मक परिणाम प्राप्त गरेर सुशासन, जवाफदेहिता र सामाजिक न्यायसहितको आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र विकास गर्न पालिकाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

रणनीतिहरू

१. मौलिक हक, भौतिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने
२. विकास प्राथमिकताका आधारमा सार्वजनिक खर्च विनियोजन गर्ने
३. पारदर्शिता, सुशासन र जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गर्ने
४. कर भारबहन क्षमताका आधारमा वर्गीकृत कर प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ
५. एकीकृत सम्पत्ति कर (घर, जग्गा) प्रणाली लागु गरिनेछ
६. राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदनका आधारमा कर अवलम्बन गरिनेछ
७. करको निश्चित दरका आधारमा करको दायरा फराकिलो बनाइनेछ
८. विज्ञको परामर्शबाट राजस्व संभाव्यता अध्ययन गरिनेछ
९. राजस्व प्रशासनलाई कम्प्युटरीकृत गरिनेछ

१०. आन्तरिक आयलाई औचित्य र संभाव्यताका आधारमा वृद्धि गरिँदै लगिनेछ

११. करदाता सचेतना शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ

४.१.२ गाउँपालिकाको आर्थिक कार्यनीति

१. सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदानहरूको विकास प्राथमिकताका आधारमा लगानी गर्ने ।

२. पर्यटन विकास, भौतिक पूर्वाधार, जनशक्ति विकास, सामाजिक विकास, प्राकृतिक स्रोत र साधनको व्यवस्थापन, पुँजी निर्माण, प्रविधि विकास र सुशासन प्रवर्द्धनका लागि समुदायमा आधारित सङ्गठनहरू, सहकारी संस्थाहरू, पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरू, गैरसरकारी क्षेत्र तथा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने ।

३. सबै नागरिकले अनिवार्यरूपमा सहकारीको सदस्यता लिएर मासिकरूपमा न्यूनतम बचत गर्न उत्प्रेरित गर्ने र बचत रकम उत्पादनमूलक काममा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।

४. सबै नागरिकलाई बैङ्क वा वित्तीय संस्थामा खाता खोल्न अभिप्रेरित गर्ने ।

५. सबै नागरिकले पारिवारिक/व्यावसायिक तथा उत्पादन योजना बनाएर निजी उत्पादन तथा कारोबार गर्ने ।

६. वैदेशिक रोजगारीमा भएका व्यक्तिहरूलाई लक्षित गरी वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

७. सहकारी तथा पब्लिक कम्पनीहरूमार्फत सामुदायिक उद्यमशीलता स्थापना तथा प्रवर्द्धन गर्न उत्प्रेरित गर्ने

८. पालिकामा कार्यरत निजी व्यावसायिक कम्पनीहरूलाई व्यावसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व बहन गर्नका लागि उत्तरदायी बनाउँदै उपलब्ध स्रोतलाई विकास प्राथमिकताका आधारमा सदुपयोग गर्ने ।

४.१.३ राजस्व

कालिगण्डकी गाउँपालिकाको आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र निर्माण गर्न संविधान तथा कानुनहरूको परिधिभित्र रहेर पालिकाको आन्तरिक स्रोतहरू पहिचान गरी सोको परिचालन गरेर राजस्वका दायरा फराकिलो बनाइनेछ । यसरी वित्त संरचना सुदृढ बनाउन पालिकाको आर्थिक नीति तयार गरी लागु गरिनेछ । आर्थिक वर्ष २०८०।२०८१ लाई आधार वर्ष मानेर प्रत्येक वर्ष १० प्रतिशतका दरले वार्षिक वृद्धि हुने गरी आ.व. २०८५/२०८६ सम्मको राजस्व अनुमान गरिएको छ ।

तालिका २८ : राजस्वको विवरण

शीर्षक	आ.व. ७७/७८	आ.व. ७८/७९	आ.व. ७९/८०	चालु आ.व.८०/८१ (आधार वर्ष)	पहिलो वर्ष आ.व.८१/८२ को आम्दानी अनुमान	दोस्रो वर्ष आ.व.८२/८३ को आम्दानी अनुमान	तेस्रो वर्ष आ.व.८३/८४ को आम्दानी अनुमान	चौथो वर्ष आ.व.८४/८५ को आम्दानी अनुमान	पाँचौ वर्ष आ.व.८५/८६ को आम्दानी अनुमान	जम्मा
कुल आय	**४४६९१९३५१.४२**	**४५८३५५०७७.३५**	**४७५५८०७९६.०४**	**५२३१३८८७५.६४**	**५७५४५२७६३.२१**	**६३२९९८०३९.५३**	**६९६२९७८४३.४८**	**७६५९२७६२७.८३**	**८४२५२०३९०.६१**	**३५१३१९६६६४.६६**
सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त आय	**३०९६९८८९०.००**	**३१५०८४७०१.०० ०**	**३२७१०९८८४.००**	**३५९८२०८७२.४०**	**३९५८०२९५९.६४**	**४३५३८३२५५.६०**	**४७८९२१५८१.१६**	**५२६८१३७३९.२८**	**५७९४९५११३.२१**	**२४१६४१६६४८.९०**
प्रदेश सरकारबाट प्राप्त आय	**३९९४९०००.००**	**३२०१५५६१.००**	**३३९१७३०६.००**	**३७३०९०३६.६०**	**४१०३९९४०.२६**	**४५१४३९३४.२९**	**४९६५८३२७.७१**	**५४६२४१६०.४९**	**६००८६५७६.५३**	**२५०५५२९३९.२८**
राजस्व बाँडफाँड	**८१३९८८२६.४२**	**९५७४५७३०.७५**	**७९७६९४७४.८२**	**८७७४६४२२.३०**	**९६५२१०६४.५३**	**१०६१७३१७०.९९**	**११६७९०४८८.०८**	**१२८४६९५३६.८९**	**१४१३१६४९०.५८**	**५८९२७०७५१.०८**
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	५२१६५०.२०	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मुल्य अभिबृद्दि कर	५४१७१५६०.९२	४७२७४५६८.२५	४६१५८२३७.६५	५०७७४०६१.४२	५५८५१४६७.५६	६१४३६६१४.३१	६७५८०२७५.७४	७४३३८३०३.३२	८१७७२१३३.६५	३४०९७८७९४.५८
बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्ततः शुल्क	०.००	१३९४८५८३.०७	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	६५६७०८८.७९	६२१९४६५.३९	५९३९६०७.१९	६५३३५६७.९१	७१८६९२४.७०	७९०५६१७.१७	८६९६१७८.८९	९५६५७९६.७८	१०५२२३७६.४५	४३८७६८९३.९९
बाँडफाँड भई प्राप्त विद्युत सम्बन्धि रोयल्टी	२०१३८५२६.५१	२८३०३११४.०४	२७६७१३२९.९८	३०४३८४६२.९८	३३४८२३०९.२८	३६८३०५४०.२०	४०५१३५९४.२२	४४५६४९५३.६५	४९०२१४४९.०१	२०४४१२८४६.३६

शीर्षक	आ.व. ७७/७८	आ.व. ७८/७९	आ.व. ७९/८०	चालु आ.व.८०/८१ (आधार वर्ष)	पहिलो वर्ष आ.व.८१/८२ को आम्दानी अनुमान	दोस्रो वर्ष आ.व.८२/८३ को आम्दानी अनुमान	तेस्रो वर्ष आ.व.८३/८४ को आम्दानी अनुमान	चौथो वर्ष आ.व.८४/८५ को आम्दानी अनुमान	पाँचौ वर्ष आ.व.८५/८६ को आम्दानी अनुमान	जम्मा
बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
बाँडफाँडबाट प्राप्त हुन मनोरंजन कर	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
बाँडफाँड भई प्राप्त दहत्तर बहत्तर विक्रीबाट प्राप्त हुने आय	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
आन्तरिक श्रोत	**१५८७२६३५.००**	**१५५०९०८४.६०**	**३४७८४१३१.२२**	**३८२६२५४४.३४**	**४२०८८७९८.७८**	**४६२९७६७८.६५**	**५०९२७४४६.५२**	**५६०२०१९१.१७**	**६१६२२२१०.२९**	**२५६९५६३२५.४१**
भूमिकर / मालपोत	१०७९९४२.००	९२६६६७.००	१२५००००.००	१३७५०००.००	१५१२५००.००	१६६३७५०.००	१८३०१२५.००	२०१३१३७.५०	२२१४४५१.२५	९२३३९६३.७५
वहल कर	३७१२७५.००	४१३५४९.४०	१५००००.००	१६५०००.००	१८१५००.००	१९९६५०.००	२१९६१५.००	२४१५७६.५०	२६५७३४.१५	११०८०७५.६५
अन्य कर	०.००	३१४३७१.२०	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
सिफारिश दस्तुर	९१८६१०.००	९२६३५७.००	१२५००००.००	१३७५०००.००	१५१२५००.००	१६६३७५०.००	१८३०१२५.००	२०१३१३७.५०	२२१४४५१.२५	९२३३९६३.७५
व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	९९११७०.००	१०६४४८५.००	८५००००.००	९३५०००.००	१०२८५००.००	११३१३५०.००	१२४४४८५.००	१३६८९३३.५०	१५०५८२६.८५	६२७९०९५.३५
नाता प्रमाणित दासुर	११८२३४.००	९७७४१.००	१५००००.००	१६५०००.००	१८१५००.००	१९९६५०.००	२१९६१५.००	२४१५७६.५०	२६५७३४.१५	११०८०७५.६५
अन्य दस्तुर	२००००.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
व्यवसाय रजिष्टेशन दस्तुर	७१५९०२.००	३९१३४८.००	४९८७९८.००	५४८६७७.८०	६०३५४५.५८	६६३९००.१४	७३०२९०.१५	८०३३१९.१७	८८३६५१.०८	३६८४७०६.१२
बेरुजु	४२९८९.००	४१९५३३.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
अन्य राजस्व	०.००	०.००	२६५०३८८.८७	२९१५४२७.७६	३२०६९७०.५३	३५२७६६७.५९	३८८०४३४.३४	४२६८४७७.७८	४६९५३२५.५६	१९५७८८७५.८०
बैंक मौज्दात	११६११४५१३.००	१०९५५०३३.००	२७९८४९४४.३५	३०७८३४३८.७९	३३८६१७८२.६६	३७२४७९६०.९३	४०९७२७५७.०२	४५०७००३२.७३	४९५७७०३६.००	२०६७२९५६९.३४

४.१.४ सार्वजनिक, निजी र सहकारी साझेदारी

४.१.४.१ सङ्घीय सरकार

कालिगण्डकी गाउँपालिका कालिगण्डकी नदी जस्तो राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वको जलक्रिडास्थलहरू भएको तथा जलविद्युत् परियोजनाको प्रचुर सम्भावना, उष्ण तथा उपोष्ण क्षेत्रका सांस्कृतिक तथा महत्वपूर्ण जैविक पारिस्थितिकीय प्रणाली भएको क्षेत्र हो । यस क्षेत्रको समग्र भौतिक, सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि सङ्घीय सरकारसँगको सहकार्य अपरिहार्य छ । यो क्षेत्र जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक विपद्को उच्च जोखिम क्षेत्रसमेत भएको हुँदा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि प्रभावकारी नीति निर्माण तथा कार्यान्वयनका लागि सङ्घीय सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ । पालिकाभित्र दातृनिकाय, बहुउद्देश्यीय कम्पनीहरू, अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका शैक्षिक तथा अनुसन्धान केन्द्रहरू सञ्चालन गर्न पनि सङ्घीय सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ । आर्थिक वर्ष २०८०।२०८१ लाई आधार मानेर प्रत्येक वर्ष १० प्रतिशत वृद्धि हुने अनुमान गरी सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त हुने बजेट अनुमान गरिएको छ ।

तालिका २९ : सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान

शीर्षक	आ.व. ७७/७८	आ.व. ७८/७९	आ.व. ७९/८०	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को बजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोस्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेस्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पाँचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान	३०९६९८८९०	३१५०८४७०१	३२७१०९८८४	३५९८२०८७२.४	३९५८०२९५९.६	४३५३८३२५५.६	४७८९२१५८१.२	५२६८१३७३९.३	५७९४९५११३.२	**२४१६४१६६४९**
वित्तीय समानीकरण अनुदान	८३२०००००	९००००००००	८८६१५०००	९७४७६५००	१०७२२४१५०	११७९४६५६५	१२९७४१२२१.५	१४२७१५३४३.७	१५६९८६८७८	**६५४६१४१५८.२**
ससर्त अनुदान	२१६४९८८९०	२१२५८४७०१	२३५९२९१५५	२५९५२२०७०.५	२८५४७४२७७.६	३१४०२१७०५.३	३४५४२३८७५.८	३७९९६६२६३.४	४१७९६२८८९.८	**१७४२८४९०१२**
राजस्व बाँडफाँट	१०००००००	८३०००००		९१३००००	१००४३०००	११०४७३००	१२१५२०३०	१३३६७२३३	१४७०३९५६.३	**६१३१३५१९.३**
विशेष अनुदान र समपुरक अनुदान	-	४२०००००	२५६५७२९	३००००००	३३०००००	३६३००००	३९९३०००	४३९२३००	४८३१५३०	**२०१४६८३०**
सामाजिक सुरक्षा	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**

४.१.४.२ प्रदेश सरकार

गाउँपालिकाभित्रका ठूला तथा मझौला र प्रदेश सरकारको छनोटमा परेका योजना तथा गाउँपालिकाले प्रदेश सरकारको सहयोगमा सम्पन्न गर्ने योजनाहरू प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ । आर्थिक वर्ष २०८०।२०८१ लाई आधार मानेर प्रत्येक वर्ष १० प्रतिशत वृद्धि हुने अनुमान गरी प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने बजेट अनुमान गरिएको छ ।

तालिका ३० : प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान

शीर्षक	चालु आ.व. (आधार वर्ष) को वजेट	पहिलो वर्षको आम्दानी अनुमान	दोस्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	तेस्रो वर्षको आम्दानी अनुमान	चौथो वर्षको आम्दानी अनुमान	पाँचौ वर्षको आम्दानी अनुमान	जम्मा
प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान	३९९४९०००	३२०१५५६१	३३९१७२०६	३७३०८९२६.६	४१०३९८१९.२६	४५१४३८०१.१९	**४९६५८१८१.३**
न्यूनतम अनुदान	५०३१०००	४१८२०००	५०९८०००	५६०७८००	६१६८५८०	६७८५४३८	**७४६३९८१.८**
वित्तीय समानीकरण अनुदान	१६८५००००	८०४९६००	७७६६६८०	८५४३३४८	९३९७६८२.८	१०३३७४५१.०८	**११३७११९६.१९**
सवारी साधन करबाट प्राप्त राजस्व	१२०६८०००	१४९४९०००	१३७५००००	१५१२५०००	१६६३७५००	१८३०१२५०	**२०१३१३७५**
समपुरक अनुदान	६००००००	४८३४९६१	७३०२५२६	८०३२७७८.६	८८३६०५६.४६	९७१९६६२.१०६	**१०६९१६२८.३२**
विशेष अनुदान (थप अनुदान)	-	-	-	-	-	-	-

४.१.४.३ कालिगण्डकी गाउँपालिका

गाउँपालिकाले समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासका लागि नेतृत्वदायी भूमिका खेल्नेछ । सामाजिक, आर्थिक एवम् रणनीतिक महत्वका दृष्टिकोणले आवश्यक पर्ने भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा गैरसरकारी व्यवसायीहरूसँग सहकार्य, लगानीमैत्री वातावरण, कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन, सुशासन, शान्ति, सद्भाव, सामाजिक न्याय कायम गर्न नेतृत्वदायी भूमिका खेल्नेछ ।

४.१.४.४ निजी क्षेत्र

कालिगण्डकी गाउँपालिकाले आह्वान गरेअनुसार क्षेत्रका सामाजिक, सांस्कृतिक तथा पर्यावरणीय उत्तरदायित्व पूरा गर्दै रोजगारी तथा आय आर्जनका क्षेत्र बढाउने, उन्नत प्रविधिहरू आयात तथा प्रवर्द्धन गर्न निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने । जनताको सहकार्यमा निजी क्षेत्रको विकास गरी गाउँपालिकासँग सहकार्य तथा साझेदारी गरी उद्यम विकास गरिनेछ । पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरू स्थापना गरी पुँजी सङ्कलन गरेर उद्योगहरू स्थापना गरिनेछ ।

४.१.४.५ सहकारी क्षेत्र

कालिगण्डकी गाउँपालिकाभित्र छरिएर रहेका स्रोत तथा साधनको सङ्गठित संस्थामार्फत परिचालन गरी सामाजिक समावेशी आर्थिक वृद्धि र समुदायको सशक्तीकरण गर्न सहकारीको प्रवर्द्धन गरिनेछ । सहकारीले पालिका र निजी क्षेत्रको प्रत्यक्ष प्रभाव पुग्न नसकेका क्षेत्रहरूमा समेत सेवा विस्तार गर्न सक्छ । छरिएका श्रम, सिप, प्रविधि र पुँजीलाई सहकारीमार्फत एकत्रित गरी उत्पादन, उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै रोजगारी तथा आयआर्जनका अवसर वृद्धि गरिनेछ ।

४.१.४.६ गैरसरकारी तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू

सबै प्रकारका कुरीति तथा सामाजिक विभेद अन्त्य, जनचेतना वृद्धि, वातावरण संरक्षणलगायतका कार्य प्रभावकारी सञ्चालन गर्न गैरसरकारी तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ । गाउँपालिकाको दूरदृष्टिमुताविक लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू पूर्ति गर्न सहकार्य गरिनेछ ।

४.१.४.७ वैदेशिक लगानी

नयाँ प्रविधि, ज्ञान, सिप भित्र्याइ उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सङ्घीय सरकारको अनुमति लिएर वैदेशिक लगानी भित्र्याउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

४.१.४.८ पालिकामा कार्यरत विकास साझेदारहरू

यस आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाभित्र निम्नलिखित सरोकारवालाको भूमिका महत्वपूर्ण रहनेछ ।

१. कालिगण्डकी गाउँपालिका

यस आवधिक योजना कार्यान्वयनको नेतृत्वदायी भूमिका गाउँपालिकाले लिनेछ । आवश्यक स्रोत र साधन व्यवस्थापनमा नेतृत्वदायी भूमिका खेल्दै जनपरिचालनमार्फत सुशासनको प्रत्याभूति गराइँदै कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२. राजनीतिक दलहरू

यस आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि सबै राजनीतिक दलको भूमिका अपरिहार्य छ । आवधिक योजनाका कार्यक्रमबारे पालिकावासीलाई सुसूचित गराउन, उनीहरूको सकारात्मक धारणा निर्माण गर्न कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागि जनसहभागिता वृद्धि गर्न र स्रोतहरू सङ्कलनमा महत्वपूर्ण भूमिका रहनेछ ।

३. सहकारी संस्थाहरू

यस गुरुयोजना कार्यान्वयनका लागि सहकारीहरूको सक्रिय भूमिका रहनेछ । त्यसैले कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागि सहकारीहरूसँग साझेदारी गरिनेछ ।

४. समुदायमा आधारित सङ्गठनहरू (समूह तथा स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरू, युवा क्लबहरू, उपभोक्ता समूहहरू, आमा समूहहरू)

यस आवधिक योजनाले अवलम्बन गरेका अभियान तथा जनतामा आधारित कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न एवम् अनुगमन गर्न समुदायमा आधारित सङ्गठनहरूको भूमिकालाई सक्रिय गराइनेछ ।

५. गैरसरकारी संस्थाहरू तथा आयोजनाहरू

जनचेतना, क्षमता अभिवृद्धि तथा अभियानहरू सञ्चालनका लागि गैरसरकारी व्यवसायीहरूसँग साझेदारी एवम् सहकार्य गरिनेछ ।

६. निजी व्यापारिक प्रतिष्ठानहरू

व्यावसायिक सामाजिक उत्तरदायित्वअन्तर्गत निजी तथा व्यापारिक प्रतिष्ठानहरूसँग सहकार्य गरेर जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि, पुस्तकालय, सूचना केन्द्र, प्रतीक्षालय, सामुदायिक भवन जस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सहकार्य तथा साझेदारी गरिनेछ ।

७. प्रादेशिक सरकार

गाउँपालिकाले निर्दिष्ट गरेका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न तथा प्रदेश सरकारका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नका लागि सहकार्य तथा समन्वय गरिनेछ ।

८. सङ्घीय सरकार

राष्ट्रिय महत्वका कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि तथा गाउँपालिकाभित्र सङ्घीय सरकारको सहयोग प्राप्त गर्नुपर्ने आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्न सङ्घीय सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ ।

९. विद्यालय तथा शैक्षिक प्रतिष्ठानहरू

यस आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका हरित क्लब, सरसफाइका कार्यक्रम, वृक्षारोपण, विज्ञान तथा प्रविधि एवं नयाँ विषयका बारेमा गाउँवासीलाई जानकारी गराउने कार्यक्रमहरू विद्यालयको नेतृत्वमा कार्यान्वयन गर्न उत्प्रेरित गरिनेछ ।

१०. सञ्चार संस्थाहरू

यस आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका कार्यक्रम र योजना छनोटदेखि सम्पन्न नहुन्जेलसम्म उपभोक्तालाई सुसूचित गराउन र गाउँपालिकामा सूचनाको हक प्रत्याभूत गराउन सञ्चार माध्यमहरूको भूमिका प्रभावकारी रहनेछ ।

११. अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी व्यावसायिकहरू

गाउँपालिकाभित्र सामाजिक अभियानका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न, ठूला परियोजना सञ्चालन गर्न र विभिन्न विषयका अनुसन्धानात्मक परियोजना सञ्चालन गर्न अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी व्यावसायिकहरूसँग साझेदारी तथा सहकार्य गरिनेछ ।

परिच्छेद ५

आर्थिक क्षेत्र

दूरदृष्टी

स्थानीय अनुभव, स्रोत र साधनको वैज्ञानिक परिचालन,

नागरिक नेतृत्वमा आर्थिक सुदृढीकरण

लक्ष्य

कृषि, वन, पर्यटन र उद्योग विकास गरी आर्थिक समृद्धिसहित समाजवाद उन्मुख समुन्नत समाज निर्माण गर्ने

विशिष्ट उद्देश्यहरू

१. वि. सं. २०८६ सम्ममा समग्र आर्थिक विकासको क्षेत्रबाट प्रतिव्यक्ति वार्षिक आय राष्ट्रियस्तर बराबर पुऱ्याउने
२. कम्तीमा १५०० व्यक्तिलाई थप रोजगारी सिर्जना गर्ने
३. कृषि पर्यटनको माध्यमबाट २०८६ सम्ममा कम्तीमा १० हजार आन्तरिक तथा बाहृय पर्यटक भित्र्याउने
४. भूमि खण्डीकरण अन्त्य गरी सामूहिक खेती प्रणाली विकास गरेर यान्त्रिकीकरणमार्फत कृषिलाई आधुनिकीकरण गर्ने

रणनीतिहरू

१. प्रत्येक किसानलाई व्यावसायिक किसान बनाउन उत्पादन योजना र उत्पादन पात्रो तयार गरी सोहीमुताविक उत्पादन तथा बजारीकरण गर्न अभिप्रेरित गर्ने
२. प्रदेश सरकार, सङ्घीय सरकारलगायत उद्यमी, समूह, सहकारी, निजी क्षेत्र र साझेदार संस्थाहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी कार्यान्वयन गर्ने
३. दक्ष प्राविधिक उत्पादनमा जोड दिने तथा परिचालन गर्ने
४. स्थानीय स्रोतसाधनको विशेष परिचालन गर्ने
५. कृषि र पशुपन्छी क्षेत्रमा देशकै नमुना आयोजना सञ्चालन गरिने
६. 'एक वडा : एक निर्यात', 'एक समूह : एक उपादन', 'एक घर : एक उद्यम' र 'एक व्यक्ति : एक रोजगार' सिर्जना गर्ने

५.१ कृषि

लक्ष्य

प्रविधिको सदुपयोग, भूमिको व्यवस्थापन, योजनाबद्ध उत्पादन प्रणालीमार्फत उत्पादन वृद्धि तथा कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन गरी उत्पादित वस्तुहरूको प्रशोधन, बजारीकरण तथा उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्दै आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसर वृद्धि गर्ने

उद्देश्यहरू

१. प्राङ्गारिक मल प्रयोग गरी जमिनको उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने
२. प्राङ्गारिक खेती प्रवर्द्धन गरी पालिकालाई प्राङ्गारिक खेती क्षेत्रका रूपमा विकास गर्ने
३. कृषकको क्षमता अभिवृद्धि गरी उच्च मूल्य प्रजातिका तरकारी, अन्नबाली तथा फलफूल, जडीबुटी, फूल आदिको व्यावसायिक खेती प्रवर्द्धन गर्ने
४. सहकारी तथा पब्लिक लिमिटेड कम्पनीमार्फत उन्नत प्रविधि प्रयोग गरी सामूहिक खेती प्रणाली प्रवर्द्धन गर्ने
५. बाँझो खेतीयोग्य ऊर्वर भूमिमा खेती गर्न जग्गा धनीलाई प्रोत्साहित गर्ने
६. कृषि उपजको बजारीकरण सुनिश्चित गर्न सहकारी, कृषक समूह तथा पब्लिक लिमिटेड कम्पनीमार्फत बजारीकरण सुनिश्चित गर्ने
७. कृषि उपजहरूको प्रशोधन केन्द्र, उद्योग विकास तथा संस्थागत बजारीकरण गर्ने

रणनीति

१. प्रत्येक किसानलाई व्यावसायिक उत्पादन योजना र उत्पादन पात्रोमुताविक उत्पादन गर्न लगाउने
२. कृषकको दक्षता अभिवृद्धि गरी व्यावसायिकरूपमा उत्पादन गर्न सक्षम बनाउने
३. कृषिमा आधारित उद्योग स्थापना गर्न प्रोत्साहित गर्ने
४. कृषि सूचना तथा सामग्रीहरूको निरन्तर आपूर्ति गर्न कृषि सेवा केन्द्रहरू स्थापना गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति, क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१.	**किसानविकास कार्यक्रम**													
	कार्यनीतिः १.व्यावसायिक कृषकहरू पहिचान गरी संस्थागतरूपमा विकास गर्ने	१. व्यावसायिक किसान पहिचान एवम् परिचय पत्र वितरण (डिजिटल प्रोफाइल)	वडा	७	७	७	७	७	७	2.3c	७००			
		२. किसान व्यावसायिक योजना	योजना	०	१	१	१	१	१	2.3.c	५००			
		३. प्रत्येक किसान समूहलाई बाली पात्रो बनाउन लगाई उत्पादन योजना अनिवार्य गर्ने	सङ्ख्या	०	७०	७०	७०	७०	७०	2.3d/f	०			
२	**कृषक समूहहरूको संस्थागत विकास**													
	कार्यनीतिः १. कृषक समूहहरूलाई उत्पादक समूहमा	१. भएका कृषक वा उत्पादन समूहहरूको सबलीकरण	समूह	४१	५१	६१	७०	७०	७०	2.3f	१०००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	आवद्ध गराई समूहको व्यावसायिक योजना मुताविक उत्पादनका क्रियाकलापलाई निरन्तरता दिने २. उत्पादक समूहहरूको संस्थागत विकास गर्ने ३. कृषकलाई संस्थामा आबद्ध गराइ प्राविधिक तथा व्यावसायिक क्षेत्रमा दक्ष बनाउन निरन्तर ज्ञान तथा सिपमूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	२. नयाँ कृषक समूह गठन	समूह	४१	१०	१०	९	०	०	2.3c	-			
		३. समूहहरूको व्यावसायिक योजनानिर्माण तथा कार्यान्वयनमा सहयोग	समूह	०	५१	६१	७०	७०	७०	2.3c/d/f	-			
		४.समूहहरूलाई गाउँपालिकामा दर्ता गर्ने	समूह	४	६६	०	०	०	०	2.3c	-			
		५. कृषक समूहहरूलाई कार्यालय व्यवस्थापनमा सहयोग	समूह	०	०	२०	२०	२०	१०	2.3c	२५००			
		६. कृषक समूहहरूलाई सहकारी वा पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरूमा रूपान्तरण गर्ने	समूह	०	०	०	०	७	०	2.3c	-			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०/८१)	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		७. किसान ज्ञान केन्द्र स्थापना तथा सबलीकरण	सङ्ख्या	०	७	७	७	७	७	2.3d/2.3b/ 2.4a/12.8a	२०००			
३	**पकेट क्षेत्रविकास तथा विस्तार कार्यक्रम**													
	तरकारी विकास कार्यनीतिः १.व्यावसायिकरूपमा तरकारी तथा अन्नबाली उत्पादन गरी तरकारी तथा अन्नबालीलाई प्रमुख आयआर्जन तथा रोजगार स्रोतका रूपमा विकास गर्ने	१. व्यावसायिक उत्पादन तथा बजारीकरण तालिम	वडा	०	७	७	७	७	७	1.3d/ 2.3a/b	२५००			
		२. हाइटेक नर्सरी निर्माण	वडा	०	२	२	३	०	०	2.3a/ 15.9a	१४०००			
		३. आलु, टमाटर, मुला, काउली, बन्दा, खुर्सानी, राज्मा, करेला आदिको व्यावसायिक उत्पादन	वडा	२	७	७	७	७	७	1.3d/ 2.3a	७५००			
		४. अदुवा र हलेदोको व्यावसायिक उत्पादन	वडा	०	१	१	१	१	१	1.3d/ 2.3a	२०००			
		५. मसला पकेट क्षेत्र	वडा	०	१	१	१	१	१	2.3a	२०००			
		६. कफी पकेट क्षेत्र	वडा	१	१	१	१	१	१	2.3a	२०००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		७. किवी पकेट क्षेत्र	वडा	३	१	१	१	१	१	2.3a	२०००			
		८. सुन्तला तथा अमिलो प्रजाति पकेट क्षेत्र	वडा	१	१	१	१	१	१	2.3a	२५००			
		९. च्याउ खेति	वडा	१	१	१	१	१	१	2.3a	१०००			
		१०. टिमुर खेति	वडा	१	१	१	१	१	१	2.3a	२५०			
४	**मौरी पालन**													
	आर्थिक रूपमा विपन्नहरूलाई अनुदान दिएर व्यावसायिक रूपमा मौरी उत्पादन गर्ने	१. मौरी मेलिफेरा (Western Honeybee)	वडा	०	३	३	३	३	३	2.3a	१५००			
		२. मौरी सेरेना (Asian Honeybee)	वडा	२	४	४	४	४	४	2.3a	२०००			
५	**अन्नबाली, दलहन तथा तेलहनबाली**													
	कार्यनीतिः व्यावसायिकरूपमा अन्नबाली, दलहन तथा तेलहनबालीहरू	१. धान प्रतिरोपनी	क्विन्टल							2.2d/ 2.4b	-			
		२. मकै प्रतिरोपनी	क्विन्टल							2.2d/ 2.3a	-			
		३. गहुँ प्रतिरोपनी	क्विन्टल							2.2d/ 2.3a	-			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०। ८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	उत्पादन गर्ने	४.कोदो प्रतिरोपनी	क्विन्टल								-			
		५.फापर प्रतिरोपनी	क्विन्टलक								-			
		४. मुसुरो, रहर तथा अन्य दाल र तेलहन बालीको व्यावसायिक उत्पादन	वडा							1.3d/ 2.2d/ 2.3a	-			
		५. तोरी, सरस्यूँ खेती विस्तार	वडा							1.3d/ 2.2d/ 2.3a	-			
६	**बीउ उत्पादन कार्यक्रम**													
	कार्यनीति : कृषकको क्षमता अभिवृद्धि गरी समुदायमा आधारित बीउ उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन गरेर आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने	१. तरकारी बीउ उत्पादन	वडा	०	७	७	७	७	७	2.3d	१५००			
		२. अन्नबाली बीउ उत्पादन	वडा	०	७	७	७	७	७	2.3d	१५००			
		३. दाल तथा तेलबाली बीउ उत्पादन कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	2.3d	१५००			
७.	**जमिनमा आधारित आर्थिक विकास कार्यक्रमहरू**													

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	कार्यनीतिः १.गाउँपालिकाभित्रको सार्वजनिक तथा खुला जमिनको समुचित सदुपयोग गर्दै उत्पादकत्व वृद्धि गरी आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्ने	१.बाँस, अम्रिसो, निगालोको व्यावसायिक उत्पादन	वडा	०	७	७	७	७	७	1.3d/ 2.3a	५००			
		२. व्यावसायिक फूलखेती	वडा	०	७	७	७	७	७	1.3d/ 2.3a	५००			
		३. निजी जमिनमा व्यावसायिक फूल खेती	वडा	०	७	७	७	७	७	1.3d/ 2.4a	२५०			
		४. कफीखेतीको संभाव्यता अध्ययन गर्ने	पटक	०	१	०	०	०	०	2.3a	५००			
८	**फलफूल खेती तथा बगैंचा विकास कार्यक्रम**													
	१. उष्ण तथा उपोष्ण जातिका फलफूल संस्थागतरूपमा व्यावसायिक उत्पादन गर्ने	१.फलफूल नर्सरी स्थापना गर्ने	वडा	२	५	०	०	०	०	2.3a/ 15.9a	-			५, ५.१, ३, २ समावेश
		२. फलफूल बगैंचा निर्माण	सङ्ख्या	०	०	०	२०	२०	१०	2.3a	५००			
		३. बगैंचा व्यवस्थापन तालिम तथा औजार	वडा	०	०	०	७	७	७	15.9a	१०००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०/८१)	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		सहयोग												
		४. अमिलो प्रजातिका फलफूल (सुन्तला, कागती, भोगटे) को व्यावसायिक उत्पादन	वडा	३	४	४	४	४	४	1.3d/15.9a/	-			
		५. केरा खेति	वडा	१	१	१	१	१	१	15.9a	५००			
९	**मत्स्यपालन**													
	कार्यनीतिः सार्वजनिक पोखरीमा गरिबीको रेखामुनि रहेका नागरिकको समूह बनाई मत्स्यपालन गर्न अभिप्रेरित गर्ने	१. माछापालन कार्यक्रम प्रवर्द्धन	वडा	१	३	३	३	३	३	1.3d/	१००			
		२. सामूहिक माछापालनलाई सहयोग	समूह	०	०	१०	१०	१०	१०	2.3c	५००			
		३. भुरा उत्पादन	स्थान	०	०	१०	१०	१०	१०	15.9b	-			५, ५.१, ९, २ समावेश
१०	**कृषिमा आधारित परियोजना**													
	समुदायको	१. टोमाटो केचअप	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	1.3d/	२०००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०। ८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	सहभागितामा कृषिउद्योग स्थापना गर्ने	उद्योग स्थापना												
		२. पोटाटो, केरा चिप्स उद्योग स्थापना	सङ्ख्या	०	०	०	०	०	०	1.3d/	-			
		३. अम्रिसो कुचो उद्योग	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	1.3d/	५००			
		४. दाना उद्योग	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	1.3d	१०००			
		५. मकैजन्य उद्योग	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	2.3d	१०००			
		६. पाउ रोटि तथा चाउमिन उद्योग	सङ्ख्या	२	०	०	१	०	०	1.3d/	१०००			
		६. अचार उद्योग	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	1.3d	५००			
		७. जुस उद्योग	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	1.3d	१५००			
		८. लोकल रक्सी उद्योग	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	1.3d	२०००			
		८. प्राङ्गारिक मल उद्योग स्थापना	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	2.4e	१०००			
		९. मसला उद्योग	सङ्ख्या	०	०	०	२	०	०	1.3d/	५००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१०. गुन्द्री उद्योग	सङ्ख्या	०	०	०	१	१	१	1.3d	५००			
		११. गुन्द्रुक उद्योग	सङ्ख्या	०	०	०	१	१	१	1.3d	५००			
११	**प्रदर्शनस्थल स्थापना तथा प्रविधि विकास**													
	नयाँबालीको परीक्षण गर्न एकीकृत प्रदर्शनीस्थल स्थापना गर्ने	१. बाली प्रदर्शनस्थल स्थापना गर्ने	स्थान	०	१	१	१	१	१	10.4a	१००			
		२. टिस्यु कल्चर प्रविधि स्थापना	स्थान	०	०	०	१	०	०	8.3b/	२००			
१२	**उत्पादन व्यवस्थापन**													
	उत्पादित वस्तु संरक्षण गर्न सामुदायिक अन्न भण्डारण केन्द्रहरू स्थापना गर्ने	१. सामुदायिक कृषिउपज भण्डारण स्थापना	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	12.3b	९०००			
१३	**बजार व्यवस्थापन**													
	उत्पादक समूह वा कृषि सहकारीमार्फत बजार व्यवस्थापन गर्ने	१. सङ्कलन केन्द्रहरू स्थापना	सङ्ख्या	१	०	२	२	२	१	10.4a	१४०००			
		२. बजार केन्द्र स्थापना	स्थान	०	०	०	७	७	७	10.4a	-			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०। ८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१४	**एकीकृत कृषि सेवा, बाली संरक्षण तथा आपूर्ति केन्द्रहरू स्थापना**													
	कार्यनीतिः १. कृषि पेशालाई व्यावसायिक र आधुनिकीकरण गर्न समुदायमा आधारित एकीकृत सेवा केन्द्र तथा आपूर्ति केन्द्रहरू स्थापना गर्ने २. व्यावसायिक किसानहरूका लागि कृषिबिमा लागु गर्ने	१. कृषियन्त्र मर्मत केन्द्र स्थापना	स्थान	०	०	०	१	०	०	8.2a/	१०००			
		२. कृषि सूचना केन्द्र स्थापना (IOT) कृषि उत्पादन व्यवस्थापन प्रणाली	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	8.2b/ 12.8a	१५००			
		३. समुदायमा आधारित एग्रोभेट सञ्चालन	सङ्ख्या	०	०	१	०	०	०	2.4d/2.4e	१०००			
		४. सेवा केन्द्रहरूको सबलीकरण	सङ्ख्या	०	७	७	७	७	७	2.3a	७००			
		५. कृषि सिकाई केन्द्र विस्तार	स्थान	०	०	७	७	७	७	12.8a	१०००			
		६. बाली बिमा प्रवर्द्धन	वडा	०	७	७	७	७	७	2.3f	५००			
		७. बाली क्लिनिक	स्थान	०	०	१	१	१	१	2.3f/8.2a/ 12.1f	८००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		८. बाँदर, मुसा, जङ्गली जनावर आदिबाट बाली संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन	स्थान	०	७	७	७	७	७	8.2a	१७५००			
		९. कृषि यान्त्रिकीकरण सम्वर्द्धन तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	स्थान	७	७	७	७	७	७	2.3a	३०००			
१५	**एकीकृत औद्योगिक मेला**													
		कृषि, पशु, उद्योग, पोषण र पर्यटन	स्थान	०	०	१	१	१	१	8.9a	२०००			
१६	**एकीकृत सामुदायिक कृषिफर्म स्थापना**													
		नमुना फर्म स्थापना गर्ने	संख्या	०	०	१	०	०	०	8.3b	८०००			
१७	**आवश्यक विभिन्न नियम, कानुन र कार्यविधिहरू निर्माण**													
		१. उत्पादन नियन्त्रण प्रणाली कार्यविधि	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	५००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		२. कस्टम हायरिङ सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	-			५, ५.१, १७, १ समावेश
		३. कृषि परियोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	-			५, ५.१, १७, १ समावेश
		४. कृषि तथा पशु सेवाविकास शाखा तथा बोर्ड सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	-			५, ५.१, १७, १ समावेश
		५. कृषि योजना छनोट मापदण्ड	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	-			५, ५.१, १७, १ समावेश
		६. कृषि उत्पादन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	-			५, ५.१, १७, १ समावेश
		७. कृषि उत्पादन, व्यवस्थापन तथा बजारीकरण नीति	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	-			५, ५.१, १७, १ समावेश

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		८. कृषि सहकारी निर्माण तथा सञ्चालन कार्यविधि	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	-			५, ५.१, १७, १ समावेश
		९. कोल्ड स्टोरेज सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	-			५, ५.१, १७, १ समावेश
		१०.उत्पादन क्षेत्रमा किसानको सहभागिता, योजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि	संख्या	०	१	१	१	१	१	2.3a	-			५, ५.१, १७, १ समावेश
१८.	**विभिन्न बालीको खेती प्रणालीमा एक्सन रिसर्च**													
		सहभागितामूलक अनुसन्धान र अनुशरण	वडा	०	७	७	७	७	७	2.3d	१७५०			
१९.	**सिर्जनशील मञ्च स्थापना**													
		पालिका तथा वडा स्तरमा	संख्या	०	०	१	१	१	१	2.3g	१००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
२०.	**पोस्ट हार्भेस्ट सेन्टर स्थापना**													
		आवश्यकतानुसार स्थापना गर्ने	वडा	०	०	४	३	०	०	2.3d/2.4b	-			
२१.	**स्थानीय व्यावसायिक (सहकारी, समूह, उद्योग, गैसस, कम्पनी) र स्रोतव्यक्ति परिचालन**													
		विभिन्न कृषि कार्यक्रम सञ्चालनमा नियमानुसार सेवाखरिद गरी परिचालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	5.4a	२५०			
२२	**विभिन्न कृषि परियोजनाको डिपिआर र १५ वर्षे गुरुयोजना बनाउने**													
		कृषि, पर्यटन र उद्योगको १५ वर्षे गुरुयोजना	पटक	०	१	०	०	०	०	8.9a	३०००			
२३	**बजार सम्भाव्यता अध्ययन**													
		विभिन्न उत्पादनको बजार सम्भावना अध्ययन तथा कार्यान्वयन	पटक	०	१	१	१	१	१	8.2a	-			५, ५.१, २२ समावेश

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सूचकाङ्क सन्दर्भ	लागत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
२४	**कृषि सञ्चार**													
		सामाजिक सञ्जाल, रेडियो, टेलिभिजन कार्यक्रम प्रसारण र विभिन्न पत्रपत्रिका एवं पम्प्लेट/बुकलेट प्रकाशन तथा वितरण	वार्षिक	०	१	१	१	१	१	8.2a/8.2b	२००			

५.२ पशुपन्छी

लक्ष्य

किसानलाई समूह वा पब्लिक लिमिटेड कम्पनीहरूमा आबद्ध गराई उच्च मूल्य र उत्पादकत्व भएका पशु तथा पन्छीहरूको व्यासायिक पालन गरी स्वस्थ मासु, दूध तथा अण्डा उत्पादन गरी पशु, पन्छी तथा माछा आधारित उद्यम विकास गरी आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसर वृद्धि गर्ने

उद्देश्यहरू

१. पशुपन्छीजन्य उत्पादन वृद्धि गरी दुग्ध तथा मासुजन्य पदार्थहरू निर्यात गरेर आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने
२. कृषकद्वारा उत्पादित डेरी तथा मासु, दुग्ध, अण्डा तथा माछाजन्य पदार्थहरूको उचित मूल्यसहितको बजार सुनिश्चित गर्ने
३. पशु बिमा लागु गरी पशु तथा पन्छी पालन व्यवसायलाई सुरक्षित र आकर्षक बनाउने
४. परीक्षण तथा अनुसन्धान गरी नयाँ प्रजातिका पशु तथा पन्छीहरू भित्र्याउने

रणनीतिहरू

१. व्यावसायिक पशु पालक कृषकहरूलाई पब्लिक लिमिटेड कम्पनी, सहकारी वा उत्पादन समूहमा आबद्ध गराइ व्यावसायिक पशु पालनलाई संस्थागत गर्ने
२. व्यावसायिकरूपमा पशु पालन गर्न कृषकलाई दक्ष बनाउने
३. पशु पालनका लागि आवश्यक पर्ने सूचना तथा सेवा र सामग्रीहरू नियमित आपूर्ति हुने संयन्त्र विकास गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकाश लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१.	**पशु तथा पंक्षीपालक किसान विकास कार्यक्रम**													
	१. पशुपालक किसानहरुको पहिचान गरी, समुहमा आवद्ध गराई क्षमता अभिवृद्धि गरेर व्यवसायीक उत्पादन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने	१.व्यवसायिक पशुपालक किसान पहिचान तथा परिचयपत्र वितरण (डिजिटल प्रोफाइल)	वडा	०	७	७	७	७	७	2.3f	-			५, ५.१, १, १ समावेश
		२. पशु पालन समुह निर्माण	समुह	४	३१	०	०	०	०	2.3f	-			
		३. पशु प्रयोगशाला स्थापना तथा सबलीकरण	संख्या	०	०	७	७	७	७	2.3f	१०००			
		४. क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू	पटक		२	२	२	२	२	2.3f	१५००			
२.	**व्यावसायिक पशुपन्छी पालन कार्यक्रम**													
	कार्यनीतिः १. कृषक समुहमार्फत व्यावसायिक पशुपालन	१.उन्नत जातका बाखा पालन पकेट क्षेत्र विकास गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१	१	8.2a	४०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकाश लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	गर्ने २. गरिबीको रेखामुनि रहेका विपन्नवर्गका किसानहरुलाई पशु तथा पंक्षी पालनमा बिना ब्याज ५ वर्षमा किस्ताबन्दी रुपमा फिर्ता गर्ने गरी ऋण उपलब्ध गराउने । ३. गाउँपालिका भित्र खुला पशु चरिचरणमा प्रतिबन्ध लगाउने	२. स्थानीय खरी जातका बाखाश्रोत केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने	संख्या	०	०	५	५	५	५	8.2a	१०००			
		३. उन्नत बाखा श्रोत केन्द्र स्थापना गर्ने	संख्या	०	०	०	०	०	०	8.2a	-			
		४. गाई तथा भैंसी पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	8.2a	५०००			
		५. लोकलकुखुरा पालन प्रवर्द्धन	समुह	०	५	५	५	५	५	8.2a	५००			
		६. वंगुर पालन प्रवर्द्धन	फर्म	०	०	०	२	०	०	8.2a	१०००			
		७. उन्नत कुखुरा पालन प्रवर्द्धन	समुह	०	०	५	५	०	०	8.2a	५००			
		८. स्थानीय भेडा पालन प्रवर्द्धन	समुह	०	५	५	५	५	५	8.2a	२००			
३	**पशु विकास कार्यक्रम**													
	१.उन्नतजातका पशु	१. नश्ल सुधार	स्थान	०	०	०	०	०	०	8.2a	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकाश लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	तथा पंक्षी पालनको लागि किसानलाई अनुदान, सहुलियत पूर्ण ऋृण तथा प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराउने २.पशु स्वास्थ्यको लागि आवश्यक आधारभुत सेवा उपलब्ध गराउने ३. पशु विमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	केन्द्रको स्थापना												
		२. पशु सेवा केन्द्रको विस्तार	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	७००			
		३. खोर, गोठ, भकारो, सुधार कार्यक्रम	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	१०००			
		४. पशु स्वास्थ्य शिविर	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	२०००			
		५. पशुपंक्ष खोप निरन्तर	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	३००			
		६. व्यवसायिक घाँस खेती उत्पादन	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	५००			
		७. घाँसको बीउ उत्पादन	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	५००			
		८. घाँस संरक्षण तथा भण्डारण	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	५००			
		९. पशु फर्म संस्थागत विकास	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकाश लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१०. पशु विमा प्रवर्द्धन गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	२५००			
४	**पशुमा आधारित उद्योग सञ्चालन**													
	गाउँपालिका र पशु कृषक समूहको सहभागितामा उद्योग संचालन	१. डेरी स्थापना	संख्या	०	०	७	०	०	०	8.2a	७००			
		२. दूध चिस्यान केन्द्र	संख्या	०	०	१	०	०	०	8.2a	३०००			
		३. वधशाला निर्माण	संख्या	०	०	०	१	०	०	8.2a	४०००			

५.३. सिँचाई तथा जलस्रोत

लक्ष्य

गाउँपालिकाभित्र भएका जलस्रोतको संरक्षण, सम्वर्द्धन, व्यवस्थापन र सदुपयोग गर्दै गाउँपालिका र नागरिकको सहभागितामा अधिकतम प्रतिफल दिने परियोजना निर्माण गरी सिँचाईको उपलब्धता वृद्धि गर्ने तथा जलाधार र मुहानहरू संरक्षण गर्ने

उद्देश्यहरू

१. गाउँपालिकाको जलस्रोत नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने
२. जलस्रोत संरक्षण तथा सदुपयोगका लागि जनसहभागिता सुनिश्चित गर्ने

रणनीतिहरू

१. अधिकतम प्रतिफल दिने परियोजनाहरू सञ्चालन गर्न सङ्घ तथा प्रदेश सरकारसँग साझेदारी गर्ने
२. समुदायमा आधारित संस्था तथा समूहहरूमार्फत साना सिँचाई कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने
३. जलस्रोत संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्न समुदायमा आधारित संस्थाहरू गठन गरी सबलीकरण गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकाशलक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१.	**सामुदायिक सिँचाइ कार्यक्रम**													
	कार्यनीति : १. उत्पादक समुहका सदस्यहरूलाई सहुलियतपूर्ण तवरले सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउने २. पानीको वहु उपयोग प्रविधिको विकास	१. लिफ्ट सिंचाई सम्भाव्यता अध्ययन तथा डि. पि. आर.	संख्या	०	०	१	०	०	०	7.2b	२५००			
		२. लिफ्ट सिंचाई, सोलार	संख्या	०	१	०	२	२	०	7.2b	१००००			
		३. कुलो निर्माण तथा मर्मत	संख्या	५०	५०	५०	५०	५०	५०	15.3a	६००००			
		४. सानासिंचाइ प्रविधि माग,सभाव्यता र आवश्यकताका आधारमा (डिप, प्लाष्टिक पोखरी,	संख्या	०	०	०	३	४	०	15.1e	१५०००			
		५. आकासे पानी संकलन (पानी भकारी)	संख्या	०	०	२	२	२	२	15.3b	१५००			
		६. सुख्खा पोखरी निर्माण	संख्या	१५	१	१	१	१	१	15.3d	१०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकाशलक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
२.	**जलश्रोत संरक्षण कार्यक्रम**													
	कार्यनीतिः नागरिकको सहभागितामा जलश्रोत तथा जलाधार क्षेत्रहरूको संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	१. कुवा, तथा पानीका मुहानहरूको संरक्षणको लागि तारवार तथा वृक्षारोपण कार्यक्रम	संख्या	०	१०	१०	१०	१०	१०	15.3a	५०००			
		२. जलाधार क्षेत्रहरूमा वृक्षारोपण	पटक	१	१	१	१	१	१	15.3a	१०००			
		३. नदीका किनार पहिरो गएका ठाउँहरूमा बाँध तथा वृक्षारोपण(सम्भाव्यता अध्ययन अनुसार)	स्थान	३	२	२	२	२	२	15.3d	५०००			
		४. जलश्रोत संरक्षण सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रमहरू	पटक	१	१	१	१	१	१	15.3a	५००			

५.४ पर्यटन

लक्ष्य

गाउँपालिकावासीलाई व्यावसायिक पर्यटन प्रवर्द्धनको ज्ञान, सिप र दक्षता अभिवृद्धि गराई सामाजिक उत्तरदायित्वसहितको भरपर्दो, प्रतिस्पर्धी, विश्वासिलो र गुणस्तरीय पर्यटन प्रवर्द्धन गरी आयआर्जन तथा रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने

उद्देश्य

१. दिगो पर्यटन प्रवर्द्धन गरेर रोजगार तथा आयआर्जनका अवसर वृद्धि गर्ने
२. जनसहभागितामा आधारित पर्या-पर्यटन विकास गरी स्थानीय वातावरण तथा प्रकृति संरक्षण गर्ने
३. गुणस्तरीय तथा जिम्मेवार पर्यटन व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने

रणनीति

१. आन्तरिक तथा बाह्रय पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने
२. पर्यटनसम्बन्धी पूर्वाधार र सेवाहरू विकास/अभिवृद्धि गर्ने
३. पर्यटकीय आकर्षण विस्तार गर्ने र सहज पहुँच बढाउने

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**पर्यटन विकास कार्यक्रम**													
	कार्यनीतिः १. गाउँपालिकाको पर्यटन नीति बनाएर लागु गर्ने २. गाउँका वर्तमान र सम्भावित पर्यटकीय गन्तव्यहरूको पहिचान गरी जानकारीमुलक प्रोफाइल तयार गर्ने । ३. भईरहेका र सम्भावित पर्यटकीय व्यवसाय र गतिविधिहरूको सूचि तयार गरी भइरहेका तथा सम्भावित व्यवसायहरू सञ्चालनको लागि सहजीकरण गर्ने । ४. ईच्छुक पर्यटन उद्यमीहरूलाई समुहमा आबद्ध गराई	१. गाउँपालिकाको पर्यटन नीति बनाएर लागु गर्ने ।	पटक	०	१	१	१	१	१	8.9a	५०			
		२. गाउँपालिका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू र सम्भावित पर्यटन व्यवसायहरूको पहिचान गरी सूचि तयार गर्ने	संख्या	०	१	०	०	०	०	8.9a	१०			
		३. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको पर्यटन गुरुयोजना तयार गरि लागु गर्ने	पटक	०	१	०	०	०	०	8.9a	२०००			
		४. अंग्रेजी र नेपाली भाषामा गाउँपालिकाको पर्यटन जानकारी मुलक पुस्तक,	पटक	०	०	१	१	१	१	8.9a	५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	क्षमता अभिवृद्धि गरी आधारभुत भौतिक संरचनाहरूको विकास गर्ने । ५. गाउँपालिकाका सबै गतिविधिहरू समेटेर प्रचार प्रसार गर्ने	ब्रोसर, वेभसाइट तथा यु ट्युब च्यानल सञ्चालन गर्ने ।												
		५. पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना	संख्या	०	१	०	०	०	०	8.9a	१५००			
		६ अंग्रेजी र नेपाली भाषामा ब्रोसर र गाउँपालिकाको नक्शा प्रकाशन गर्ने	पटक	०	१	०	१	०	१	8.9a	६००			
२.	**समुदायमा आधारित पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम**													
	कार्यनीतिः १. गाउँपालिका बासीहरूको पर्यटन व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धि गरी गाउँपालिका भरी पर्यटकीय संस्कार र गुणस्तरीय पर्यटन सेवा प्रवर्द्धन गर्ने ।	१.होम स्टे सञ्चालन तथा व्यवस्थापन तालिम सञ्चालन गर्ने	पटक	०	०	१	१	१	१	8.9a	४००			
		२. होम स्टेहरूको प्रवर्द्धन गर्ने	वडा	०	१	१	१	१	१	8.9a	२५००			
		३. होम स्टे सञ्चालकहरूका लागि अवलोकन	पटक	०	०	०	१	१	१	8.9a	५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		भ्रमण (खर्चको २५%)												
३.	**पर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम**													
	कार्यनीति १. समुदाय, पालिका, र प्रदेश तथा संघिय सरकारसँगको सहकार्यमा स्थानीय स्तरदेखि अन्तर्राष्ट्रिय स्तर सम्मका गतिविधिहरू आयोजना गर्ने	१. वार्षिक रूपमा जिल्लास्तरको डाउन हील साइकल दौड, कालिगण्डकी कोरिडोर म्याराथन, पौडी, र्यापटिङ्ग, रक क्लाइम्बिङ्ग प्रतिस्पर्धा आयोजना गर्ने	पटक	०	०	०	१	१	१	8.3b	७५००			
		२. प्रत्येक २ वर्षमा प्रदेश स्तरको डाउन हील साइकल दौड, कालिगण्डकी कोरिडोर म्याराथन, पौडी, र्यापटिङ्ग, रक क्लाइम्बिङ्ग प्रतिस्पर्धा आयोजना गर्ने	पटक	०	०	१	०	१	०	8.3b	२००००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		३. विभिन्न देशका ५ वटा, य गाउँपालिका तथा शहरहरूसँग भागिनी सम्बन्ध बिस्तार गर्ने ।	पटक	०	१	१	१	१	१	17.1b	५०००			
		४. अन्तर गाउँपालिका सम्बन्ध विस्तार गरी एक्सचेन्ज प्रोग्राम गर्ने	पटक	०	०	१	१	१	१	17.1b	४००			
४.	**भौतिकपूर्वाधार निर्माण**													
	१. समुदाय, गाउँपालिका, प्रदेश तथा संघिय सरकारको सहकार्यमा भौतिक पूर्वाधार तथा संरचनाहरूको निर्माण गर्ने २. धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक स्थलहरूको संरक्षण	१. पर्यटकीय स्थलमा मनोरन्जन पार्क तथा पिकनीक स्पट निर्माण	संख्या	०	०	३	३	३	३	8.2b/ 8.9a	३५००			
		२. चिल्ड्रेन पार्क	संख्या	०	०	०	०	०	१	8.2b/ 8.9a				५,५.४, ४, १ मा समावेश
		३. पर्यटकीय पदमार्ग निर्माण	कि.मी.	०	०	५	५	१०	१०	8.2b/ 8.9a	७०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	तथा सम्वर्द्धन गर्ने	४. प्रतिक्षालय तथा विश्राम स्थल निर्माण	संख्या	०	०	२	२	२	१	8.2b/ 8.9a	१०००			
		५. पर्यटकीय स्थलहरूमा विद्युतीकरण	स्थान	०	०	०	१	१	१	8.2b/ 8.9a	१०००			
		६. पर्यटकीय स्थलहरूमा इन्टरनेट सुविधा	स्थान	०	०	०	३	३	३	8.2b/ 8.9a	७०			
		७. शौचालय तथा खाने पानीका धारा निर्माण, चेन्जींग रुम	स्थान	०	०	३	३	३	३	8.2b/ 8.9a	२४००			
		८. मौलिक शैलीका मन्दिर निर्माण तथा मन्दिर सौन्दर्यीकरण	स्थान	०	१	१	१	१	१	8.2b/ 8.9a	१००००			
		९. शिला र शालिग्रामको प्रचार प्रसार गर्न प्रदर्शनीस्थल निर्माण गर्ने	स्थान	०	०	०	१	०	०	8.2b/ 8.9a	१०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
५.	**मनोरञ्जन पर्यटन प्रवर्द्धन**													
	कार्यनीति १. गाउँपालिका र गाउँवासीको संयुक्त लगानीमा मनोरञ्जन पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने २. नीजिक्षेत्र र जनताको सहकार्यमा पर्यटन आयोजना सञ्चालन गर्ने	१. कालिगण्डकीमा जेट, मोटरबोट, क्यानोईंग सञ्चालन गर्न सम्भाव्यता अध्ययन	संख्या	०	१	०	०	०	०	8.9a	-			५,५.४, १, ३ मा समावेश
		२. प्याराग्लाइडिंग सम्भाव्यता अध्ययन	स्थान	०	१	०	०	०	०	8.9a	-			५,५.४, १, ३ मा समावेश
		३. क्यानोनींग (Canyoning) होस्मादी, अनुपम, आदि झरना)	स्थान	०	०	१	१	१	१	8.9a	१०००			
		४. ठाडा भिरपाखामा रापेल्लिंग (Rappelling)	स्थान	०	०	१	१	१	१		१०००			
		४. हर्मिचौर सुरुङ्ग संरक्षण तथा सम्वर्द्धन	स्थान	०	०	१	१	१	१	8.9a	१०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		५. चौतारीको विकास	स्थान	०	०	१	१	१	१	8.2b/ 8.9a	४००			
		६. भिरको प्रवर्द्धन वडा नं १ र २	स्थान	०	०	१	१	१	१	8.2b/ 8.9a	२०००			
		७. गाउँपालिकाको पर्यटकीय क्षेत्रको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	०	७	०	०	०	०	8.9a	२०००			
		८. वन्जीजम्प, रक क्लाइमबिंग, Jeepline सम्भाव्यता अध्ययन	पटक	०	१	०	०	०	०	8.9a	-			५,५.४, १, ३ मा समावेश
		९.प्रदेश स्तरीय डाउन हील साइकल प्रतिस्पर्धा गर्ने	पटक	०	०	०	०	०	०	8.9a	-			५,५.४,३,३ मा समावेश
		१०. अन्तरपालिका स्तरको भलिवल प्रतियोगिता	पटक	१	१	१	१	१	१	8.9a	५०००			
		११. नेचर डेकोरेसन (पालिका भरी)	पटक	०	०	१	१	१	१	8.9a	४००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१२. पर्यटन क्षेत्रहरूमा घोड सवारी, माछा मार्ने प्रवर्द्धन गर्ने ।	पटक	०	०	१	१	१	१	8.9a	१०००			
६.	**सिप विकास कार्यक्रम**													
	दिगो र दुरुस्त पर्यटन प्रवर्द्धनको लागि गाउँपालिका र नागरीकको सहकार्यमा पर्यटन सिप विकास केन्द्रको स्थापना गर्ने	१. पर्यटन विधाका विभिन्न विषयका पाठ्यक्रम तयार गरी नियमित रूपमा तालिम कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	पटक	०	०	१	१	१	१	4.3a	२००			
		२. पर्यटन प्रवर्द्धन तालिम (टुरीष्ट गाइड, ट्राभल व्यवस्थापन, वेटर, कुक, रेष्टुरेन्ट व्यवस्थापन, होटल व्यवस्थपान, हस्पिटालिटी व्यवस्थापन)	पटक	०	०	१	१	१	१	4.3a	१०००			
		३. कालिगण्डकीका विशिष्ट पहिचानको	पटक	०	१	०	०	०	०	16.10a	५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		बारेमा जानकारी डकुमेन्ट्री												
		४. पर्यटन सूचना केन्द्र तथा हेल्प डेस्क स्थापना	संख्या	०	०	१	०	०	०	16.10a	२०			
		५. सांस्कृतिक समुहहरू विकास गर्ने	समुह	०	७	७	७	७	७	10.2a	२०००			

५.५ उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति

लक्ष्य

गाउँपालिकाका सबै नागरिकको सेयर सुनिश्चित हुनेगरी आर्थिक विकास पब्लिक लिमिटेड कम्पनी स्थापना गरी विभिन्न प्रकारका उद्योग, व्यवसाय, फार्म हाउसहरू सञ्चालन गरेर आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्ने

उद्देश्य

१. सबै नागरिकको व्यावसायिक क्षमता अभिवृद्धि गरी उद्यम विकासका लागि अभिप्रेरित गर्ने

२. सबै नागरिकलाई आार्थिक विकास पब्लिक लिमिटेड कम्पनीमा सहभागी गराई कम्पनीका माध्यमबाट विभिन्न उद्योग सञ्चालन गर्ने

३. उद्यम विकासमा जनसहभागिताको माध्यमबाट समावेशी, समृद्ध, सद्भावयुक्त समाज निर्माण गर्ने

४. स्थानीय स्तरमा उत्पादित वस्तुहरूको भण्डारण तथा बजारीकरण प्रवर्द्धन गर्ने

रणनीति

१. पालिकाको उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति नीति निर्माण गरी लागु गर्ने

२. उद्योग विकासमैत्री वातावरण निर्माण गर्न पालिकावासीलाई उद्यम विकासतर्फ उत्प्रेरित गर्ने

३. स्थानीयस्तरमा उपलब्ध कच्चा पदार्थ र तुलनात्मक लाभका क्षेत्र पहिचान गरी आर्थिक विकास पब्लिक लिमिटेड कम्पनीमार्फत उद्योगहरू सञ्चालन गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ ८०। ८१	आधार वर्ष	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
क. उद्योग														
१.	**औधोगिक नीति निर्माण**													
	कार्यनीतिः गाउँपालिकाको औधोगिक नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	१. नीति तथा ऐन निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	9.2a	५०			
२	**पब्लीक लिमिटेड कम्पनीको स्थापना**													
	कार्यनीतिः १. गाउँपालिका भित्र उद्यम तथा औधोगिक विकासको लागि कम्तीमा पनि ७५ प्रतिशतभन्दा वढी घरपरिवार (गरिबीको रेखामुनि रहेका जनताको अनिवार्य सहभागिता रहने गरी) र जनताको सहकार्यमा आर्थिक	१. आर्थिक विकास पब्लिक लिमिटेड कम्पनी दर्ता गर्न वातावरण सिर्जना गर्ने	संख्या	०	१	०	०	०	०	8.1	२००			
		२. पर्यटन उद्योगको स्थापना तथा सञ्चालन	संख्या	०	०	१	०	०	०	8.9a	१०००			
		३. मायाको चिनो उद्योग	संख्या	०	०	०	१	०	०	8.1	१०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ ८०। ८१	आधार वर्ष	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	विकास कम्पनी दर्ता गरेर विभिन्न प्रकारका उद्योगहरू सञ्चालन गर्ने ।	४. कपडा उद्योग	संख्या	०	०	०	०	०	०	8.1	-			
		५. खाने पानी उद्योग	संख्या	०	०	१	१	०	१	8.1	२०००			
		६. चप्पल उद्योग	संख्या	०	०	०	१	०	०	8.1	१०००			
		७. बजार केन्द्र तथा कोशेली घर सञ्चालन	संख्या	०	०	०	१	१	१	8.1	४००			
		८. पशु फार्म सञ्चालन	संख्या	०	०	१	१	१	१	8.1	२०००			
		९. क्रसर उद्योग स्थापना	संख्या	०	०	२	०	०	०	8.1	५०००			
		१०. सोलार पावरमा आधारित उद्योग स्थापना	संख्या	०	०	०	०	०	०	8.1	-			
		११. सुलभ पसल सञ्चालन प्रत्येक वडामा १ वटा	वडा	०	०	७	७	७	७	2.1a	३५००			
		१२. गोदाम स्थापना	संख्या	०	०	०	४	३	०	8.2b/	७०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ ८०। ८१	आधार वर्ष	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		तथा भण्डारण								8.2a				
ख. बाणिज्य														
	कार्यनीतिः गाउँपालिकाको वाणिज्य नीति बनाएर लागु गर्ने	१. सबै वडामा तथ्यहरूको संकलन	वडा	०	७	७	७	७	७	8.5/8.6	-			१०, १, २ मा समावेश
		२. पालिका स्तरमा सूचना केन्द्र स्थापना	संख्या	०	०	१	०	०	०	16.10a	-			
		३. सबै वडामा बिक्री तथा प्रदर्शन स्थल स्थापना गर्ने	वडा	०	०	४	३	०	०	8.2a	७०००			
		४. सबै वडामा व्यवस्थित बजार व्यवस्थापन समिति गठन तथा परिचालन	वडा	०	७	७	७	७	७	8.2a	५००			
ग. आपूर्ति														
१	उद्यम विकासको लागि स्थानीय स्तरमा नै वित्तिय	१. प्रत्येक वडामा बैंकको शाखा बिस्तार गर्ने	वडा	१	१	२	३	०	०	8.3a	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ ८०। ८१	आधार वर्ष	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	व्यवस्थापन तथा उद्यमीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	२. उद्यमीहरूको क्षमता विकास गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	4.4b	१७५०			
		३. उद्योग अनुगमन समितीको गठन तथा परिचालन	वडा	०	७	७	७	७	७	10.4a	२५०			
२	उद्यम सुरक्षा कोष स्थापना गरी नागरिकहरूद्वारा सञ्चालित उद्योगहरूलाई सहयोग गर्ने ।	१. पालिका स्तरमा उद्यम सुरक्षा कोष स्थापना गर्ने	संख्या	०	०	१	०	०	०	9.2a	४०००			
		२. उद्योगको बिमा गर्न बिमा कम्पनीहरूसँग समन्वय गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	1.4c	-			
३	बजार अनुगमन	१. पालिका भित्रका पसलहरू अनुगमन गर्न सबै वडामा उप समिति गठन गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	2.1a	२००			
४	आपूर्ति सहज गर्ने	२. सहकारीहरूलाई सुलभ पसल खोल्न बिना ब्याज ऋण दिने	वडा	०	७	७	७	७	७	17.4a	७०००			

५.६ खाद्य तथा पोषण

लक्ष्य

गाउँवासीहरूलाई खाद्य तथा पोषण सुरक्षाबारे दक्ष बनाएर पोषणयुक्त खाद्यान्न उत्पादन गरी खाद्य तथा पोषण सदुपयोग एवम् सुरक्षा गर्न सक्षम बनाइ पोषणयुक्त खाद्य वस्तु निर्यात गर्न उत्प्रेरित गर्ने

उद्देश्य

१. प्राङ्गारिक खेती विकास गरी उच्च पोषण क्षमताका कृषि, पशुजन्य तथा जडीबुटी खेती प्रवर्द्धन गर्ने
२. खानपिनका आदत परिवर्तन गरी पोषणयुक्त खाना खाने आदत विकास गर्ने
३. पोषण तथा खाद्यान्न संरक्षण गर्ने

रणनीति

१. गाउँपालिकाभित्र पाइने तथा उत्पादन हुने पोषणजन्य बाली, पशु पन्छी, जडीबुटी आदिको सूची तयार गरी वितरण गर्ने
२. कृषि तथा वन नर्सरीमा उच्च पोषण भएका अन्नबाली, तरकारी, फलफूल, जडीबुटी आदिका बिरुवा उत्पादन गरी वितरण गर्ने
३. जनतालाई पोषणयुक्त बाली, फलफूल, जडीबुटी उत्पादन गर्न तथा पशु पन्छी एवं माछा पालन गर्न प्रोत्साहित गर्ने
४. खाद्य प्रशोधन गरेर पोषण संरक्षण गर्न नागरिकको ज्ञान, सिप र दक्षता अभिवृद्धि गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**नीतिनिर्माण**													
	कार्यनीतिः १. गाउँपालिकाको खाद्य तथा पोषण नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	१. नीति तथा ऐन कानून निर्माण तथा कार्यान्वयन	पटक	०	१	१	१	१	१	2.2c	५०			
		२. खाद्य तथा पोषण निर्देशक समितिको गठन तथा क्षमता अभिवृद्धि	पटक	०	१	१	१	१	१	2.2c	२५०			
		३. पोषण सूची तयार गरी घर घरमा वितरण	पटक	०	१	१	१	१	१	2.2c	२५०			
२.	**पोषण चेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम**													
	१. गाउँपालिकाका सबै नागरिकहरूलाई पोषण सम्बन्धि जन चेतना जागृत गराउने ।	१. सामुदायिक रेडियोहरूसँग सहकार्य गरी रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	2.2c	२५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		२. विद्यालयमा जनचेतना जगाउन विद्यार्थीहरूलाई पोषण अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	पटक	०	४३	४३	४३	४३	४३	2.2c	२५०			
३	**पोषण उत्पादन कार्यक्रम**													
	कार्यनीतिः नागरिकहरूको चेतना अभिवृद्धि गरी पोषण जन्य वस्तु उत्पादन तथा खपतको लागि अभिप्रेरित गर्ने	१. करेसाबारी कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	१	2.2c	२५००			
		२. सुधारिएको बालस्वास्थ्य सेवा र पोषण	पटक	१	१	१	१	१	१	2.2c	१०००			
४	**पोषण संरक्षण कार्यक्रम**													
	१.पोषण संरक्षणको लागि नागरिकको क्षमता आभिवृद्धि गर्ने	१. घरायसी पोषण खाद्यान्न उपयोग तालिम	वडा	०	७	७	७	७	७	2.2c	१७५०			
		२. स्वास्थ्य सेवा केन्द्रमा प्रदर्शन	वडा	७	०	०	०	०	०	2.2c	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		केन्द्रको स्थापना												
		३. घरदैलो कार्यक्रम	वडा	७	७	७	७	७	७	2.2c	२५००			
		४. सकारात्मक चुल्हो कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	2.2c	५०००			
		५. कुपोषित बच्चाहरूलाई रेफर गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	2.2c	-			
५.	**विषादीप्रयोगमा नियन्त्रण**													
	गाउँपालिकालाई प्राङ्गरिक पालिकाको रूपमा विकास गर्न विषादी अधिक कर लगाउने	१. विषादीको हानीकार प्रभावको बारेमा जनचेतना जगाउने	वडा	०	७	७	७	७	७	3.9a	१७५०			
		२. जैविक विषाधी उत्पादन र प्रयोग तालिम	वडा	०	७	७	७	७	७	2.4e	५००			
६	**कम्पोष्ट मल उत्पादन**													
	१. उत्पादक समुहहरूसँग सहकार्य	१. गड्यौले मलको	वडा	०	७	७	७	७	७	3.4e	-			५, ५.५, क, २,

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	गरी प्राङ्गरिक मल उत्पादन गर्ने	प्रवर्द्धन												१७ मा समावेश
	२. फोहर प्रशोधन गरी मल उत्पादन गर्ने ३. स्थानीय पाठ्यक्रममा पोषण विषय समावेश गरी अध्ययन अध्यापन गराउने ४. बहुक्षेत्रिय पोषण योजना कार्यान्वयन गर्ने ५. अखाद्य वस्तुहरूलाई प्रतिबन्ध लगाउने	२. वर्षमा एकपटक खाद्य तथा पोषण मेला सञ्चालन	पटक	०	१	१	१	१	१	2.2a	५००			
		३. मिलमा FOOD FORTIFICATION	वडा	०	०	०	०	०	०	2.2a	-			
		४. सूक्ष्म पोषक तत्व कार्यक्रम (खाद्य) सञ्चालन गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	2.2a	१०००			
		५. सर्वोत्तम पिठो उत्पादन तालिम	वडा	०	७	७	७	७	७	2.2a	१७५०			
		६. खाद्य परिक्षण केन्द्रको स्थापना	वटा	०	०	०	०	०	०	2.2a	-			

५.७ भू-उपयोग तथा भूमि व्यवस्थापन

लक्ष्य

जमिनको संरक्षण गरी उत्पादकत्व वृद्धि गर्न गाउँपालिकाभित्र रहेका जमिन अभिलेखीकरण गरी राष्ट्रिय भूमि नीतिअनुसार वर्गीकरण गरेर सदुपयोग गर्ने

उद्देश्य

१. गाउँपालिकाको भूमि नीति, ऐन र योजना निर्माण गरी लागु गर्ने

२. सम्पूर्ण घरको अधीनस्थ रहेको जमिन अभिलेखीकरण गरी राष्ट्रिय नीतिअनुसार वर्गीकरण गर्ने

३. औपचारिक तथा अनौपचारिक स्वामित्वको अवस्थामा रहेका जमिन अभिलेखीकरण गरी वर्गीकरण गर्ने

रणनीति

१. अनौपचारिक स्वामित्वमा रहेको भूमिको अभिलेखीकरण गरेर स्वामित्व सुनिश्चित गर्ने

२. भूमिहीन तथा सुकुम्वासी नागरिकलाई जमिन उपलब्ध गराउने

३. जमिनको उत्पादकत्व वृद्धि हुने गरी राष्ट्रिय नीतिअनुसार गाउँपालिकाभित्रको जमिन वर्गीकरण गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**नीति निर्माण गर्ने**													
	कार्यनीतिः गाउँपालिकाको भुमिनीति तथा भूउपयोग ऐन निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	१. भुमिनीति तथा ऐन निर्माण गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	15.3d	५०			
		२. सम्पूर्ण घरधुरीको जमिनको लगत संकलन गर्ने	वडा	०	७	७	७	०	०	11.1b	२०००			
		३. अनौपचारीक भू-स्वामित्वको यथार्थ पहिचान गरी लगत अभिलेखीकरण गर्ने	वडा	०	७	७	०	०	०	11.1e	-			५, ५.७, १, २ मा समावेश
		४. कृषि, वसोवास योग्य, औधोगीक, खनिज, वन, चरण, लगायतका क्षेत्रहरू पहिचान गरी राष्ट्रिय भूमिनीति अनुसार वर्गीकरण गर्ने	स्थान	०	१	१	१	१	१	11.3a	-			५, ५.७, १, २ मा समावेश

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
२	**जमिनमा हक स्थापित गर्ने**													
	१. हाल प्रयोग गरी रहेका र स्वामित्व कायम नभएकाहरूको स्वामित्व स्थापित गर्ने २. भुमिहिन तथा सुकुम्वासी नागरिकलाई जमिन उपलब्ध गराउने	१. भोगचलन भएको तर अधिकार स्थापित नभएको जग्गामा स्वामित्व स्थापित गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	11.1a	-			
		२. भूमिहिन र सुकुम्बासीहरूको पहिचान गरी निश्चित मापदण्ड बनाएर एकिकृत बस्ती निर्माण गरी व्यवस्थापन गर्ने	स्थान	०	०	०	१	०	०	11.3a	१००००			
३	**जीविकोपार्जन सहयोग**													
	भूमिहिन सुकुम्वासी नागरिकहरूको जीवीकोपार्जनमा सहयोग गर्ने	१. भूमिहिन र सुकुम्बासीहरूलाई लक्षित गरी उद्यम विकास तथा आयआर्जन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	वडा	०	०	०	७	७	७	15.3d	२०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		२. उत्पादकत्व वृद्धि गर्न गह्वा सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	8.2a	२५००			
४	**भूमि संरक्षण तथा सुधार कार्यक्रम**													
	गाउँपालिकाभित्र भएका सबै प्रकारको जमिनको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न, जमिनको संरक्षण गर्न तथा जमिनको सदुपयोग गरेर आयआर्जन तथा रोजगार सिर्जना गर्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	१. चक्लाबन्दी कार्यक्रम सञ्चलान गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	8.2a	२५००			
		२. जोखिम क्षेत्रहरूको संरक्षण गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	15.3c	५०००			
		३. सार्वजनिक जमिनहरूको संरक्षण गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	15.3c	२५००			
		४. खाली र पर्ति जमिन गाउँपालिकाको स्वामित्वमा ल्याउने	वडा	०	७	०	०	०	०	11.7a	५००			
		५. गाउँपालिकाले आवश्यकता	वडा	०	७	७	७	७	७	15.3d	१०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		अनुसार जमिन भाडामा लिने तथा दिने												
		६. वन क्षेत्रभित्रका खाली जमिनहरूमा आय आर्जन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	वडा	०	०	०	०	०	०	2.3a	२५००			
		८. व्यक्ति तथा संस्थाका जमिनहरूको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न गाउँपालिकाले सिफारीश गरे अनुसारका उत्पादनका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्ने ।	वडा	०	७	७	७	७	७	17.4a	२५००			

परिच्छेद ६

सामाजिक क्षेत्र

दूरदृष्टि

'गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, हिंसाभेदभावमुक्त समाज,

स्वच्छ, व्यवस्थित बस्ती विकास र युवा सहभागिता, समृद्ध कालिगण्डकीको आवाज'

लक्ष्य

गुणस्तरीय, प्रविधिमैत्री, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा, सर्वसुलभ आधारभूत स्वास्थ्य एवं पोषण, युवा परिचालन, रोजगारी, सशक्तीकरण, खेलकुद विकास, स्वच्छ पिउने पानी तथा सरसफाइ, लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण र संरक्षण सुनिश्चित गरी सभ्य, समतामूलक र समुन्नत समाज भएको हुने ।

विशिष्ट उद्देश्य

१. ७० प्रतिशत विद्यार्थीलाई एस.ई.ई. परीक्षामा ए प्लस ग्रेड ल्याउन सक्षम बनाइनेछ ।
२. ७ वटा माध्यमिक विद्यालयलाई प्रविधिमैत्री प्राविधिक धारमा रूपान्तरण गरिनेछ ।
३. गाउँभित्रका सबै वडामा सर्वसुलभरूपले आधारभूत गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुनेछ ।
४. विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवासहितको सुविधायुक्त अस्पताल स्थापना हुनेछ ।
५. लैङ्गिक समानताका लागि लैङ्गिकमैत्री वातावरण गाउँभित्र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
६. बाल तथा मातृ सुधारका लागि सबै वडामा पोषण पुनर्स्थापना केन्द्र र प्रजनन स्वास्थ्य प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
७. 'एक घर एक धारा' अवधारणाअनुसार गाउँभित्र शुद्ध पिउने पानी आपूर्ति हुनेछ ।
८. पालिकाका युवाहरूको सक्रिय परिचालन भई महिलामैत्री, बालमैत्री, वातावरण सिर्जना भई ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिले सम्मानित जीवन यापन गराइनेछ ।
९. राष्ट्रका लागि खेलकुद र स्वास्थ्यका लागि खेलकुद अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीति

१. गाउँभित्रका सरकारी निकायमा कार्यरत कर्मचारी, जनप्रतिनिधि, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका सदस्य, राजनीतिक पार्टीका गाउँ कमिटीमा रहेका पदाधिकारीहरूले अनिवार्यरूपमा आफ्ना छोराछोरीलाई सामुदायिक विद्यालयमा पढाउने ।
२. विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधारहरूको स्तरोन्नति, शैक्षिक सामग्रीहरूको आपूर्ति र शिक्षक कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि निरन्तर गर्ने ।
३. स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रमलाई अनिवार्यरूपमा लागु गरी अति विपन्न र गरिबलाई यस कार्यक्रममा प्रोत्साहन गरिनेछ ।

४. गाउँभित्रका सम्पूर्ण वडामा खेलकुद मैदान, व्यायामस्थल, पार्क तथा बाल उद्यानहरू स्थापना गरिनेछ ।
५. गाउँभित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूको प्रोफाइल प्रकाशन गरिनेछ ।
६. महिला सशक्तीकरणका लागि बुहारी पत्रकारीता कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
७. युवा रोजगारअन्तर्गत 'एक घर एक रोजगार' कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
८. पोषण तथा प्रजनन स्वास्थ्य सुधारका लागि बालबालिका, सुनौला हजार दिनका आमा, किशोरीहरू तथा प्रजनन उमेरका महिलालाई स्वस्थ खानपान तथा परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम अभियानका रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
९. स्वास्थ्य सेवामा सबैको प्रभावकारी पहुँचका लागि महिला स्वास्थ्य सेवकहरू परिचालन गरिनेछ ।
१०. स्वास्थ्य, शिक्षामा समावेशीमूलक सहभागिता सुनिश्चितताका लागि आवश्यक नीति, र कानुन तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
११. परिवार नियोजन कार्यक्रमलाई प्रभावकारीरूपमा स्वास्थ्य संस्थामार्फत सञ्चालनका लागि आवश्यक जनशक्ति परिचालन गरिनेछ ।
१२. फरक क्षमता भएका व्यक्तिका लागि आवश्यकता र क्षमताका आधारमा सहज, निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । तिनलाई सिपमूलक शिक्षा र रोजगारीका अवसरसँग आबद्ध गरिनेछ ।
१३. आधारभूत तहमा कक्षा १ देखि ५ सम्म सबै विद्यार्थीका लागि खाजा व्यवस्था गरिनेछ ।
१४. अभिभावक, अभिमुखीकरण, नैतिक-सामाजिक विषयवस्तु समावेशसहित मनोविमर्श गरिनेछ ।
१५. विद्यार्थी भर्नादर र निरन्तरताका लागि सचेतना तथा प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरू शैक्षिक सत्रको सुरुमा अभियानका रूपमा सञ्चालन गरिनेछ । विद्यार्थीले बीचमा पढाइ नछाड्ने वातावरण सिर्जना गरिनेछ ।
१६. बृहत्तर यौनिक शिक्षालाई व्यवहारमा ल्याउन स्थानीय पाठ्यक्रममा समावेश गरी पठनपाठनमा ल्याइनेछ ।
१७. सामाजिक विकासका कार्यक्रमलाई प्रभावकारीरूपमा सञ्चालन र कार्यान्वयनका लागि दातृ निकाय र गैरसरकारी निकायसँग आवश्यक रणनीतिक साझेदारी र सहकार्यका लागि आवश्यक वातावरण सिर्जना गरिनेछ ।

६.१ जनसङ्ख्या तथा बसाई सराई

लक्ष्य

गाउँपालिकाको जनसङ्ख्यालाई व्यवस्थित, स्वस्थ र प्रतिस्पर्धी बनाउन जनसङ्ख्या व्यवस्थापन तथा प्रजनन स्वास्थ्यका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी जनसङ्ख्या व्यवस्थापन तथा सामाजिक विकासबीच सन्तुलन कायम गर्ने ।

उद्देश्य

१. गाउँपालिकाको जनसङ्ख्याको वृद्धि दर सन्तुलित राख्ने ।
२. गाउँपालिकाभित्र पञ्जिका दर्तालाई दुरुस्त र प्रविधिमैत्री बनाउने र सम्पूर्ण अभिलेख विद्युतीय अभिलेखमा राख्ने ।
३. जीविकोपार्जन र वृत्ति विकासका आधुनिक अवसरहरू सिर्जना गरी गुणस्तरीय जीवन सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति

१. आन्तरिक तथा बाह्य बसाई सराईलाई व्यवस्थित गर्ने ।
२. विवाह, प्रजनन उमेर तथा जन्मान्तरका बारेमा जनचेतना अभियान सञ्चालन गर्ने ।
३. बालविवाह, बहुविवाह जस्ता कुप्रथाहरू अन्त्य गर्ने ।
४. मातृ शिशु संरक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलापहरु	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	कार्यनीति १. गाउँपालिकाको जनसंख्या नीति बनाएर कार्यान्वयन गर्ने	१. जनसंख्या नीति बनाउने		०	०	१	०	०	०	11.3b	५०			
		२. विवाह गर्ने उमेर तथा प्रजनन क्षमताको बारेमा चेतनामुलक कार्यक्रमहरु	वडा	७	७	७	७	७	७	3.7c	२५०			
		३. नव दम्पत्ति शुभकामना कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	3.7d	५००			
		४. किशोरी संरक्षण कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	5.6c	५००			
		५. यौन शिक्षा कार्यक्रमहरु	वडा	०	७	७	७	७	७	5.6c	५००			
		६. व्यक्तिगत घटना दर्ता सचेतना	वडा	७	७	७	७	७	७	5.2b	२५०			
२.	**जनसंख्या अध्ययन तथा अनुसन्धान**													
	गाउँपालिकामा जनसंख्या शाखाको	१. प्रत्येक वडाको जनसंख्या गणना गरी	वडा	०	७	७	७	७	७	5.2b	१००			१०, १, २ मा

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलापहरु	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	स्थापना गरी पञ्जीका दर्ता कार्यलाई दुरुस्त राख्ने	वृद्धिदर प्रक्षेपण गर्ने												समावेश
		२. एक प्रतिशत भन्दा कम जनसंख्या भएका जातको जनसंख्या वृद्धि दर पत्ता लगाउने र संरक्षण गर्ने कार्यक्रम गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	1.5b	१५०			१०, १, २ मा समावेश
३.	**बसाई सराई व्यवस्थापन**													
	बसाई सराई गरेर आउनेहरुलाई पालिकाको नीति तथा कार्यक्रमहरुको बारेमा जानकारी गराउने	१. आन्तरिक बसाई सराई व्यवस्थापन गर्न अभिलेख राख्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	8.8a	-			
		२. बसाई सरेर आउनेहरुलाई पालिकाको बारेमा जानकारी गराउने	वडा	०	७	७	७	७	७	8.8a	१००			
४.	**एकिकृत बस्ती विकास गर्ने**													
	विपत्तिको जोखिममा रहेका र सुकुम्बासी नागरिकहरुको लागि	१. जोखिमयुक्त घरहरुको पहिचान गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	11.1a	-			१०, १, २ मा समावेश

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलापहरु	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	एकिकृत बस्ती निर्माण गर्ने	२. एकिकृत बस्ती निर्माण गर्ने	वडा	०	०	१	१	१	१	11.3a	२५००			
		३. बस्ती स्थानान्तरण आवश्यकता अनुसार	वडा	०	०	७	७	७	७	11.3a	१०००			
		४. प्रत्येक व्यक्तिको डिजिटल प्रोफाइल तयार र अद्यावधिक	वडा	०	७	७	७	७	७	11.3b	-			१०, १, २ मा समावेश

अपेक्षित उपलब्धि

१. परिवार नियोजनका साधनहरूको प्रयोग बढेको हुनेछ ।
२. जनसङ्ख्या व्यवस्थित भएको हुनेछ ।
३. प्रजनन दर सन्तुलन भएको हुनेछ ।
४. बसाई सराई व्यवस्थित भएको हुनेछ ।

६.२ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

लक्ष्य

यस गाउँपालिकाको साक्षरता शतप्रतिशत बनाउने, एउटा बहुप्राविधिक विद्यालय स्थापना गर्ने, सबै माध्यमिक विद्यालयलाई प्राविधिक विद्यालयमा स्तरोन्नति गर्ने र प्राविधिक र सैद्धान्तिक शिक्षाको अनुपात ८०:२० पुऱ्याउने तथा योजनाको अन्तिम वर्षसम्ममा प्राविधिक विषयमा स्नातक र समाजशास्त्र तथा वाणिज्यशास्त्रमा स्नातक अध्यापन गर्ने क्याम्पस स्थापना गर्ने ।

उद्देश्य

१. सबै नागरिकका लागि शिक्षा सुनिश्चित गर्दै गरीबीको रेखामुनि रहेका, विपन्न, दलित र पिछडिएका समुदायका लागि विशेषरूपमा आधारभूत एवम् प्राविधिक शिक्षा व्यवस्था गर्ने ।
२. गाउँबासीको सिप तथा दक्षता वृद्धि गर्न सिप विकास केन्द्र स्थापना गर्ने ।
३. स्थानीय स्तरमा प्राकृतिक स्रोतहरू, सामाजिक, सांस्कृतिक विपद् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन, राजनीतिक तथा धार्मिक अवस्थाहरूबारे पूर्णरूपमा जानकारी दिलाउने गरी पाठ्यक्रम तयार गरी लागु गर्ने ।

रणनीति

१. सबै तहका शिक्षाको प्रभावकारिताका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
२. सिपमूलक र प्राविधिक शिक्षालयहरू स्थापना गर्ने ।
३. आर्थिक तथा सामाजिकरूपमा पछाडि पारिएका वर्गको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
४. विद्यार्थीलाई स्थानीय भूगोल, इतिहास, विज्ञान, प्रविधि, कला, संस्कृति, भाषा, रहनसहन आदिप्रति गौरावान्वित हुन सक्ने बनाउने ।
५. सामुदायिक विद्यालयहरूको विश्वसनीयता र गुणस्तर वृद्धि गर्दै सम्पूर्ण निर्वाचित जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी तथा राजनीतिक दलका नेतृत्व वर्गका छोराछोरी अनिवार्यरूपमा सामुदायिक विद्यालयमा नै पढाउनुपर्ने
६. विज्ञान तथा प्राविधिक विषय अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**सिपमुलक प्राविधिक साक्षरता अभियान**													
	गाउँपालिकाको विशिष्टतालाई ध्यानमा राखेर सिपमुलक प्राविधिक साक्षरता पाठ्य पुस्तक तयार गरी तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१. अवस्था पहिचान (निरक्षर युवा युवतीको)	पटक	०	१	१	१	१	१	4.6a	५०			१०,१,२ मा समावेश
		२. स्थानीय पारिवेशमा आधारित पाठ्यक्रम तयार गर्ने तथा पुनरावलोकन, समिक्षा र संशोधन	पटक	१	१	१	१	१	१	4.4b	५००			
		३. कक्षा सञ्चालन	पटक	०	०	१	१	१	१	4.4a	५०००			
२.	**सिप विकास केन्द्रको स्थापना**													
	विद्यालय, विश्वविद्यालय छोडेका र सिप सिक्न चाहने युवा तथा गृहिणीहरूलाई लक्षित गरी सिप विकास केन्द्रको स्थापना गर्ने	१. सिप विकास केन्द्रको स्थापना	संख्या	०	०	१	०	०	०	4.4b	३०००			
		२. तालिम सञ्चालन (विभिन्न विषयका तालिमहरू सञ्चालन)	पटक	०	०	१	१	१	१	4.4a	२०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
३.	**बाल शिक्षा अभियान**													
	सबै बालबालिकाहरूलाई शिक्षामा सुनिश्चित गर्न बाल शिक्षा अभियान सवलिकरण गर्ने	१. दिवा खाजा कार्यक्रम (सबै विद्यालयमा)	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.2a	३0000			
		२. ईसिडी ECD को व्यवस्था तथा सामग्री वितरण (सबै विद्यालयहरूमा)	संख्या	४५	४५	४५	४५	४५	४५	4.2b	५000			
४.	**विद्यार्थी भर्ना तथा टिकाउ अभियान**													
	१. आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडी पारिएका समुदायहरूका लागि आय आर्जनका अवसर सिर्जना गर्दै जनचेतना अभिवृद्धि गरी शिक्षामा आकर्षण वढाउने ।	१. विद्यार्थी भर्ना अभियान निरन्तरता तथा टिकाउ अभियान	पटक	१	१	१	१	१	१	4.1d	३000			
	२. परामर्श गोष्ठिहरूको आयोजना गर्ने	२. आर्थिक रूपमा विपन्न विद्यार्थीहरूलाइ सहयोग	पटक	०	१	१	१	१	१	4.2a	२000			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
५.	**गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चिता**													
	१. गाउँपालिका र नागरिकको साझेदारीमा अनुगमन तथा मुल्यांकन संयन्त्र वनाएर शिक्षा क्षेत्रका सकारात्मक गतिविधिहरूलाई सवलीकरण गर्ने २. विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकासलाई स्तरोन्नती गर्दै जाने ३. नियमित रूपमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा वडा अध्यक्षको विद्यालय भ्रमण गर्ने ४. सबै विद्यालयहरूको वेभसाइट निर्माण गर्ने र मासिक प्रगतिहरू सार्वजनिक गर्ने ५. गाउँपालिका	१. गाउँ अध्यक्षको अध्यक्षतामा शिक्षा वोर्ड सबलीकरण गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१	१	4.1c	२०००			
		२. वडा स्तरमा अनुगमन समिति गठन तथा परिचालन	वडा	०	७	७	७	७	७	4.1c	५००			
		३. विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको मुल्यांकन गरेर प्राथमिकताको आधारमा विकास गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	4.1g	१००००			
		४. आवधिक रूपमा शिक्षकको लागि क्षमता अभिवृद्धिका क्षेत्र पहिचान गरी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	4.1i	२०००			
		५. प्रत्येक ३ महिनामा विद्यालयको कार्य सम्पादन मुल्यांकन	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.1h	१०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१ ।८२	८२ ।८३	८३ ।८४	८४ ।८५	८५ ।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	स्तरमा सबै विद्यालयहरूको मासिक तुलनात्मक प्रगति प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने	गरी पुरस्कृत गर्ने												
		६. प्रत्येक ३ महिनामा शिक्षक, अभिभावक तथा विद्यार्थी भेला गर्ने	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.2b	२०००			
		७. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन, पुनर्गठन र सबलीकरण	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.1d	२५००			
		८. विद्यालय मुल्यांकन कार्यविधि तयार गरी लागु गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	4.1f	५०			
		९. विद्याथी प्रतिभा प्रतिस्पर्धा	वडा	०	७	७	७	७	७	4.3c	२५००			
		१०. संस्थागत विद्यालयहरूको सुपरिवेक्षण	पटक	२	२	२	२	२	२	4.1g	१००			
		११. आविष्कार प्रदर्शनी तथा प्रतिस्पर्धा	पटक	०	१	१	१	१	१	4.3c	१०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१२. शिक्षक तथा सरोकारवालाहरूलाई समावेशी शिक्षा सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरू	वडा	७	७	७	७	७	७	4.1i	१७५०			
		१३. शिक्षामा पहुँच बृद्धि	संख्या	०	४३	४३	४३	४३	४३	4.6c	-			
६.	**नियमित स्कूल सञ्चालन**													
	हाल सञ्चालित गतिविधिहरूलाई निरन्तर सञ्चालन गर्ने	१. विद्यालयका गतिविधिहरू नियमित रूपमा सञ्चालन गर्ने	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.1f	-			
		२. गाउँपालिका बाट सृजित दरबन्दी शिक्षक तलब अनुदान	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.1f	५००००			
		३. बाल विकास विद्यालय कर्मचारी पारिश्रमिक थप	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.1f	६००००			
७.	**विद्यालयहरूलाई डिजिटल जोनको रूपमा विकास गर्ने**													
	विद्यालयमा आइसिटीको	१. विद्यालयहरूमा कम्प्युटर, इमेल,	संख्या	१२	६	६	६	६	९	4.4c	१५००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	अधिकतम प्रयोग गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने	इन्टरनेटको व्यवस्था गर्ने र विद्यालयका सबै अभिलेखहरूलाई विद्युतीकरण गर्ने												
		२. सबै विद्यालयमा शिक्षक तथा कर्मचारीको ई हाजिरी गर्ने व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	१०	१०	१०	१०	३	4.1i	२०००			
		३. शैक्षिक भ्रमण (शिक्षक तथा विद्यार्थी दुवैको लागि)	पटक	१	२	२	२	२	२	4.3c	२०००			
		४. सबै विद्यालयहरूमा स्थानीय पाठ्यक्रम लागु गर्ने	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.5a	२०००			
		५. अन्तर विद्यालय शिक्षक एक्सचेन्ज कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	संख्या	०	१०	१०	१०	१०	१०	4.6a	५००			
		६. कक्षाहरूमा डिजिटल बोर्डको व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	4.4c	५००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		७. डिजिटल पुस्तकालयको स्थापना गर्ने	संख्या	०	०	१	०	०	०	4.4c	१५००			
८.	**सुविधा सम्पन्न समावेशी भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा स्तरोन्नती कार्यक्रम**													
	१. स्थानीय विद्यालय मर्मत संभार कोषको स्थापना गरी कोष संकलन गर्ने र विभिन्न क्षेत्रका दाताहरूसँग कोषमा दान गर्न आग्रह गर्ने र वार्षिक रूपमा मर्मत आवश्यक भएका विद्यालयहरूलाई मर्मतको लागि सहयोग गर्ने	१. विद्यालय भवनहरूलाई मर्मत तथा स्तरोन्नती गर्ने	संख्या	०	१०	१०	१०	१०	१०	4.5b	१००००			
		२. विद्यालयलाई बाल मैत्री बनाउने	संख्या	४३	०	०	०	०	०	4.5a	२५००			
		३. सबै विद्यालयहरूमा छात्र र छात्रामैत्री तथा अपाङ्ग मैत्री शौचालय बनाउने	संख्या	४०	०	०	०	०	०	4.5c	१००००			
		४. सफा पिउने पानी व्यवस्था गर्ने	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	6.4b	५००			
		५. छात्रा आराम कक्षको व्यवस्था	संख्या	०	०	०	३	३	४	4.1f	५००			
		६.फोहर संकलन स्थल निर्माण गर्ने	संख्या	०	४३	०	०	०	०	6.2d	२५०			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		७. प्रयोगशाला स्तरोन्नती गर्ने	संख्या	१०	१०	१०	१०	१०	१०	4.4c	५००			
		८.खेलकुद परिसर स्तरोन्नती गर्ने	संख्या	०	०	३	३	४	०	4.2b	१०००			
		९. चमेना गृह स्तरोन्नती गर्ने	संख्या	०	०	०	१०	०	०	4.2a	१०००			
		१०. सिकाई बगैंचा निर्माण गर्ने	संख्या	०	०	३	४	०	०	4.1d	१०००			
		११. विद्यालय सभाकक्ष (अडिटोरियम) निर्माण	संख्या	३	०	०	१	३	३	4.5c	७०००			
		१२. अभिभावक प्रतिक्षा कक्ष निर्माण	संख्या	०	०	०	०	०	०	4.5c	-			
		१३. अभिभावक दिवस मनाउने	पटक	१	१	१	१	१	१	4.5c	५०००			
		१४. टोल टोलमा शिक्षा अभिवावक समूह गठन	पटक	०	१	१	१	१	१	4.6b	५०			
		१५. समावेशी शिक्षा	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.6a	-			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		प्रवर्द्धन गर्ने												
		१६. पहुँचयुक्तता सुनिश्चतता(अपांगता मैत्री संरचनाहरू)	संख्या	०	३०	३०	३०	३०	३०	4.1f	-			
९.	**प्राविधिक शिक्षाको मूलप्रवाहीकरण**													
	गाउँपालिकामा दक्ष र सिपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्न प्राविधिक विद्यालयहरू विस्तार गर्ने	१. प्राविधिक शिक्षालयको सवलिकरण	संख्या	०	१	१	१	१	१	4.4b	२५००			
		२. इन्जिनियरिंग प्राविधिक शिक्षालय निरन्तरता तथा सवलिकरण	संख्या	१	१	१	१	१	१	4.4b	२००००			
		३. होटल तथा पर्यटन व्यवस्थापन	संख्या	०	०	१	०	०	०	4.4b	-			
		४. विद्यालयहरूमा आइ सी टी कार्यक्रम संचालन	संख्या	१	०	०	०	०	०	4.4b	२५००			
१०.	**उच्च शिक्षाको सहज उपलब्धता**													
	प्राविधिक शिक्षालाई गाउँपालिका भित्र नै	१. कृषि, वन तथा टुरिज्म स्नातक विषय	संख्या	०	०	०	०	०	०	4.4b	-			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	उपलब्ध गराउन गाउँपालिका र समुदायको सहभागितामा क्याम्पस सञ्चालन गर्ने	पढाउने कलेज स्थापना												
		२. वाणिज्य तथा समाजशास्त्रमा स्नातक विषयको क्याम्पस सञ्चालन	संख्या	०	०	०	०	०	०	4.4b	-			
		३. छात्रावासको स्थापना तथा संचालन	संख्या	१	१	१	१	१	१	4.4b	२००००			
११.	**विद्यालयहरूमा हरित क्लबको विकास**													
	गाउँपालिकाको वातावरणलाई स्वच्छ राख्न विद्यार्थीहरू तथा शिक्षक अभिभावकको भुमिकालाई समावेश गर्ने	१. हरित क्लब गठन, जुनियर रेड्क्रस स्काउट, बाल क्लब (५ कक्षा देखी माथी)	संख्या	२	०	२	२	२	२	4.1c	८००			
		२. नर्सरी स्थापना प्रत्येक विद्यालय	संख्या	०	२	२	२	२	२	15.2d	५००			
		३. विद्यालय परिसरमा वृक्षारोपण	संख्या	०	०	४३	४३	४३	४३	15.2d	२००			
१२.	**स्वयंसेवी शिक्षक योगदान**													
	विभिन्न विषयका विज्ञहरूलाई	१. विषय विज्ञ शिक्षकलाई	पटक	०	२	२	२	२	२	4.6a	५००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१ ।८२	८२ ।८३	८३ ।८४	८४ ।८५	८५ ।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	आमन्त्रण गरी शिक्षण गर्न आव्हान गर्ने	विद्यालयको आवश्यकता अनुसार स्वयंसेवाका लागी आव्हान गर्ने ।												
		२. विद्यालयका जमिन तथा श्रोतहरूको संरक्षण	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	8.2b	१०००			
१३.	**नेतृत्व विकास कार्यक्रम**													
	२१ औ शताब्दीको स्तर अनुसार विद्यालय व्यवस्थापन समितिको नेतृत्व क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	१. व्यवस्थापन समितिको क्षमता अभिवृद्धि	पटक	०	१	१	१	१	१	4.5b	१०००			
		२. शिक्षा सम्मलेन तथा शैक्षिक मेला	पटक	१	१	१	१	१	१	5.1b	२५००			
१४.	**स्थानीय पाठ्यक्रम**													
	स्थानीय भुगोल, साहित्य, कला, संस्कृति, जलवायु, वातावरण, प्रकृति सहितको जानकारीमुलक पाठ्यक्रम तयार गरी	१. स्थानीय पाठ्यक्रमको सबलीकरण गर्दै जाने	पटक	०	१	१	१	१	१	4.5a	२५०			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	लागु गर्ने													
१५.	**विद्यालय नक्शांकन**													
	विद्यालयहरूको जीआइएस नक्शामा अपडेट	विद्यालयहरूको जीआइएस नक्शामा अपडेट	संख्या	०	४३	०	०	०	०	4.4c	-			१०,१,२ मा समावेश
१६.	**विद्यालय सुधार कार्यक्रम**													
	आधारभुत तथा माध्यामिक स्तरका विद्यालयहरूमा सुविधा विस्तार गर्दै कक्षा १ भर्ना भएका सबै विद्यार्थीहरूलाई माध्यामिक तह सम्म अध्ययन गर्ने वातावरण तयार गर्दै गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चित गर्ने ।	१. प्यारामेडिकल घुम्ती सेवा	पटक	०	०	०	१	१	१	3.3d7	६००			
		२. प्राथामिक उपचार केन्द्र	संख्या	०	०	४३	४३	४३	४३	3.3f1	१०००			
		३. विद्यालय सुधार परियोजना	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.1g	१५००			
		४. बाल क्लब स्थापना	संख्या	४३	०	०	०	०	०	4.5a	-			
		५. विद्यार्थीको सहभागितामा विद्यालयको भित्ते	संख्या	९	३३	०	०	०	०	4.1j	२००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		पत्रिका तथा ब्लग बनाउने												
		६. विद्यालयमा आँखा शिविर सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	१	3.3d6	२०००			
		७. विद्यार्थीहरूलाई निःशुल्क चश्मा वितरण	संख्या	०	४३	४३	४३	४३	४३	3.3d6	-			६,६.२,१५,६ मा समावेश
		८. विद्यालयमा काउन्सिलिंग तथा मेन्टरिङ सेवा	संख्या	०	१०	१०	१०	१०	१०	2.2c	५०००			
		९. काउन्सेलर तथा मेन्टरको क्षमता अभिवृद्धि	संख्या	०	१०	१०	१०	१०	१०	2.2a	-			६,६.२,१५,८ मा समावेश
		१०. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय दिवस हरू मनाउने	पटक	०	१	१	१	१	१	4.5c	५००			
		११. विद्यार्थीसँग अध्यक्ष कार्यक्रम	पटक	०	१०	१०	१०	१०	१०	4.3c	१०००			
		१२. शिक्षक कर्मचारी दरबन्दी मिलान	पटक	१	१	१	१	१	१	4.1h	-			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	एकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१३. आवश्यकता अनुसार विद्यालय गाभ्ने (मर्ज)	पटक	१	१	१	१	१	१	4.1h	२५०			
		१४. सबै विद्यालयहरूमा भुतपूर्व विधार्थी संगठन निर्माण गर्ने	संख्या	१	०	२	२	२	४	4.5a	२००			
		१५. सबै विद्यालयको संयुक्त वेभसाइट बनाउने	संख्या	०	०	०	०	०	१	4.4c	५००			

अपेक्षित उपलब्धि

१. पूर्ण साक्षर पालिका भएको हुनेछ ।
२. प्राविधिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
३. विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तरमा आमूल सकारात्मक परिवर्तन भएको हुनेछ ।
४. शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा प्रविधिको सदुपयोग भएको हुनेछ ।
५. स्थानीय पाठ्यक्रम तयार भई लागु भएको हुनेछ ।

६.३. स्वास्थ्य तथा पोषण

प्रत्येक नागरिकले राज्यबाट गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने एवम् स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँचको विषयलाई मौलिक हकका रूपमा स्थापित गरेको छ । जनताले सहज तथा सुलभरूपमा स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्न पायक पर्ने ठाउँहरूमा दक्ष जनशक्तिसहित स्वास्थ्य संस्थाहरूको उपलब्धता अनिवार्य हुन्छ । यस गाउँपालिकाका हरेक वडामा स्वास्थ्य केन्द्र उपलब्ध छन् । संवैधानिक प्रावधान र दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका कार्यक्रमहरू निर्माण गरिएका छन् ।

लक्ष्य

गाउँपालिकाभित्रका सबै नागरिकको स्वास्थ्य बिमा गर्ने र सबै स्वास्थ्य संस्थाको क्षमता वृद्धि गरी नागरिकलाई गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरू सुलभ तथा निःशुल्क रूपमा उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

१. आर्थिकरूपमा विपन्न, सामाजिकरूपमा पछाडि पारिएका बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका र असहाय नागरिकलाई निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने ।
२. गाउँपालिकावासीमा स्वस्थ व्यवहार र आनीबानी विकास गर्न स्वास्थ्यसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।
३. गाउँपालिकभित्र स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्न, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता अभिवृद्धि र व्यक्तिगत, पारिवारिक तथा सामुदायिक सरसफाइ प्रवर्द्धन गर्ने ।
४. स्वास्थ्य नीति, नियम र मापदण्ड निर्माण गरी पालिकाभित्र सुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति

१. सबै पालिकावासीलाई गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने ।
२. सबै गाउँपालिकावासीलाई वार्षिकरूपमा स्थानीय स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य परीक्षण गराइ प्रोफाइल बनाउन प्रोत्साहित गर्ने ।
३. स्वास्थ्यसम्बन्धी आधारभूत सूचनाहरू गाउँपालिकाका सबै नागरिकलाई उपलब्ध गराउने ।
४. आयुर्वेद अस्पताल स्थापना गर्ने ।

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१.	**स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम**													
	सबै गाउँवासीहरूको अभिलेख तयार गरी गरीबीको रेखा भन्दा मुनि रहेका र असहाय तथा दीर्घ रोगी नागरिकहरूको बीमाको लागि अनुदान दिने	१. बीमा गर्ने परिवारको अभिलेख तयार गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	8.10a	-			१०,१,२ मा समावेश
		२. अनिवार्य स्वास्थ्य बीमा गर्ने	वडा	०	०	७	७	७	७	8.10a	२०००			
२.	**रोग अनुसन्धान तथा रोकथाम**													
	१. गाउँपालिका भित्र देखिने मौसमी तथा महामारी जन्य रोगहरूको बारेमा अनुसन्धान गरी रोकथामको लागि जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरू	१. पालिकास्तरीय अस्पतालमा अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना	संख्या	०	०	०	१	१	१	3.4c3	१०००			
		२. सबै विद्यालयहरूमा स्वास्थ्य क्लबहरूको स्थापना गर्ने	संख्या	०	३०	०	०	०	०	3.7c	३००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	सञ्चालन गर्ने	३.सबै विद्यालयहरूमा स्वास्थ्य सूचना केन्द्र तथा पोषण केन्द्रको स्थापना	संख्या	०	३०	०	०	०	०	3.3f1	३००			६, ६.३, ३,२ मा समावेश
३.	**पोषण तथा स्वास्थ्य जनचेतना कार्यक्रम**													
	गाउँपालिकाका सम्पूर्ण नागरिकहरूको लागि पोषण तत्वको बारेमा जानकारी गराई पोषण उत्पादन, संरक्षण तथा सदुपयोगको लागि उत्प्रेरित गर्ने ।	१. रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	12.8a	१५०			
		२. प्रचार प्रसार अभियान सञ्चालन गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	12.8a	१०००			
		३. विद्यालय तथा विद्यार्थीहरूमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या	०	४३	४३	४३	४३	४३	4.6c	५००			
४	**सुनौलो हजार दिन तथा बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम**													
	बालबालिकाको लागि आवश्यक आधारभुत स्वास्थ्यको परिपूर्तिको लागि	१. सुनौलो हजार दिन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । (आमा वच्चा लक्षित)	वडा	०	७	७	७	७	७	3.7f	६०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	सुनौलो हजार दिन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२. विचलन (अपांगता) को शुरुवातको अवस्थामा नै पहिचान	वडा	०	७	७	७	७	७	3.7f	-			
५.	**मातृ शिशु सुरक्षा कार्यक्रम**													
	आमा र शिशुको स्वास्थ्यको सुनिश्चितताको लागि मातृ शिशु सुरक्षा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	१. सबै स्वास्थ्य केन्द्रहरूमा संस्थागत सुत्केरी केन्द्र स्थापना गर्ने	वडा	४	०	३	०	०	०	3.7e	६००			
		२. पूर्व प्रसूती सेवा सवलीकरण	वडा	०	०	७	७	७	७	3.7d	५००			
		३. सुनौलो १००० दिन (आमा वच्चा) महिलाको प्रोफाइल तयार गरी निरन्तर फलो अप गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	3.7b	-			
		४. गरीबीको रेखा मुनि रहेका महिलाहरूको लागि पोषण भत्ता उपलब्ध गराउने ।	वडा	०	७	७	७	७	७	1.2b	१०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		५. महिला स्वयं सेवीहरूको लागि जीविकोपार्जन कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	3.1a	१५००			
		६. निश्चित समय सेवा गरेका महिला स्वयंसेवकहरूको लागि गोल्डेन हेण्डसेक	वडा	७	७	७	७	७	७	3.1a	५००			
		७. प्रसुतिकेन्द्र/ स्वास्थ्य संस्थाको सुदृढिकरण	संख्या	०	७	७	७	७	७	3.2b	२०००			
		८. गर्भवती महिलालाई शुभकामना कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	3.7e	५००			
		९. गाउँघर क्लिनिक सुदृढिकरण	संख्या	०	७	७	७	७	७	3.8b	१०००			
६.	**रोग प्रतिरोधात्मक खोपको विस्तार**													
	गाउँपालिकालाई पूर्ण खोप गाउँपालिकाको रूपमा विकास गर्ने	निःशुल्क खोपको विस्तार गरेर पूर्ण खोप सुनिश्चित गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	3.8c	५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
७.	**परिवार नियोजन तथा जनसंख्या व्यवस्थापन**													
	परिवार नियोजनको बारेमा सबैलाई जानकारी गराएर उपयुक्त विधि छनौटको लागि उत्प्रेरीत गर्ने	१. जनचेतना कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	3.7c	५००			
		२. स्थायी बन्ध्याकरण	वडा	०	०	०	०	०	०		०			
		३. परिवार नियोजनका साधन वितरण	वडा	७	७	७	७	७	७		२०००			
		४. सुरक्षित गर्भपतन परामर्श तथा सेवा	वडा	७	७	७	७	७	७		१०००			
		५. बच्चादानीको मुखमा हुने क्यान्सर जाँच क्याम्प	वडा	७	७	७	७	७	७		१५००			
		६. महिला स्वास्थ्य शिविर	वडा	७	७	७	७	७	७		५०००			
		७. विद्यालयहरूमा यौन तथा प्रजनन शिक्षा कार्यक्रम	वडा	७	७	७	७	७	७		०			(विद्यालय पाठ्यक्रममा समावेस)
		८. नवदम्पतीलाई शुभकामना कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७		१०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		९. धेरै बच्चा जन्माउने लाइ प्रोत्साहन कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७		१०००			
८.	**सरुवा रोग तथा महामारी नियन्त्रण कार्यक्रम**													
	सरुवा तथा सम्भावित महामारी नियन्त्रण गर्न सबै नागरिकको चेतना अभिवृद्धि गरी स्वास्थ्य व्यवहार तथा आदत विकास गर्न अभिप्रेरित गर्ने	१. जनचेतना तथा महामारीको व्यवस्थापन योजना तयार गरेर लागु गर्ने	वडा	०	०	७	७	७	७	3.3e	५००			
		२. भुस्याहा कुकुर नियन्त्रण	वडा	१	७	७	७	७	७	3.3d	-			आवश्यकता अनुसार
९.	**आपतकालिन स्वास्थ्य व्यवस्थापन**													
	स्थानीय स्वास्थ्य केन्द्र र जनसहभागितामा आपत्कालिन स्वास्थ्य उद्धार समितिहरू गठन गरी परिचालन गर्ने	१. आपतकालिन स्वास्थ्य उपकरण र औषधीहरूको व्यवस्था गर्ने	वडा	१	७	७	७	७	७	3.3f	३०००			
		२. आपत्कालिन उद्धार टोलीको गठन, क्षमता विकास तथा परिचालन	वडा	७	७	७	७	७	७	3.3f	३५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		३. सुरक्षित मातृत्व कोष स्थापना	वडा	७	७	७	७	७	७	3.1a	५००			
१०.	**सरुवा रोग नियन्त्रण तथा रोकथाम**													
	सरुवा रोगहरू नियन्त्रणको लागि जनचेतना अभिवृद्धि गरी जनसहभागिता वृद्धि गर्ने	१. वंशाणुगत रोग तथा सरुवा रोगको प्रोफाइल तयार गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	3.4a	-			१०,१,२ मा समावेश
		२. सबै स्वास्थ्य केन्द्रहरूमा सूचना तथा औषधीहरूको व्यवस्था गर्ने ।	वडा	७	७	७	७	७	७	3.8b	४००००			
		३. एच आइ भि एड्स संक्रमित (हाल १० रेकर्डमा) हरूको उपचार	पटक	१	१	१	१	१	१	3.3a3	२०००			
		४. क्षयरोग मुक्त पालिका घोषणा (हाल १८ रेकर्डमा) (३ वर्ष भित्र)	पटक	०	०	०	१	०	०	3.3b1	२०००			
		५. LPEP कार्यक्रम संचालन (हाल ०	वडा	०	०	०	०	०	०	3.3d1	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		रेकर्डमा)												
		६. कुष्ठरोग पहिचान, उपचार तथा जटिलता व्यवस्थापन	वडा	७	७	७	७	७	७	3.3d1	-			
		७. कुष्ठरोग सम्बन्धी जनचेतना मूलक कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	१	3.3d1	१००			
		८. मुटु, क्यान्सर, किडनी, अल्जाइमर (संघिय सरकारले व्यवस्था गरे अनुसारका) रोगीहरूलाई विशेष सहयोग कार्यक्रम	वडा	७	७	७	७	७	७	3.4a2, 3,4,5	१५०००			आवश्यकता अनुसार
११.	**औषधी व्यवस्थापन**													
	कार्यनीतिः सरकारबाट अनुदानमा वितरण गरिने औषधीहरूलाई व्यवस्थित तथा पारदर्शी रूपमा वितरण गर्ने	१. अस्पताल तथा स्वास्थ्य केन्द्रमा फार्मेसी स्थापना तथा सञ्चालन	वडा	०	०	७	७	७	७	3.8b	७०००			
		२. सरकारी अनुदानका औषधीहरू	वडा	०	७	७	७	७	७	3.8b	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		नियमित ल्याएको, वितरण गरेको र स्टकमा भएको विवरण दैनिक सार्वजनिक गर्ने ।												
१२.	**आर्युवेद औषधालय सबलीकरण**													
	जनसहभागीता र समुदायमा आधारित आयूर्वेदिक अस्पताल निर्माण गर्ने	१. पालिकास्तरीय आयुर्वेद औषधालयको संचालन तथा सबलीकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	3.8b	५०००			
१३.	**मानसिक स्वास्थ्य सुधार कार्यक्रम**													
	मानसिक रूपमा सबल नागरिक बनाउने	१. पालिका स्तरको अस्पतालमा मानसिक स्वास्थ्य परामर्श विज्ञको व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	०	०	२	०	०	3.8b	५००			
१४.	**पालिकामा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवालाई सहज सुलभ बनाउने**													
	आकस्मिक सेवालाई प्रभावकारी बनाउने र स्वास्थ्य सेवा सर्व सुलभ बनाउने	१. एम्बुलेन्स (हाल ४ वटा) परिचालन, विस्तार र सदुपयोग	वडा	७	७	७	७	७	७	3.8b	५०००			
१५.	**वार्षिक स्वास्थ्य परिक्षण कार्यक्रम**													

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	सबै नागरिकलाई स्वास्थ्य प्रति सचेत बनाउँदै कम्तीमा वार्षिक जाँचको लागि अभिप्रेरीत गर्ने	१. स्थानीय स्वास्थ्य केन्द्रहरूले आवधिक रूपमा सबै नागरिकहरूको स्वास्थ्य परिक्षण गरी अभिलेख राख्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	3.8b	-			
		२. स्वास्थ्यकर्मीलाई अपांगता पहिचान तथा न्युनीकरण, रोकथाम सम्बन्धी तालिम	पटक	०	१	१	१	१	१	3.8b	१०००			
१६.	**संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि**													
	१. स्वास्थ्य केन्द्रहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी गुणस्तरीय सेवाको सुनिश्चितता गर्ने । २. किशोर किशोरी मैत्री स्वास्थ्य संस्थाको मापदण्ड पुर्याई प्रमाणीकरण	१. १५ शैय्याको अस्पताल स्थापना गर्ने (डि.पि.आर अनुसार)	संख्या	०	०	१	०	०	०	3.8b	१२००००			बहुवर्षीय
		२. १५ शैय्याको अस्पताल सञ्चालन	वार्षिक	०	०	०	१	१	१	3.8b	६०००			
		३. आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन	संख्या	०	४	४	४	४	४	3.8b	४०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	गर्ने	४. स्वास्थ्य केन्द्रमा ल्याबको स्थापना	संख्या	३	१	१	१	१	०	3.8b	२०००			
१७.	**स्वास्थ्य सेवा अनुगमन तथा मुल्यांकन**													
	गाउँपालिकाबाट प्रदान गरीने स्वास्थ्य सेवाहरूको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न नियमित अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने ।	१. पालिकाको स्वास्थ्य नीति, नियम, मापदण्ड निर्माण तथा कार्यान्वयन ।	संख्या	०	१	१	१	१	१	3.8b	५०			
		२. स्वास्थ्य अनुगमन उप समिति गठन तथा परिचालन	वडा	०	७	७	७	७	७	3.8b	१०००			
		३. आँखा उपचार केन्द्रको स्थापना र सवलीकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	3.8b	२०००			
		४. आँखा उपचार केन्द्रको भवन निर्माण	संख्या	०	०	१	०	०	०	3.8b	५०००			
		५. प्रत्येक विद्यालयमा निःशुल्क सेनेटरी प्याड वितरण तथा व्यवस्थापन	संख्या	४३	४३	४३	४३	४३	४३	4.6b/5.3c	७५००			
		६. सार्वजनिक स्थलहरूमा परिवार	वडा	०	०	७	७	७	७	3.7a	-			६, ६.३, ७, ३

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		नियोजनका साधनहरू उपलब्ध गराउने												मा समावेश

अपेक्षित उपलब्धि

१. पालिकावासीको स्वास्थ्य बिमा भएको हुनेछ
२. सबै बालबालिकाको जन्म सुरक्षितरूपमा जन्म केन्द्रमा भएको हुनेछ र मातृ तथा बाल मृत्यु दरमा कमी भएको हुनेछ
३. पालिकावासीले नियमितरूपमा स्वास्थ्य जाँच गराएका हुनेछन्
४. प्रजनन स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुनेछ

६.४ पिउने पानी तथा सरसफाइ

नेपालको संविधानले पिउने पानी तथा सरसफाइलाई मौलिक हकका रूपमा स्थापित गरेको छ । पिउने पानीको उपलब्धता सबै परिवारका लागि सुनिश्चित गरेर पालिकालाई पिउने पानीको उपलब्धता सहज गर्न कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरिएको छ । कालिगण्डकी गाउँपालिकाका सबै घरमा शौचालय तथा फोहोर व्यवस्थापन गरेर सरसफाइयुक्त कार्यक्रमहरूमार्फत दिगो विकास लक्ष्यहरू हासिल गर्न तर्फ अग्रसर रहनेछ ।

लक्ष्य

गाउँपालिकाभित्रका सबै जनताका लागि तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा सुरक्षित पिउने पानी र सरसफाइको सुनिश्चितता गर्ने ।

उद्देश्य

१. सबै जनताका लागि पिउने पानी तथा शौचालय व्यवस्था गर्ने ।
२. पानीको मुहानहरू संरक्षण गर्ने तथा वातावरणीय सन्तुलनसहितका आयोजनाहरू निर्माण गर्ने ।
३. दिगोरूपमा फोहोर मैला व्यवस्थापनको संयन्त्र निर्माण गरी सरसफाइ सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति

१. 'एक घर एक धारा' को अभियान सम्पन्न गर्ने ।
२. सबै घरमा तथा सार्वजनिक स्थानहरूमा शौचालयको सुविधा सुनिश्चित गर्ने ।
३. जनसहभागितामार्फत फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्ने ।
४. जनसहभागितामा आधारित फोहोर प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने ।

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१ । ८२	८२ । ८३	८३ । ८४	८४ । ८५	८५ । ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**स्वच्छ तथा सुरक्षित खानेपानी**													
	१. गाउँपालिका र नागरिकको सहभागितामा खानेपानी योजना निर्माण गरी सबै घरधुरीलाई स्वच्छ तथा सुरक्षित खानेपानीको व्यवस्था गर्ने । २. घर निर्माण गर्दा खाने पानी टंकी निर्माण गर्न प्रोत्साहन गर्ने	१. समुदायमा खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धि योजना तर्जुमा गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	6.4b	५०			
		२. खानेपानी तथा सरसफाइ नीति निर्माण गर्ने	संख्या	१	१	१	१	१	१	6.4b	-			६, ६.४, १, १ मा समावेश
		३.खाने पानी योजना निर्माण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	6.4b	२५०			
		४. एक घर एक मिटर जडित धारा पुर्‍याउने	संख्या	२४०७	२५०	२५०	२५०	२५०		6.4b	६००००			
		५. लिफ्टिंग आयोजना सम्भाव्यता अध्ययन	संख्या	१	१	०	०	०	०	6.4b	३००			
		५. लिफ्टिंग आयोजना	संख्या	२	१	०	०	०	०	6.4b	३५०००			
		५. उपभोक्ता समुह गठन गरी खानेपानी परियोजना निर्माण गर्ने ।	वडा	७	७	७	७	७	७	6.4b	१०००			
		६. पानीको गुणस्तर परिक्षण गर्ने व्यवस्था	वडा	३	१	१	१	१	०	6.4b	२०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१ । ८२	८२ । ८३	८३ । ८४	८४ । ८५	८५ । ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		गर्ने												
		७. उपभोक्ता समितिका सदस्यलाई खाने पानी योजना व्यवस्थापन तालिम दिने	वडा	७	७	७	७	७	७	6.4b	२००			
		८. सबै उपभोक्ता समुहमा खानेपानी मर्मत औजारहरू वितरण गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	6.4b	१५००			
२	**सरसफाई कार्यक्रम**													
	१.जन सहभागितामा गाउँपालिकाको फोहर व्यवस्थापन गर्ने २. इकोसान चर्पी निर्माणलाई प्रोत्साहन गर्ने	१.समूदायमा खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धि योजना तर्जुमा गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	6.4b	५०			
		२. सरसफाई सम्बन्धि जनचेतना अभियान सञ्चालन गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	6.2d/ 10.3b	५००			
		३. प्रत्येक टोलमा टोल सफाई समुह गठन गर्ने र सफाई सामाग्रीहरू उपलब्ध गराउने	वडा	०	७	७	७	७	७	6.2d/ 10.3b	२०००			
		४. टोल विकास समितिहरूलाई	वडा	०	७	७	७	७	७	6.2d/ 10.3b	१०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (০৮০।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		सरसफाइको अभियान सञ्चालन गर्न लगाउने												
		५. घरबाट उत्पादित कुहिने र नकुहिने फोहर व्यवस्थापनको लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	6.2d/ 10.3b	१००			
३.	**सरसफाई अभियान संचालन**													
	१. न्यूनतम लगानीमा गाउँपालिकालाई स्वच्छ राख्ने र गाउँपालिकाको सरसफाई प्रति नागरिकको स्वामित्व अभिवृद्धि गर्ने २. कम्प्रीहेनसीप वास प्रोग्राम सञ्चालन गर्ने	१. सरसफाई अभियान	वडा	७	७	७	७	७	७	6.2d/ 10.3b	२५००			
		२. प्रत्येक शुक्रबार विद्यालय, गाउँ बजार टोल नियमित सफाइ कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	वडा	०	७	७	७	७	७	6.2d/ 10.3b	१०००			
		३. फोहेर संकलन (डस्ट विन (गल्ने नगल्ने) (सबै कार्यालयहरू, सार्वजनिक स्थलहरूमा)	वडा	७	७	७	७	७	७	6.2d/ 10.3b	१०००			
		४. सबै वडाहरूमा फोहर संकलन वा ढुवानीको व्यवस्था	वडा	७	७	७	७	७	७	6.2d/ 10.3b	५०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१ । ८२	८२ । ८३	८३ । ८४	८४ । ८५	८५ । ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		५. सबै वडाहरूमा डम्पींग साइटको व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	२	२	२	१	०	6.2d/ 10.3b/ 12.2a	३५००			
		६. पलिकास्थरिय ल्याण्डफिल साइट को व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	०	०	१	०	०	6.2d/ 10.3b/ 12.2a	५०००			
		७. फोहर प्रशोधन केन्द्रको स्थापना र संचालनको लागि संभाव्यता अध्ययन	संख्या	०	१	०	०	०	०	12.2a	५००			
		८. सबै वडाहरूमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरेर उत्कृष्ट गर्नेलाई पुरस्कार दिने	पटक	०	१	१	१	१	१	6.2d	१००			
		९. सरसफाई सप्ताह मनाउने	पटक	०	१	१	१	१	१	10.3b	३५०			
		१०. सरसफाई सम्बन्धि सुलभ पसल स्थापना गर्ने (स्यान मार्ट)	संख्या	०	०	७	०	०	०	10.3b	-			
		११. सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापन सहयोग	संख्या	४	१	१	१	१	१	6.2b/c	२५००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१ । ८२	८२ । ८३	८३ । ८४	८४ । ८५	८५ । ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१२. एक घर एक शौचालय सबलीकरण गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	6.2b	५००			

अपेक्षित उपलब्धि

१. सबै घरमा सुरक्षित पिउने पानी उपलब्ध भएको हुनेछ
२. सबै घर र सार्वजनिक स्थलमा शौचालय भएको हुनेछ ।
३. फोहोर मैला व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
४. जनताको सहभागितामा पालिकाको वातावरण सफा र स्वच्छ भएको हुनेछ ।

६.५ युवा तथा खेलकुद

गाउँपालिका विकासमा युवाहरूको महत्वपूर्ण योगदान रहने हुँदा ५० प्रतिशत भन्दा माथि जनसङ्ख्या रहेका युवालाई उत्पादनमूलक तथा समावेशी विकासको मूलधारमा समावेश गरी युवा स्वरोजगारका मार्ग प्रशस्त गरिनेछ ।

लक्ष्य

युवाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी खेलकुदको विकास गर्दै युवाहरूभित्र अन्तरनिहित क्षमता प्रष्फुटन गर्ने अवसरहरू सिर्जना गराइ सकारात्मक समाज निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य

१. युवाहरूलाई नेपालका नियम/कानुनबारे जानकारी गराइ कानुनी समाज स्थापना गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।
२. वैज्ञानिक दूरदृष्टि र चेतना अभिवृद्धि गरी अनुशासित र मर्यादित समाज निर्माणको नेतृत्व गर्ने अवसरहरू सिर्जना गर्ने ।
३. स्थानीय स्तरमा उपलब्ध स्रोत तथा साधनहरूको सदुपयोगका लागि युवाहरूलाई सशक्तीकरण गर्ने ।
४. युवाहरूको अधिकार रक्षा गर्दै गाउँपालिकाको निर्माण र विकासमा युवा सहभागितालाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

रणनीति

१. युवाहरूलाई युवा क्लब तथा अन्य समुदायमा आधारित समूहहरूमा सङ्गठित गराएर विकासका कार्यक्रमहरूमा सहभागी गराउने
२. युवाहरूलाई जीवन उपयोगी सिपहरू सिकाइ सकारात्मक सोच अभिवृद्धि, उन्नत प्रविधिको सदुपयोग र गुणस्तरीय जीवनयापनको आधारशीला निर्माणमा अभिप्रेरित गर्ने
३. युवाहरूको क्षमता प्रष्फुटन गर्न क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**युवा विकास कार्यक्रम**													
	युवा अधिकारको सुनिश्चित गरी गाउँपालिकाको समग्र विकासमा युवा सहभागीता गराउने ।	१. युवा विकास नीति तयार गरी लागु गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	4.4a	५०			
		२. युवा क्लब सबलीकरण तथा गठन	वडा	७	७	७	७	७	७	10.2a	१७५००			
		३. संविधान, कानून, नीति नियमको बारेमा तालिम सञ्चालन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	10.2a	२५०			
		४. प्रत्येक वार्डमा सार्वजनिक पुस्तकालय तथा सिकाई केन्द्र स्थापना गर्ने	वडा	१	१	१	२	२	०	10.2a	३०००			७, ३, ३.२, ३ मा समावेश
		५. युवा तथा खेलकुद विकास	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	५००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		समिति गठन, पुनर्गठन र क्षमता अभिवृद्धि												
		६. संस्थागत विकास (कार्यालयको व्यवस्था)	वडा	६	०	५	५	५	५	16.6a	२०००			
२.	**युवा सशक्तिकरण कार्यक्रम**													
	१. युवा सशक्तिकरण गरी श्रम प्रति सम्मान गर्ने संस्कारको विकास गरी युवाहरूको सिप तथा दक्षता अभिवृद्धि गरी उद्यम विकास गर्ने २. हार्म रिडक्सन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१. युवा दिवस आयोजना	पटक	०	१	१	१	१	१	10.2a	२५००			
		२. क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम	वडा	०	०	७	७	७	७	10.2a	२८००			
		३. खेलकुद परिसर निर्माण	वडा	१	१	२	२	१	०	8.2b	३०००			
		४. खेलकुद सामाग्रीहरूको सहयोग (युवा तथा युवती)	पटक	१	१	१	१	१	१	4.4a	२५००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		५. भाषा कक्षा सञ्चालन	स्थान	१	०	०	०	०	०	4.4a	-			
		६. सिप विकास तालिम सञ्चालन पालिका स्तरमा	संख्या	१	१	१	१	१	१	1.3d	२५००			
		७. स्वयं सेवी दस्ता निर्माण	वडा	०	७	७	७	७	७	4.4a	१७५०			
		८. युवा एक्स्चेन्ज कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	4.4a	५००			
		९. लागु पदार्थ दुर्व्यसनी सचेतना	वडा	०	७	७	७	७	७	4.4a	५०००			
		१०. दुर्व्यसनि क्षति न्युनिकरण कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	4.4a	२०००			
खेलकुद														
३.	**नीति निर्माण**													
	खेलकुदलाई नियमित कृयाकलापको रूपमा	१. खेलकुद नीति निर्माण गरी लागु	पटक	०	१	१	१	१	१	4.4a	५०			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	विकास गरी, खेलकुदको विकासको लागि आवश्यक पूर्वाधार तथा संरचनाहरूको विकास गरी नियमित रूपमा खेलकुद आयोजना गरी खेलाडीहरूको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	गर्ने												
		२. विषयगत उपसमिति गठन गरी सबलीकरण गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	4.4a	१०००			
		३. राष्ट्रपति रनिंग सिल्ड नियमित रूपमा सहभागी हुने	पटक	१	१	१	१	१	१	4.4a	५०००			
		४. नियमित रूपमा पलिकास्थरिय कप सञ्चालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	4.4a	१५०००			
		५. निश्चित मापदण्ड पास गरेका खेलाडीलाई परिचय पत्र	पटक	०	१	१	१	१	१	4.4a	५०			
		६. सबै विधाका खेलका कोचको व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	4.4a	५०००			
		७. खेलाडीको	पटक	०	०	०	१	१	१	4.4a	३०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		बीमा												
		८. खेलाडीलाई छात्रवृत्ति	पटक	०	०	०	१	१	१	4.4a	१०००			
		९. उत्कृष्ट खेलाडीहरूलाई सम्मान	पटक	०	०	०	१	१	१	4.4a	६००			
		१०. खेलाडीका परिवारहरूलाई जीविकोपार्जन कार्यक्रम सहयोग	वडा	०	०	०	७	७	७	4.4a	२०००			
		११. सबै विद्यालयमा खेलकुद परिसर निर्माण गर्ने	संख्या	१०	०	०	०	०	०	8.2b	-			६, ६.२, ७, ८ मा समावेश
		१२. वडा स्तरमा खेलकुद परिसर निर्माण गर्ने	संख्या	०	०	०	७	७	७	8.2b	-			६, ६.५, २, ३ मा समावेश
		१३. गाउँ स्तरमा कभर्ड हलको स्थापना	संख्या	०	०	०	१	०	०	8.2b	५०००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१४. आवश्यकता अनुसार वडाहरूमा कभर्ड हल निर्माण गर्दै जाने		०	०	०	७	७	७	8.2b	-			आवश्यकता अनुसार
		१५. वर्ष एक पटक पालिकास्तरमा गृहिणीहरूको लागि खेलकुद प्रतियोगीता आयोजना गर्ने	पटक	०	०	०	१	१	१	4.4a	६०००			
		१६. प्रत्येक वडामा एक जिम खाना	संख्या	०	२	२	२	१	०	8.2b	१०००			
		१७. विद्यालयमा तथा क्लबहरूमा खेलकुद सामग्री आपूर्ति गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	4.4a	-			६, ६.५, २, ४ मा समावेश
		१८. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका खेलकुद	स्थान	०	०	०	०	१	१	4.4a	-			६, ६.५, ३, ४ मा समावेश

अपेक्षित उपलब्धि

१. कालिगण्डकी गाउँपालिकाको युवा तथा खेलकुद नीति तयार भई लागु भएको हुनेछ ।
२. युवाहरूले देशको नियम/कानुनबारे ज्ञान प्राप्त गरी विधिको शासन निर्माणमा योगदान दिएका हुनेछन् ।
३. नियमितरूपमा खेलकुद तथा व्यक्तित्व विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
४. खेलकुदमा महिला सहभागिता भएको हुनेछ ।

६.६ महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा सामाजिक सुरक्षा

महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका जनसङ्ख्या यस गाउँपालिकाको महत्वपुर्ण स्रोत हुन् । यो जनसङ्ख्याका लागि विशेष प्रकारका कार्यक्रमले मात्रै यस तहका जनसङ्ख्याको आवश्यकताहरू सम्बोधन गरेर नयाँ अवसरहरू सिर्जना गर्दै उनीहरूको आत्मसम्मान र भूमिकालाई सुनिश्चित गर्छ ।

लक्ष्य

सबै तह र तप्काका महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक र अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, शैक्षिकरूपमा सशक्तीकरण गर्दै महिला अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै गुणस्तरीय जीवन र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने

उद्देश्य

१. सबै प्रकारका विभेद अन्त्य गर्दै महिला सशक्तीकरण गरी विकासका सबै प्रक्रियामा महिला मूलप्रवाहीकरण गर्ने
२. ज्येष्ठ नागरिकहरूको मान, सम्मान र सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्दै उहाँहरूका सिकाइ र अनुभवलाई समाज विकासका लागि सदुपयोग गर्ने
३. बाल अधिकार सुनिश्चित गर्दै गाउँपालिकालाई बालमैत्री पालिकाका रूपमा विकास गर्ने
४. गाउँपालिकमा भएका अपाङ्ग जनसङ्ख्यालाई संरक्षण गर्दै अपाङ्गता भएकाहरूको हक/अधिकार सुनिश्चित गर्दै पालिकालाई अपाङ्गमैत्री पालिकाका रूपमा विकास गर्ने
५. सबै प्रकारका जातीय छुवाछूत अन्त्य गरी समावेशी र सम्मानित समाजको सुनिश्चित गर्दै अल्पसङ्ख्यकहरूका हकहित संरक्षण गर्ने

रणनीति

१. महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सहभागिता र आत्मसम्मान सुनिश्चित गर्न सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने
२. समावेशी सिद्धान्तका आधारमा महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संरक्षण तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
क. महिला														
१.	**क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम**													
	महिला सशक्तिकरण गरी गाउँपालिकाको विकासमा मुल प्रवाहीकरण गर्ने	१. क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	5.4c	२५००			
		२. जनचेतना मुलक कार्यक्रमहरू	वडा	०	७	७	७	७	७	4.7b	१०००			
		३. संविधान प्रदत्त अधिकारहरू सुसुचित गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	4.7b	-			६, ६.६, क, १, २ मा समावेश
		४. राजनीतिक दलसँग आवद्ध महिलाहरूलाई राजनीतिक प्रशिक्षण	पटक	०	१	१	१	१	१	10.2c	५००			
		५. आदर्श लोग्ने पुरस्कार	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	१७५			
		६. सासु बुहारी अन्तरघुलन	वडा	०	७	७	७	७	७	5.1	१७५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		कार्यक्रम												
		७. हिंसा भएको परिवारमा जोडी तालिम	वडा	०	७	७	७	७	७	5.4	५००			
२.	**संस्थागत विकास**													
	१. महिला समुहहरूको संस्थागत विकासमा सहयोग गर्ने २. लैगिंक मैत्री वडाहरू घोषणा गर्दै जाने ३. ५ वर्ष भित्र गाउँपालिकालाई लैंगिक मैत्री पालिकाको रूपमा घोषणा गर्ने	१. न्यायिक संयोजन समितिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	१	5.4	५००			
		२. मेलमिलाप समितिको सबलीकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	5.1d	५००			
		३. भइ रहेका समुहहरूको सबलीकरण गर्ने (आमा, महिला, किशोरी, एकल महिला)	समुह	०	७	७	७	७	७	5.1d	५०००			
		४. प्रत्येक वडामा आमा समुह गठन गर्ने (स्वास्थ्य आमा समुह, विद्यालय	संख्या	७	७	७	७	७	७	5.5	५००			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		आमा समुह,अन्य आमा समुह, महिला समुह तथा समिति)												
		५. अन्तरपार्टी महिला सञ्जाल निर्माण	पटक	०	१	१	१	१	१	5.4c	१००			
३.	**नीतिगत सुधार**													
	गाउँपालिकामा सामाजिक सुधार नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	१. लैगिंक नीति निर्माण, अद्यावधिक गरी कार्यान्वयन	पटक	०	१	१	१	१	१	5.5	-			
४	**दिवस तथा उत्सवहरू मनाउने**													
	महिला उत्प्रेरणा जगाउने	१. अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवस मनाउने	पटक	०	१	१	१	१	१	5.6	५००			
		२. राष्ट्रिय महिला दिवस मनाउने	पटक	१	१	१	१	१	१	5.6	२५०			
		३. १६ दिने अभियान सञ्चालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	5.6	७५०			

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
५.	**संरक्षण कार्यक्रमहहरू**													
	१. जेखिममा रहेका महिलाहरूलाई संरक्षण गर्ने २. सुरक्षा वासमा भएका तथा प्रभावित महिलाहरूको लागि आय आर्जन तथा सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन	१. महिला संरक्षण कार्यक्रम	पटक	०	१	१	१	१	१	5.2	१०००			
		४. प्रभावित महिलाहरूको लागि आय आर्जन कार्यक्रमहरू सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	१	4.4	२५००			
		५. प्रभावित महिलाहरूलाई कानूनी सेवा	स्थान	१	१	१	१	१	१	5.5	५००			
		६. प्रभावित महिलाहरूलाई स्वास्थ्य उपचार	स्थान	०	१	१	१	१	१	5.4	१०००			
		७. एकल महिलाहरूलाई सिपमुलक आय आर्जन कार्यक्रम गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	5.4	२५००			
६	**लैगिंक हिंसा जन्य समस्याहरूको रोकथाम तथा उपचार**													

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	महिलाहरूलाई मनोपरामर्श सेवा उपलब्ध गराउने	१. लैगिंक मैत्री जनचेतना कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	5b	१५००			
		२. मनो परामर्श सेवा		०	१	१	१	१	१	5.3e	५००			आवश्यकता अनुसार
८	**हानीकारक सामाजिक परम्परा मुक्त समाजको स्थापना**													
	१. गाउँपालिकालाई कुरीति तथा अन्धविश्वास मुक्त गाउँपालिकाको रूपमा विकास गर्ने । २. न्यायिक समितिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	१. बोक्सी, छुवाछुत, बालविवाह, दाइजो, लैंगिक असमानता, यौन हिंसा जस्ता हानीकारक सामाजिक परम्परा विरुद्ध जनचेतना	वडा	७	७	७	७	७	७	5.3d	५००			
		२. हानिकारक परम्परा विरुद्ध महिला समुह तथा युवा समुहका प्रतिनिधीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि	वडा	०	७	७	७	७	७	5.3b	१०००			
		३. महिला प्रतिभा प्रतिस्पर्धा	वडा	१	१	१	१	१	१	10.2a	१०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
ख. बालबालिका														
१	**नीति निर्माण**													
	१. गाउँपालिकाका सम्पुर्ण अभिभावक तथा वयस्क नागरिकहरूलाई बाल अधिकार तथा बाल संरक्षणको महत्वको बारेमा जानकारी गराउँदै गाउँपालिकालाई बाल मैत्री गाउँपालिकाको रूपमा विकास गर्ने २. २ वर्ष भित्र बालश्रम मुक्त गाउँपालिका घोषण गर्ने । ३. ५ वर्ष भित्र बालमैत्री गाउँको घोषणा गर्ने ४. गाउँका कृयाकलापहरूको	१. बालवालिकाको स्थिति पत्र प्रकासन तथा अद्यावधिक	पटक	१	१	१	१	१	१	4.6a/b	२५०			१०,१,२ मा समावेश
		२. बाल संरक्षण नीति निर्माण गरी लागु गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	4.2a	५०			
		३. वडा र गाउँस्तरीय बाल समितिको क्षमता अभिवृद्धि	पटक	०	१	१	१	१	१	4.2a	५००			
		४. बालविवाह अन्त्य गर्न चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम	वडा	७	७	७	७	७	७	16.10a	५००			
		५. बाल गृह स्थापना	संख्या	०	०	०	१	०	०	4.2a	१०००			
		६. बाल उद्यान केन्द्रहरूको निर्माण	वडा	०	०	०	४	३	०	4.2b	७०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	बारेमा बालबालिकालाई जानकारी राख्न चासो जगाउने	सबै वडामा												
		७. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बालदिवसको आयोजना गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	4.2a	-			६, ६.२, १५,१० मा समावेश
		८. बाल हेल्पलाईन	स्थान	०	१	१	१	१	१	4.2a/5.2e	-			
		९. वाल पेन्टिंग कार्यक्रमहरू	स्थान	०	४३	४३	४३	४३	४३	4.2a	२५००			
		१०. अशाह्य बालबालिकाहरूलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	4.3c	२५००			आवश्यकता अनुसार
		११. ट्रान्जिट होमको व्यवस्था गर्ने	वडा	०	०	०	१	०	०	4.2a	-			६, ६.६, ख, १, ५ मा समावेश
		१२. समुदाय तथा विद्यालयमा आधारित बालक्लबको स्थापना, सबलीकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि	वडा	७	७	७	७	७	७	4.2a	-			६, ६.२, १५,४ मा समावेश

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१३. वार्षिक रूपमा अध्यक्ष बाल प्रतिभा प्रतिस्पर्धा	वडा	०	७	७	७	७	७	4.2	-			६, ६.२, ५,११ मा समावेश
		१४. बाल संरक्षण कोषको स्थापना र परिचालन	वडा	०	७	७	७	७	७	4.2	१०००			
ग. ज्येष्ठ नागरिक संरक्षण तथा सशक्तिकरण														
१.	ज्येष्ठ नागरिकहरूको मान सम्मानको पूर्णरूपमा सुनिश्चितता गर्दै वहाँहरूका ज्ञान, सिप र अनुभवहरूलाई गाउँपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक तथा पर्यावरणीय विकासको लागि सदुपयोग गर्ने २. ज्येष्ठ नागरिकहरूलाई सामाजीकरण गर्दै	१. ज्येष्ठ नागरिकहरूको जनसंख्याको तथ्यांक दुरुस्त राख्ने	स्थान	१	१	१	१	१	१	1.3a	५०			१०,१,२ मा समावेश
		२. मनोपरामर्श सेवा उपलब्ध गराउने	स्थान	०	१	१	१	१	१	3.4c1	-			
		३. गाउँपालिकाले उपलब्ध गराउने सेवा सुविधा भत्ता बैंक मार्फत् र अन्य सुविधा घरमा नै उपलब्ध गराउने	स्थान	१	१	१	१	१	१	1.3a	१००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	अनुभवहरूलाई विकास कार्यमा सहभागी गराउने ३. गरिब, अपाङ्ग, असहाय ज्येष्ठ नागरिकहरूको लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ४. अन्तरपुस्ता अन्तरघुलनको लागि सहजीकरण गर्ने	४. ज्येष्ठ नागरिक परिचयपत्र वितरण	वडा	७	७	७	७	७	७	1.3a	५०			
		५. वृद्धाश्रमको सबलीकरण	संख्या	०	०	०	०	०	०	1.3a	-			
		६. अनुभव आदान प्रदान केन्द्रको स्थापना (सिकाइ चौतारी)	वडा	०	०	७	७	७	७	16.10a	१७५०			
		७. अनुभव संगालो प्रकाशन	पटक	०	०	१	१	१	१	16.10a	२००			
		८. ज्येष्ठ नागरिक दिवस मनाउने	पटक	१	१	१	१	१	१	10.2a	२५०			
		९. आदर्श सन्तान पुरस्कृत कार्यक्रम	पटक	०	०	१	१	१	१	10.2a	४००			
		१०. धार्मिक स्थल भ्रमण आयोजना गर्ने	पटक	०	०	१	१	१	१	1.3a	८००			
		११. उत्कृष्ठ काम गर्ने ज्येष्ठ नागरिकलाई	संख्या	०	१	१	१	१	१	1.3a	२५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		सम्मान गर्ने												
		१२. ज्येष्ठ नागरिक स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम	वडा	७	७	७	७	७	७	3.8a	५०००			
		१३. ज्येष्ठ नागरिक सामाजिक सुरक्षा भत्ता	वडा	७	७	७	७	७	७	1.3a	६०००			
		१४. विपन्न ज्येष्ठ नागरिकलाई कपडा वितरण	वडा	७	७	७	७	७	७	1.3a	५००			
घ. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु														
१.	**नीति निर्माण**													
	१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आत्मसम्मान सहितको सहभागिता तथा नेतृत्वदायी भुमिकाको लागि सकारात्मक वातवावरण निर्माण	१. अपाङ्गता संरक्षण नीति निर्माण गरी कार्यान्व्यन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	10.2a	५०			
		२. CBRF परिचालन	पटक	०	१	१	१	१	१	10.2a	५००			
		३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको	वडा	७	७	७	७	७	७	10.2a	-			१०,१,२ मा समावेश

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	गर्ने २. पालिकाका सार्वजनिक भौतिक संरचनाहरूलाई अपाङ्ग मैत्री बनाउने नीति निर्माण गर्ने ३. अपाङ्ग जनसंख्याको विवरण नियमित दुरुस्त गर्ने ४. अपाङ्ग भएका व्यक्तिहरूलाई शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न छात्रवृत्ति	प्रोफाइल निर्माण तथा अद्यावधिक												
		४. छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	4.3c	५००			
		५. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि घुम्ती सेवा तथा अध्यक्ष उपहार (वर्षको एक पटक चाडपर्वमा उपहार दिने)	पटक	०	१	१	१	१	१	1.3a	५००			
		६. अन्तर्राष्ट्रिय अपाङ्ग दिवस मनाउने	पटक	१	१	१	१	१	१	1.3a/ 10.2a	५००			
		७. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको समुहहरूको सबलीकरण	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	५००			
		८. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका परिवारका सदस्यहरूलाई	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	२५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		सचेतना कार्यक्रम												
		९. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका परिवारका सदस्यहरूलाई जीविकोपार्जन सहयोग कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	1.3b/ 1.5b	५००			
		१०.अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सुचना अद्यावधिक एवं व्यवस्थापन	वडा	०	७	७	७	७	७	16.10a	-			१०,१,२ मा समावेश
		११. अपाङ्गता भएका व्यक्ति र परिवारको सशक्तिकरण	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	-			६, ६.६, घ, १, ९ मा समावेश
		१२. समन्वय समिति, स्वावलम्बन समुह गठन र अद्यावधिक	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	२५०			
		१३. सरोकारवालाहरूका लागी सशक्तिकरण	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	२५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१४. सहायक सामग्री खरिदमा अनुदान	वडा	७	७	७	७	७	७	1.3b	१०००			
		१५. स्वास्थ्य सेवा तथा चेतना अभिवृद्धि शिविर सञ्चालन	वडा	७	७	७	७	७	७	10.2a	३५००			
सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण														
१.	**नीति निर्माण**													
	गाउँपालिकाको सामाजिक सुरक्षा नीति निर्माण गरी कार्यान्व्यन गर्ने ।	१.पालिकाको सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	1.3a	५०			
		२. गरीबी मापन गरी परिचयपत्र वितरण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	1.5b	२५०			
		३. व्यक्तिगत घटनाहरू नियमित दर्ता गर्ने संयन्त्रको	वडा	७	७	७	७	७	७	4.7b	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलापहरू	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		सबलीकरण												
२.	**सामाजिक सुरक्षा कोषको स्थापना**													
	गाउँपालिकाको नेतृत्वमा सामाजिक सुरक्षा कोष स्थापना गर्ने	१. सामाजिक सुरक्षाकोषको स्थापना	संख्या	१	१	१	१	१	१	1.3a	१०००			
		२. योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षालाई मौलिक रूपमा सञ्चालन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	1.3a	-			
		३. जहाँ कष्ट पालिका फष्ट सुरुवात	पटक	०	१	१	१	१	१	10.2a	१०००			

अपेक्षित उपलब्धि

१. महिला सशक्तीकरणमार्फत सामाजिक विभेदहरू न्यून भई महिला सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ ।
२. जोखिममा भएका बालबालिकाको संरक्षण र बालबालिकाको व्यक्तित्व विकासको अवसर सिर्जना भएको हुनेछ ।
३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आत्मसम्मान र सहभागितामा वृद्धि भएको हुनेछ ।
४. ज्येष्ठ नागरिकका अनुभव तथा ज्ञानहरू सदुपयोग भएको हुनेछ ।

परिच्छेद ७

पूर्वाधार क्षेत्र

दूरदृष्टि

'आधुनिक प्रविधि, प्रयोगकर्तामैत्री समावेशी पूर्वाधार,

कालिगण्डकी गाउँपालिकाको समृद्धिको आधार'

५ वर्षभित्र सबै जनताको पहुँचमा आधारभूत पूर्वाधारको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

उद्देश्य

१. प्रविधि र ज्ञानमा आधारित पूर्वाधार विकास ।
२. वातावरणमैत्री पूर्वाधार ।
३. विशिष्टता र प्रविधिमा आधारित एकीकृत शहरी विकास, गाउँपालिका यातायात पूर्वाधार निर्माण ।
४. सुचना, प्रविधिमा आधारित अनुसन्धान केन्द्र स्थापना ।

रणनीति

१. तयार भएको आवधिक विकास योजना, गाउँपालिका यातायात गुरुयोजना लागु गर्ने ।
२. पूर्वाधार निर्माणमा जनताको सहभागिता र उत्तरदायित्वको सुनिश्चितता ।
३. **4-P Model** (पालिकाका जनताको साझेदारितालाई उत्प्रेरक गरी प्रोत्साहन) मा पूर्वाधार निर्माण ।
४. विकास साझेदारहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य ।
५. सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारसँग सहकार्य ।
६. छिमेकी पालिका, जिल्ला, प्रदेशसँग सहकार्य, परस्पर सहयोग, साझेदारिता ।

कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू		कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१.	**सडक**														
	१. सडक उपभोक्ता समिति तथा ठेक्कामार्फत निर्माण गरी नयाँ बाटो निर्माणमा अनुगमन तथा मर्मत सम्भार गर्ने । २. प्रत्येक वडामा एक चक्रपथ तथा सडक सञ्जालीकरण गर्ने ३. गाउँपालिकालाई राष्ट्रिय तथा प्रदेश सडक	जिल्ला सडक मुख्य सञ्जाल (DRCN)	१. नयाँ ट्र्याक	कि.मी.							9.1b				
			२. सडक चौडा	कि.मी.		१४	६.६				9.1a	२००००			
			३. सडक ग्रावेल	कि.मी.							9.1a				
			४. सडक संरचना	कि.मी.				९.५८	११.०२	२	9.1a	८५०००			
			५. सडक कालोपत्र	कि.मी.											
			६. सडक मर्मतसम्भार	कि.मी.		१३.५४						४५००			
		गाउँ स्तरिय सडक (B&C)	१. नयाँ ट्र्याक	कि.मी.											
			२. सडक चौडा	कि.मी.		१७.५	१८.८१	२०.७७	१८.३८	९.१५२		८५०००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू		कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	सञ्जालसँग जोड्न प्रदेश तथा राष्ट्रिय सरकारसँग सहकार्य गर्ने ।		३. सडक ग्रावेल	कि.मी.											
			४. सडक संरचना	कि.मी.						५.५		२००००			
			५. सडक कालोपत्र	कि.मी.											
			६. सडक मर्मतसम्भार	कि.मी.											
		गाउँ स्तरिय सडक (D)	१. नयाँ ट्र्याक	कि.मी.											
			२. सडक चौडा	कि.मी.		४.८२						४८००			
			३. सडक ग्रावेल	कि.मी.											
			४. सडक संरचना	कि.मी.			१.२३	३.१	४.८२	०.५		३००००			
			५. सडक कालोपत्र	कि.मी.											

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू		कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८० ।८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
			६. सडक मर्मतसम्भार	कि.मी.											
२.	**सामुदायिक विद्युतीकरण आयोजना**														
	विद्युत उपभोक्ता समिति मार्फत र आवश्यकता अनुसार ठेक्का मार्फत कार्य सञ्चालन गर्ने		१. सबै घरधुरीमा विद्युतीकरण गर्ने	संख्या	३६७६	२०	२०	२०	०	०	7.1a	२०००			
			२. राष्ट्रिय प्रसारण लाइनबाट विद्युतीकरण गर्ने (पोल तार ट्रान्सफरमर)	संख्या	२५	५	५	५	५	५	7.1a	१७५००			आवश्यकता अनुसार थप, स्तरोन्नति
			३. सव स्टेशननिर्माण	संख्या	०	०	०	०	०	०	7.1a	-			
			४. चार्गिङ्ग स्टेशन	संख्या	०	१	०	०	०	०	7.1a	८०००			
			५. स्मार्ट सडक बत्ती	संख्या	०	५०	५०	५०	५०	५०	7.1a	५०००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
३.	**भवन निर्माण**													
३.१	**गाउँपालिकाको भवन निर्माण**													
		१. गाउँपालिकाको कार्यालय	संख्या	०	०	०	१	०	०	8.2b	१०००००			डि. पि. आर. अनुसार, बहु बर्षीय
		२. वडा कार्यालयहरू	संख्या	३	२	२	०	०	०	8.2b	२४०००			बहु बर्षीय
३.२	**सेवा केन्द्रहरूको निर्माण**	१. स्वास्थ्य चौकी निर्माण	संख्या	३	१	१	१	१	०	8.2b	१२००००			
	१. संस्थागत रूपमा गुणस्तरीय सेवाहरूको सुनिश्चितता गर्न समुदाय, प्रदेश सरकार, संघिय सरकार एवम् विकास साझेदारहरूसँग सहकार्य गर्दै प्रयोगकर्ता मैत्रीभवनहरू निर्माण गर्ने	२. सामुदायिक भवन	संख्या	१९	१९	१९	१९	१९	१९	8.2b	२००००			बहु-बर्षीय योजना, क्रमागत
		३. सामुदायिक पुस्तकालय	संख्या	१	१	१	२	२	०	8.2b	३००००			
		४. आमा समूह भवन	संख्या	१६	१६	१६	१६	१६	१६	8.2b	२००००			बहु-बर्षीय योजना, क्रमागत

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		५. सम्मेलन केन्द्र	संख्या	१	०	०	०	०	०	8.2b	-			
		६. चिस्यान केन्द्र (६०० मे. ट.)	संख्या	०	०	०	१	०	०	8.2b	४००००			
		७. इलाका प्रशासन कार्यालय भवन	संख्या	०	१	०	०	०	०	8.2b	-			
		८. बैंकको स्थापना	संख्या	३	१	१	१	१	१	8.2b	-			
३.३	**विद्यालय तथा क्याम्पस भवन निर्माण**													
	१. प्रयोगकर्ता मैत्री विद्यालय तथा क्याम्पस भवनहरू निर्माण गर्ने	१. विद्यालय तथा क्याम्पस भवन	संख्या	६	०	१	०	०	०	8.2b	१००००			
३.४	**विपन्नआवास कार्यक्रम**	विपन्नका लागि आवास निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	१	8.2b	१००००			
४.	**पुल तथा हेलीप्याड निर्माण**													

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८० ।८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	१. संघिय सरकार, प्रदेश सरकार र जनसमुदायसँग सहकार्य गरेर स्तरीय पुलनिर्माण गर्ने ।	१. झोलुंगे पुल निर्माण (आवश्यकता अनुसार)	संख्या	२०	-	-	-	-	-	8.2b	-			प्रति मि (८०-९० हजार)
		२. पुलनिर्माण	संख्या	१	०	०	०	०	०	8.2b	-			
		३. कल्भर्ट निर्माण	संख्या	१	१०	१०	१०	१०	८	8.2b	५५००			
		४. कजवे	संख्या	०	७	७	७	७	८	8.2b	१००००			
		४. हेली प्याड	संख्या	०	१	२	२	२	०	8.2b	७०००			
५.	**सञ्चार तथा सुचना प्रविधि पूर्वाधार**													
	१. सेवाप्रदाय समुहहरूसँग सहकार्य गरी पूर्वाधार निर्माण गर्ने र सहभागितात्मक अनुगमन प्रणालीद्वारा प्रगति सार्वजनिक गर्ने । २. सञ्चार माध्यमहरूसँग सहकार्य गर्ने ।	१. टेलिफोन टावरको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, संख्या थप्ने	पटक	०	०	१	१	१	०	9.1c	५०००			
		२. एकिकृत सुचना केन्द्र स्थापना	संख्या	०	०	१	०	०	०	16.10a	-			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		३. सामुदायिक रेडियोसँग सहकार्य गरेर प्रचार प्रसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	पटक	-	१	१	१	१	१	16.10a	२५०			आवश्यकता अनुसार
		४. पालिकाभित्रका पत्रकारहरूलाई प्रोत्साहन	पटक	०	०	१	१	१	१	16.10a	४०			
		५. युवाहरूलाई एप्स तथा सफ्टवेयर निर्माण गर्न सहयोग गर्ने	जना	०	०	५	५	५	५	16.10a	२०००			
		६. वार्षिक रूपमा आइसीटी मेला आयोजना गर्ने	पटक	०	०	०	०	०	०	16.10a	-			
		७. १०० वाट	स्थान	०	०	०	१	१	१		२५०			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८० ।८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		क्षमताको एफ. एम. रेडियो सञ्चालनका लागि अनुदान												
		८. ल्याण्डलाईन टेलिफोनको शुरुवात र विस्तार	संख्या	०	०	०	०	०	०	6.2d/ 6.3a	-			
		९.पालिका एप निर्माण गर्ने	पटक	०	१	०	०	०	०		२०००			
६.	**आवास तथा बस्ती विकास**									**8.2b**				
	सहभागितात्मक प्रक्रियाद्वारा एकिकृत आवास निर्माण गरी बस्ती हस्तानान्तरण गर्ने	१. ढल निर्माण	स्थान	०	०	०	१	१	२	1.3a	४०००			
		२. अतिविपन्नलाई पालिका अध्यक्ष आवास	संख्या	०	०	०	०	०	०	9.1c	-			
		३. वृद्धा आश्रम	संख्या	०	०	०	०	१	०	16.10a	-			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
७.	**शहरी विकास**													
	१.पारदर्शी पूर्ण रूपमा शहरी विकास योजना लागु गर्ने । २. गाउँपालिकाको गाउँपालिका यातायात गुरुयोजना (RMTMP) अनुसार विस्तृत प्रतिवेदन तयार गरी ऋण सहयोगमा सडक बोर्ड, गाउँ विकास कोष, एडिवी, विश्व बैंक, नेपाल सरकारको समपुरक, विशेष अनुदान कोष, राष्ट्रिय योजना आयोग र साझेदारी विकास कार्यक्रममा परियोजना प्रस्ताव पेश गर्ने	एकिकृत शहरी विकास योजना (IUDP) तयार र लागु गर्ने ।	संख्या	०	०	१	०	०	०	16.10a	२०००			
८.	**विज्ञान तथा प्रविधि**													
	प्राविधिक विद्यालय तथा क्याम्पसहरूसँग सहकार्य गरी विज्ञान तथा सामाजिक विकास	१. आविष्कारलाइ प्रोत्साहन कार्यक्रम	संख्या	०	१	१	१	१	१	8.3b	५००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	अनुसन्धान कार्यक्रम हरू सञ्चालन गर्ने	२. खाद्य प्रयोगशाला स्थापना	संख्या	०	०	०	०	०	०	8.3b	–			
		३. रिसर्च सेन्टर स्थापना	संख्या	०	०	०	०	०	०	8.3b	-			
		४. विज्ञान प्रयोगशाला सबलीकरण	संख्या	५	५	५	५	५	५	8.3b	२५००			
९.	**यातायात, यातायात व्यवस्थापन र अन्य यातायात**													
	१. गाउँपालिका र नागरिकको सहकार्यमा स्थापित कम्पनीको सहकार्यमा गाउँ बस सञ्चालन गर्ने २. यातयात सेवालाई सुरक्षित र भरपर्दो बनाएर गुणस्तरीय सेवा प्रत्याभुति गराउने	१. विद्युतीय स्कुल बस सञ्चालन	संख्या	०	०	०	२	०	०	11.2b	१५०००			
		२. वातावरण मैत्री यातायात व्यवस्थापन गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने	पटक	०	०	१	१	१	१	7.3g	-			
		३. बस पार्क र टर्मिनल	संख्या	०	०	१	१	७	७	8.2b	२००००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८० ।८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		निर्माण तथा संचालन												
		४. यात्रु प्रतिक्षालय निर्माण	संख्या	०	०	७	७	७	७	8.2b	२८००			
१०.	**उर्जा तथा वैकल्पिक उर्जा**													
	गोबर ग्यास उत्पादनलाई प्रोत्साहित गर्दै गोवर ग्यास उत्पादनमा विशेष अनुदान दिने र दाउरा माथिको निर्भरता न्यून गर्ने २. वैकल्पीक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रसँग साझेदारी गरेर सोलार बिस्तार गर्ने	१. वायो ग्यास उत्पादन	संख्या	६०	५०	५०	५०	५०	५०	12.2d	४०००			
		२. घर घरमा विद्युतीय चुल्हो लाई प्रोत्साहन	संख्या	३७	१००	१००	१००	१००	१००	7.2b	१०००			
		३. सोलार वितरण(विद्यालय, सार्वजनिक स्थल, कृषि, सिचाई, सडक बत्ति, बजार क्षेत्र)	संख्या	४८	१००	१००	१००	१००	१००	7.2b	२५००			
		४. सडक	संख्या	०	०	०	७०	०	०	7.3d	१०००			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरू	कृयाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष ८० ।८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		बत्ती उज्यालो सडक कार्यक्रम												
११.	**केबलकार**													
	पालिकावासीको नीजि कम्पनी, सहकारी तथा गाउँपालिकाको संयुक्त लगानीमा केबलकार निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने	१. प्रारम्भिक सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने	संख्या	०	०	०	०	१	०	8.2b/ 8.9a	१००			

अपेक्षित उपलब्धि

१. पालिकाका सबै बस्ती र टोलहरू सडक सञ्जालद्वारा जोडिएका हुनेछन् ।
२. पालिकाभित्र केबलकार निर्माण भई रोजगारको अवसर सिर्जना भएको हुनेछ ।
३. सडक तथा भौतिक पूर्वाधार निर्माणका सन्दर्भमा पालिकामा रोजगार तथा आयआर्जनका अवसर सिर्जना भएको हुनेछ ।
४. पालिकाभित्रका घरलाई घर नम्बर वितरण गरिएको हुनेछ ।

परिच्छेद ८

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

दूरदृष्टि

दिगो विकास, पद्धतिको सुधार

प्रकृतिसँग तादात्म्यता, समृद्धिको आधार

लक्ष्य

प्राकृतिक सन्तुलन सहितको दिगो विकासको आधारशिला निर्माण गरि विपद् र यसको क्षति न्यूनीकरण गर्ने

उद्देश्य

१. पारिस्थितिकिय प्रणालीलाई संरक्षण गर्ने

२. वातावरणीय सौन्दर्यतालाई प्रवर्द्धन गर्ने

३. भौतिक विकासका क्रममा वातावरणीय सद्भाव कायम राखी विपद्का क्षति न्यूनीकरण गर्ने

४. प्राकृतिक विपत्तिले ल्याउने क्षति न्यूनीकरण गर्न आवश्यक तयारी गर्ने

रणनीति

१. वनसम्बन्धी नीति र उपयुक्त संरचना बनाउने

२. विद्यमान वनक्षेत्र कायम राखी उत्पादकत्व वृद्धिका लागि वनको सहभागितामूलक, दिगो एवम् वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने

३. जलवायु परिवर्तनलाई मध्यनजर राख्दै वातावरण संरक्षण गर्ने

४. वृक्षारोपण गरेर भू-स्खलन नियन्त्रण र भू-संरक्षण गर्ने

५. विपद् सिर्जित गरिबी न्यूनीकरणका लागि विशेष कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने

६. विपद्ले असर गर्नसक्ने स्थानहरुको पहिचान गरि सम्भावित प्रभावको न्यूनीकरण गर्ने

७. पूर्व तयारी गरि विपद व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता ल्याउने

८. जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको कार्यक्रम लागु गर्ने

८.१ वन तथा वातावरण

लक्ष्य

जनसहभागिताका माध्यमले जैविक विविधता, जलाधार संरक्षण, वन्यजन्तु, वन, वनस्पति र जडीबुटीको दिगो व्यवस्थापन गरेर संरक्षण, सम्वर्द्धन गर्दै वन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण, पर्या-पर्यटनको विकास तथा विस्तार गरी वातावरणीय सन्तुलनसहितको विकास गर्ने

उद्देश्य

१. सामुदायिक वन एवम् निजी वनको दिगो व्यवस्थापनमार्फत उत्पादकत्व वृद्धि गरी वनमा आधारित उद्योग सञ्चालन गर्ने

२. वनबाट प्राप्त सेवा, सुविधा, अवसर र पैदावरहरूको समानुपातिक वितरण प्रणालीको विकास गरी समाजिक न्याय प्रत्याभूत गर्ने

रणनीति

१. वनको उत्पादकत्व वृद्धि गरेर स्रोतको सदुपयोग गर्न सबै प्रकारका वनको दिगो व्यवस्थापन गर्ने

२. वनमा जनसहभागिता वृद्धि गरी दिगो व्यवस्थापन र संरक्षणमार्फत पर्या-पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने

३. निजी, सामुदायिक तथा कवुलियती वनको उत्पादकत्व वृद्धि गरी वनमा आधारित उद्योगहरू तथा उद्यमशीलता विकास गर्ने

४. गाउँपालिकाको स्थानीय जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन योजना बनाइ लागु गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**सामुदायिक वन व्यवस्थापन तथा विकास कार्यक्रम**													
	सामुदायिक वन उपभोक्ताहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी वनको संरक्षण, सम्वर्द्धन तथा दिगो व्यवस्थापन गर्न प्रोत्साहीत गर्ने	१. विधान तथा कार्ययोजना परिमार्जन	पटक	०	१	१	१	१	१	15.9a				
		२. वन व्यवस्थापन तथा संरक्षणका लागि तालिम	पटक	०	१	१	१	१	१	15.9a	१०००			
२.	**विरुवा उत्पादन**													
	सामुदायिक वन उपभोक्ताहरूसँग सहकार्य गरेर नर्सरी स्थापना गर्ने	१. सबै वडामा हाइटेक नर्सरी स्थापना गर्ने	वडा	०	१	३	३	०	०	15.9a	-			५, ५.१, ३, २ मा समावेश
३.	**वृक्षारोपण कार्यक्रम**													
	कार्यनीतिः सामुदायिक वन	१. सामुदायिक वन क्षेत्रमा वृक्षारोपण	पटक	०	१	१	१	१	१	15.9a	१५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०/८१	८१/८२	८२/८३	८३/८४	८४/८५	८५/८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	उपभोक्ता समुह, विद्यालय, गैसस, आमा समुह, युवा क्लबहरूसँग सहकार्य गरी गाउँपालिका भरिका खाली रहेका सार्वजनिक स्थलहरूमा वृक्षारोपण गर्ने	२. सडक किनारामा वृक्षारोपण	पटक	१	१	१	१	०	०	15.9a	२५००			
		३. खोला तथा नदी किनारामा वृक्षारोपण	पटक	१	१	१	१	१	१	15.9a	२५०			
		४. सार्वजनिक स्थलहरूमा वृक्षारोपण	पटक	०	०	०	०	१	१	15.9a	१००			
		५. डढेलो नियन्त्रण सम्बन्धि जनचेतना कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	15.1a	५००			
४.	**कृषि वन कार्यक्रम**													
	कृषक उत्पादक समुह तथा सामुदायिक वन उपभोक्ता	१. क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम (वन र वातावरण)	वडा	०	७	७	७	७	७	15.9a	३५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	समुहका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी कृषिवन कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने	२. कृषिवन प्रदर्शनी स्थलको स्थापना	संख्या	०	०	०	०	१	०	15.8a	५००			
		३. भूईघाँस तथा डालेघाँस वृक्षारोपण कार्यक्रम	वडा	७	७	७	७	७	७	15.9a	२५००			
५	**पारिवारिक निजी वन विकास कार्यक्रम**													
	व्यक्तिका खाली जग्गाहरूमा निजी वन विकास गर्न प्रोत्साहन गर्ने	१. पारिवारिक निजी वन विकास तथा दर्ता गर्ने	संख्या	७	७	७	७	७	७	15.2b	-			
		२. नमुना पारिवारिक निजीवन विकास प्रत्येक वडामा १ वटा	वडा	०	०	७	७	७	७	15.2d	५००			
६	**गैर काष्ठजन्य वन पैदावरहरूको विकास तथा व्यवस्थापन**													

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	सामुदायिक वन तथा उत्पादन समुहहरूसँग सहकार्य गरी गैर काष्ठजन्य पैदावरहरूको विकास गर्ने	१. गैर काष्ठ जन्यवन पैदावरको प्रदर्शन स्थलको स्थापना	संख्या	०	०	०	०	०	०	15.1b	-			
		२. सामुदायिक वनहरूमा भएका गैर काष्ठ जन्य पैदावरहरूको इन्भेन्ट्री तयार गर्ने	पटक	०	१	०	०	१	०	15.1b	५००			
		३. सामुदायिक वनमा गैर काष्ठ जन्यवन पैदावरहरूको रोपण	वडा	०	०	७	७	७	७	15.2c	-			८, ८.१, ३, १ मा समावेश
		४. जडीबुटी खेती गर्ने किसानहरूको लागि उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण तालिम	स्थान	०	०	१	१	१	१	15.9a	८००			

८.२ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन

लक्ष्य

जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिमबाट भएको प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने

उद्देश्य

१. उत्थानशीलता विकास गरी विपद् तथा जोखिम न्यूनीकरणका लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने

२. जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरण तथा अनुकूलनका लागि पालिकावासीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने

रणनीति

१. विपद् व्यवस्थापन सम्वन्धी कानुनी तथा संरचनात्मक व्यवस्था गर्ने

२. प्रकोप व्यवस्थापनका लागि संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सामुदायिक एवम् निजी क्षेत्रसंग सहयोग, समन्वय तथा सहकार्य गर्ने

३. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन रणनीति निर्माण गर्ने

कार्यक्रम, कार्यनीति र क्रियाकलाप

क.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**विपद् व्यवस्थापन**													
	विपद् व्यवस्थापन संयन्त्रको विकास गरी विपद् जोखिम न्यूनिकरण गर्ने	१. विपद् व्यवस्थापन समितिको सबलिकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	11.5h/i	१०००			
		२. वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समितिको सबलिकरण	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5e	५००			
		३. सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गर्ने	वडा	०	०	७	०	०	०	11.5e	७०			
		४. सबै वडाहरूमा विपद् जोखिम न्यूनिकरण सूचना केन्द्रहरूको स्थापना गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5e	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		५. गाउँपालिका स्तरमा आकष्मिक कार्य सञ्चालन केन्द्रको स्थापना	पटक	०	०	१	०	०	०	11.g/h/i	१०००			
		६. पूर्व चेतावनी सूचना केन्द्र	संख्या	०	१	१	१	१	१	11.5i	१०००			
		७. सरोकारवालाको सूचाङ्क र नक्शांकन	पटक	०	१	१	१	१	१	11.5e	५०			
		८. गाउँपालिकाको अनुकुलन योजना **(LAPA)** अनुसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	11.5i	२५००			
		९. सम्भावित जोखिम क्षेत्रहरूको पहिचान	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5i	२५०			
		१०. जगेडा योजना निर्माण	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5g/i	१०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		११. दमकल, पानी टंकी, फायरवल, औजारहरूको व्यवस्था	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5i	१००००			
		१२. अग्निरेखा बनाउने	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5i	१२५००			
		१३. वन जङ्गलमा नियमित रुपमा पातपतिङ्गर, स्याउला सफाई गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5i	२५००			
		१४. राहतकोष स्थापना	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5g/i	२५००			
		१५. विपद् प्रभावितहरूको पुनर्स्थापना	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5i	१०००			
		१६. मनो परामर्श केन्द्र	वडा	०	०	०	१	१	१	3.4c1	५००			
		१७. सिकाई केन्द्रको स्थापना	वडा	०	०	०	०	०	०	11.5i	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०। ८१	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१८. आकष्मिक पुनर्स्थापना स्थल पहिचान	वडा	०	७	०	०	०	०	11.5i	५०			
		१९. महामारी व्यवस्थापन रणनीति	पटक	०	१	१	१	१	१	11.5g/i	५००			
		२०. खोज तथा उद्धार, प्राथमिक उपचार टोली निर्माण	वडा	०	०	७	७	७	७	11.4a	४००			
		२१. एम्बुलेन्स व्यवस्थापन	संख्या	७	७	७	७	७	७	11.5g/i	-			६,६.३,१४,१ मा समावेश
		२२. विद्युत तथ्यांक संकलन टोली गठन	पटक	०	१	१	१	१	१	11.5g/i	२५०			
		२३. कृत्रिम घटना अभ्यास	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5g/i	५००			
		२४. क्षमता विकास तालिम	वडा	०	७	७	७	७	७	11.5e 11.5g/i	५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		२५. जहाँ कष्ट पालिका फस्ट कार्यक्रम विस्तार र प्रभावकारिता	स्थान	०	०	१	१	१	१	11.4a	२०००			
		२६. खोज तथा उद्धार सामग्री हस्तान्तरण	पटक	०	१	१	१	१	१	11.5h/i	१०००			
८	**जलवायु परिवर्तन**													
	१. वातावरण संरक्षण गर्दै जलवायु परिवर्तन न्यूनिकरण र अनुकुलित हुने गरी विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने । २. जलवायु अनुकुलित पालिकाको रूपमा विकास गर्ने	१.जलवायु परिवर्तन शाखाको स्थापना गर्ने ।	संख्या	०	०	१	०	०	०	13.3b	५०			
		२. पालिकाको हरित अर्थतन्त्रको खाका तर्जुमा गर्ने	पटक	०	१	१	०	०	०	13.3a/b	५००			
		३. जनचेतना मुलक कार्यक्रमहरूसञ्चालन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	13.3b	२५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कृयाकलाप	ईकाइ	आधार वर्ष ८०।८१	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लगत (रु. हजार)	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	३. जैविक विविधताको प्रदवर्द्धन	४. स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकुलन योजना कार्यान्वयन गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	13.3b	५०००			
		५. प्लाष्टिक झोलाहरूको संकलन तथा प्रशोधन पुनः प्रयोग सचेतना	वडा	०	७	७	७	७	७	12.4a	५००			
		६. सडक किनारा वृक्षारोपण	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	-			८, ८.१, ३, २ मा समावेश
		७. पानीको मुहान संरक्षण	वडा	०	७	७	७	७	७	15.3b	२०००			
		८. कृषक क्षमता अभिवृद्धि	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	-			५,५.२,१,४ मा समावेश
		९. गृहिणीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	-			६,६.२,२,२ मा समावेश

परिच्छेद ९

लोकतन्त्र र सुशासन

दूरदृष्टि

१. जवाफदेहिता र विधिको शासनमा नेतृत्वको प्रतिबद्धता ।
२. विकासमा सम्मानित नागरिक आबद्धताको सुनिश्चितता ।

लक्ष्य

१. भ्रष्टाचार न्यूनीकरण गरी गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्ने ।

उद्देश्य

१. गाउँपालिकाका सबै गतिविधि र खर्च विनियोजन तथा फछ्र्योटको चोकचोकमा डिजिटल डिस्प्ले, घरघरका मोबाइल एप्समा पुऱ्याएर पारदर्शिता कायम गर्ने ।
२. गाउँपालिकाका सबै गतिविधिमा जनसहभागिता सुनिश्चित गर्दै पारदर्शिता व्यवस्थापन गरेर चुस्त सेवा प्रवाह गर्ने ।

रणनीति

१. गाउँपालिकाका सबै नीति तथा कार्यक्रम नागरिकको पहुँचमा पुऱ्याउने ।
२. नागरिकका सुझाव तथा गुनासो तुरुन्त सम्बोधन गर्ने ।
३. बैङ्किङ कारोबारमार्फत आर्थिक कारोबार गर्ने ।
४. गाउँपालिकाका क्रियाकलापका सूचना तथा प्रविधि प्रयोग गरी प्रक्रियालाई सहज र निष्पक्ष बनाउने ।
५. नागरिक बडापत्रअनुसार सेवा प्रदान गर्ने ।
६. गाउँपालिकामा दोभाषे व्यवस्था गरी नागरिक सहायता कक्ष व्यवस्था गर्ने ।

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**मातृभाषा संरक्षण तथा विकास**													
		१. मातृ भाषामा प्राथमिक शिक्षा लिन पाउने अधिकारको प्रवर्द्धन र संरक्षण गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	11.4a	७५००			
२	**संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धन**													
		१. मौलिक, सांस्कृतिक पहिचान झल्किने क्षेत्र घोषणा	संख्या	०	०	०	०	१	०	16.10a	-			
		२. पालिका स्तरमा भाषा सम्बन्धी हेल्प डेस्क स्थापना	संख्या	०	०	०	०	०	०	11.4a	-			
		३. एकिकृत जातिय सांस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना	संख्या	०	०	०	१	०	०	11.4a	-			१०, १०, १ मा समावेश
		४. कालिगण्डकी सभ्यता तथा	पटक	०	१	०	०	०	०	11.4a	५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		पुरातत्वको अध्ययन तथा अनुसन्धान												
		५. मन्दिर, गुम्बा, चर्च, मस्जिद तथा धार्मिक स्थलहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन	वडा	०	०	७	७	७	७	11.4a	५०००			
३.	**सुरक्षा**													
		१. प्रत्येक वडामा प्रहरी चौकी स्थापना	वडा	२	०	२	२	१	०	16.4b	-			
		२. बजार क्षेत्रमा ट्राफिक प्रहरीको व्यवस्था	वडा	०	०	०	०	०	०	3.6a1	-			
		३. गाउँ भित्र सार्वजनिक र मुख्य प्रवेशद्वारहरूमा सिसि क्यामेरा जडान गर्ने	संख्या	०	५	५	५	५	५	3.6a1	२०००			
		४. सडक सुरक्षा, सार्वजनिक तथा नीजि सम्पत्ति सुरक्षा, सामाजिक सद्भाव जस्ता विषय समेटेर	वडा	०	०	७	७	७	७	16.10a	३००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८०।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		विभिन्न भाषामा मासिक रूपमा रेडियो कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने												
		५. गाउँ प्रहरी साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	१	16.10a	५००			
४.	**शान्ति र सुव्यवस्था**													
		१. सामुदायिक प्रहरी साझेदारी कार्यक्रम सबलीकरण	वडा	०	०	०	७	७	७	16.4b/ 16.5a	३००			
		२. महिला तथा बालबालिका सेलको स्थापना	संख्या	०	१	०	०	०	०	5.3b	-			
		३. टोल विकास संस्थाहरूको सबलीकरण	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	७५०			
		४. ध्यानकेन्द्रहरूको स्थापना र परिचालन	संख्या	०	०	०	०	२	०	3.4c1	२००००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		५. द्वन्द्व पिडितहरूको लागि परिपूरण कार्यक्रम	पटक	०	१	१	१	१	१	16.1b	५००			
		६. वन्यजन्तु र मानव अन्तर संघर्ष न्यूनिकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	15.9b	२०००			
		७. गाउँ प्रहरीको व्यवस्था	संख्या	०	०	१	०	०	०	16.4b/ 16.5a	२०००			
५.	**नेतृत्व विकास तथा निर्माण**													
		१.कार्यपालिका सदस्यहरूको लागि नेतृत्व विकास कार्यक्रम	पटक	०	१	१	१	१	१	10.2c	५००			
		२. महिला नेतृत्वहरूको लागि प्रशिक्षण	पटक	०	१	१	१	१	१	10.2b	२५०			
		३. गृहिणीहरूका लागि नेतृत्व विकास तालिम	पटक	०	१	१	१	१	१	10.2b	-			९,५,२ मा समावेश

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		४. बाल क्लब तथा सामुदायिक संस्थाहरूको नेतृत्व विकास	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2b	१०००			
६.	**निर्वाचन प्रणालीमा सुधार**													
	१. नागरिकहरूलाई मतदाता शिक्षामार्फत मतदानको बारेमा जानकारी गराई निर्वाचनको महत्व, मतदान गर्ने तरिका र उत्कृष्ट प्रतिनिधि छनौट गर्न सक्ने बनाउने । २. गाउँपालिकालाई सतप्रतिशत भोट सदर हुने पालिकाको रूपमा विकास गर्ने	१.निर्वाचन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	वडा	०	०	०	०	७	०	16.3a	१४००			
		२. मतदाता परिचयपत्रको लागि शिविर सञ्चालन	वडा	०	०	०	०	७	०	16.7a	१५००			
		३. समुदाय तथा विद्यालय स्तरमा नमुना मतदान कार्यक्रम	वडा	०	०	०	०	७	०	16.3a	१०००			
		४. मतदाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	वडा	०	०	०	०	७	०	16.3a	७००			
		५. होर्डिंग बोर्ड तथा प्रचार प्रसार अभियान सञ्चालन गर्ने	वडा	०	०	०	०	७	०	16.3a	३५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		६. गाउँ प्रहरी परिचालन तथा स्वयंसेवकहरूको व्यवस्था	वडा	०	०	०	०	७	०	16.3a	१०००			
७.	**मानव अधिकार**													
		१. नेपालको संविधान अनुसार भएका मौलिक हक अधिकार सचेतना कार्यक्रम	वडा	०	७	७	७	७	७	16.7b	३५०			
		२. गाउँपालिकाका नीति, ऐन, कानून तथा कार्यक्रमको बारेमा अभिमुखिकरण, प्रकाशन, प्रसारण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	16.10b	२५०			
		३. मानव अधिकारका घटनाको लगत संकलन	पटक	१	१	१	१	१	१	16.10b	५०			
		४. विश्व मानव अधिकार, १६ दिने अभियान लगायत	पटक	१	१	१	१	१	१	16.10b	१०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		अन्तर्राष्ट्रिय दिवस मनाउने												
		५. कानूनी सहयोग कार्यक्रम	पटक	०	१	१	१	१	१	16.10b	१०००			
८.	**न्याय प्रणाली**													
		१. इजलास स्थापना गर्ने	संख्या	०	०	०	१	०	०	16.3a	-			
		२. पालिकास्तरीय तथा वडा स्तरीय मेलमिलाप समितिहरू गठन गर्ने	पटक	०	१	०	०	०	०	16.3a	१००			
		३. वडा स्तरीय मेलमिलाप समिति गठन गर्ने	वडा	७	०	७	०	७	०	16.3a	-			
		४. मेलमिलाप तथा न्यायिक समितिको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.3a	५००			
		५. न्यायिक समितिको कार्यविधि	संख्या	०	१	१	१	१	१	16.3a	५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने												
९.	**स्थानीयतहको सन्तुलित विकास**													
		१. दिगो विकास लक्ष्यको बारेमा कार्यपालिका सदस्य तथा कर्मचारी, शिक्षक तथा गैसस प्रतिनिधीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.3b/ 16.6a	१२५			
		२. संघ, प्रदेश तथा गाउँपालिकाका नीति ऐन, कार्यक्रम तथा विकास लक्ष्य, पञ्चवर्षीय योजना आदीको बारेमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.3b/ 16.6a	१२५			
१०.	**शासकीय सुधार**													
		१.गाउँपालिकाको सम्पत्तिहरूको अभिलेखिकरण गर्ने	पटक	०	१	०	०	०	०	16.6a	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		२. अनुगमन तथा मुल्यांकन संयन्त्र निर्माण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	16.6a	१००			
		३. विपक्षीदलको कार्यालय सुदृढिकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	५००			
		४. नागरिक बडापत्र पालिका तथा वडा स्तर	पटक	१	०	०	०	०	०	16.10a	१००			
		५. टोकन पद्धतिको लागु गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	-			
		६. गुनासो तथा सुचना अधिकारीको क्षमता अभिवृद्धि	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a/ 16.10a	२५०			
		७. गुनासो पेटीका व्यवस्था	पटक	१	०	०	०	०	०	16.6a	१५			
		८. सामाजिक परिक्षण	पटक	१	१	१	१	१	१	16.6a	१०००			
		९. सार्वजनिक सुनुवाई	पटक	१	१	१	१	१	१	16.6a/ 16.10a	-			९, १०, ८ मा समावेश

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		१०. अन्तरपालिका साझेदारी कार्यक्रम	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	५०००			
		११. जनताको माझमा जन प्रतिनिधि कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	१	16.7b	५००			
		१२. स्थानीय संघ संस्थाहरूको सबलीकरण	पटक	१	१	१	१	१	१	16.6a	५००			
		१३. सञ्चार क्षेत्रहरूको प्रवर्द्धन तथा सबलीकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	16.10a	५००			
		१४. ५ लाखभन्दा ठुला योजनाहरूमा विवरण सहितको होर्डिंग बोर्ड राख्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.10a/ 16.5b	-			
		१५. गाउँपालिकाले दिएका सामग्रीहरूमा लेबल तथा लोगो राख्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	५०			
		१६. वेभ साइट, ब्लग, एप्स, सामाजिक	पटक	१	१	१	१	१	१	16.10a	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		सञ्जालमार्फत पालिकाका सबै जानकारी सम्प्रेषण गर्ने												
		१७. सिसि टिभी को प्रयोग		१	१	१	१	१	१	16.6a	१००			
		१८. नागरिक सहायता कक्षमा महिला कर्मचारी थप गर्ने	व्यक्ति	१	१	१	१	१	१	5.5f	-			
		१९. गाउँ विकास स्वयंसेवक सेवा सबलीकरण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	16.6a	१००			
		२०. सार्वजनिक स्थलहरूमा जानकारी मुलक सूचनाहरूको होर्डिंग बोर्ड राख्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	16.10a	५००			
		२१. सहभागितामुलक अनुगमन तथा मुल्यांकन	पटक	१	१	१	१	१	१	16.6a	-			
		२२. पुस्तकालयको व्यवस्थापन	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	२५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
११.	**प्रशासकीय सुधार**													
		१. कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि	पटक	१	१	१	१	१	१	16.6a	१०००			
		२. कर्मचारी कल्याण कोष	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	५०००			
		३. वृत्ति विकासको अवसर	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	-			
		४. ध्यानकेन्द्र तथा खेलको व्यवस्था	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	५००			
		५. कार्य सम्पादन मुल्यांकनको आधारमा प्रोत्साहन	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	५००			
		७. मासिक प्रगति प्रस्तुति	पटक	१	१	१	१	१	१	16.6a	१००			
१२.	**भ्रष्टाचार निवारण**													
		१. सबै प्रकारका भ्रष्टचार विरुद्ध जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	16.5b	२५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा कार्यनीति	कार्यक्रम र मुख्य क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		२. भ्रष्टचार विरुद्धमा कामगर्ने संरचनाहरूको टोल फ्रि नम्बरको प्रचार प्रसार	पटक	०	१	१	१	१	१	16.5b	५०			
		३. राष्ट्रिय सर्तकता केन्द्र, ट्रान्सपारेन्सी इन्टरनेशनल, सञ्चार क्षेत्र सहकार्य गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.5b	-			
		४. भ्रष्टाचार विरुद्ध उजुरी गर्न अभिमुखीकरण गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.5a/ 16.5b	५००			

परिच्छेद १०

अन्तरसम्बन्धित विषय

मूल प्रवाहका विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालनका सबै चरणमा अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई समावेश गराएर समावेशी तथा दिगो विकासका आधारशीला तयार हुन सक्छ । यस गाउँपालिकाका विकासका सबै प्रक्रियामा तल उल्लिखित अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई सम्बोधन गरिनेछ ।

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**तथ्यांक प्रणाली**													
	गाउँपालिका भित्रका सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक पूर्वाधार सबै विषयगत क्षेत्र तथा उपक्षेत्रहरूको डाटाबेस तयार गरी दुरुस्त	१. तथ्याङ्क शाखाको स्थापना	संख्या	१	१	०	०	०	०	16.3a	५००			
		२. पालिकाको सबै विवरणहरूको विद्युतिय अभिलेख तयार गर्ने तथा अद्यावधिक (डिजिटल प्रोफाइल)	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	२५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	अवस्थामा राख्ने	३. अभिलेखहरूलाई विद्युतिय अभिलेखमा भण्डारण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	16.6a	-			
		४. सूचनाहरूलाई प्रकाशित तथा प्रसारण गर्ने	-	-	-	-	-	-	-	16.6a	-			आवश्यकता अनुसार
२	**गरिबी निवारण**													
	योजना अवधिमा निरपेक्ष गरिबीको मात्रा घटाउने	१. गरिब घर पहिचान	पटक	०	१	१	१	१	१	10.3a	-			९,१,२ मा समावेश
		२. गरिबी परिचयपत्रको व्यवस्था गर्ने	पटक	०	१	१	०	०	०	10.3a	१००			
		३. गरिब नागरिकलाई उद्यम विकास तालिम	पटक	०	०	१	१	१	१	10.3a	४००			
		४. उद्योगहरूको स्थापना गरी रोजगारका अवसरहरू वृद्धि गर्ने (MEDPA मोडलबाट)	संख्या	०	०	१	१	१	१	8.5/8.6	४०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		५. जीवन निर्वाहका लागि नै जोखिममा रहेका परिवारलाई रोजगार र आय आर्जनका अवसर सिर्जना गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	8.5/8.6	१०००			
३	**श्रम तथा रोजगारी**													
	पालिकाभित्र मर्यादित रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्ने	१. रोजगार सूचना केन्द्रको स्थापना	संख्या	०	१	०	०	०	०	6.10a	२००			
		२. श्रमीक बेरोजगार र शैक्षिक बेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन र अद्यावधिक	पटक	०	१	१	१	१	१	8.5/8.6	-			९,१,२ मा समावेश
		३. सिपविकास केन्द्रको स्थापना गरी तालिम सञ्चालन गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	8.5/8.6	-			६,६.२,२ मा समावेश
		४. गृहिणी तथा युवाहरूलाई सहुलियत पूर्ण ऋण	वडा	०	७	७	७	७	७	1.4c	५०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		उपलब्ध गराउने												
		५. बेरोजगार परिचयपत्र वितरण	पटक	०	१	१	१	१	१	8.5	१००			
		६. वर्षमा १०० दिनको रोजगारी सुनिश्चतता गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	8.5/8.6	-			
		७. श्रमिक पहिचान तथा सुरक्षा सामग्री प्रदान गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	1.3c/ 8.6	५००			
		८. सिकेको सिपलाई CTEVT बाट समकक्षा निर्धारण गर्ने (Certification)	पटक	०	१	१	१	१	१	1.3d	५००			
		९. श्रमीक हित कोष सञ्चालन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	8.6	२५००			
		१०. व्यवसायिक जोखिम व्यवस्थापन तालिम	पटक	०	१	१	१	१	१	10.4a	५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८०।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		११. मजदुर हित तथा उत्थान समिति सबलीकरण तथा परिचालन	वडा	०	७	७	७	७	७	10.1a/10. 1b/ 10.2a	-			९,३,१२ मा समावेश
		१२. मजदूर अधिकार संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a/ 16.10a	१०००			
४	**मानव संसाधन विकास**													
	१.दक्ष तथा प्रतिस्पर्धी सिर्जनशील जनशक्ति विकास २. गाउँपालिका भन्दा बाहिर बसेका गाउँवासीहरूको ज्ञान, सिप, दक्षतालाई विकासमा प्रयोग गर्ने	१. गाउँ गैसस, विद्यालय, विश्वविद्यालयहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरेर क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	8.5/8.6	२५००			
		२. अभिमुखिकरण तथा सूचनामुलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.10a	५००			
		३. गाउँपालिकामा भएका दक्ष	पटक	०	१	१	१	१	१	1.3d	-			९,१,२ मा समावेश

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		जनशक्तिको खोजी तथा अभिलेखीकरण, अद्यावधिक												
		४. कालिगण्डकी विकास मञ्चको स्थापना तथा सहकार्य	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	१०००			
		५. युवा तथा युवतीहरूलाई आत्मरक्षा तालिम सञ्चालन गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	4.7b	५०००			
		६. विश्वविद्यालय, कलेज, तालिम केन्द्रहरूसँग सहकार्य गरेर OJT, Intern लिने दिने	पटक	०	१	१	१	१	१	7.3e	-			
५	**अनुसन्धान तथा विकास**													
	नयाँश्रोत तथा साधनहरूको	१. अनुसन्धान शाखाको स्थापना	संख्या	०	०	०	१	०	०	8.3b	५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	पहिचान र अधिकतम सदुपयोग गर्ने	२. गैसस, विद्यालयहरू, विश्वविद्यालयहरू, अनुसन्धान केन्द्रहरूसँग सहकार्य गरि पालिकाका विविध पक्षहरूमा अनुसन्धान गरि निष्कर्ष सार्वजनिक गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	8.3b	२५००			
		३. अनुसन्धान सम्बन्धी तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	8.3b	५००			
६	**उद्यमशीलता विकास**													
	स्थानीय कच्चा पदार्थको सदुपयोग गरी उद्यमशीलता विकास गर्ने क्षमताको अभिवृद्धि	१. उद्यम विकास तालिम	पटक	०	१	१	१	१	१	1.3b	१२५०			
		२. सहुलियत पूर्ण कृण	वडा	०	७	७	७	७	७	17.4b	५०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	गर्ने	३. संकलन केन्द्र तथा बजार केन्द्रहरूको स्थापना	वडा	०	०	२	२	२	१	10.4a	-			५,५.१,१३, १ मा समावेश
		४. गाउँपालिकाले निर्माण गरेको उद्यम विकास रणनीतिका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	10.5a	-			
७	**समता तथा समानता**													
	सामाजिक र आर्थिक अवसरहरूमा समताको माध्यमबाट समान सहभागिताको सुनिश्चितता	१. पछाडी परेका वर्गको व्यक्तित्व विकास कार्यक्रमहरू	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	१०००			
		२. पछाडी परेका व्यक्तिहरूलाई संस्थामा आबद्धता गराउने	वडा	७	७	७	७	७	७	10.5a	-			
		३. विभिन्न संस्था हरूको संस्थागत विकास गराउने	वडा	०	७	७	७	७	७	16.6a	१०००			
		४. संस्थाहरूसँगको	वडा	७	७	७	७	७	७	10.2a	२०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		सहकार्यमा सामाजिक विकास कार्यक्रमहरू गर्ने												
		५. अति विपन्न तथा आश्रय विहिनहरूलाई खाद्यान्न तथा आधारभुत आवश्कताका लागि सहयोग तथा संरक्षण	वडा	७	७	७	७	७	७	17.1a	१०००			
		६. प्रभावितहरूलाई कानूनी सहयोग	वडा	७	७	७	७	७	७	1.3b	२५०			
८	**समावेशीकरण**													
	पालिकामा रहेका सबै प्रकारका विभेदहरूको अन्त्य गरी सबैको आत्मसम्मानको सुनिश्चितता गर्नु	१. गाउँपालिकाको समावेशीकरण नीतिलाई आत्मसात गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	10.2a	-			
		२. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण (GESI	वडा	७	७	७	७	७	७	16.9b/c/d	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८०।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		Audit) गर्ने												
		३. गा.पा.भित्रका लोपोन्मुख, सिमान्तकृत र गरिबलाई लक्षित गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	10.2b	५००			
		४. लक्षित वर्गलाई रोजगारी मुलक तथा सिप विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2b	१७५०			
		५. परमपरागत सिप तथा व्यवसायलाई सम्बर्द्धन तथा प्रवर्द्धन गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2b	१०००			
		६. छुवाछुत मुक्त गाउँ घोषणा गर्ने	वडा	०	०	०	०	१	०	10.2a	-			
९	**सामाजिक सुधार**													
	सामाजिक	१. सामाजिक सुधार	वडा	०	७	७	७	७	७	10.2a	२५०			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	विकृतिहरूको अन्त्य गरी मर्यादित, समावेशी र सम्मानित समाजको स्थापना	ऐनको प्रचार प्रसार												
		२. सामाजिक सुधार आचार संहिता तयार गरी लागु गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	10.2a	२५०			
		३. कल्याणकारी स्वयं सेवक व्यवस्थापन परिचालन	पटक	०	१	१	१	१	१	10.2a	१०००			
		४. सामाजिक सुधार नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	10.2a	५०			
		५. जुवातास मुक्त क्षेत्र घोषणा गर्ने	पटक	०	०	०	१	०	०	10.2a	-			
		६. सार्वजनिक स्थलहरूमा दुर्व्यशन तथा सूर्तिजन्य पदार्थको प्रयोग रोक लगाउने	पटक	०	१	१	१	१	१	3.4a4	-			
		७. गाउँभित्र सञ्चालित	वडा	०	७	७	७	७	७	10.4a	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		व्यवसायहरूमा मुल्य सूचि अनिवार्य गर्ने												
		८. प्रत्येक दोकान तथा व्यवसायिक क्षेत्रहरूमा डस्टबिन अनिवार्य गर्ने	वडा	०	७	७	७	७	७	10.3b	-			
		९. घाट विकास तथा व्यवस्थापन	वडा	०	७	७	७	७	७	11.3a	२५००			
		१०. क्रियापुत्री गृह निर्माण	वडा	०	०	०	०	१	०	11.3a	२०००			
१०	**सामाजिक सांस्कृतिक विविधता**													
	पालिकाको सामाजिक, सांस्कृतिक विविधतालाई सम्बर्द्धन गर्ने	१.पालिकाको सामाजिक तथा सांस्कृतिक सौन्दर्यता झल्किने गरी संग्रहालयको स्थापना गर्ने ।	संख्या	०	०	०	०	१	०	8.9a	२०००			
		२. जाति र संस्कृति झल्किने गरी संरक्षित स्थानहरू	संख्या	०	०	१	१	१	१	11.4a	२०००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८०।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		विकास गर्ने												
		३. मुस्कान सहितको आतिथ्य सत्कारको विकास गर्ने	N/A	०	१	१	१	१	१	8.9a	-			
११	**यातायात**													
	यातयात सेवालाई सुरक्षित र भरपर्दो बनाएर गुणस्तरीय सेवा प्रत्याभुति गराउने	१. यातायात आचार संहिता निर्माण गरी लागु गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	16.6a	५०			
		२. यातायात गुणस्तर अनुगमन गर्न उपसमिति बनाउने र सबलीकरण	संख्या	०	१	१	१	१	१	16.6a	२५०			
		३. दुरी अनुसारको समय निर्धारण गरी टाइम कार्डको व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	16.5b	-			
		४. सेवा र भाडादर निरन्तर अनुगमन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.5b	५००			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		५. जल यातायातको भाडा दर र कर निर्धारण गर्ने	संख्या	०	१	१	१	१	१	16.6a	५०			
		६. लक्षितवर्गको सेवा सुविधा, र गुणस्तरीय सेवा सुविधाको लागि अभिमुखिकरण गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	16.6a	२५०			
		७. रुट परमिटको मापदण्ड निर्धारण गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	11.2b	५०			
		८. बस पार्क निर्माण	संख्या	०	०	१	१	७	७	8.2b	-			७, ९, ३ मा समावेश
		९. बस स्टप निर्माण	संख्या	०	०	७	७	७	७	8.2b	-			७, ९, ४ मा समावेश
		१०. पेट्रोल पम्प निर्माण तथा सञ्चालन	संख्या	०	०	१	०	०	०	8.2b	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१२	**सामुदायिक साझेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरू**													
	सहकार्य र साझेदारीद्वारा दिगो विकास र संस्थागत सुदृढिकरणको आधारशिला तयार गर्ने	१. साझेदारीका क्षेत्रहरू पहिचान गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	17.1a/b	२५०			
		२. कार्यक्षेत्र पहिचान तथा नक्शांकन गरी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	पटक	०	१	१	१	१	१	17.1a/b	-			
		३. प्रत्येक चार महिनामा समिक्षा बैठक बस्ने	पटक	०	३	३	३	३	३	17.1a/b	३००			
		४. कार्यक्रम सहयोग एकाईको सुदृढिकरण	पटक	०	१	१	१	१	१	17.1a/b	२५०			
		५. गै.स.स. व्यवस्थापन ऐन निर्माण	पटक	०	१	०	०	०	०	17.1a/b	५०			
		६. साझेदारी नीति निर्माण गर्ने	पटक	०	१	०	०	०	०	17.1a/b	५०			
		७. नीजि क्षेत्रसंग	पटक	०	१	१	१	१	१	17.1a/b	-			

क्र.स.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	कार्यक्रमहरू	ईकाइ	आधार वर्ष (०८०।८१)	८१।८२	८२।८३	८३।८४	८४।८५	८५।८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		सहकार्य (4P मोडलको अवधारणा अनुरूप)												

अपेक्षित उपलब्धि

१. गाउँपालिकाको विकास क्रियाकलापहरूले अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई सम्बोधन गरेको हुनेछ ।
२. अन्तरसम्बन्धित विषयहरूको सम्बोधनले आयआर्जन तथा रोजगारका अवसरहरू सिर्जना भएका हुनेछन् ।
३. दिगो विकास तथा सन्तुलित विकासको आधारशीलाहरू तयार भएको हुनेछ ।

परिच्छेद ११

योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

११.१ योजना तर्जुमा

निश्चित समयमा, मानव संसाधन, आर्थिक स्रोतसाधन तथा प्रविधिहरूको यथोचित सदुपयोग गरेर निश्चित परिणाम प्राप्त गर्न यो योजना तर्जुमा गरिएको हो । जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता सुनिश्चित गरी सहभागितामूलक प्रक्रियाद्वारा सुशासन तथा सामाजिक समावेशी प्रक्रियाबाट विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेर वातावरणीय सन्तुलनसहितको दिगो विकास यस योजनाको लक्ष्य रहेको छ ।

दूरदृष्टि

यथार्थपरक र पालिकाको वस्तुस्थितिमा आधारित योजना तुर्जमा तथा कार्यान्वयन

लक्ष्य

पालिकाका विकास कार्यक्रमहरूलाई गुणस्तरीय, जनसहभागितामूलक, समय अवधिमा, उपयुक्त लगानीमा सम्पन्न गर्न मार्गचित्र तयार गर्ने ।

उद्देश्य

१. योजना तुर्जमा पद्धतिलाई वैज्ञानिक र व्यावहारिक बनाउने ।
२. सहभागितामूलक पद्धति अपनाएर पालिकाको योजना तर्जुमा क्षमता अभिवृद्धि गर्दै अपेक्षित परिणामहरू प्राप्तितर्फ निर्देशित गर्ने ।

रणनीति

१. गाउँपालिकाको योजना पद्धतिलाई वैज्ञानिक दृष्टिकोण तथा समय सान्दर्भिक बनाउने ।
२. जनसहभागितामा आधारित योजना तर्जुमा पद्धति विकास गर्ने ।
३. जनसहभागितामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति विकास गर्ने ।

कार्यक्रम, कार्यनीति तथा क्रियाकलाप

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
१	**योजना तर्जुमा**													
	१. तथ्याङ्क बैंकको स्थापना	१. प्रत्येक वडामा सामाजिक, प्राकृतिक, सांस्कृतिक तथा आर्थिक तथ्यहरू संकलन गर्ने, दुरुस्त राख्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	16.6a	२५०			१०,१,१ र १०,१,२ मा समावेश
		२. योजना तर्जुमाको बारेमा सबै वडामा जन चेतना अभिवृद्धि गर्न चेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	16.6a	२५०			
२	**कार्यान्वयन**													
	१. उपभोक्ता समुहहरूको गठन र परिचालन २. प्रचलित कानून अनुसार निर्माण कार्यहरू सञ्चालन	१. कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन	संख्या	०	१	१	१	१	१	16.6a	२५०			आवश्यकता अनुसार
		२. उपभोक्ता समिति	वडा	०	७	७	७	७	७	16.7c	१७५०			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८० ।८१))	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो बिकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
	गर्ने ३. प्रचलित कानून अनुसार कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने	तथा सेवाप्रदायक क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने												
		३. पालिका स्तरीय अनुगमन तथा मुल्यांकन समिति निर्माण	संख्या	१	१	१	१	१	१	16.3a/ 16.5a	-			आवश्यकता अनुसार
३	**अनुगमन तथा मुल्यांकन**													
	अनुगमन संयन्त्र निर्माण गरी नियमित रूपमा अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने (MEAL - अनुगमन, मुल्यांकन, जवाफदेहिता र सिकाई)	१. प्रत्येक वडामा जन प्रतिनीधि, नागरिक अगुवा, उपभोक्ताहरूको संयुक्त अनुगमन संयन्त्र निर्माण गर्ने	वडा	७	७	७	७	७	७	16.3a/ 15.5b	२५०			आवश्यकता अनुसार
४	**मुल्यांकन संयन्त्रनिर्माण**													
		१. प्रत्येक वडामा मुल्यांकन संयन्त्र	वडा	७	७	७	७	७	७	16.6a	३५०			

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा नीतिहरू	क्रियाकलाप	एकाइ	आधार वर्ष (८० ।८१)	८१। ८२	८२। ८३	८३। ८४	८४। ८५	८५। ८६	दिगो विकास लक्ष्य सुचकांक सन्दर्भ	लागत	श्रोत	सहकार्य	कैफियत
		निर्माण गरी निरन्तर, मध्यावधि तथा अन्तिम मुल्यांकन गरी प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने												

अपेक्षित उपलब्धि

१. प्रत्येक वडामा तथ्याङ्क बैङ्क स्थापना भएको हुनेछ ।
२. समयमा नै योजना तयार भएको हुनेछ ।
३. अनुगमन संयन्त्र विकास भएको हुनेछ ।
४. मूल्याङ्कन संयन्त्र विकास भएको हुनेछ ।

परिच्छेद १२

स्रोत र साधनको लेखाजोखा

यस गाउँपालिकाले विगत वर्षमा गरेको खर्चको आधारमा यस आवधिक योजना अवधिको आय/व्यय वित्तीय विश्लेषण र प्रक्षेपण गरिएको छ । आय/व्ययको विश्लेषण तलको तालिकामा दिइएको छ । आर्थिक वर्ष २०८०।२०८१ को आयमा प्रत्येक वर्ष १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने र केही क्षेत्रमा निजी, गैरसरकारी तथा जनश्रमदान र भौतिक पूर्वाधारको क्षेत्रमा प्रदेश सरकारको उल्लेख्य योगदान हुने अनुमान गरी यो आय प्रक्षेपण गरिएको छ

आम्दानीको श्रोत

तालिका ३१ : आम्दानीको श्रोत सम्बन्धी विवरण

क्र. स.	आम्दानीको श्रोत	रकम
१.	आन्तरिक आय	२५६९५६३२५.४१
२.	राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम	५८९२७०७५१.०८
४.	सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त आय	२४१६४१६६४८.९०
५.	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त आय	२५०५५२९३९.२८
६.	आन्तरिक ऋण	-
७.	अन्य अनुदान (अन्य दातृ संस्था लगायत)	-
८.	जनसहभागिता	-
९.	अन्तर स्थानीय तह साझेदारी रकम	-
	कुल	**३५१३१९६६६४.६६**

योजना अवधिको क्षेत्रगत लगानी प्रक्षेपण

तालिका ३२ : योजना अवधिको क्षेत्रगत लगानी प्रक्षेपण सम्बन्धी विवरण

लगानी र खर्चका शिर्षकहरु	५ वर्षको कुल अपेक्षित लगानी	प्रतिशत वितरण
आर्थिक विकास	४३७५००००.००	९.२०
सामाजिक क्षेत्र	८५३८७५०००.००	१७.९५
पूर्वाधार क्षेत्र	७४३२४००००.००	१५.६३
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	६०८७००००.००	१.२८
लोकतन्त्र र सुशासन	६९९६५०००.००	१.४७
अन्तर सम्बन्धित विषय	५८१५००००.००	१.२२
योजना तर्जुमा कार्यान्व्यन, अनुगमन र मुल्यांकन	३१०००००.००	०.०७
योजना अवधिको चालु खर्च	२५२९५०३६२१.५४	५३.१८
पूंजिगत खर्च (विषयगत क्षेत्रहरुमा समावेश)	१५५५९६००००.००	
योजना अवधिको जम्मा खर्च	**४७५६२०३६२१.५४**	**१००.००**

आय-व्ययको वार्षिक अनुमानित अन्तर

तालिका ३३ : आय-व्ययको वार्षिक अनुमानित अन्तर सम्बन्धी विवरण

	पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
कुल आय	५७.५५	६३.३०	६९.६३	७६.५९	८४.२५	**३५१.३२**
कुल खर्च	७७.०४	८४.७४	९३.२२	१०२.५४	११२.७९	**४७०.३३**
बचत (+)/ कमी (-)	-१९.४९	-२१.४४	-२३.५९	-२५.९५	-२८.५४	**-११९.०१**

तस्बिर ८ : आय-व्ययको वार्षिक अनुमानित अन्तर रेखा चित्र

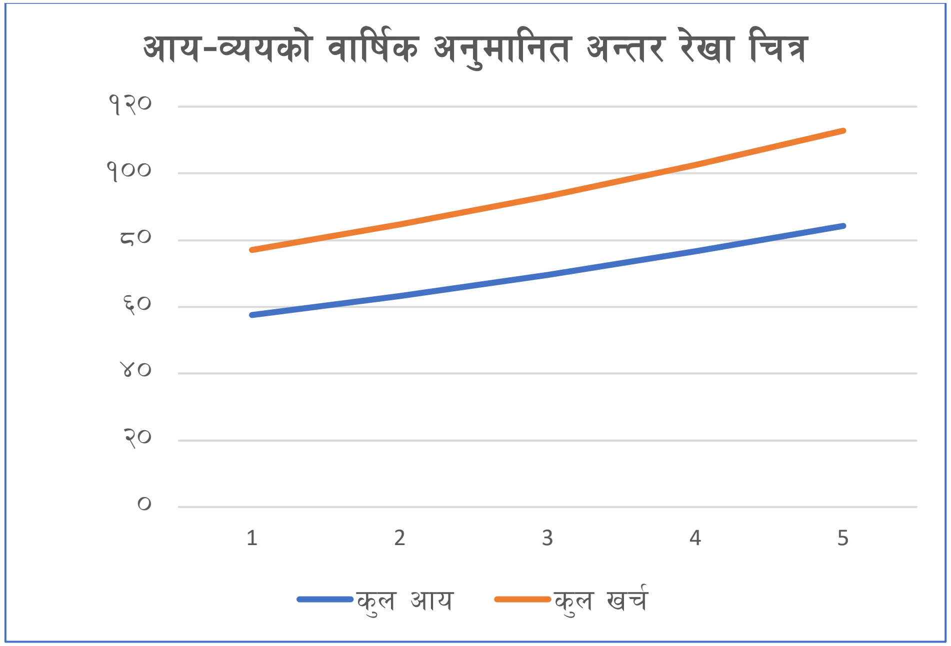

यस आवधिक योजना अनुसार कालिगण्डकी गाउँपालिकाको क्षेत्रगत अनुमानित बजेट बिनियोजन **तालिका ३२** मा संक्षिप्त विवरण दिईएको छ । गाउँपालिकाको योजना तर्जुमा कार्यशालाले परिकल्पना गरेका योजनाहरु तथा दिगो विकास सुचाङ्कका लक्ष्य हाशिल गर्नका निमित्त यस गाउँपालिकालाई कुल ४ अर्ब ७५ करोड बराबरको वित्तिय स्रोत आवश्यक पर्ने देखिन्छ । उक्त कुल खर्चको ५३.१८ प्रतिशत चालु खर्चमा प्रयोग हुने देखिन्छ । कुल खर्चको बाँकी ४६.८२ प्रतिशत विभिन्न विषयगत कार्यक्रम तथा पुँजीगत खर्चमा हुने छ र विभिन्न विषयगत क्षेत्र मध्ये सबैभन्दा बढी सामाजिक क्षेत्र (१७.९५ प्रतिशत) मा खर्च हुने देखिन्छ । नेपाल र सोहि तवरले यस कालिगण्डकी गाउँपालिका सामाजिक रुपान्तरण र उत्थानको चरणमा भएकाले सामाजिक क्षेत्रमा लगानीको प्रतिशत बढी आउनु स्वाभाविक देखिन्छ । यस कालिगण्डकी गाउँपालिकामा आवश्यक सामुदायिक तथा सेवा प्रदायक केन्द्रहरुको भवन निर्माण र सडक तथा अन्य पूर्वाधार विस्तार तथा स्तरोन्नति हुन बाँकी रहेकाले पूर्वाधार क्षेत्रमा पनि उल्लेख्य बजेट (१५.६३ प्रतिशत) जाने देखिन्छ । सबैभन्दा महत्वपूर्ण क्षेत्र, आर्थिक क्षेत्रमा कुल खर्चको ९.२० प्रतिशत बजेट बिनियोजन तथा खर्च हुने देखिन्छ जसले यस गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रलाई वृद्धि गर्नेछ । यस योजनाको पछिल्ला वर्षहरुमा पुग्दा पूर्वाधारका अधिकांश खर्च भईसक्ने र आर्थिक क्षेत्रमा विशेष बजेट परिचालन गर्न सक्ने सम्भावना भने रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी, अन्य विषयगत क्षेत्रहरुमा प्रतिशतका आधारले कम देखिए पनि आवश्यकताका आधारले न्यायिक बजेट बिनियोजन गरिएको छ ।

साथै यस गाउँपालिकाको गत तिन वर्षको वित्तिय प्रवृत्तिलाई मध्यनजर गरि प्रक्षेपण गरिएको आय लाई संक्षिप्त रुपमा **तालिका ३१** मा दिइएको छ । **तालिका ३३** अनुसार पहिलो वर्षमा १९ करोडको कमी र क्रमशः कमी बढ्दै जाने प्रवृत्ति देखिन्छ । यस आवधिक योजनामा धेरै महत्त्वाकांक्षी योजनाहरू नराखिएको र आधारभूत तथा तत्काल प्रभाव पर्ने गतिविधिलाई जोड दिइएको छ । त्यसका बावजुद, आय व्यय अन्तरमा कमी देखिनुको प्रमुख कारण यो पालिका विकासोन्मुख हुनु, वर्तमानमा अर्थतन्त्र बलियो नभएकाले वित्तिय स्रोत कम्जोर हुनु हो । यस आवधिक योजना अवधिभरमा कुल ११९ करोड रकमको कमी हुने देखिन्छ । यो अतिरिक्त लगानीको जोहो गर्नु यस पालिकाका सामाजिक तथा प्रशासनिक नेतृत्त्वका साथै समग्र सरोकारवाला तथा जनताको उत्तरदायित्त्व हुने छ । उक्त अतिरिक्त लगानीको परिपूर्तिका लागि गाउँपालिकाले निम्न उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीति अपनाउन सक्नेछ :

१. आवश्यक कानुन निर्माण, सफ्टवेयर प्रणाली विकास, तथा विकास साझेदारसँग समन्वय गर्न संघीय सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने
२. तोकिएका विभिन्न अनुदान उपलब्ध गराउन सहजीकरण, आवश्यक प्राविधिक सहयोग, क्षमता विकास, आदिका लागि प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने
३. साझा चासो र प्रभाव पर्ने आयोजना तथा क्रियाकलापहरुमा अन्तरपालिका आयोजनाको प्रारूप तयार पार्ने र सहकार्य गरि लागु गर्ने
४. नीजि क्षेत्रलाइ (4P) मोडेल वा स्वतन्त्र ढंगले विभिन्न आर्थिक क्षेत्रमा लगानी गर्न वातावरण सिर्जना गरि पालिकामा वित्तिय स्रोत भित्राउने
५. करको दायरा फराकिलो बनाउने, डिजिटल कारोबारलाई प्रोत्साहन गर्ने र करदातालाई सुसुचित तथा नियमन गरि आन्तरिक राजश्व बढाउने
६. यस पालिकाभित्र हुने हरेक विकासका काममा स्थानीय स्रोत परिचालन गराउन आवश्यक नीति, नियम, वातावरण तथा पहल गरि रोजगारी तथा कर असुल वृद्धि गर्ने
७. यस पालिकाभित्र काम गरिरहेका मजदुर, कर्मचारी, व्यवसायी सबैलाई करको दायरामा ल्याई राजश्व वृद्धि गर्ने
८. सहकारी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने मोडालिटी तय गरि स्थानीय स्रोत-साधन, श्रम, सीप र पुँजीलाई व्यापक रुपमा परिचालन गर्ने
९. जनतामा एकता र सहकार्यको भावना जगाई जनासहभागितालाई विशेष स्रोतका रुपमा परिचालन गर्ने दुरुस्त रणनीति तयार गरि लागु गर्ने
१०. विभिन्न गैरसरकारी संस्था र सामुदायिक क्षेत्रलाई तालिम, चेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि, विकास साझेदारी आदिका लागि योगदान गर्न पहल गर्ने
११. संविधानले दिएको अधिकार प्रयोग गरि लगानी योग्य क्षेत्र पहिचान गरि ऋण लिने
१२. संविधानले दिएको अधिकार प्रयोग गरि (4P) मोडेलमा पब्लिक लिमिटेड कम्पनी मार्फत विभिन्न आर्थिक क्षेत्रमा लगानी गरि मुनाफा बढाउँदै लागनी योग्य स्रोतको व्यवस्था गर्ने नीति लिने ।

परिच्छेद १३

अनुसूची

अनुसूची १ : आवधिक योजना तर्जुमाका लागि गठन भएका समितिको विवरण

क्र.स.	पद	नाम	क्र.स.	पद	नाम	क्र.स.	पद	नाम
१. निर्देशक समिति			**२. आर्थिक विकास समिति**			**३. सामाजिक विकास समिति**		
क.	संयोजक		क.	संयोजक		क.	संयोजक	
ख.	सदस्य		ख.	सदस्य		ख.	सदस्य	
ग.	सदस्य		ग.	सदस्य		ग.	सदस्य	
घ.	सदस्य		घ.	सदस्य		घ.	सदस्य	
ङ.	सदस्य		ङ.	सदस्य		ङ.	सदस्य	
च.	सदस्य		च.	सदस्य		च.	सदस्य	
छ.	सदस्य		छ.	सदस्य		छ.	सदस्य	
ज.	सदस्य		ज.	सदस्य		ज.	सदस्य	
झ.	सदस्य		झ.	सदस्य		झ.	सदस्य	
ञ.	सदस्य		ञ.	सदस्य		ञ.	सदस्य	
ट.	सदस्य		ट.	सदस्य		ट.	सदस्य	

क्र.स.	पद	नाम	क्र.स.	पद	नाम	क्र.स.	पद	नाम
ठ.	सदस्य		ठ.	सदस्य		ठ.	सदस्य	
ड.	सदस्य		ड.	सदस्य		ड.	सदस्य	
ण.	सदस्य		ण.	सदस्य		ण.	सदस्य	
त.	सदस्यसचिव		त.	सदस्यसचिव		त.	सदस्यसचिव	

क्र.स.	पद	नाम	क्र.स.	पद	नाम	क्र.स.	पद	नाम
४. भौतिक विकास समिति			**५. वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति**			**६. संस्थागत क्षमता विकास तथा सेवा प्रवाह र सुशासन विकास समिति**		
क.	संयोजक		क.	संयोजक		क.	संयोजक	
ख.	सदस्य		ख.	सदस्य		ख.	सदस्य	
ग.	सदस्य		ग.	सदस्य		ग.	सदस्य	
घ.	सदस्य		घ.	सदस्य		घ.	सदस्य	
ङ.	सदस्य		ङ.	सदस्य		ङ.	सदस्य	
च.	सदस्य		च.	सदस्य		च.	सदस्य	
छ.	सदस्य		छ.	सदस्य		छ.	सदस्य	
ज.	सदस्य		ज.	सदस्य		ज.	सदस्य	
झ.	सदस्य		झ.	सदस्य		झ.	सदस्य	
ञ.	सदस्य		ञ.	सदस्य		ञ.	सदस्य	
ट.	सदस्य		ट.	सदस्य		ट.	सदस्य	
ठ.	सदस्य		ठ.	सदस्य		ठ.	सदस्य	
ड.	सदस्य		ड.	सदस्य		ड.	सदस्य	
ण.	सदस्य		ण.	सदस्य		ण.	सदस्य	
त.	सदस्यसचिव		त.	सदस्यसचिव		त.	सदस्यसचिव	

क्र.स.	पद	नाम	क्र.स.	पद	नाम
७. वित्तीय ब्यवस्थापन समिति			**८. दस्तावेजीकरण समिति**		
क.	संयोजक		क.	संयोजक	
ख.	सदस्य		ख.	सदस्य	
ग.	सदस्य		ग.	सदस्य	
घ.	सदस्य		घ.	सदस्य	
ङ.	सदस्य		ङ.	सदस्य	
च.	सदस्य		च.	सदस्य	
छ.	सदस्य		छ.	सदस्य	
ज.	सदस्य		ज.	सदस्य	
झ.	सदस्य		झ.	सदस्य	
ञ.	सदस्य		ञ.	सदस्य	
ट.	सदस्य		ट.	सदस्य	
ठ.	सदस्य		ठ.	सदस्य	
ड.	सदस्य		ड.	सदस्य	
ण.	सदस्य		ण.	सदस्य	
त.	सदस्यसचिव		त.	सदस्यसचिव	

अनुसूची २ : चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र कार्यक्रम खर्चको विवरण

क. चालु खर्च

शीर्षक	(७९/८०)	(८०/८१)	पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
चालु खर्च	३४२४१८४४७.००	३७६६६०२९१.७०	४१४३२६३२०.८७	४५५७५८९५२.९६	५०१३३४८४८.२५	५५१४६८३३३.०८	६०६६१५१६६.३९	२५२९५०३६२१.५४
पारिश्रमिक कर्मचारी	३७४७९७७१.००	४१२२७७४८.१०	४५३५०५२२.९१	४९८८५५७५.२०	५४८७४१३२.७२	६०३६१५४५.९९	६६३९७७००.५९	२७६८६९४७७.४२
पारिश्रमिक पदाधिकारी	८४३१०९०.००	९२७४१९९.००	१०२०१६१८.९०	११२२१७८०.७९	१२३४३९५८.८७	१३५७८३५४.७६	१४९३६१९०.२३	६२२८१९०३.५५
अन्य भत्ता	३२७५६३८.००	३६०३२०१.८०	३९६३५२१.९८	४३५९८७४.१८	४७९५८६१.६०	५२७५४४७.७६	५८०२९९२.५३	२४१९७६९८.०४
कर्मचारी कल्याण कोष	५००००० .००	५५००००.००	६०५०००.००	६६५५००.००	७३२०५०.००	८०५२५५.००	८८५७८०.५०	३६९३५८५.५०
पानी तथा बिजुली	१७८०३४.००	१९५८३७.४०	२१५४२१.१४	२३६९६३.२५	२६०६५९.५८	२८६७२५.५४	३१५३९८.०९	१३१५१६७.६०
संचार महसुल	१०५५७८६.००	११६१३६४.६०	१२७७५०१.०६	१४०५२५१.१७	१५४५७७६.२८	१७००३५३.९१	१८७०३८९.३०	७७९९२७१.७२
सार्वजनिक उपयोगिताको सेवा खर्च	३६०५९००.००	३९६६४९०.००	४३६३१३९.००	४७९९४५२.९०	५२७९३९८.१९	५८०७३३८.०१	६३८८०७१.८१	२६६३७३९९.९१
इन्धन (कार्यालय प्रयोजन)	२५३००००.००	२७८३०००.००	३०६१३००.००	३३६७४३०.००	३७०४१७३.००	४०७४५९०.३०	४४८२०४९.३३	१८६८९५४२.६३
सवारी साधन मर्मत खर्च	१९९४५१९.००	२१९३९७०.९०	२४१३३६७.९९	२६५४७०४.७९	२९२०१७५.२७	३२१२१९२.७९	३५३३४१२.०७	१४७३३८५२.९२
बिमा तथा नवीकरण खर्च	१९८७७८.००	२१८६५५.८०	२४०५२१.३८	२६४५७३.५२	२९१०३०.८७	३२०१३३.९६	३५२१४७.३५	१४६८४०७.०८
मेशिनरी तथा औजार मर्मत सम्भार तथा संचालन खर्च	९१४९५५.००	१००६४५०.५०	११०७०९५.५५	१२१७८०५.११	१३३९५८५.६२	१४७३५४४.१८	१६२०८९८.५९	६७५८९२९.०४

शीर्षक	(७९/८०)	(८०/८१)	पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
मसलन्द तथा कार्यालय सामाग्री	३६४९१४१.००	४०१४०५५.१०	४४१५४६०.६१	४८५७००६.६७	५३४२७०७.३४	५८७६९७८.०७	६४६४६७५.८८	२६९५६८२८.५७
इन्धन- अन्य प्रयोजन	३००००.००	३३०००.००	३६३००.००	३९९३०.००	४३९२३.००	४८३१५.३०	५३१४६.८३	२२१६१५.१३
पत्रपत्रिका, छपाई तथा सूचना प्रकाशन खर्च	४९७३७१.००	५४७१०८.१०	६०१८१८.९१	६६२०००.८०	७२८२००.८८	८०१०२०.९७	८८११२३.०७	३६७४१६४.६३
अन्य कार्यालय संचालन खर्च	९७४९४०.००	१०७२४३४.००	११७९६७७.४०	१२९७६४५.१४	१४२७४०९.६५	१५७०१५०.६२	१७२७१६५.६८	७२०२०४८.४९
सेवा र परामर्श	२१७४०२६.००	२३९१४२८.६०	२६३०५७१.४६	२८९३६२८.६१	३१८२९९१.४७	३५०१२९०.६१	३८५१४१९.६७	१६०५९९०१.८२
अन्य सेवा शुल्क	४५५७६०३२.००	५०१३३६३५.२०	५५१४६९९८.७२	६०६६१६९८.५९	६६७२७८६८.४५	७३४००६५५.३०	८०७४०७२०.८३	३३६६७७९४१.८९
कर्मचारी तालिम खर्च	३०००००.००	३३००००.००	३६३०००.००	३९९३००.००	४३९२३०.००	४८३१५३.००	५३१४६८.३०	२२१६१५१.३०
सीप विकास तथा जनचेतना तालिम तथा गोष्ठी सम्बन्धी खर्च	३०००००.००	३३००००.००	३६३०००.००	३९९३००.००	४३९२३०.००	४८३१५३.००	५३१४६८.३०	२२१६१५१.३०
कार्यक्रम खर्च	२६०६७२८.००	२८६७४००.८०	३१५४१४०.८८	३४६९५५४.९७	३८१६५१०.४६	४१९८१६१.५१	४६१७९७७.६६	१९२५६३४५.४९
विविध कार्यक्रम खर्च	५२९२४०३.००	५८२१६४३.३०	६४०३८०७.६३	७०४४१८८.३९	७७४८६०७.२३	८५२३४६७.९६	९३७५८१४.७५	३९०९५८८५.९६
अनुगमन, मूल्यांकन खर्च	७९९३२५.००	८७९२५७.५०	९६७१८३.२५	१०६३९०१.५८	११७०२९१.७३	१२८७३२०.९१	१४१६०५३.००	५९०४७५०.४६
भ्रमण खर्च	४१११७५०.००	४५२२९२५.००	४९७५२१७.५०	५४७२७३९.२५	६०२००१३.१८	६६२२०१४.४९	७२८४२१५.९४	३०३७४२००.३६

शीर्षक	(७९/८०)	(८०/८१)	पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
अन्य भ्रमण खर्च	३३२१३५.००	३६५३४८.५०	४०१८८३.३५	४४२०७१.६९	४८६२७८.८५	५३४९०६.७४	५८८३९७.४१	२४५३५३८.०४
विशिष्ट व्यक्ति तथा प्रतिनिधि मण्डलको भ्रमण खर्च	९९९९०४.००	१०९९८९४.४०	१२०९८८३.८४	१३३०८७२.२२	१४६३९५९.४५	१६१०३५५.३९	१७७१३९०.९३	७३८६४६१.८३
विविध खर्च	२२१७७४८९.००	२४३९५२३७.९०	२६८३४७६१.६९	२९५१८२३७.८६	३२४७००६१.६४	३५७१७०६७.८१	३९२८८७७४.५९	१६३८२८९०३.५९
शैक्षिक संस्थाहरुलाई सहायता	६३८८०१२.००	७०२६८१३.२०	७७२९४९४.५२	८५०२४४३.९७	९३५२६८८.३७	१०२८७९५७.२१	११३१६७५२.९३	४७१८९३३६.९९
स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई सहायता	२३९४९६६.००	२६३४४६२.६०	२८९७९०८.८६	३१८७६९९.७५	३५०६४६९.७२	३८५७११६.६९	४२४२८२८.३६	१७६९२०२३.३८
धार्मिक तथा सांस्कृतिक संस्था सहायता	११९६०००.००	१३१५६००.००	१४४७१६०.००	१५९१८७६.००	१७५१०६३.६०	१९२६१६९.९६	२११८७८६.९६	८८३५०५६.५२
स्थानीय तहलाई सशर्त चालु अनुदान	१७५७३०१९९.००	१९३३०३२१८.९०	२१२६३३५४०.७९	२३३८९६८९४.८७	२५७२८६५८४.३६	२८३०१५२४२.७९	३११३१६७६७.०७	१२९८१४९०२९.८८
छात्रवृत्ति	२१००००.००	२३१०००.००	२५४१००.००	२७९५१०.००	३०७४६१.००	३३८२०७.१०	३७२०२७.८१	१५५१३०५.९१
उद्दार राहत तथा पुनर्स्थापना खर्च	१६७००००.००	१८३७०००.००	२०२०७००.००	२२२२७७०.००	२४४५०४७.००	२६८९५५१.७०	२९५८५०६.८७	१२३३६५७५.५७
घरभाडा	२७२३९००.००	२९९६२९०.००	३२९५९१९.००	३६२५५१०.९०	३९८८०६१.९९	४३८६८६८.१९	४८२५५५५.०१	२०१२१९१५.०९
अन्य भाडा	२११९६५५.००	२३३१६२०.५०	२५६४७८२.५५	२८२१२६०.८१	३१०३३८६.८९	३४१३७२५.५७	३७५५०९८.१३	१५६५८२५३.९५

ख .पुंजीगत खर्च

शीर्षक		पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
पुंजीगत खर्च		**२५४८६२३२८.२२**	**२८०३४८५६१.०४**	**३०८३८३४१७.१४**	**३३९२२१७५८.८६**	**३७३१४३९३४.७४**	**१५५५९६००००.००**
आवासीय भवन निर्माण र खरिद		७०४३२९१.६७	७७४७६२०.८४	८५२२३८२.९३	९३७४६२१.२२	१०३१२०८३.३४	४३००००००.००
गैर आवासीय भवन निर्माण र खरिद		९३३६४५६४.०५	१०२७०१०२०.४६	११२९७११२२.५०	१२४२६८२३४.७५	१३६६९५०५८.२३	५७००००००००.००
निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च		७२८८९८७.९०	८०१७८८६.६८	८८१९६७५.३५	९७०१६४२.८९	१०६७१८०७.१८	४४५००००००.००
सेवा केन्द्र स्थापना र सबलीकरण		३६०३५४४.५८	३९६३८९९.०४	४३६०२८८.९४	४७९६३१७.८३	५२७५९४९.६२	२२००००००.००
सवारी साधन		१६३७९७.४८	१८०१७७.२३	१९८१९४.९५	२१८०१४.४५	२३९८१५.८९	१००००००.००
मेशिनेरी, औजार तथा उपकरण अन्य सामग्री		३६०३५४४.५८	३९६३८९९.०४	४३६०२८८.९४	४७९६३१७.८३	५२७५९४९.६२	२२००००००.००
फर्निचर तथा फिक्चर्स		८१८९८७.४०	९००८८६.१४	९९०९७४.७६	१०९००७२.२३	११९९०७९.४६	५००००००.००
पशुधन तथा बागबानी विकास खर्च		१५८८८३५.५६	१७४७७१९.१२	१९२२४९१.०३	२११४७४०.१४	२३२६२१४.१५	९७०००००.००
कम्प्युटर सफ्टवेयर निर्माण तथा खरिद खर्च एवं अन्य बौद्धिक सम्पति प्राप्ति खर्च		१४०८६५८.३३	१५४९५२४.१७	१७०४४७६.५९	१८७४९२४.२४	२०६२४१६.६७	८६०००००.००
यातायात		१११०५४६९.२०	१२२१६०१६.१२	१३४३७६१७.७३	१४७८१३७९.५०	१६२५९५१७.४५	६७८००००००.००
सडक तथा पुल निर्माण		४५६६६७३७.६५	५०२३३४११.४१	५५२५६७५२.५५	६०७८२४२७.८१	६६८६०६७०.५९	२७८८००००००.००
ढल निर्माण		६५५१८९.९२	७२०७०८.९२	७९२७७९.८१	८७२०५७.७९	९५९२६३.५७	४००००००.००
विद्युत संरचना निर्माण		५४८७२१५.६१	६०३५९३७.१७	६६३९५३०.८८	७३०३४८३.९७	८०३३८३२.३७	३३५०००००.००
सञ्चार संरचना निर्माण		८१८९८७.४०	९००८८६.१४	९९०९७४.७६	१०९००७२.२३	११९९०७९.४६	५००००००.००

शीर्षक		पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
तटबन्धन तथा बाँध निर्माण		७७८०३८.०३	८५५८४१.८४	९४१४२६.०२	१०३५५६८.६२	११३९१२५.४९	४७५००००.००
उर्जा, वैकल्पिक उर्जा संरचना निर्माण, खरिद		१३९२२७८.५९	१५३१५०६.४५	१६८४६५७.०९	१८५३१२२.८०	२०३८४३५.०८	८५०००००.००
सिंचाई संरचना निर्माण		१४३३२२७९.५७	१५७६५५०७.५३	१७३४२०५८.२८	१९०७६२६४.११	२०९८३८९०.५२	८७५००००००.००
खानेपानी संरचना निर्माण		१५८०६४५६.९०	१७३८७१०२.५९	१९१२५८१२.८४	२१०३८३९४.१३	२३१४२२३३.५४	९६५००००००.००
वन तथा वातावरण संरक्षण		२८५८२६६.०४	३१४४०९२.६४	३४५८५०१.९१	३८०४३५२.१०	४१८४७८७.३१	१७४५००००.००
अन्य सार्वजनिक निर्माण		१३९७१९२५.११	१५३६९११७.६२	१६९०६०२९.३९	१८५९६६३२.३२	२०४५६२९५.५६	८५३००००००.००
विभिन्न कोष स्थापना तथा ऋण		५४८७२१५.६१	६०३५९३७.१७	६६३९५३०.८८	७३०३४८३.९७	८०३३८३२.३७	३३५०००००.००
प्रविधि, प्रणाली स्थापना		६०६०५०.६८	६६६६५५.७५	७३३३२१.३२	८०६६५३.४५	८८७३१८.८०	३७०००००.००
पुँजीगत अनुसन्धान तथा परामर्श		२६४६९६७.२९	२९११६६४.०२	३२०२८३०.४२	३५२३११३.४६	३८७५४२४.८१	१६१६००००.००
कृषि, फर्म, नर्सरी, भण्डारण, केन्द्र, मर्मत संरचना		७८२९५१९.५८	८६१२४७१.५४	९४७३७१८.६९	१०४२१०९०.५६	११४६३१९९.६२	४७८०००००.००
उद्योग निर्माण		६५३५५१९.४८	७१८९०७१.४३	७९०७९७८.५८	८६९८७७६.४३	९५६८६५४.०८	३९९०००००.००

ग. कार्यक्रम खर्च

शीर्षक	आधार वर्ष (८०/८१)	पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
जम्मा कार्यक्रम खर्च		**३५४७५७.५०**	**३९०२३३.२५**	**४२९२५६.५७**	**४७२१८२.२३**	**५१९४००.४५**	**२१६५८३०.००**
आर्थिक विकास		**७१६६१.४०**	**७८८२७.५४**	**८६७१०.२९**	**९५३८१.३२**	**१०४९१९.४५**	**४३७५००.००**
कृषि विकास		२०४५८.३१	२२५०४.१४	२४७५४.५५	२७२३०.००	२९९५३.००	१२४९००.००
पशुपन्छी विकास		५०६१.३४	५५६७.४८	६१२४.२२	६७३६.६५	७४१०.३१	३०९००.००
खाद्य सुरक्षा तथा पोषणं		३१६१.२९	३४७७.४२	३८२५.१६	४२०७.६८	४६२८.४५	१९३००.००
सिँचाइ तथा जलस्रोत		१६६२५.४४	१८२८७.९९	२०११६.७९	२२१२८.४७	२४३४१.३१	१०१५००.००
भू- उपयोग तथा भुमि व्यवस्था		५४१३.५१	५९५४.८६	६५५०.३४	७२०५.३८	७९२५.९२	३३०५०.००
उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति		७१८२.५२	७९००.७७	८६९०.८५	९५५९.९३	१०५१५.९३	४३८५०.००
पर्यटन		१३७५८.९९	१५१३४.८९	१६६४८.३८	१८३१३.२१	२०१४४.५३	८४०००.००
सामाजिक विकास		**१३९८६२.५७**	**१५३८४८.८३**	**१६९२३३.७१**	**१८६१५७.०९**	**२०४७७२.७९**	**८५३८७५.००**
जनसङ्ख्या तथा वसाईसराई		९६६.४१	१०६३.०५	११६९.३५	१२८६.२९	१४१४.९१	५९००.००
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि		४९०९८.२९	५४००८.१२	५९४०८.९४	६५३४९.८३	७१८८४.८१	२९९७५०.००
स्वास्थ्य तथा पोषण		४३२४२.५३	४७५६६.७९	५२३२३.४७	५७५५५.८१	६३३११.४०	२६४०००.००
पिउने पानी तथा सरसफाइ		२०६२२.१०	२२६८४.३१	२४९५२.७४	२७४४८.०२	३०१९२.८२	१२५९००.००
युवा तथा खेलकुद		१४८३१.८६	१६३१५.०५	१७९४६.५५	१९७४१.२१	२१७१५.३३	९०५५०.००
महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता तथा सामाजिक सुरक्षा		११101.३७	१२२११.५१	१३४३२.६६	१४७७५.९३	१६२५३.५२	६७७७५.००
पूर्वाधार क्षेत्र		**१२१७४०.८४**	**१३३९१४.९२**	**१४७३०६.४२**	**१६२०३७.०६**	**१७८२४०.७६**	**७४३२४०.००**
सडक		४०८३४.७१	४४९१८.१८	४९४१०.००	५४३५१.००	५९७८६.१०	२४९३००.००
सामुदायिक विद्युतीकरण		५३२३.४२	५८५५.७६	६४४१.३४	७०८५.४७	७७९४.०२	३२५००.००

शीर्षक	आधार वर्ष (८०/८१)	पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
आयोजना							
भवन निर्माण		६१२६०.२६	६७३८६.२८	७४१२४.९१	८१५३७.४०	८९६९१.१४	३७४०००.००
पुल तथा हेलीप्याड निर्माण		३६८५.४४	४०५३.९९	४४५९.३९	४९०५.३३	५३९५.८६	२२५००.००
सञ्चार तथा सुचना प्रविधि पूर्वाधार		१५६२.६३	१७१८.८९	१८९०.७८	२०७९.८६	२२८७.८४	९५४०.००
आवास तथा बस्ती विकास		६५५.१९	७२०.७१	७९२.७८	८७२.०६	९५९.२६	४०००.००
शहरी विकास		३२७.५९	३६०.३५	३९६.३९	४३६.०३	४७९.६३	२०००.००
विज्ञान तथा प्रविधि		४९१.३९	५४०.५३	५९४.५८	६५४.०४	७१९.४५	३०००.००
यातायात, यातायात व्यवस्थापन र अन्य यातायात		६१९१.५४	६८१०.७०	७४९१.७७	८२४०.९५	९०६५.०४	३७८००.००
उर्जा तथा वैकल्पिक उर्जा		१३९२.२८	१५३१.५१	१६८४.६६	१८५३.१२	२०३८.४४	८५००.००
केबलकार		१६.३८	१८.०२	१९.८२	२१.८०	२३.९८	१००.००
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन		**९९७०.३५**	**१०९६७.३९**	**१२०६४.१३**	**१३२७०.५४**	**१४५९७.५९**	**६०८७०.००**
वन तथा वातावरण		१८०१.७७	१९८१.९५	२१८०.१४	२३९८.१६	२६३७.९७	११०००.००
विपद् न्युनिकारण र जलवायु जोखिम परिवर्तन व्यवस्थापन		८१६८.५८	८९८५.४४	९८८३.९८	१०८७२.३८	११९५९.६२	४९८७०.००
लोकतन्त्र र सुशासन		११४६०.०९	१२६०६.१०	१३८६६.७१	१५२५३.३८	१६७७८.७२	६९९६५.००
मातृभाषा संरक्षण तथा विकास		१२२८.४८	१३५१.३३	१४८६.४६	१६३५.११	१७९८.६२	७५००.००
संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धन		९००.८९	९९०.९७	१०९०.०७	११९९.०८	१३१८.९९	५५००.००
सुरक्षा		४५८.६३	५०४.५०	५५४.९५	६१०.४४	६७१.४८	२८००.००
शान्ति र सुव्यवस्था		४१८५.०३	४६०३.५३	५०६३.८८	५५७०.२७	६१२७.३०	२५५५०.००
नेतृत्व निर्माण		२८६.६५	३१५.३१	३४६.८४	३८१.५३	४१९.६८	१७५०.००

शीर्षक	आधार वर्ष (८०/८१)	पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
निर्वाचन प्रणालीमा सुधार		९७४.६०	१०७२.०५	११७९.२६	१२९७.१९	१४२६.९०	५९५०.००
मानव अधिकार		४३४.०६	४७७.४७	५२५.२२	५७७.७४	६३५.५१	२६५०.००
न्याय प्रणाली		१०६.४७	११७.१२	१२८.८३	१४१.७१	१५५.८८	६५०.००
स्थानीय तहको सन्तुलित विकास		४०.९५	४५.०४	४९.५५	५४.५०	५९.९५	२५०.००
शासकीय सुधार		१५५०.३४	१७०५.३८	१८७५.९२	२०६३.५१	२२६९.८६	९४६५.००
प्रशासकीय सुधार		११६२.९६	१२७९.२६	१४०७.१८	१५४७.९०	१७०२.६९	७१००.००
भ्रष्टाचार निवारण		१३१.०४	१४४.१४	१५८.५६	१७४.४१	१९१.८५	८००.००
अन्तरसम्बन्धित विषय		**९५२४.८२**	**१०४७७.३१**	**११५२५.०४**	**१२६७७.५४**	**१३९४५.२९**	**५८१५०.००**
तथ्याङ्क प्रणाली		४९१.३९	५४०.५३	५९४.५८	६५४.०४	७१९.४५	३०००.००
गरिबी निवारण		९००.८९	९९०.९७	१०९०.०७	११९९.०८	१३१८.९९	५५००.००
श्रम तथा रोजगारी		१६८७.११	१८५५.८३	२०४१.४१	२२४५.५५	२४७०.१०	१०३००.००
मानव संसाधन विकास		१४७४.१८	१६२१.६०	१७८३.७५	१९६२.१३	२१५८.३४	९०००.००
अनुसन्धान तथा विकास		५७३.२९	६३०.६२	६९३.६८	७६३.०५	८३९.३६	३५००.००
उद्यमशीलता विकास		१०२३.७३	११२६.११	१२३८.७२	१३६२.५९	१४९८.८५	६२५०.००
समता तथा समानता		८५९.९४	९४५.९३	१०४०.५२	११४४.५८	१२५९.०३	५२५०.००
समावेशीकरण		५३२.३४	५८५.५८	६४४.१३	७०८.५५	७७९.४०	३२५०.००
सामाजिक सुधार		९९०.९७	१०९०.०७	११९९.०८	१३१८.९९	१४५०.८९	६०५०.००
सामाजिक सांस्कृतिक विविधता		६५५.१९	७२०.७१	७९२.७८	८७२.०६	९५९.२६	४०००.००
यातायात		१८८.३७	२०७.२०	२२७.९२	२५०.७२	२७५.७९	११५०.००
सामुदायिक साझेदारी र गैरसरकारी संस्थाहरू		१४७.४२	१६२.१६	१७८.३८	१९६.२१	२१५.८३	९००.००

शीर्षक	आधार वर्ष (८०/८१)	पहिलो वर्ष (८१/८२)	दोस्रो वर्ष (८२/८३)	तेस्रो वर्ष (८३/८४)	चौथो वर्ष (८४/८५)	पाचौं वर्ष (८५/८६)	जम्मा
योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन		५०७.७७	५५८.५५	६१४.४०	६७५.८४	७४३.४३	३१००.००

अनुसूची ३ : आवधिक योजनाका आधारमा वार्षिक कार्यक्रम निर्धारण गर्ने फारमहरूको नमुना

वार्षिर्क विकास कार्यक्रम, आयोजनाको प्राथमिकताकरण निर्धारण फारम

क.स.	कार्यक्रम र आयोजनाको नाम	गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने (२० अङ्क)	उत्पादनमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने (१५ अङ्क)	आम्दानी र रोजगार बढ्ने (१५ अङ्क)	लागत सहभागिता जुट्ने (१५ अङ्क)	स्थानीय स्रोत साधन र सिपको प्रयोग (१० अङ्क)	समावेशी विकासमा योगदान (१० अङ्क)	दिगो विकास र वातावरणीय संरक्षण (१० अङ्क)	स्थानीय भाषिक, सांस्कृतिक विकास (५ अङ्क)	कुल प्राप्ताङ्क	प्राथमिकता करण
१											
२											

वार्षिक विकास कार्यक्रम र बजेट

आ. व. २० ।२०

सङ्केत नं. वा विषयगत शीर्षक : ....

क.स.	कार्यक्रम र आयोजनाको नाम	एकाइ	लक्ष्य	विनियोजन रु.	स्रोत					
					आन्तरिक	अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरण			ऋण	जनसहभागिता
						नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह		

अनुसूची ४ : आयोजना बैंक

वडा नं. १ हर्मिचौर अर्न्तगतका आयोजनाहरु

क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण
क	**आर्थिक विकास**	**ग**	**पुर्वाधार विकास**	**घ**	**वातावरणीय तथा विपद व्यवस्थापन**
१	शिवालय मन्दिर चिउरे	१	वकेवा खानेपानी मर्मत	१	खहरेमाथिबाट पहिरो सम्म नाली निर्माण
२	कृषि तथा पशु स्वास्थ्य शिविर	२	वकेवा खिना घोरेटोबाटो निर्माण	२	मोटरबाटो सफाई वडा नं १
३	वकेवा कुलो निर्माण	३	बुढोकुलो बाध निर्माण		
४	दिहिङ डाडाखर्क कुलो मर्मत	४	दिहिङ गैरा घोरेटोबाटो निर्माण		
५	ठूलाखेत कुलो मर्मत	५	घाटजाने गोरेटोबाटो निर्माण		
६	ठुलाखेत रेउकेली अहट	६	देउराली आमा समुह भवन		
७	आाधि कुलो मर्मत	७	देउराली कोटघर पौवा निर्माण		
८	गणेश मन्दिर कुलो निर्माण	८	एकीनास पोखरी निर्माण		
९	विर्ता कुलो निर्माण	९	देउराली पानीसंकलन पोखरी निर्माण		
१०	छ सय कुलो मर्मत	१०	सिरकोट कालिकाको मन्दिरमा पौवा निर्माण		
११	बुढो कुलो मर्मत	११	जनजाति भवन निर्माण		
१२	साहिसे कुलो मर्मत	१२	ढाव जाने लिस्ने बाटो निर्माण		
ख	**सामाजिक विकास**	१३	फरिन्डााडा देखि विरौटा घोरेटो बाटो निर्माण		
१	पातल खानेपानी	१४	टेका निर्माण वडा नं १		
२	हर्मिचौर मावि छात्रावास सुविधा	१५	हेल्थपोष्ट ट्रष्ट निर्माण		
३	हर्मिचौर मावि घेराबार	१६	हनुमान पार्क ट्रष्ट निर्माण		
४	वकेवा विद्यालय जाने घोरेटोबाटो निर्माण	१७	रेप्का शिवधाम पौवा मर्मत		
५	हर्मिचौर आवि तारबार	१८	तुथुम खेलमैदान तारबार		
६	देउराली मावि पर्खाल निर्माण	१९	देउराली खेलमैदान तारबार		
७	हर्मिचौर आवि तारबार	२०	विद्युत सहुलियत कार्यक्रम		

वडा नं. २ अर्वेनी अर्न्तगतका आयोजनाहरु

क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण
क	**आर्थिक विकास**	५	निगारे वालशिक्षा कार्यक्रम	**घ**	**वातावरणीय तथा विपद व्यवस्थापन**
१	गाई पालन कार्यक्रम अर्बेनी	६	अर्बेनी बसपार्क खानेपानी कार्यक्रम	१	वडा नं. २ मोटर बाटो सफाई
२	भएकोट टिमुर खेति कार्यक्रम	७	जुके देखि पुछार सम्म नाली ब्यावस्थापन	२	ठुलाचौर भल ब्यावस्थापन
३	अर्बेनी कोट,भएकोट होमस्टे कार्यक्रम	८	कोट खानेपानी योजना	३	ठुलाचौर चाउके भल ब्यावस्थापन
४	अर्बेनी कृषि सामग्री खरिद कार्यक्रम	९	ढाव पसले खानेपानी टंकी निर्माण	४	भन्ज्याङ्ग छेउ तारजाली
५	काहूखोलो कुलो निर्माण	१०	वडा न.२ नागरिक सम्मान कार्यक्रम		
६	दमार कुलो निर्माण	११	अर्बेनी गृहणी शिक्षा कार्यक्रम		
७	सात्मुरे सेरा घ्युसिन कुलो निर्माण	**ग**	**पुर्वाधार विकास**		
८	चप्रादी कोइराले कुलो निर्माण	१	विद्युत सहुलियत कार्यक्रम वडा नं. २		
९	गैराखोला कुलो निर्माण	२	दभौखानी देउराली घो.बा योजना		
१०	राधाकृष्ण मन्दिर घेराबार	३	अर्बेनी राक्से दमौखानी बिसौन भएकोट सडक बोड		
११	गोलाङ्ग धाम ब्यावस्थापन	४	मन्धारा खानेपानी बाटो सुधार		
१२	सिम्त पौवा निर्माण	५	जुके देखि सेरा सम्म कोलो निर्माण		
१३	हिले जाने ट्रेकिङ मार्ग	६	गहते ज्ञानोदय मो.बा योजना		
१४	पर्वते खोला कुलो निर्माण	७	गहते काब्रा कोलो निर्माण		
१५	मुखिडाडा पधेरा कुलो निर्माण	८	भएकोट थुम्मा कालिका मन्दिर निर्माण		
१६	अर्वेनी कृषि एम्बुलेन्स	९	गोरकुङ पघेरा आरन्थर वास सम्म मोटरबाटो सुधार		
१७	अर्बेनी सुत्केरी भैसी कार्यक्रम	१०	गहते पधेरा विरियापुत्रि भवन निर्माण		
ख	**सामाजिक विकास**	११	अर्बेनी सडक वत्ति कार्यक्रम		
१	शिक्षक तालिम कार्यक्रम अर्बेन	१२	निगारे देखि कमेरेडाडा सम्म घो.बा.		
२	भगवती मा.वि +२ विधार्थी सहुलियत कार्यक्रम	१३	भञ्जयाङ देखि मिजै सम्म घो.बा.		
३	दमौखानी मा.वि प्रा.वी शिक्षा कार्यक्रम	१४	माजबारी खेल मैदान तारजाली		
४	माथिल्लो भएकोट आमा समुह सामाग्री खरिद	१५			

वडा नं. ३ जयखानी अर्न्तगतका आयोजनाहरु

क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण
क	**आर्थिक विकास**	**ख**	**सामाजिक विकास**	१३	पुर्तिघाट कट्ठ भ्यूखानी लम्सराङ ओखरभञ्ज्याङ मो.बा.
१	भसाहा मन्दिर पथमार्ग पार्किङ	१	पधेंरागैरा गैरा खानेपानी मर्मत	१४	मिलनचोक प्रतिक्षालय निर्माण
२	भकारो सुधार	२	पुरानो स्वास्थ्य चौकी मर्मत	१५	नयाखानी आमा समुह भवन निर्माण
३	कालिगण्डकी चप्पल उधोग	३	विधालय व्यवस्थापन	१६	घाटमा जाने घो.बा.
४	कुटानी पिसानी मेसिन	४	खोला पारी कनौटा सिंचाइ योजना	१७	गाल्मी देखि झोलुङ्गेपुल सम्म जाने बाटो निर्माण
५	झाक्री थान मन्दिर / पौवा व्यवस्थापन	५	देविस्थान प्रा. वि.	१८	पुर्तिघाट कट्ठ भ्यूखानी लम्सराङ ओखर भञ्ज्याङ मो.बा.
६	बाखापालन कार्यक्रम	६	जनस्मृती युवा कल्व भलिवल खेलमैदान	१९	मिलनचोक प्रतिक्षालय निर्माण
७	छापटोला घुम्तिमा जीप बिसाउने पौवा	७	युवा ग्राउण्ड मर्मत	२०	नयाखानी आमा समुह भवन निर्माण
८	माछा पालन	८	विद्यालय संरक्षण	२१	घाटमा जाने घो.बा.
९	सिद्धबाबा मन्दिर मुर्ति खरिद	९	४ नं. वडा मोटरबाटो सरसफाई		
१०	ओखर बिरुवा	**ग**	**पुर्वाधार विकास**		
११	मौरिपालन	१	झाक्री थान - देवीस्थान प्रा. वि. बाटो व्यवस्थापन		
१२	शिवालय मन्दिर तारजाली	२	धर्मशाला - भाति सम्म कच्चि बाटो मर्मत		
१३	नागको थान संरक्षण	३	आमा समुह भवन		
१४	कुखुरा पालन	४	देउराली - रानीटोला घो.बा.		
१५	कफि खेती	५	युवा भवन निर्माण		
१६	यान्त्रिक हलो हाते ट्याक्टर	६	विद्युत पोल		
१७	प्लास्टिक टनेल	७	मडिकना - भुल्के - लम्सराङ गोरेटो बाटो		
१८	घाट पौवा	८	गोरेटो बाटो		
१९	गाउँको लागि राँगो र बोका	९	शिद्दबाबा - हिले गोरेटो बाटो		
२०	तिमुरे फाट कुलो निर्माण	१०	क्लिनीङ भवन संरक्षण		
२१	सत्ताइसे कुलो मर्मत	११	लम्सराङ् - जयखानी झोलुङ्गे पुल		
२२	आंपखर्क सिंचाइ कुलो मर्मत	१२	लम्सराङ् - जयखानी मोटरबाटो		

वडा नं. ४ पूर्तिघाट अर्न्तगतका आयोजनाहरु

क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण
क	**आर्थिक विकास**	**ग**	**पुर्वाधार विकास**
१	दुर्गा मन्दिर संरक्षण	१	४ नं. वडा कार्यालय भवन निर्माण
२	जोखुम देउराली थानी बजेबजै मन्दिर निर्माण	२	पूर्तिघाट आमा समुह भवन मुनि प्रतिक्षालय निर्माण
३	बाखा पालन मौरी पालन कार्यक्रम	३	तल्लो वकेङ्ग आमा समुह भवन निर्माण
४	टनेल खरिद	४	घुमाउने पौवा निर्माण
५	कृषि औजार खरिद	५	लपर्तुङ्ग सामुदायक भवन ट्रस निर्माण
६	भएरथान थान मर्मत	६	लपर्तुङ्ग छहादी हादै वदम पोखरा मोटरवाटो निर्माण
७	कनौता कुलो मर्मत	७	तल्लो डाडा पदमार्ग
८	एक्लुङ्ग कुलो सिँचाई योजना	८	वदम पोखरा प्रतिक्षालय निर्माण
९	बास खेत सिचाई कुलो मर्मत	९	चन्दीथान बास खेत देखि मजुवा खेत सम्म मोटर वाटो निर्माण
१०	तिवारी खेत कुलो मर्मत	१०	पूर्तिघाट वेलवुटा हादै क्याम्पस सम्म ग्रेवल
११	तल्लो फुर्से सोता कुलो मर्मत	११	सर्सयु खोला आमबोट पुल मर्मत
१२	गैरावारी कुलो मर्मत	१२	डमार, सिरेनी, बल्ली मोटरबाटो निर्माण
ख	**सामाजिक विकास**	१३	स्थान पिपल वाल निर्माण
१	स्वास्थ्य चौकी वर्थिङ्ग सेन्टरमा व्याकप खरीद	१४	कुडापानी मल्लेङ बाह्रमुरे साजबोट कृषि सडक निर्माण
२	जिवनोद्धार मा.वि लाई रंग रोगन	१५	तल्लो जोखुम आमा समुह भवन निर्माण
३	पातालदेखि आउने खानेपानी टंकी पाइप मर्मत		
४	सुडे मुल खानेपानी मर्मत		
५	खोत्रोक, दमार,सिरेनी,बल्ली खानेपानी मर्मत		
६	कतौाजे खानेपानी मर्मत		
७	तल्लो डााडा आमा समुह भवन फर्निचर तथा मर्मत		
८	पात्रे लुईटेल टोल खानेपानी टयाङ्की निर्माण		

वडा नं. ६ खड्गकोट अर्न्तगतका आयोजनाहरु

क.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण
क	**आर्थिक विकास**	२४	रुम्टा आम्बोट सिंचाई कुलो खानि सफाई	१६	चिउरिवोट खेलमैदान
१	रञ्जित कृषि फर्म	२५	ओडारे वेसी सिंचाईकुलो निर्माण	१७	कोखे कुलो चिउरिवोट
२	शिवालय मन्दिर निर्माण चिउरिवोट	२६	चापाखोर सिंचाई टंकी निर्माण	१८	६ नं. वडा बाटो सफाई
३	बरल्वा घाट पौवा निर्माण	२७	गिद्दैढुङ्गा सिचाई योजना	१९	शुक्र मावि वाल निर्माण
४	खोलाखेत मगरकटेरी कुलो निर्माण	२८	माझगाउा हिउदे सिंचाई	२०	खड्गकोट दलित सचेतना कार्यक्रम
५	रुम्टा आम्बोट सिंचाई कुलो मर्मत	२९	घोरघोरे खानेपानी योजना लुङ्ग	२१	थ्रि स्टार युवा क्लव खेल मैदान पर्खाल निर्माण
६	दिम कुलो	३०	कोदे कुलो निर्माण	२२	खनियापाटा विद्यालय पर्खाल
७	अरातुङ्ग सिंचाई कुलो	३१	खनियापाटा तल्लोकुलो	२३	उर्लेनी आमा समुह भवन फर्निचर
८	यर्मा सिंचाई योजना	**ख**	**सामाजिक विकास**	२४	राजुकरुख खानेपानी मुल संरक्षण
९	काल्ले कुलो	१	लुङ्गखानी खेलमैदान पलास्टर तथा तारवार	२५	कलाउदि आहाले खानेपानी मर्मत
१०	जिमिरे कुलो निर्माण	२	मरिम खानेपानी योजना	२६	खनियापाटा खा.पा.यो
११	सिस्नेरी बाह्रमुरे सिंचाई कुलो	३	टोलाकोट खानेपानी निर्माण	२७	चापाखोर खनियापाटा खा.पा.यो.
१२	सिमलको रुखदेखि राजुकोरुख सम्म कुलो निर्माण	४	रम्फै खानेपानी मर्मत	२८	चिउरिवोट खेलमैदान
१३	लेंगा सिंचाई झुल्के कुलो डिपिआर	५	पालुङ्गा सोमरा पाईप सिंचाई	२९	कोखे कुलो चिउरिवोट
१४	टुपुङ्ग तरकारि खेति टंकी निर्माण	६	बरल्बा खानेपानी मर्मत	**ग**	**पुर्वाधार विकास**
१५	कपासे जुके जलुने कुलो निर्माण	७	उर्लेनी खानेपानी योजना	१	उपल्लो थालुङ्ग डाँडा देखि स्वास्थ्य ईकाई गो.बा.
१६	टुनिको रुख थाम्का सिंचाई कुलो	८	जनता बालकल्याण प्रावि शौचालय	२	टोलाकोट स्पोर्ट क्लव भवन निर्माण
१७	वेसी तोरायखोला सिंचाई कुलो	९	कोरेङ्गखोला युवा क्लव खेलमैदान तारबार	३	फेरा देखी मुर्धारिघाट गो.बा.
१८	गोब्बरखोला तारुपाटा सिंचाई कुलो	१०	दमारखेल मैदान प्रतिक्षालय	४	रम्फै कोरेङ्ग देउराली गो.बा.
१९	तल्लाघर कोलार सिंचाई कुलो	११	उर्लेनी आमा समुह भवन फर्निचर	५	खमारिपाटा आमा समुह भवन निर्माण
२०	थाकना सिंचाई	१२	राजुकरुख खानेपानी मुल संरक्षण	६	सुनगाभा युवा क्लव खेलमैदान वाल निर्माण
२१	वेरेनी सिचाई कुलो	१३	कलाउदि आहाले खानेपानी मर्मत	७	बरल्बा देउराली गो.बा.
२२	कलाउलि डम्मरे कुलो	१४	खनियापाटा खा.पा.यो	८	कोरेङ्गवेसी कृषि सडक
२३	ठाडो खोला चिदेर खोला खेत सिंचाई लुङ्ग	१५	चापाखोर खनियापाटा खा.पा.यो.	९	उर्लेनी चापाखोर देउराली टोलाकोट सडक

ग	**पुर्वाधार विकास**	१६	पुछार देखि द्वारथर गो.बा.	२३	खमारिपाटा चापाखोर देउराली गो.बा.
१०	गाउँ कोरेङ्गवेसी ठाडोबाटो प्रतिक्षालय	१७	जुकेपी कोरेङ्गखोला नाली वाल निर्माण	२४	खमारिपाटाा कुनि गो.बा.
११	नौमती बाजा समुह भवन निर्माण	१८	जुझारे तल्लो द्वार गाईढुङ्गा गोरेटो बाटो	२५	देउराली स्कुल देखी दमार खेलमैदान मो.बा.
१२	काल्ले कृषि सडक	१९	बरल्बा लेंगा लुङ्ग बागालथर मो.बा.	२६	देउराली तिलकचोक विचमा प्रतिक्षालय निर्माण
१३	देउराली तिलकचोक मो.बा.नालि व्यबस्थापन	२०	देउराली प्रतिक्षालय टोलाकोट	२७	चापाखोर पर्खाल निर्माण खनियापाटा
१४	उपल्लोकोरेङ्ग आमा समुह भवन पलास्टर रंगरोवन तथा विद्युत जडान	२१	देविस्थान आमा समुह भवन निर्माण		
१५	स्कुल देखि राटामाटा गोरेट बाटो खनियापाटा	२२	चापाखोर पर्खाल निर्माण खनियापाटा		

वडा नं. ७ भुर्तुङ्ग अर्न्तगतका आयोजनाहरु

क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण	क्र.सं.	आयोजना/ कार्यक्रम विवरण
क	**आर्थिक विकास**	२२	तोराय बाधघाट खेत जाने कुलो निर्माण	३	हिले तल्लोथर पोखरी मर्मत व्यवस्थापन
१	साजनकोट मौरीपालन तालिम सञ्चालन	२३	अमराई पुछार कुलो माझ्र कुलो	४	साननकोट खानेपानी हुदै ग्वाधा जाने मो.वा.
२	भिर कटेरी पौवा निर्माण	२४	हात्ति ढुङ्गा कुलो बाध बनाउने	५	साजनकोट गाजनकोट गो.वा.
३	नवज्योति प्रा.वि.मर्मत सुधार योजना	२५	शेरेखोला गैरीखेत अमराई कुलो मर्मत	६	भमेरे स्कुल कल्भर्ट निर्माण
४	पाखुरे डाडा देविको मन्दिर निर्माण	२६	छापचौर तरकारी समुह सिचाई	७	सात दोवाटो क्लव भवन मर्मत
५	भैरव मन्दिर कम्पाउण्ड निर्माण खस्कोट	२७	कालिलेख पर्यटकिय स्थाल निर्माण	८	कञ्चन गौडा ढलान बाटो
६	शिवालय मन्दिर तारजाली सुर्तुङ	२८	छापचौर तरकारी समुह सिचाई	९	झ्रवास सामुदायिक भवन
७	लुटेखोला देखी नाग सम्म कुलो निर्माण	**ख**	**सामाजिक विकास**	१०	उपल्लो डुन्डुरे कल्भर्ट निर्माण
८	ठुला पधेरो देखी नाग सम्म सिचाई कुलो मर्मत	१	कुडापानी टोलमा कुँवा व्यवस्थापन	११	छिस मन्दिरमा ट्रष्ट निर्माण
९	उपल्लो भट्टेटोला कुलो मर्मत	२	चन्चलबास टोलको लागि खा.पा.योजना	१२	टुनिखोला विघालय ढुटेपिपल सम्म बाटो निर्माण
१०	शेरेखोला गैरीखेत अमराई कुलो मर्मत	३	महालक्ष्मी खेल मैदान तारवार	१३	ठुटेपिपल वाल निर्माण
११	सोता खोला जिरोमा पौवा निर्माण	४	छापचौर खा.पा.मुल संरक्षण	१४	गौरावारी वाल निर्माण
१२	डुन्डुरे देखी खस्कोट हिउदे सिचाई	५	हेपो अगाडीको बाटो तारवार	१५	जुदारे देखी कालिलेख सम्म मो.वा
१३	खोलखर्क देखी उपल्लो खस्कोट हिउदे सिचाई	६	हिले खेल मैदान व्यवस्थापन	१६	सृजनशिल सामुदायिक भवन निर्माण नाँगा
१४	पचैया देखी झिलकेखर्क हुदै उपल्लो हिले पदमार्ग	७	शिव प्रा.वि धारो निर्माण तथा ECD कोर्षलाई सामाग्री खरिद	१७	कन्चनगौडा मुनिवाट छिस हुदै सिद्धबाबा मन्दिर जाने बाटोमा टेका निर्माण
१५	सत्यवती मन्दिर व्यवस्थापन	९	आमा समुह भवन तमेमा चर्फि र धारो निर्माण	१८	नयागाउ मो.वा कल्भर्ट व्यवस्थापन
१६	हिले पधेरादेखी अर्खले सम्म पदमार्ग	१०	राम्चे भलिवल खेलमैदान वाल जाली	१९	मुनाल युवा क्लव भवन निर्माण अमराई
१७	टिमुर खेतिको लागि नर्सरी	११	पातल ढाव खानेपानी मर्मत	२०	जनशक्ति प्रा.वि. ट्रस्ट निर्माण
१८	कृषक प्रोत्साहन अनुदान वडा तहमा	१२	नवदुर्गा युवा क्लक खेलमैदान तारवार नयाँगाँउ	२१	सोता खस्कोट मो.वा.गिट्टि ग्रावेल
१९	शिवजी मन्दिर निर्माण नागा	१३	खनियापाटा खा.पा.यो	२२	खस्कोट शिवालय टोल बाटो ढलान व्यवस्थापन
२०	नेटा गैरी सिचाई कुलो निर्माण	**ग**	**पुर्वाधार विकास**	२३	हिले देखी कौडे राजाको दरवार सम्म बाटो
२१	खस्कोट स्मार्ट बाखा पालन	१	अधेरीखोदा कालो घुम्तीमा ट्रस्ट निर्माण	२४	हिले आमा समुह भवन निर्माण
		२	सिरन्धारा गाजनकोट खस्कोट मो.वा . सम्पन्न	२५	हिले स्कुल देखी झिरवास गो.वा.

ग	**पुर्वाधार विकास**	३३	शिवालय मन्दिर जाने बाटो निर्माण	४१	कराङ्तुङ युवा क्लव भवन ट्रष्ट निर्माण
२६	ढुङ्गेधारा प्रतिक्षालय चर्फि निर्माण	३४	हेल्थपौष्ट फरार नेटा सम्म जाने मो.वा.ग्रेड मिलाएर खन्ने	४२	शिद्धबाबा आमा समूह भवन शौचालय निर्माण
२७	कन्चनगौडा मुनिवाट छिस हुदै सिद्धबाबा मन्दिर जाने बाटोमा टेका निर्माण	३५	अर्जेन्टी छापचौर सिचाई कुलो स्वामीरुख देखी ढकालथर सम्म मर्मत	४३	अमराई छापचौर मो.वा.मर्मत
२८	सस्सदघाट छिसबाट बरेङ्ग जाने तल्लो बाटोमा शिलतपाटी ट्रस्ट निर्माण	३६	ढाव घुम्तीको वाल निर्माण	४४	गोर्खाली बाटो ढलान
२९	बाल शिक्षा र शौचालय भवन निर्माण साजनकोट	३७	ढाव प्रतिक्षालय निर्माण	४५	गोर्खाली बाटो ढलान
३०	धुवाखोला होमस्टे देखी हिले मोटर बाटो स्तर उन्नती	३८	ठुला पधेरा ट्रष्ट निर्माण	४६	वडा कार्यालय भवन निर्माण
३१	डुन्डुरे काउले बिसमुरे पच्चिस मुरे हुदै सोता जोड्ने मो.वा.	३९	राम्चे सचेतना भवन निर्माण		
३२	बाल शिक्षा र शौचालय भवन निर्माण साजनकोट	४०	वडा कार्यालय भवन निर्माण		

अनुसूची ५ : GIS श्रोत नक्शा

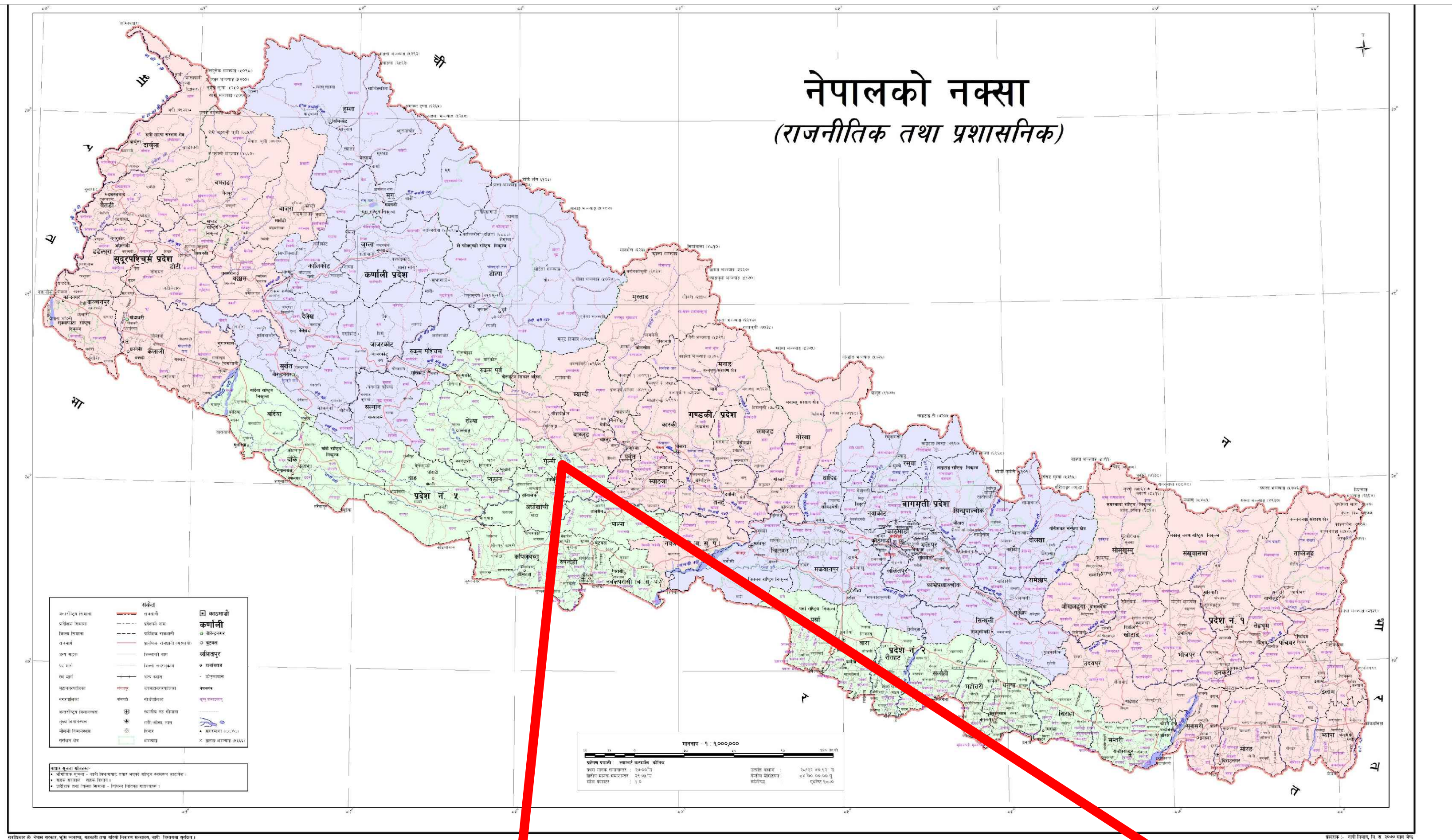

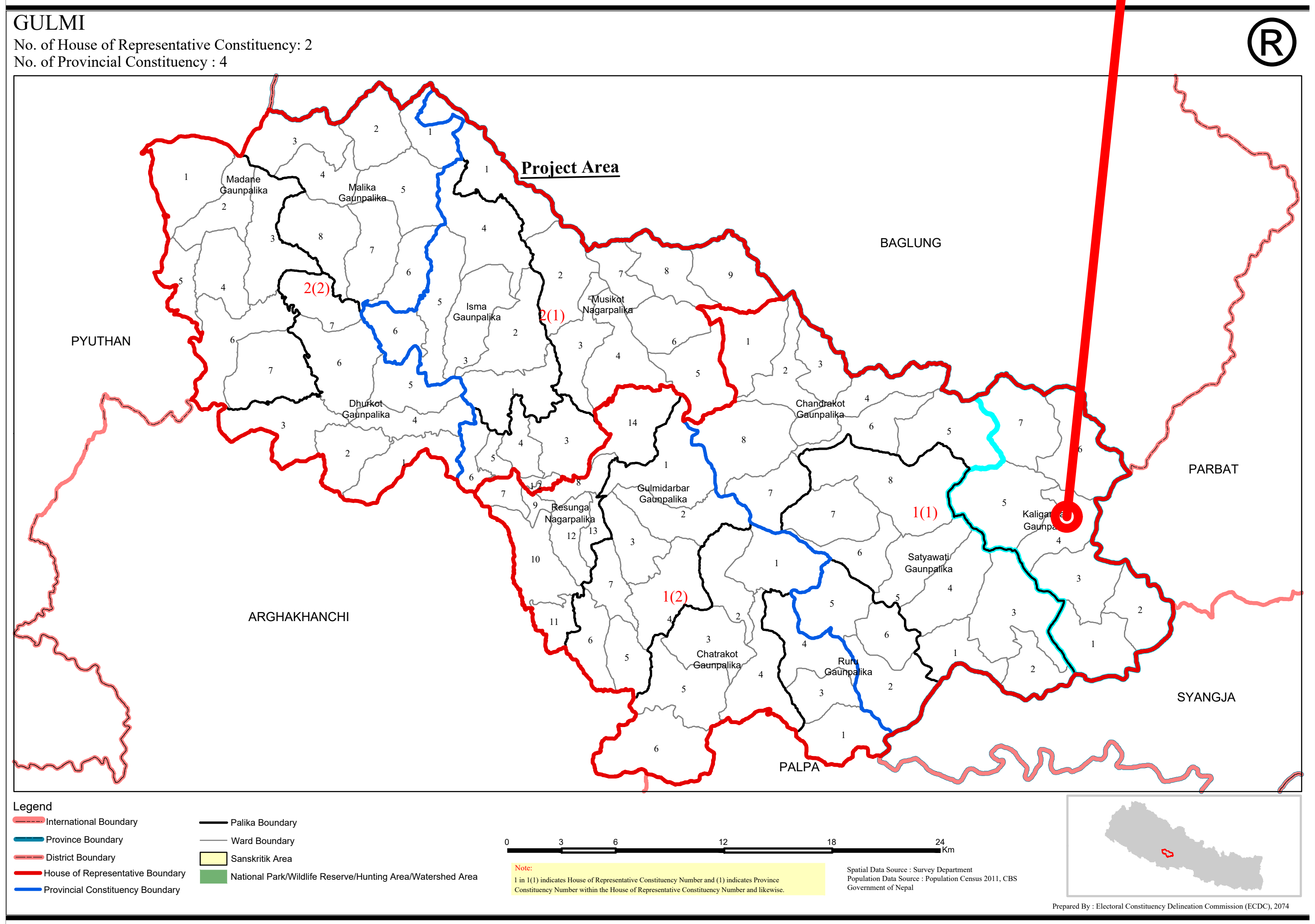

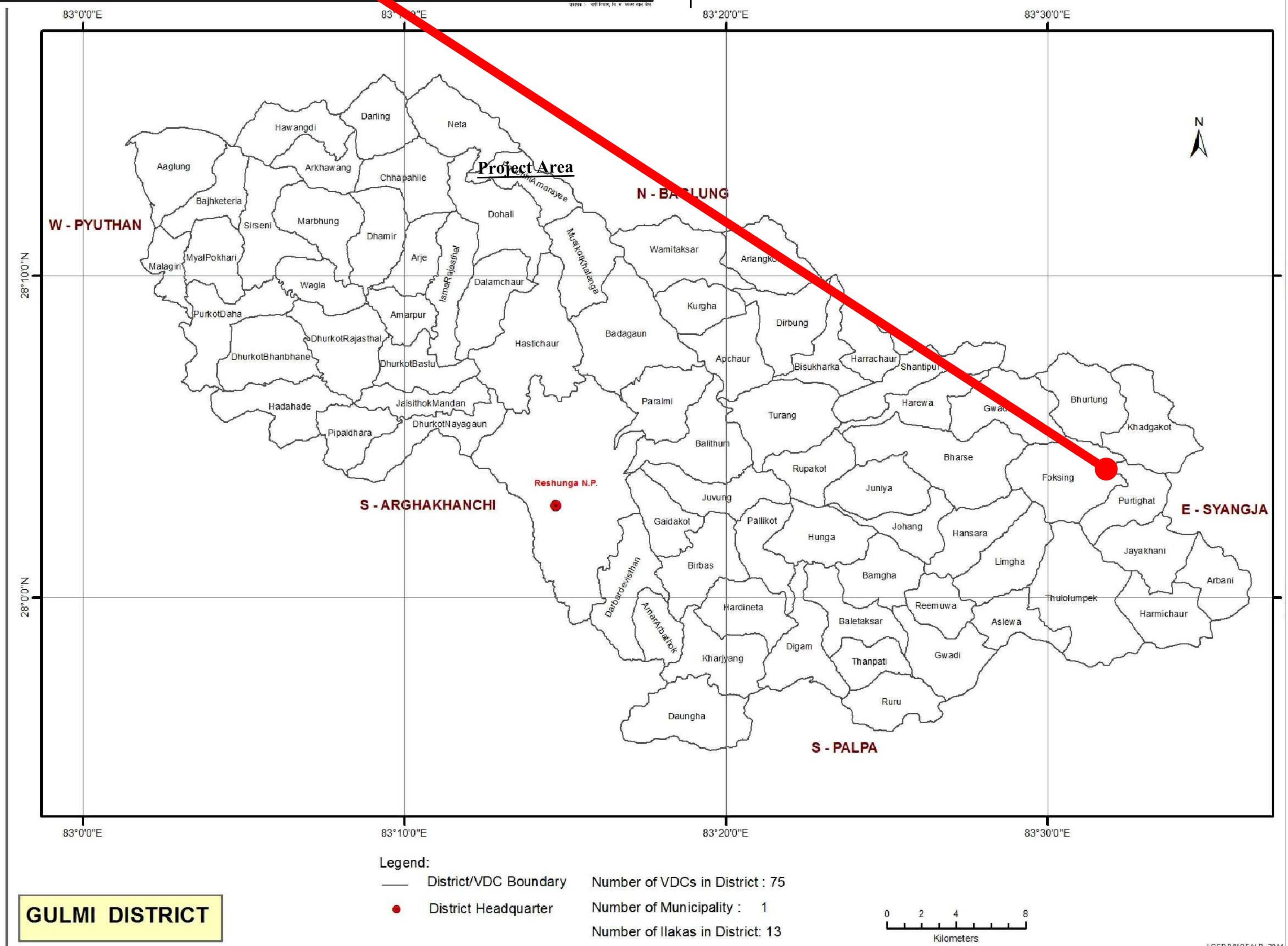

CLIENT:	CONSULTANT:	PROJECT NAME:	DRAWING NAME:	SCALE:	DATE:		Name	Signature	NOTES	
Kaligandaki Rural Municipality Office of the Rural Municipal Executive Purtighat, Gulmi Lumbini Province	Decode Engineering Pvt. Ltd. Kusunti, Lalitpur	Preparation of Five Year Periodic Development Plan (PRMDP) of Kaligandaki Rural Municipality	LOCATION MAP	Not to Scale	2023	Submitted By:				Dwg. No.-1/1
						Checked By:				
						Approved By:				Org. Size A3

MAP SHOWING
GEOLOGY MAP OF KALIGANDAKI RURAL MUNICIPALITY

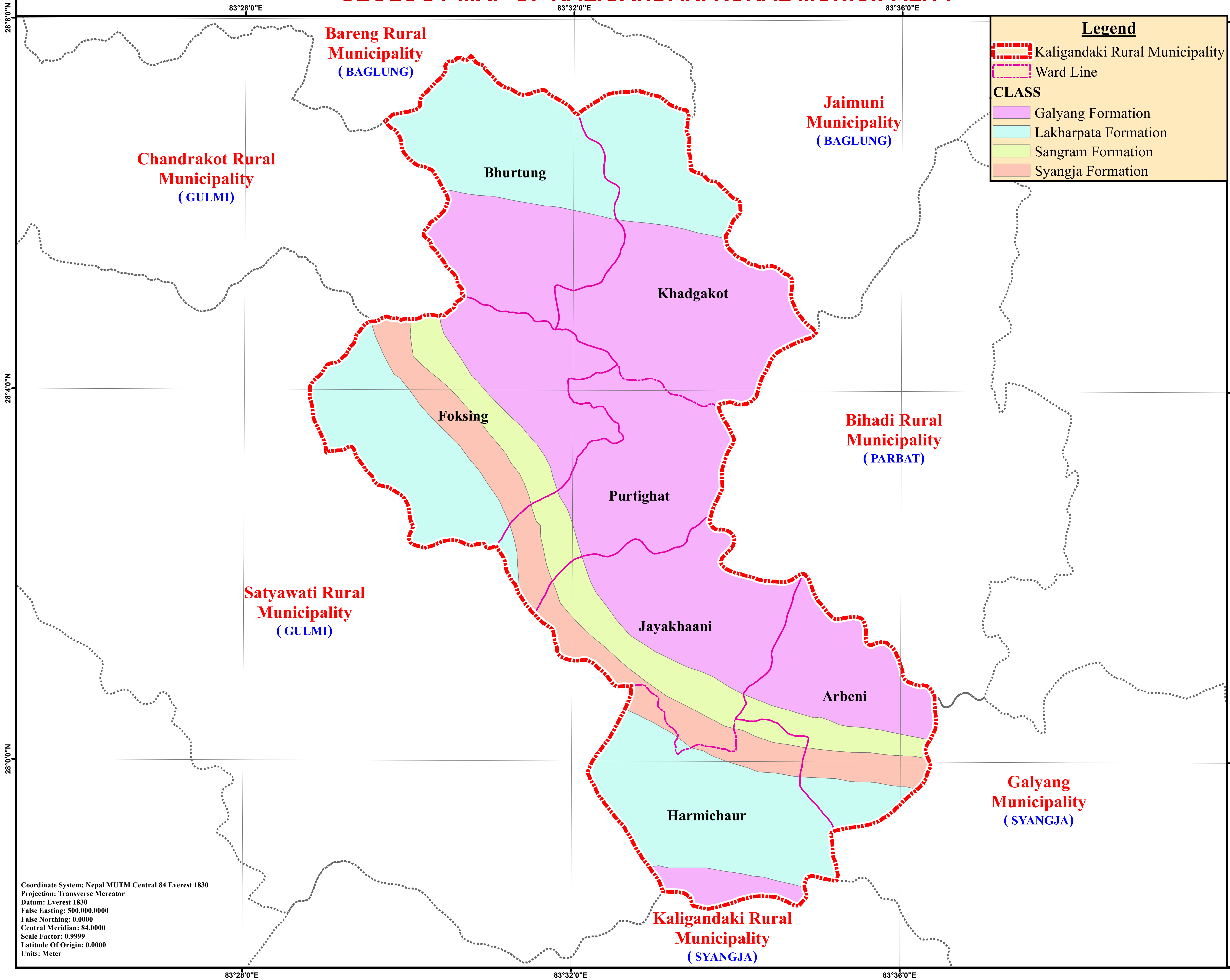

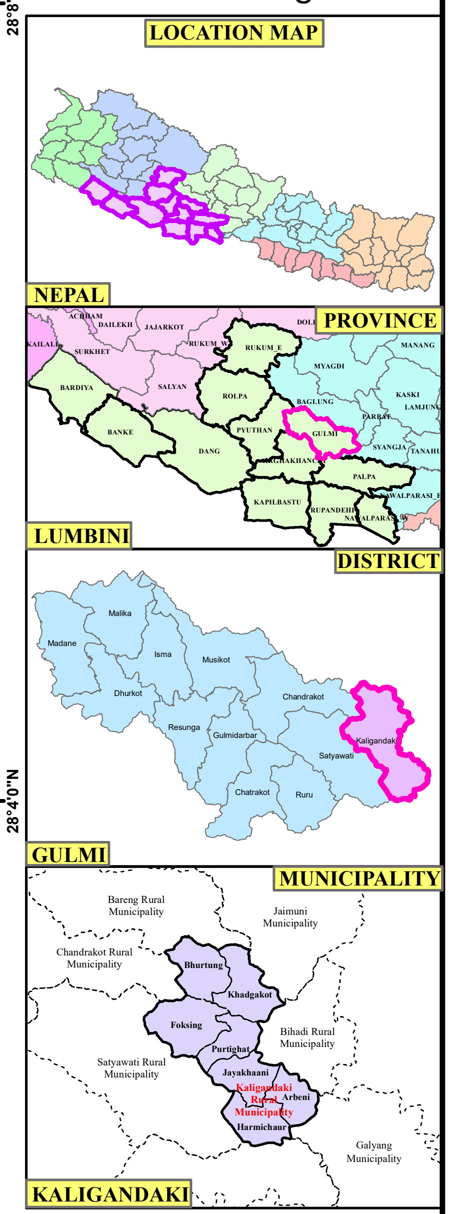

PROJECT NAME
Preparation of
Five Year
Periodic Plan of
Kaligandaki Rural Municipality
Purtighat,Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CLIENT
Kaligandaki Rural Municipality
Municipal Executive Office
Purtighat, Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CONSULTANT
Decode Engineering Pvt. Ltd.
Kusunti, Lalitpur, Bagmati Pradesh, Nepal
decode.eng28@gmail.com

Map No.
01

MAP SHOWING
CONTOUR MAP OF KALIGANDAKI RURAL MUNICIPALITY

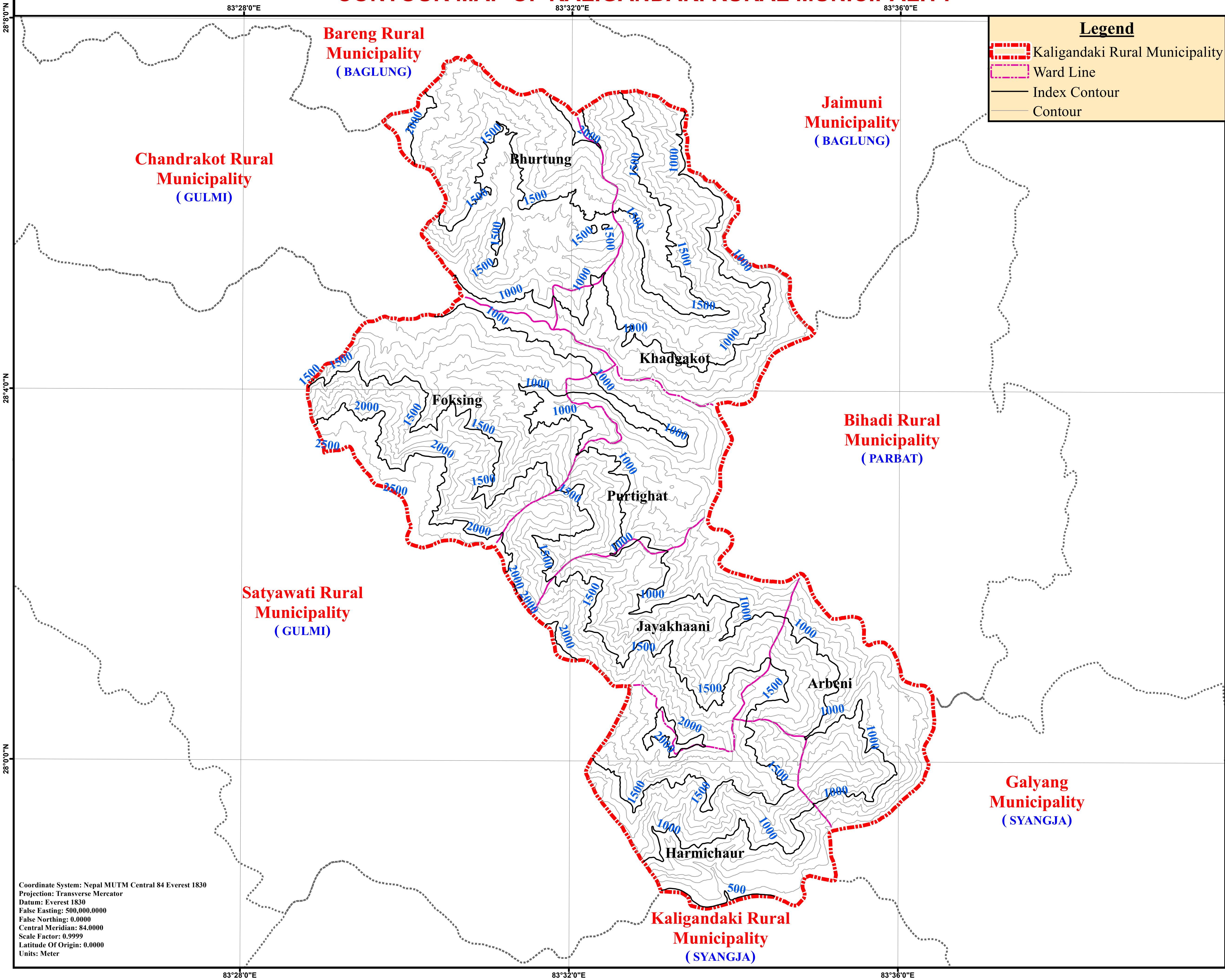

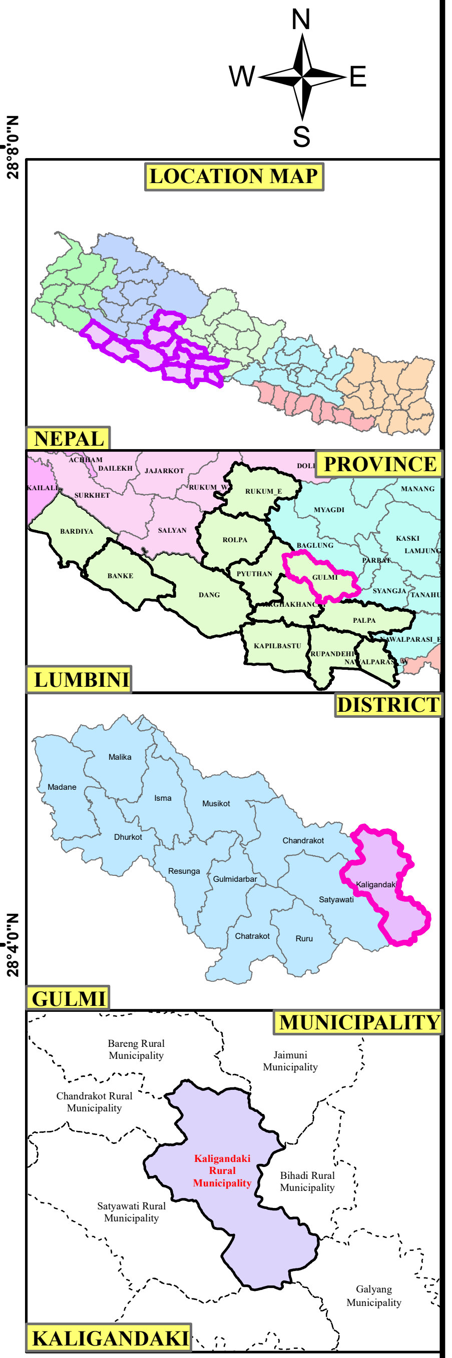

PROJECT NAME

Preparation of
Five Year
Periodic Plan of
Kaligandaki Rural Municipality
Purtighat,Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CLIENT

Kaligandaki Rural Municipality
Municipal Executive Office
Purtighat, Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CONSULTANT

Decode Engineering Pvt. Ltd.
Kusunti, Lalitpur, Bagmati Pradesh, Nepal
decode.eng28@gmail.com

Map No.
02

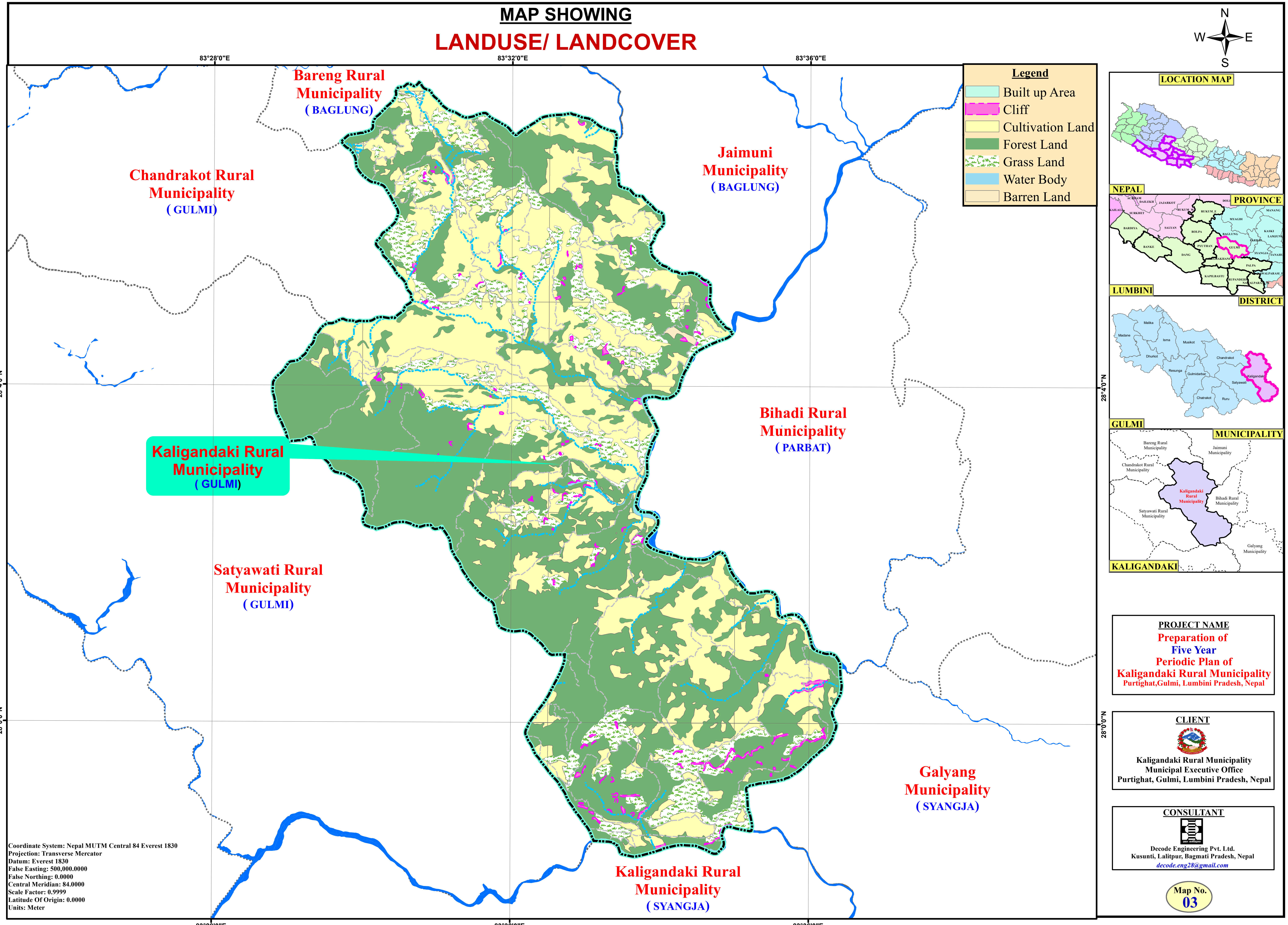
MAP SHOWING
LANDUSE/ LANDCOVER
N
W
E
S
83°28'0"E
83°32'0"E
83°36'0"E
28°4'0"N
28°0'0"N
Legend
Built up Area
Cliff
Cultivation Land
Forest Land
Grass Land
Water Body
Barren Land
Bareng Rural Municipality
(BAGLUNG)
Chandrakot Rural Municipality
(GULMI)
Jaimuni Municipality
(BAGLUNG)
Bihadi Rural Municipality
(PARBAT)
Kaligandaki Rural Municipality
(GULMI)
Satyawati Rural Municipality
(GULMI)
Galyang Municipality
(SYANGJA)
Kaligandaki Rural Municipality
(SYANGJA)
LOCATION MAP
NEPAL
PROVINCE
LUMBINI
DISTRICT
GULMI
MUNICIPALITY
KALIGANDAKI
Coordinate System: Nepal MUTM Central 84 Everest 1830
Projection: Transverse Mercator
Datum: Everest 1830
False Easting: 500,000.0000
False Northing: 0.0000
Central Meridian: 84.0000
Scale Factor: 0.9999
Latitude Of Origin: 0.0000
Units: Meter
PROJECT NAME
Preparation of
Five Year
Periodic Plan of
Kaligandaki Rural Municipality
Purtighat,Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal
CLIENT
Kaligandaki Rural Municipality
Municipal Executive Office
Purtighat, Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal
CONSULTANT
Decode Engineering Pvt. Ltd.
Kusunti, Lalitpur, Bagmati Pradesh, Nepal
decode.eng28@gmail.com
Map No.
03

MAP SHOWING
SCHOOLS AND HEALTH POST

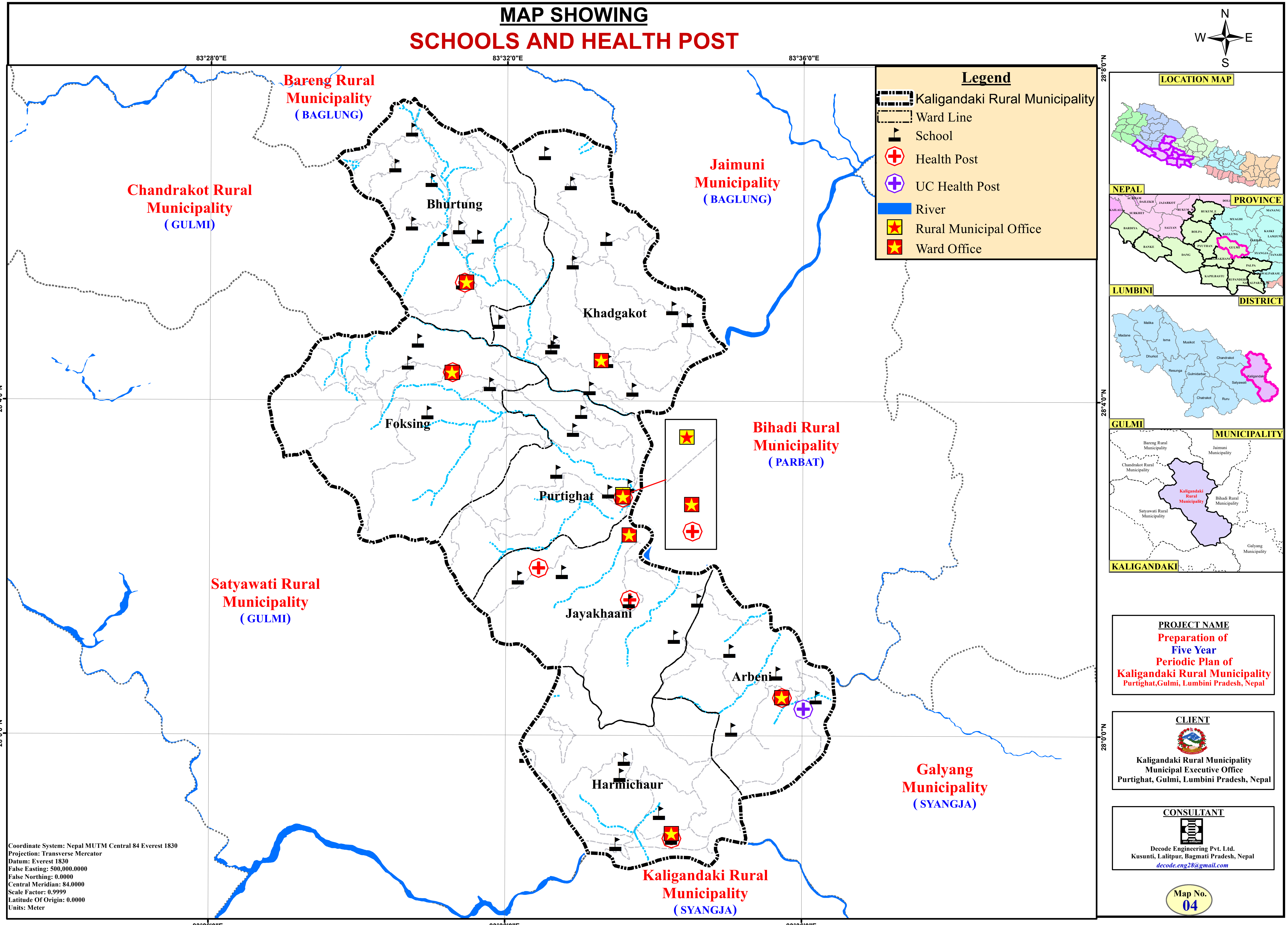

MAP SHOWING
RELIGIOUS PLACES

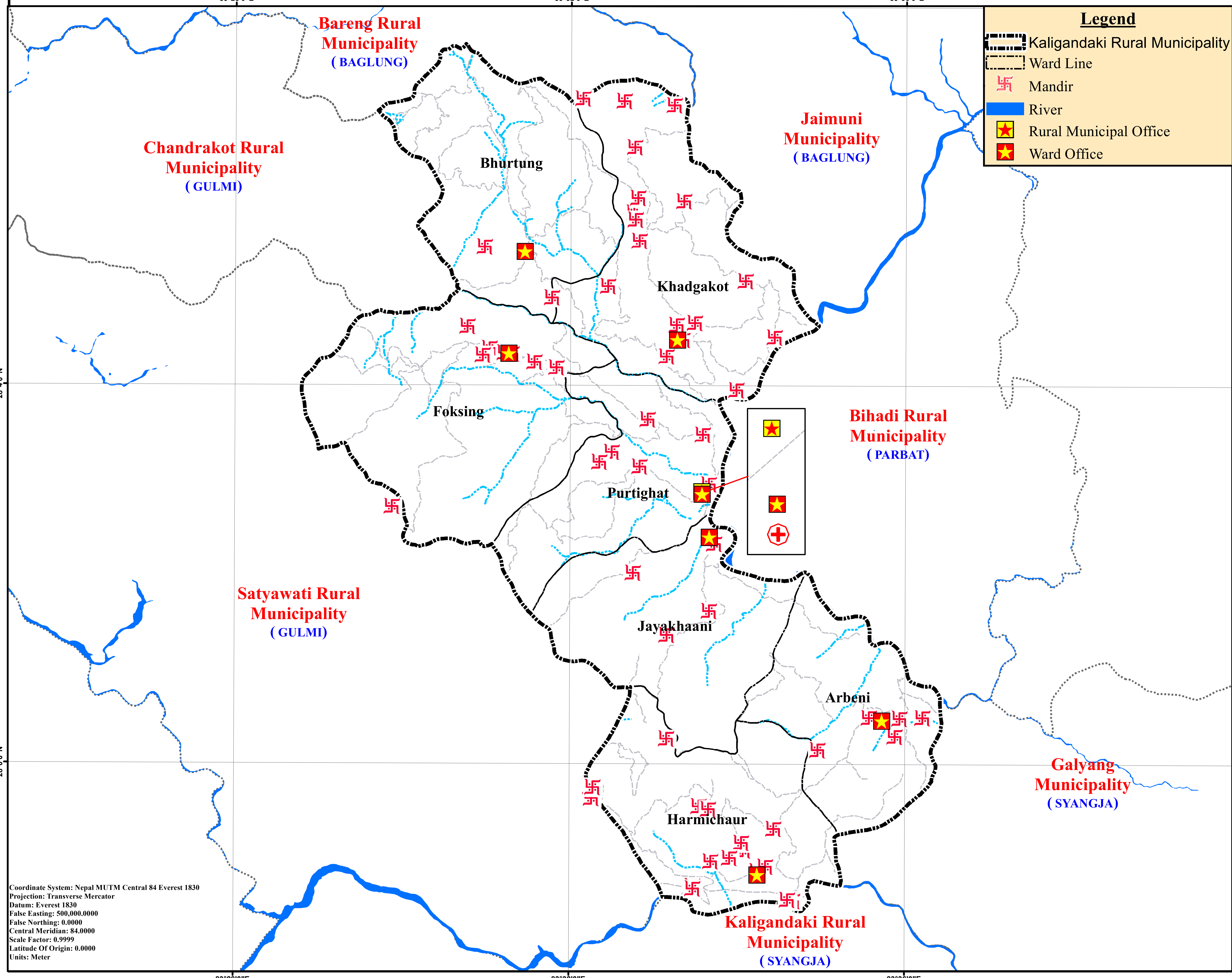

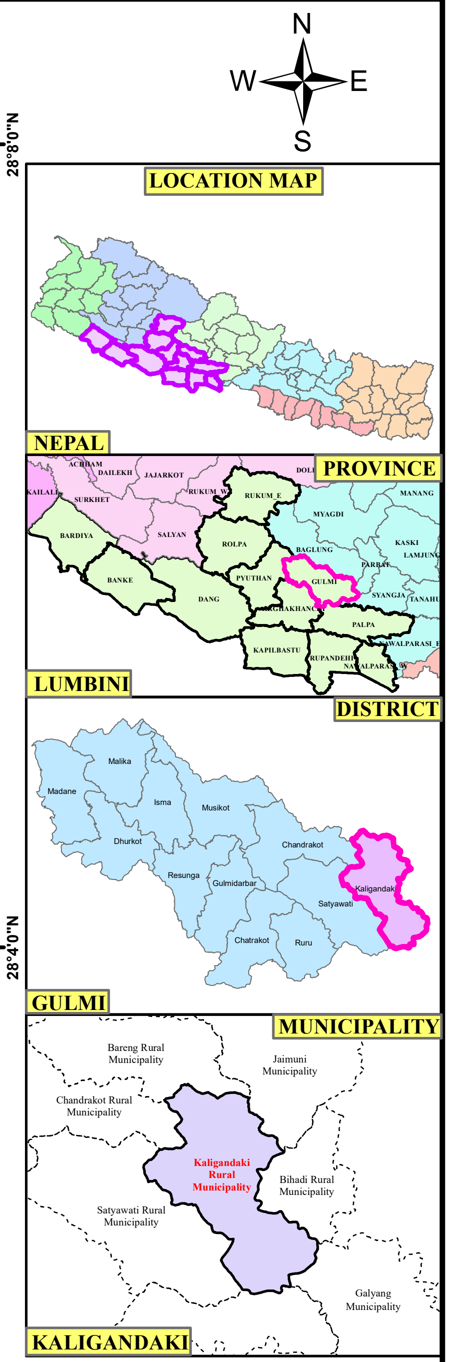

PROJECT NAME

Preparation of
Five Year
Periodic Plan of
Kaligandaki Rural Municipality
Purtighat,Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CLIENT

Kaligandaki Rural Municipality
Municipal Executive Office
Purtighat, Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CONSULTANT

Decode Engineering Pvt. Ltd.
Kusunti, Lalitpur, Bagmati Pradesh, Nepal
decode.eng28@gmail.com

Map No.
05

MAP SHOWING

POTENTIAL AND EXISTING TOURISM AREA

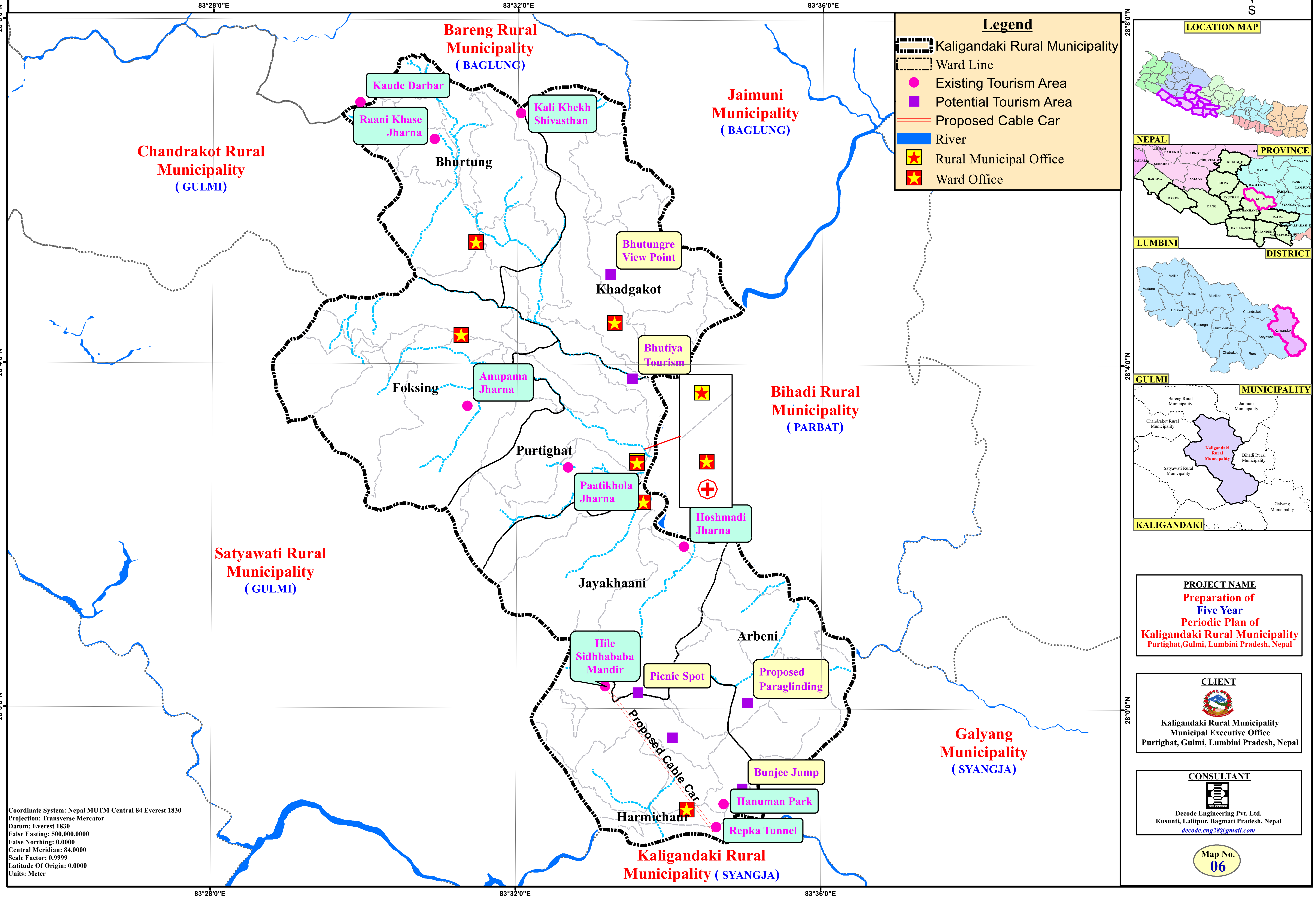

MAP SHOWING
MAJOR SETTLEMENT OF KALIGANDAKI RURAL MUNICIPALITY

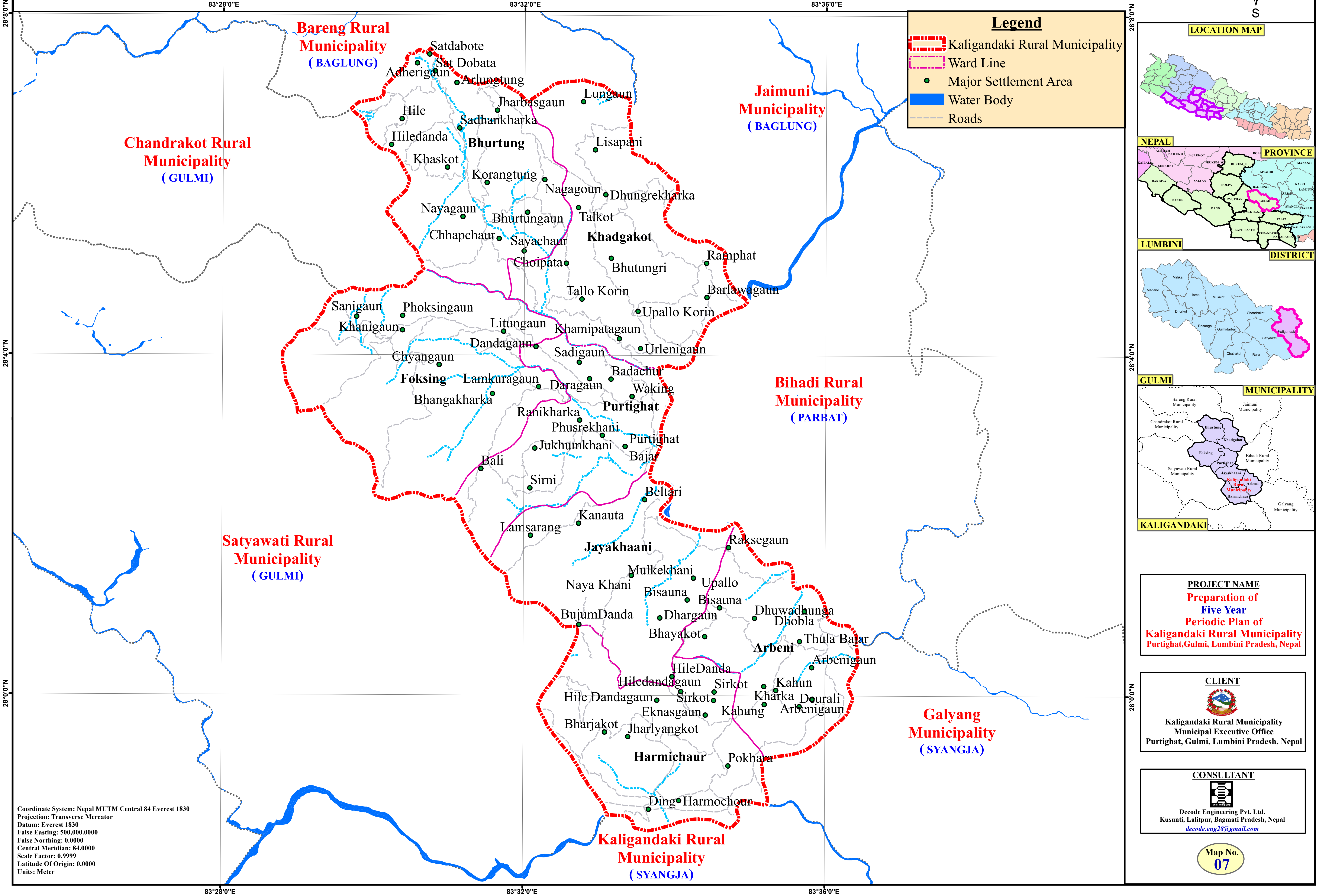

PROJECT NAME

Preparation of
Five Year
Periodic Plan of
Kaligandaki Rural Municipality
Purtighat,Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CLIENT

Kaligandaki Rural Municipality
Municipal Executive Office
Purtighat, Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CONSULTANT

Decode Engineering Pvt. Ltd.
Kusunti, Lalitpur, Bagmati Pradesh, Nepal
decode.eng28@gmail.com

Map No.
07

MAP SHOWING

BANKS AND MICRO-FINANCE

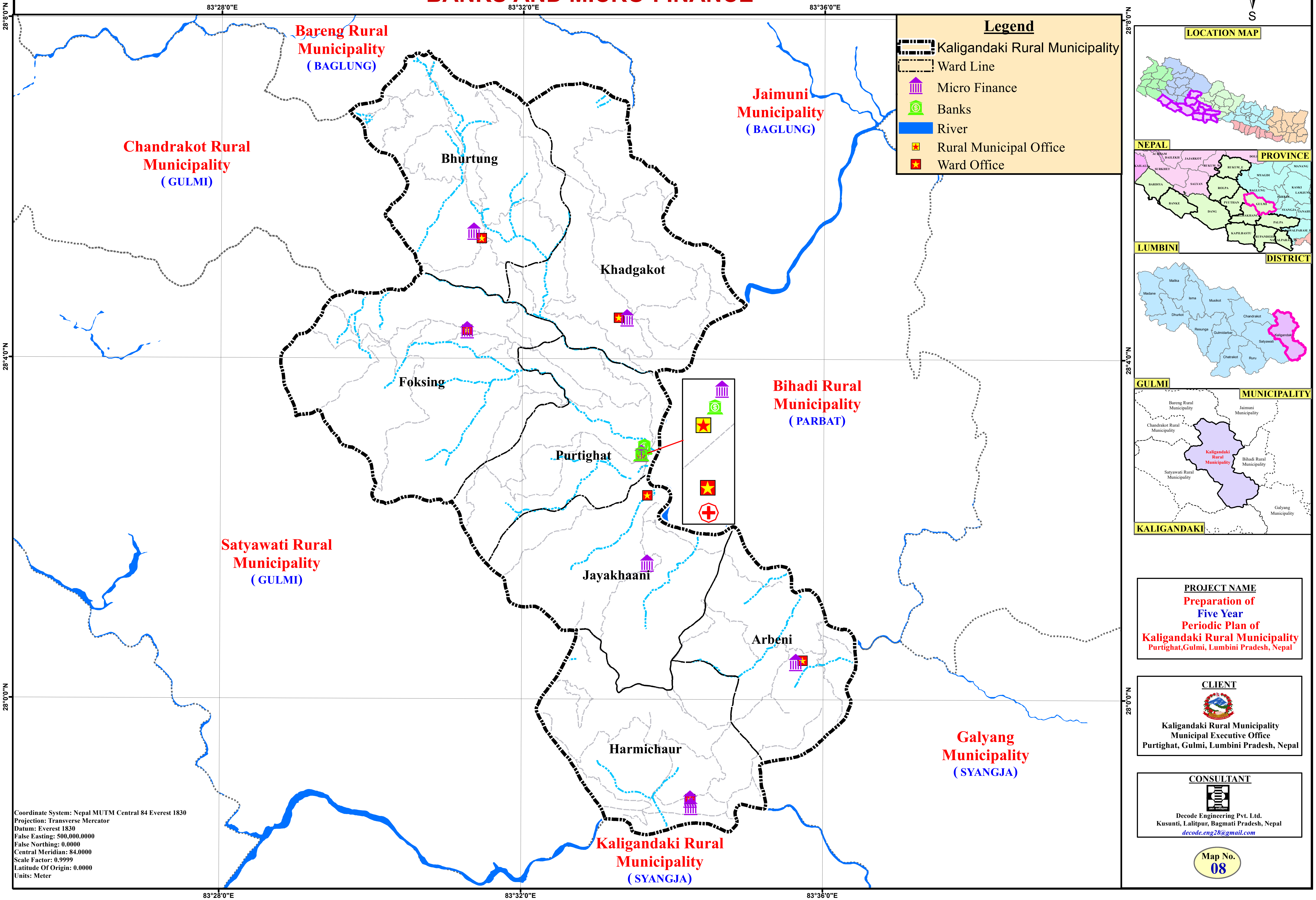

MAP SHOWING
REGISTERED YOUTH CLUB AND PLAYGROUNDS

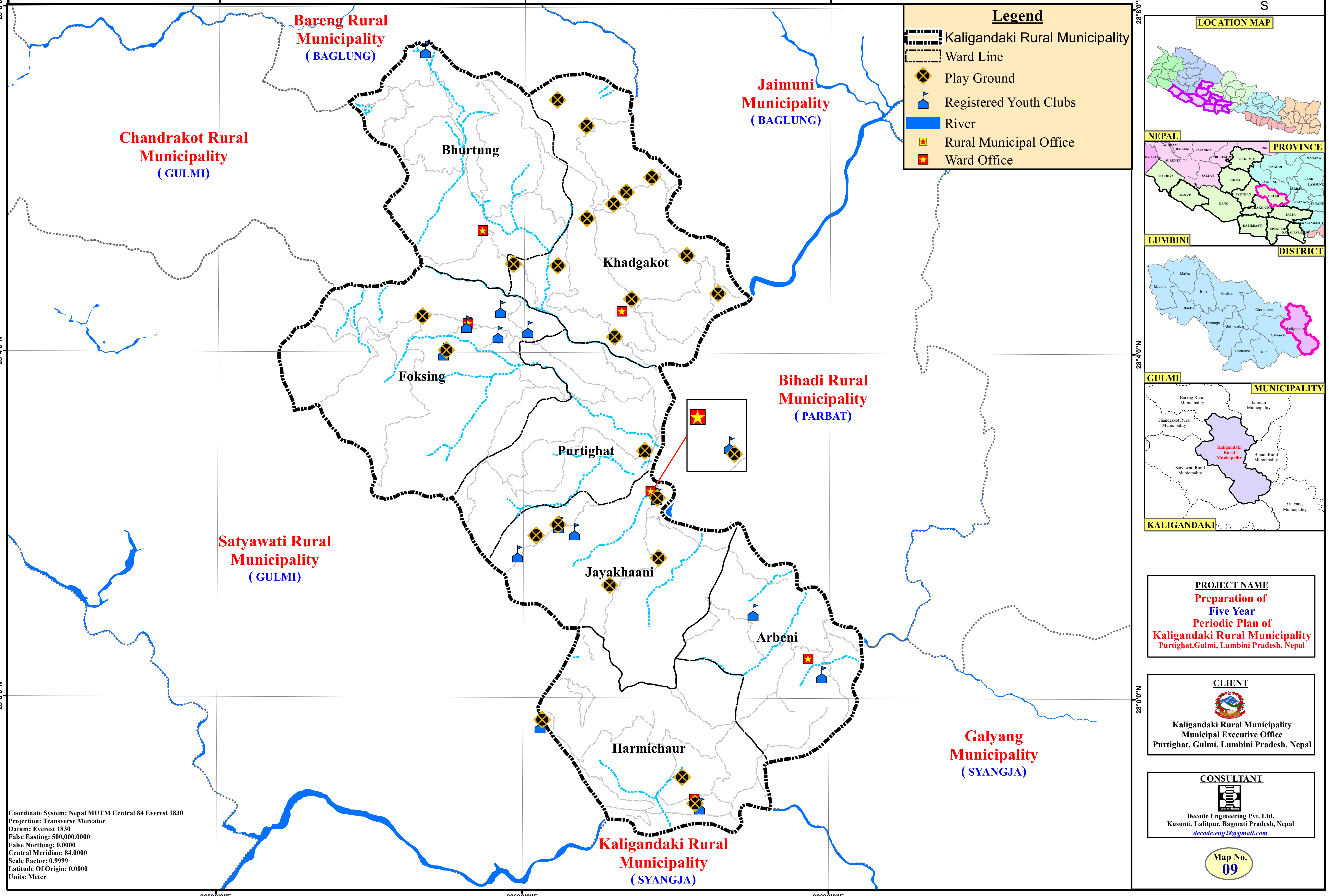

MAP SHOWING
DRINKING WATER SOURCES

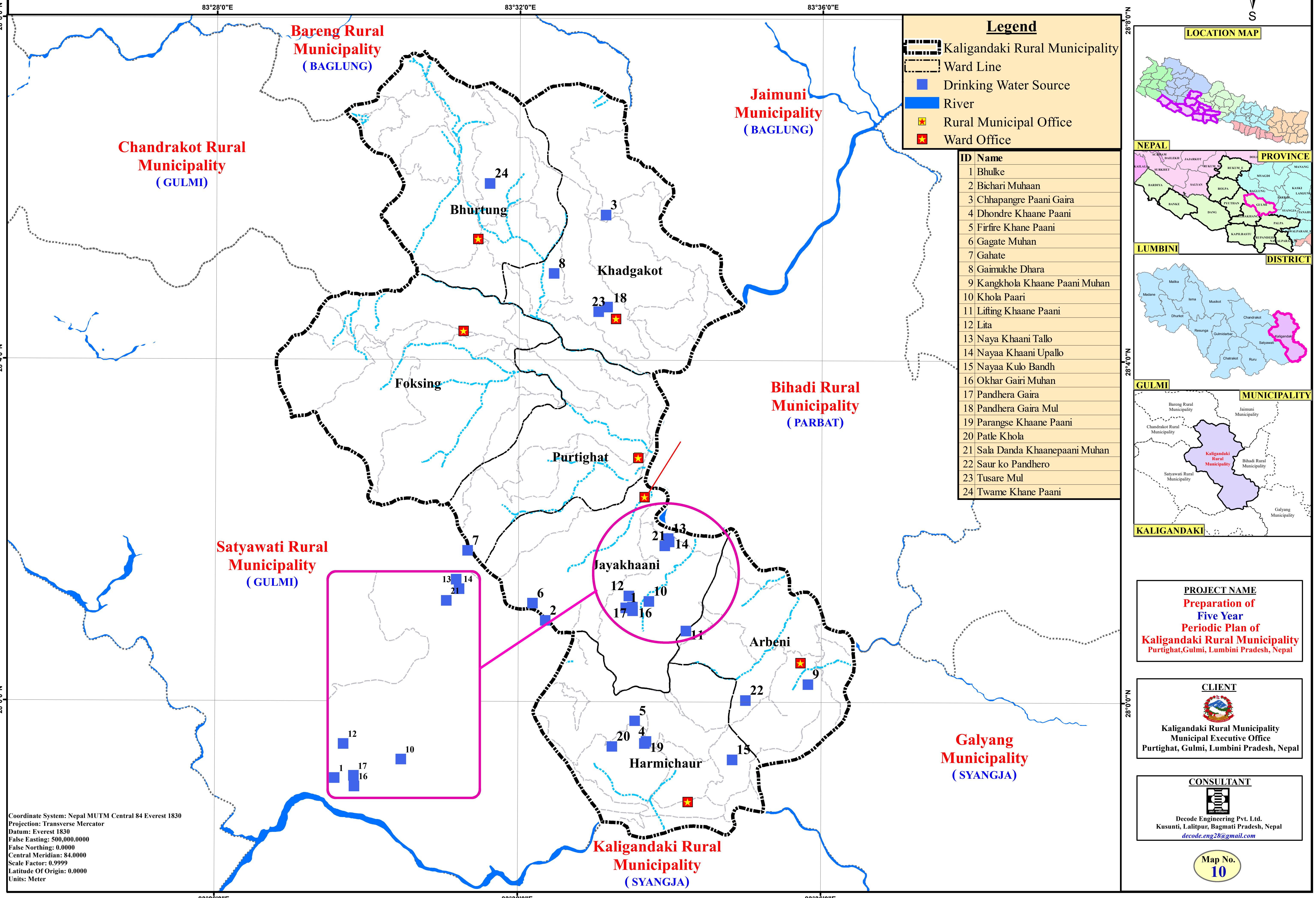

ID	Name
1	Bhulke
2	Bichari Muhaan
3	Chhapangre Paani Gaira
4	Dhondre Khaane Paani
5	Firfire Khane Paani
6	Gagate Muhan
7	Gahate
8	Gaimukhe Dhara
9	Kangkhola Khaane Paani Muhan
10	Khola Paari
11	Lifting Khaane Paani
12	Lita
13	Naya Khaani Tallo
14	Nayaa Khaani Upallo
15	Nayaa Kulo Bandh
16	Okhar Gairi Muhan
17	Pandhera Gaira
18	Pandhera Gaira Mul
19	Parangse Khaane Paani
20	Patle Khola
21	Sala Danda Khaanepaani Muhan
22	Saur ko Pandhero
23	Tusare Mul
24	Twame Khane Paani

MAP SHOWING
REGISTERED BUSINESS FARM WITHIN THE MUNICIPALITY

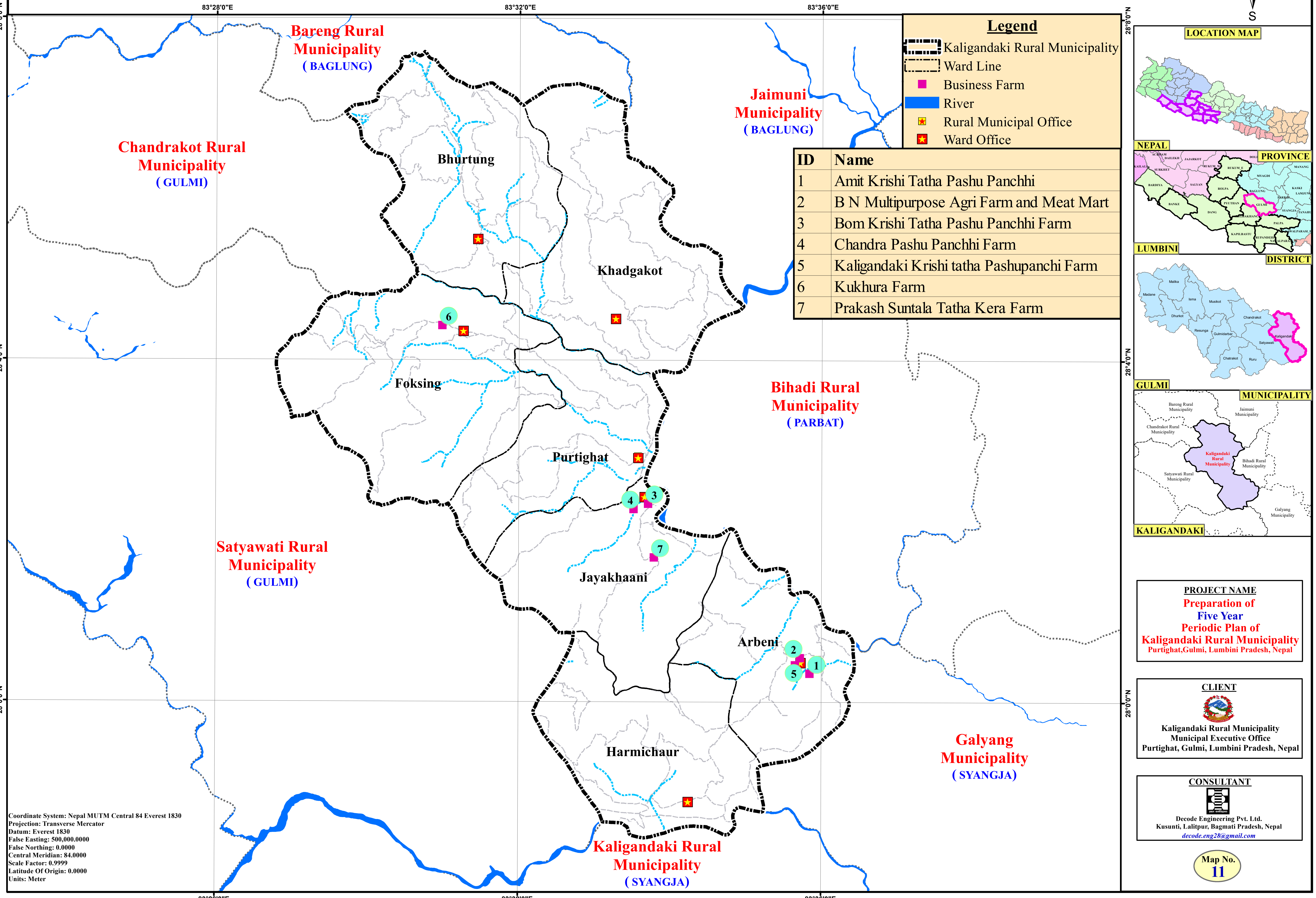

ID	Name
1	Amit Krishi Tatha Pashu Panchhi
2	B N Multipurpose Agri Farm and Meat Mart
3	Bom Krishi Tatha Pashu Panchhi Farm
4	Chandra Pashu Panchhi Farm
5	Kaligandaki Krishi tatha Pashupanchi Farm
6	Kukhura Farm
7	Prakash Suntala Tatha Kera Farm

PROJECT NAME
Preparation of Five Year Periodic Plan of Kaligandaki Rural Municipality
Purtighat,Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CLIENT
Kaligandaki Rural Municipality
Municipal Executive Office
Purtighat, Gulmi, Lumbini Pradesh, Nepal

CONSULTANT
Decode Engineering Pvt. Ltd.
Kusunti, Lalitpur, Bagmati Pradesh, Nepal
decode.eng28@gmail.com

Map No. 11